

**MINISTRSTVO ZA OBRAMBO REPUBLIKE SLOVENIJE
KABINET MINISTRA**

Dr. Drago Čepar, sekretar

**Duhovna oskrba vojakov v Evropi in Natu s poudarkom na ureditvi duhovne oskrbe
katoličanov**

Mednarodno primerjalna študija, 1. del

Ljubljana, marec 2010

POVZETEK

Opisane so službe vojaške duhovne oskrbe evropskih držav in članic zveze Nato in sicer pravne osnove za ustanovitev služb, organizacija, sestava, financiranje, naloge ter položaj, izobrazba, usposabljanje in število pripadnikov. Za primerjavo so posebej pomembne tranzicijske države, ker s Slovenijo delijo izkušnjo obdobja brez vojaške duhovne oskrbe in obdobja njenega ponovnega uvajanja. Zveza Nato je to službo najprej prepuščala državam članicam, zadnje desetletje pa si prizadeva vzpostaviti nekatere strukture tudi na ravni zveze. Tri nove članice prve širitve Nata so jo uvedle pred sprejemom, prav tako večina naslednjih pristopnic; vse, ki so večinsko katoliške, razen Slovenije, imajo s Svetim sedežem sklenjen poseben sporazum o vojaški duhovni oskrbi in ustanovljen vojaški ordinariat; oboje imajo tudi vse štiri sosede Republike Slovenije. V večini bivših socialističnih držav je vojaška duhovna oskrba že uvedena ali v izgradnji. Ukinitve duhovne oskrbe ne načrtuje nobena država. Veča se vloga laikov in pomen vojaške duhovne oskrbe kot zgloda zagotavljanja svobode vere, verskega dialoga in sožitja.

ZAHVALA

Zahvaljujem se gospe ministrici dr. Ljubici Jelušič za zaupano nalogo, usmeritve in spremljanje dela; gospe Mirjani Samsa in gospodu dr. Filipu Tunjiću (Sektor za multilateralo in obrambno diplomacijo) za pomoč pri pridobivanju odgovorov tranzicijskih držav na vprašalnik Ministrstva za obrambo; gospema Tamari Derman Zadravec (Oddelek za prevajanje, tolmačenje in lektoriranje / Šola za tuje jezike) in Marjeti Bečaj (Služba za odnose z javnostmi/GŠSV), za prevod litvanskega in slovaškega sporazuma s Svetim sedežem v slovenski jezik; gospe Aleksandri Petrović (Urad za pravne in kadrovske zadeve) za pravna mnenja v zvezi z vladnim postopkom sprejemanja mednarodnega sporazuma; gospe Zlatki Rabzelj (Knjižnično informacijski center) za naročilo knjig; gospodu dr. Jožetu Plutu (Vojaški vikariat) za pridobitev nekaterih odgovorov na vprašalnik MO, posredovanje virov in druge informacije ter nasvete.

Kazalo

1. Uvod	5
2. Ureditev v posameznih državah	9
2.1 Države Nata	9
“Stare” evropske članice Nata	10
Belgija	10
Danska	11
Francija	11
Grčija	14
Islandija	15
Italija	16
Luksemburg	17
Nemčija	18
Nizozemska	21
Norveška	23
Portugalska	23
Španija	24
Združeno kraljestvo	26
Zunajevropske članice Nata	27
Kanada	27
Turčija	28
Združene države Amerike	28
Članice Nata, ki so to postale v tem stoletju	30
Albanija	31
Bolgarija	31
Češka	32
Estonija	34
Hrvaška	35
Latvija	37
Litva	38
Madžarska	42
Poljska	46
Romunija	48
Slovaška	48
Slovenija	53
2.2 Članice EU - nečlanice Nata	66
Avstrija	66
Ciper	67
Finska	68
Irska	70
Malta	71
Švedska	71
Evropska Unija	73

2.3 Švica	75
2.4 Druge evropske bivše socialistične države.....	76
Bosna in Hercegovina	76
Črna Gora	81
Kosovo	81
Makedonija.....	81
Srbija	82
Belorusija	83
Moldova	83
Rusija.....	83
Ukrajina.....	84
3. Sestava po veroizpovedih in zvrsteh ter pristojnosti	86
5. Položaj, izobrazba in število vojaških duhovnikov	92
6. Financiranje.....	95
7. Tranzicijske države	99
8. Sklep.....	102
8.1 Splošne ugotovitve	102
8.2 Prispevek k »policy analizi« podpisa področnega sporazuma s Svetim sedežem	105
8.2.1 Argumenti »za« sklenitev sporazuma in ustanovitev ordinariata	105
8.2.2 Argumenti »proti« - morebitni pomisleki	107
8.2.3 Zaključek.....	108
9. Viri	109
Priloga 1: Slovenska in angleška verzija vprašalnika za tranzicijske države.....	120
Priloga 2: Sporazum med Svetim sedežem in Republiko Slovaško o verski oskrbi katoliških vernikov v oboroženih silah in oboroženih enotah Republike Slovaške.....	125
Priloga 3: Sporazum med Svetim sedežem in Republiko Litvo o pastoralni oskrbi katoličanov, ki služijo v vojski	129
Priloga 4: Seznam 23 sporazumov devetnajstih držav s Svetim sedežem, objavljenih v »ACTA APOSTOLICAE SEDIS« (to je uradni list Svetega sedeža) od leta 2000 do julija 2009.....	132
Priloga 5: Predlog sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o duhovni oskrbi v obrambnih silah in policiji ter zavodih za izvrševanje kazenskih sankcij – običajna okvirna vsebina, postopek in predlagatelj	134

1. Uvod

“V najtežjih trenutkih odkrijemo molitve v svojih srcih,” je na mednarodni konferenci glavnih vojaških kaplanov leta 1999 v Badnu dejal Arnold Resnicoff, glavni kaplan evropskega poveljstva ZDA (USEUCOM). “Ne glede na vernost vojakov, tudi če so te molitve na debelo prekrite s trpljenjem, zatiranjem, vojno ali strahom, je naša naloga, da jih poiščemo in se jih dotaknemo.”

Za zagotovitev spoštovanja človekovih pravic, zaradi izboljšanja kakovosti življenja in zaradi čimvečje učinkovitosti različne organizacije uporabljajo najnovejša spoznanja o človeku, njegovih potrebah in možnostih. Antropologija gleda na človeka kot na telesno, duševno in duhovno bitje. Spoznanja o teh treh razsežnostih in z njimi povezanih potrebah se zrcalijo tudi v organizaciji in ureditvi celovite oskrbe vojakov. Različnost teh treh področij narekuje obravnavanje duhovnosti kot samostojnega področja, ki ga ne morejo pokrivati niti tisti, ki se ukvarjajo s potrebami in težavami telesa ter skrbijo za hrano, obleko, zdravljenje, ogrevanje, niti strokovnjaki za duševnost (na primer psihologi): potreben je duhovnik. Duhovna oskrba je v vojski pomembnejša kot v gospodarstvu, šolstvu in drugod, saj je tu svoboda gibanja omejena, ljudje praviloma živijo dlje časa stran od domačih, pogosto v okolju drugih kultur, pričakovati pa je tudi težke življenjske položaje, kot je na primer smrtna nevarnost ali smrt. Vernik v takem primeru potrebuje oskrbo v svoji veri, izkustveno dejstvo pa je, da v smrtni nevarnosti mnogi poglobijo odnos do svoje vere. “V strelskih jarkih ni nevernih” (There are no atheists in foxholes.), je dejal vojaškemu kaplanom s celega sveta ameriški general C.J. Wax.¹ Vojaški poklic je nekaj posebnega tudi zato, ker vojak v okviru svoje službe izvaja nasilje, izpostavlja sebe in nasprotnike nevarnosti in smrti ter je (poleg rablja, ki z odpravo smrtno kazni izginja iz večine držav) edini človek, ki lahko koga legitimno usmrti. “Vojak ni samo na robu življenja in smrti, temveč tudi na robu hvalevrednega junaštva ali zločina.”² Ker država posameznika pripelje v opisane položaje, sprejema odgovornost za njegovo celovito oskrbo.

Ustava RS zagotavlja celovito spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, med katerimi zavzemata svoboda vesti in veroizpovedi (41. člen ustave) ter njeno neposredno uresničevanje na podlagi ustave (15. člen ustave) posebno mesto oziroma imajo višji rang, saj pravice iz 41. člena ustave sodijo med tiste, ki jih ni mogoče niti začasno omejiti ali razveljaviti (16. člen ustave).

Ministrstvo za obrambo je na vseh področjih svoje pristojnosti dolžno zagotoviti čimvišjo raven in primerljivost Slovenije z drugimi državami, posebej članicami EU, na področju obrambe pa še posebej s članicami Nata, s katerimi moramo v skupnih operacijah zagotavljati primerljivo varovanje človekovih pravic, opremo, prehrano, obleko, usposobljenost, celovito oskrbo udeležencev. Za zagotavljanje primerljivosti in za ugotavljanje možnosti izboljšav je potrebno poznavanje teh področij – tudi področja vojaške duhovne oskrbe - v drugih državah.

Posebej je ob oblikovanju posebnega mednarodnega sporazuma s Svetim sedežem o duhovni oskrbi v vojski, policiji ter zavodih za izvrševanje kazenskih sankcij, s katerim bi se Sveti sedež zavezal za duhovno oskrbo v teh ustanovah ustanoviti ordinariat, smotrno ovrednotiti slovensko vojaško duhovno oskrbo v primerjavi z drugimi državami. Mednarodno primerjalna študija lahko do neke mere odgovori na določene dileme, ki se pojavljajo v javnosti in se bodo bolj določno izrazile v postopku oblikovanja vsebine sporazuma.

---

¹ Glej (Čepar, 1999,2)

² Glej spremno besedo nadškofa dr. Antona Stresa v (Plut, 2002)

Osnovni namen študije je pridobiti čimveč informacij iz zakonodaj in prakse tujih držav - tistih, s katerimi smo v preteklih letih vstopili v mednarodne gospodarske, politične in obrambne povezave, ter tistih, katerim smo podobni po izkušnji obdobja, v katerem je bila vera (tudi v vojski) zapostavljena - in presoditi njihov pomen za odgovore na vprašanja, ki se pojavljajo ob oblikovanju mednarodnega sporazuma. Pomemben je način financiranja duhovne oskrbe v vojski in nekaterih drugih državnih ustanovah (policija, zapori, bolnišnice, ...), za kar pa je potrebno poznati tudi siceršnji način celovitega financiranja verskih skupnosti v posamezni državi.

Z mednarodno primerjavo želimo dati prispevek k »policy analizi« oblikovanja in podpisa mednarodnega sporazuma. Generalna ničelna hipoteza je, da bi bilo smotrno prekiniti priprave in prizadevanja za podpis sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o duhovni oskrbi v obrambnih silah in policiji ter zavodih za izvrševanje kazenskih sankcij, s katerim bi se Sveti sedež zavezal za duhovno oskrbo v teh ustanovah ustanoviti ordinariat.

Uporabljamo metode primerjalnega družboslovnega raziskovanja, kot je na primer opisano v uvodnem prispevku knjige, v kateri je Oyen (1990) zbral več prispevkov o tej temi. Scheuch (1990) na primer opredeljuje to zvrst kot raziskavo, pri kateri gre za primerjavo istih konceptov ene ali več enot v dveh ali več družbah, kulturah, nacionalnih državah. Najpomembnejši razlog za primerjalne študije je gotovo rastoča globalizacija, internacionalizacija in izmenjava družbenih, kulturnih in gospodarskih vplivov preko državnih meja. Razvoj in širitev Nata na obrambnem področju in Evropske unije z enotnim gospodarskim prostorom, ki gotovo ni izoliran od kulturnih, verskih in drugih družbenih vplivov, ima za Slovenijo posebej po uspešnem referendumu in polnopravnem članstvu zelo velik pomen.

Za enoto raziskovanja smo vzeli državo. Res se verski in kulturni tokovi ne ustavljajo ob državnih mejah, vendar nam taka opredelitev omogoča uporabo statističnih podatkov, ki jih zbirajo države za svoja ozemlja, in zakonodaje, ki velja spet za področja posameznih držav. Tudi ta model ni brez izjem, saj ima na primer država Francija za različna svoja geografska območja različno zakonodajo.

Spremenljivke so numerične z zveznim naborom vrednosti, kot na primer delež prebivalstva katoliške vere, numerične s celoštevilčnim naborom vrednosti kot na primer število vojaških kaplanov ali število vojakov na enega kaplana, večini spremenljivk pa ne moremo pripisati numeričnih vrednosti (zakonske določbe, obstoj ordinariata, obstoj sporazuma, osnovne ciljne skupine ordinariata).

Najprej bomo v 2. poglavju posamično predstavili vojaško duhovno oskrbo držav članic Nata in drugih evropskih držav in sicer pravne osnove za ustanovitev služb, organizacijo, sestavo, financiranje in nekatere druge podatke, ki so posebej zanimivi ali potrebni za vsaj minimalno celovit prikaz. Od evropskih držav ne bomo obravnavali Andore, Lichensteina, Monaka, San Marina in Vatikana, ker nimajo svoje vojske. V 3. poglavju bomo povzeli sestavo ter pristojnosti teh služb, v 4. poglavju njihove naloge, v 5. poglavju položaj, usposabljanje in število pripadnikov, v 6. poglavju financiranje, v 7. poglavju pa se bomo posebej posvetili problematiki evropskih tranzicijskih držav, članicam in nečlanicam Nata. V 8. poglavju (Sklep) so zapisane splošne ugotovitve in skromen prispevek k "policy analizi" vsebin področnega sporazuma s Svetim sedežem, ki vključuje tudi izid preverjanja generalne ničelne hipoteze.

Domačih virov o obravnavani tematiki je malo. Izčrpna je knjiga (Plut, 2002). Uporabljal sem tudi knjigo Cerkev in država (Stres, 1998), svoj članek v reviji Vojstvo o duhovni oskrbi vojakov v Evropi in Natu (Čepar, 2000), svoj magisterij (Čepar, 2005) in knjigo, ki sem jo uredil ter delno napisal na uradu za verske skupnosti (Čepar, 2008, 2), rezultate projekta, ki ga je vodil prof. dr. Lovro Šturm (Čepar ml. in sod., 1997) ter zasledoval dnevni in periodični tisk. V drugih jezikih obstaja o tem področju obsežna literatura. Nekaj so nam je posredovali vojaški škofje in drugi vodilni vojaški kaplani, s katerimi smo se srečevali na obiskih v Sloveniji in na mednarodnih srečanjih. Za nemški sistem so izčrpn viri (Oberhem, 1990), (Dokumentation, 1990), (Militärseelsorge, 1993) in (Oberhem, 1996); za Avstrijo pa (Haubl, 1996). Namen tega besedila je posredovati širšo pregledno informacijo in se ne spuščati v podrobnosti ali poglobljene razprave o posameznih vprašanjih ali vidikih duhovne oskrbe. Za ta namen so se izkazale dragocene raziskave Martina Bocka (Bock, 1993) in (Bock, 1994) z berlinskega inštituta SOWI (Sozialwissenschaftliches Institut der Bundeswehr). Pomembne so informacije, ki jih zbira in širi USEUCOM, ki vsako leto organizira tudi mednarodno konferenco glavnih kaplanov (EUCOM, 1999). Ene sem se udeležil tudi sam in jo na kratko povzel v Slovenski vojski (Čepar, 1999, 1). Podatki o verski sestavi držav so pretežno s spletne strani (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos>), ki jo v nadaljevanju označujemo z (CIA, 2009), podatki o vsebini sporazumov s Svetim sedežem pa iz dokumentov zbirke Acta Apostolicae Sedis, ki je dejansko uradni list Svetega sedeža. Večina podatkov o financiranju verskih skupnosti v članicah EU je iz (Robbers, 2005, 1) in (Čepar, 2008, 4). Pri povzemanju in natančnem navajanju sem iz virov v angleškem, bošnjaškem, francoskem, hrvaškem, italijanskem, latinskem, nemškem in srbskem jeziku prevajal sam; izjema sta prevoda litvanskega in slovaškega sporazuma s Svetim sedežem, za katera sta prevajalki navedeni pod besedilom.

Ker se na tem področju največ novega dogaja v bivših socialističnih državah, in ker smo jim podobni po izkušnji obdobja neobstoja in ponovnega vzpostavljanja vojaške duhovne oskrbe, smo za pridobitev najnovejših podatkov pripravili poseben vprašalnik v slovenščini in angleščini in ga v začetku januarja 2010 poslali enaindvajsetim tranzicijskim državam (Priloga 1). Odgovore smo do 22. 3. 2010 prejeli od petnajstih držav (Belorusija, Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Češka, Črna gora, Estonija, Hrvaška, Kosovo, Madžarska, Nemčija,³ Poljska, Romunija, Rusija, Slovaška, Srbija). V slovenščino smo prevedli sporazuma Svetega sedeža s Slovaško in z Litvo o vojaški duhovni oskrbi, ker sta najnovejša te vrste in sta bila sklenjena v tem stoletju (Priloga 2 in Priloga 3). Seznam vseh 23 sporazumov Svetega sedeža z 19 različnimi državami, ki so bili od leta 2000 do julija 2009 objavljeni v uradnem listu Svetega sedeža (Acta Apostolicae Sedis), je v Prilogi 4.

Zavedamo se pomanjkljivosti in metodoloških težav mednarodne primerjalne študije tako različnih sistemov kot jih glede položaja verskih skupnosti predstavljajo evropske države. Prva je gotovo problem izrazov, ki morda v različnih državah in kulturah opredeljujejo različne pojme. Podobno je s statističnimi podatki (na primer o verski sestavi prebivalstva), ki imajo zaradi različnih opredelitev in različnih metodologij zbiranja lahko dokaj različen pomen. Ne moremo odmisлити neekvivalence pojmov v različnih državah, praktično neobvladljive množice vplivajočih spremenljivk in drugih težav. Nemogoče je za 45 držav sestaviti popolno matriko, ki bi za vse države vsebovala vse elemente; ne samo zaradi različne

---

³ Nemčiji smo poslali vprašalnik zaradi Nemške demokratične republike, katere tranzicija se sicer razlikuje od tranzicije drugih bivših socialističnih držav po tem, da je njeno ozemlje po združitvi z Zvezno republiko Nemčijo povečani zvezni državi prispevalo nekaj novih dežel (Länder), ki pa se tudi dvajset let po združitvi po marsičem razlikujejo od »starih« dežel.

stopnje dostopnosti podatkov, ki so pogosto dostopni le v jeziku posamezne države ali pa sploh niso dostopni, ampak tudi zato, ker marsikateri podatek v posameznem sistemu ne obstaja. Težko na primer najdemo ustavne določbe o veri za državo, ki nima ustave. Študija torej nima ambicije biti popolna, izčrpna ali vseobsegajoča. Vendar se kljub temu ne želimo odpovedati novim spoznanjem, ki jih prinašajo sami podatki o teh sistemih kot tudi medsebojne primerjave, predvsem primerjave z Republiko Slovenijo.

2. Ureditev v posameznih državah

Tu nas bodo zanimala pravna osnove službe duhovne oskrbe, za katoličane posebej morebitni sporazumi s Svetim sedežem, njena organiziranost, sestava ter financiranje v povezavi s splošno ureditvijo financiranja verskih skupnosti. Čeprav je namreč naša raziskava osredotočena na institucionalizirano vojaško duhovno oskrbo, ki jo države financirajo iz proračuna, je za celovito sliko pomembno, kako se sicer financirajo verske skupnosti in kako je z duhovno oskrbo v drugih ustanovah kot so policija, bolnišnice, zapori, sociala, šole.

Države, ki so obstajale že v prejšnjih stoletjih in imele oborožene sile, so v njih zagotavljale tudi duhovno oskrbo. Duhovnik Angello Roncalli, poznejši papež Janez XXIII., je bil v prvi svetovni vojni vojaški kaplan. V naših krajih o tem govorijo pisni viri, zgodovinsko gradivo v muzejih in kavernah prve svetovne vojne (Ovčak, 1999) in celo ime doline Kapelentall blizu planine Golobar nad Bovcem, kjer so v čudoviti gorski pokrajini lepo vidni temelji nekdanje vojaške kapele, zgrajene za potrebe soške fronte. Duhovno oskrbo vojakov v svetu in posebej pri nas je na 88 straneh izčrpno opisal dr. Jože Plut.⁴ Večina držav navaja kot pravno podlago za sedanjo duhovno oskrbo zakone in druge akte iz prejšnjega stoletja, največ iz njegove druge polovice, nekatere pa tudi iz tega stoletja.

Nekatere države imajo vojaško kaplanstvo organizirano kot enotno službo za vse tri zvrsti (zračne sile, mornarico in kopensko vojsko), druge pa ločeno. Prav tako so kaplanstva različnih ver v nekaterih državah bolj, v drugih manj organizacijsko povezana. Ureditev je odvisna tudi od odnosa med cerkvijo oziroma cerkvami v posamezni državi. Poznamo tri glavne oblike tega odnosa. Za nam dokaj tuj sistem državne cerkve je značilna tesna povezanost med državo in cerkvijo (Danska, Grčija, Finska, Norveška, Švedska in Velika Britanija). Strogo ločitev cerkve od države poznajo ZDA, Francija z izjemo treh vzhodnih departmajev in Nizozemska⁵. Tretji sistem načelno priznava ločitev države in cerkve, prepozna pa veliko skupnih nalog, zaradi katerih sta dejavno povezani (na primer Belgija, Nemčija, Španija, Italija, Avstrija, Portugalska).

Sveti sedež je leta 1986 izdal apostolsko konstitucijo (Janez Pavel II., 1986) z navodili, kako naj se ta služba uredi za katoličane. V konstituciji opredeljuje vojaške škofije oziroma ordinariate z vojaškimi kaplani, ki jih vodi vojaški škof. Celotno besedilo je prevedel v slovenščino in v knjigi objavil dr. Jože Plut.⁶

V nadaljevanju bomo posamično obravnavali članice Nata, članice EU, ki niso članice Nata, Švico, ki ni niti v EU niti v Natu, ter druge evropske bivše socialistične države.

2.1 Države Nata

Članice Nata so: Albanija, Belgija, Bolgarija, Češka, Danska, Estonija, Francija, Grčija, Hrvaška, Islandija, Italija, Kanada, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Nemčija,

---

⁴ Glej (Plut, 2002, str. 51-139)

⁵ Tu navajamo grupiranje, kot ga navaja večina avtorjev, vendar se to ne sklada vedno s tem, kako se dojemajo te države same. Odlična poznavalka pravne ureditve Nizozemske na primer meni, da njihova ločitev ni »stroga ločitev«; glej (van Bijsterveld, 2005, str. 374)

⁶ Glej (Plut, 2002, str. 323-327)

Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Španija, Turčija, ZDA, Združeno kraljestvo.

Zveza Nato najprej ni imela lastne duhovne oskrbe, ampak je ureditev tega področja prepuščala državam članicam. Vojaški kaplani so bili del posameznih nacionalnih enot. V zadnjih desetletjih pa duhovna oskrba dobiva svoje mesto tudi na ravni zveze. Prvo mesto Nato kaplana je bilo ustanovljeno v silah SFOR v Bosni. To službo je prvi opravljal kaplan polkovnik Richard Johnson. V letu 1999 pa so se po naročilu generala Wesleya K. Clarka pospešila prizadevanja za ustanovitev sveta kaplanov Nata (Nato Chaplains Council).

V nadaljevanju bomo po abecednem vrstnem redu najprej obravnavali "stare" evropske članice Nata (iz prejšnjega stoletja), potem neevropske članice in na koncu še tranzicijske države, ki so članice postale v tem stoletju.

"Stare" evropske članice Nata

Belgija

Belgija je pretežno katoliška država. Katoličanov je približno 75%.⁷ Kot pravno osnovo sodobne duhovne oskrbe navaja Belgija⁸ kraljevi odlok o položaju vojaškega duhovništva iz leta 1927. Vojska je poklicna. Za vojaško duhovno oskrbo katoličanov imajo ordinariat.⁹

Člen 181 belgijske ustave določa, da plače in pokojnine duhovnikom plača država, in da morajo biti ustrezne postavke za ta namen v državnem letnem proračunu. 5. Aprila 1993 je bil temu členu dodan drugi odstavek, ki določa, da tudi plače in pokojnine predstavnikov zakonsko priznanih organizacij, ki širijo moralne usluge (extend moral services) na osnovi nekonfesionalne življenjske filozofije, plača država. Osebe je torej skoraj v celoti plačano od države. Tudi primanjkljaj iz materialnega poslovanja pokrivajo drugi.

Plača nadškofa je bila leta 2009 108 tisoč evrov, škofova 88 tisoč, kaplanova 22 tisoč, imama prve stopnje pa 31 tisoč. Skupno za vse vere je bilo leta 2009 za plače v proračunu 111 milijonov evrov, za stroške poslovanja pa še 3.2 milijona evrov.¹⁰

Obstajajo še druge indirektno prednosti: oprostitev davka na dohodek iz lastništva bogoslužnih zgradb; mesto, v katerem je župnija, ima finančne obveznosti do nje, med drugim mora priskrbeti stanovanje (ali ustrezno denarno podporo) župniku. Je tudi dohodek iz cerkvenega premoženja, ki ga imajo predvsem cerkvene kongregacije. Po francoski revoluciji škofije nimajo omembe vrednega premoženja. Z nabirkami se zbere malo, kajti verniki vedo, da so indirektno preko davkov že prispevali za financiranje cerkva. Sistem dobro deluje in ni videti, da bi se spremenil v bližnji prihodnosti.¹¹

To velja le za priznane cerkve. Vsako cerkev oziroma vero priznajo s posebnim zakonom. Doslej so priznane katoliška, protestantska, pravoslavna (grška in ruska brez diferenciacije med njima), anglikanska, izraelitska in muslimanska. Priznana je tudi organizirana skupnost nekonfesionalnih prepričanj, kateri država tudi plačuje „duhovnike“. V Napoleonovih časih je

⁷ Vir (CIA, 2009). V (Torfs, 2005, str. 9) najdemo oceno približno 70%. Uradnega popisa prebivalstva ni.

⁸ Ta je bil potem večkrat dopolnjen; glej (Torfs, 2005, str. 29)

⁹ Glej (Plut, 2002, str. 206)

¹⁰ Glej (Tysebaert, 2008)

¹¹ Glej (Torfs, 2005)

bila cerkvi odvzeta lastnina, iz katere dohodkov se je dotlej preživljala. V zameno je bila duhovnikom določena državna plača, ki pa je bila in je nizka. Država je prevzela tudi vzdrževanje cerkva in drugih cerkvenih zgradb. Ker je od Napoleonovih časov Cerkev pridobila nekaj premoženja, na primer iz darovanih zgradb (zapisano dedovanje), iz katerega je nekaj dohodka, sedaj država ne pokriva popolnoma vzdrževanja zgradb, ampak so izdelani stroškovni standardi vzdrževanja, ki se primerjajo z dohodki na primer župnije, razliko pa pokrije država. V Dokumentu Ministrstva za pravosodje z dne 15. 7. 2003 je podatek, da je leta 2003 bilo za plačilo 6 000 verskih delavcev v proračunu 90 milijonov evrov.¹²

Danska

Danska kot pravno osnovo navaja zakon o osebju oboroženih sil iz leta 1969 in Zakon o osebju obrambnih sil iz leta 2001.¹³ Obvezna vojaška služba traja 4 – 12 mesecev¹⁴. Katoličanov je manj od 3¹⁵.

Za vsako vrsto vojske (pehota, mornarica, zračne sile) imajo svojo vejo duhovne oskrbe, vendar samo za Evangeličansko-Luteransko cerkev. Glavni kaplani imajo vojaški čin generalmajorja.¹⁶

Glede financiranja je pomembno, da ustava določa (4. člen), da je Evangeličanska-Luteranska cerkev državna cerkev in jo kot tako država podpira. Podpora je gospodarska, pravna in politična. Leta 2002 ji je pripadalo 84% prebivalcev. Četrti člen ne prepoveduje podpore drugim cerkvam (ta dejansko obstaja), niti ne prepoveduje niti zapoveduje podpore lokalnim oblastem. Kralj je član državne cerkve. Država ima Ministrstvo za verske zadeve in sprejema zakone, ki urejajo notranje cerkvene zadeve. Tako obstaja na primer leta 1990 sprejeti zakon o zaposlovanju in položajih v državni cerkvi, ki ne ureja zadev le za duhovništvo, ampak vse, ki delajo v cerkvenih uslugah, cerkvenih uradih in pokopališčih. Klerike nastavlja in odpušča minister za verske zadeve kot javne uslužbence v skladu z zakonom o javnih uslužbencih iz leta 1998. Ustava določa, da bi državna cerkev morala imeti lastno ustavo in da se položaj drugih verskih skupnosti uredi s posebnim zakonom, vendar ne eno ne drugo ni bilo narejeno.

Prihodki državne cerkve so približno 4 in pol milijarde evrov, od česar se 75% zbere v obliki cerkvenega davka, 12% je dodatne državne subvencije, 13% pa pride iz skladov, premoženja in od posebnih darovalcev. Polovico tega gre za plače, četrtina za stroške, 10% za penzije in 15% za nove investicije.¹⁷

Francija

Francija kot zakonsko podlago navaja zakonsko uredbo predsednika republike o duhovnikih v oboroženih silah iz leta 1964.

---

¹² Glej (Čepar, 2005, str.41)

¹³ Vojaški kaplani so sestavni del organizacije vseh treh vrsti vojaških sil (pehota, mornarica in letalstvo); glej (Dübeck, 2005, str. 72)

¹⁴ Podatek je s spletne strani (CIA, 2009)

¹⁵ Vir (CIA, 2009) navaja: Evangelical Lutheran 95%, other Christian (includes Protestant and Roman Catholic) 3%, Muslim 2%

¹⁶ Glej (Plut, 2010)

¹⁷ Glej (Dübeck, 2005)

Verska sestava Francije je nejasna, ker popisnih podatkov ni, ocenjujem pa, da je od 70 do 88 odstotkov katoličanov¹⁸.

Primer Francije je zanimiv, ker jo štejejo za državo z najbolj strogo izvedeno ločitvijo Cerkve od države. Vojaško kaplanstvo je uvedel zakon iz leta 1880. Čeprav zakon o ločitvi cerkve od države iz leta 1905 prepoveduje državi plačevanje ali subvencioniranje verskih opravil, in verska služba v oboroženih silah ni navedena na seznamu izjem iz tega pravila, je v francoskih oboroženih silah urejena vojaška duhovna služba, ki je integrirana v vojaške strukture in financirana iz proračuna. Conseil d'Etat (državni svet) je bil namreč mnenja, da molk zakona iz leta 1905 o tej službi ni pomenil njene ukinitve, in da se ta še naprej lahko plačuje iz javnih sredstev. Med obema vojnama, vojno v Indokini in Alžiriji ter med namestitvijo francoskih enot zunaj domovine je duhovna oskrba v vojski razvijala vedno bolj trdne strukture. Po vpadu v Porurje in zavzetju Posarja je bilo treba na primer poskrbeti, da bi francoskih vojakov v Nemčiji duhovno ne oskrbovali nemški duhovniki. V tem primeru država ni smatrala religije za privatno zadevo, za katero pravzaprav ni pristojna; prevzela jo je zaradi nacionalnega prestiža in varnostnih poudarkov. Zakonska ureditev iz januarja 1949 ureja stalno duhovno oskrbo. Dekret se navezuje na uredbo Vichy-ske vlade, ki je veljal od leta 1941 do 1944. Zaradi nesoglasij v kabinetu ni bil objavljen v uradnem listu in s tem uveljavljen. Kljub temu je predstavljal temelj celotne duhovne oskrbe v času Četrte Republike. Sveti sedež je z uredbo julija 1952 postavil ureditev katoliškega vojaškega vikariata v skladu s kanoničnim pravom. Sedaj je to ordinariat, ki ga vodi vojaški škof.

Iz javnih sredstev je plačana tudi duhovna oskrba v zaporih in bolnišnicah. Doktrina pozitivne »laïcité« namreč zahteva, da država zagotovi, da ima vsak posameznik možnost prakticiranja svoje vere. Če je ta posameznik v državni ustanovi, ki je ne more zapustiti, da bi šel k obredom zunaj nje, mu je treba to zagotoviti v ustanovi. Zakon iz leta 1905 omenja tudi liceje in »college«, zato obstajajo v srednjih šolah v skladu s poznejšimi pravnimi akti (dekret in ukaz iz leta 1960, ministrska okrožnica iz leta 1988) šolski kaplani, ki opravljajo svoje delo ponekod na šoli, drugod zunaj šole, plačani pa niso od države. Verska svoboda je osnovnošolcem zagotovljena tako, da imajo za verouk namenjen en delovni dan v tednu (sreda) ko ni pouka v šoli.¹⁹ Drugače je v Alzaciji in Loreni, kjer je verski pouk del šolskega načrta, njegovi učitelji v srednjih in osnovnih šolah pa so plačani od države.

Za francosko »laïcité« bi lahko bilo značilno nesklepanje sporazumov s Svetim sedežem. Francija sicer nima sporazuma o duhovni oskrbi vojakov, je pa podpisala s Svetim sedežem druge sporazume. Zadnjega je podpisala 18. decembra 2008 in sicer sporazum o medsebojnem priznavanju diplom (CONVENTIO ACCORD ENTRE LE SAINT-SIÉGE ET LA RÉPUBLIQUE FRANCAISE SUR LA RECONNAISSANCE DES GRADES ET DIPLÔMES DANS L'INSEIGNEMENT SUPÉRIEUR, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. CI (leto 2009), N.1, str. 59-64).

Njihov sedanji vojaški škof opozarja na rastoče neskladje med vojaško službo in družinskim življenjem in s tem povezane naloge duhovne oskrbe (večmesečne odsotnosti vojakov na misijah v tujini; upadanje vojaške kulture; geografski celibat – vojak živi sam blizu delovnega mesta, njegova družina in dom pa sta daleč v kraju zadnje premestitve, obiskuje pa jih za vikende;), etično in duhovno oblikovanje vojakov, prihod islama v vojaško duhovno

¹⁸ Glej (Čepar, 2005) in (CIA, 2009), ki navaja: Roman Catholic 83%-88%, Protestant 2%, Jewish 1%, Muslim 5%-10%, unaffiliated 4% overseas departments: Roman Catholic, Protestant, Hindu, Muslim, Buddhist, pagan; v (Basdevant-Gaudemet, 2005, str. 157) najdemo oceno 80%, v (M.P., 2010) pa »dve tretjini«

¹⁹ Glej (Basdevant-Gaudemet, 2005, str. 172)

oskrbo in poskuse nadreligijske duhovne oskrbe (Na željo predsednika republike so v oborožene sile uvedli muslimansko duhovno oskrbo ob že obstoječih katoliški, protestantski in izraelitski. To je vodilo k imenovanju prvega muslimanskega kaplana junija 2006 in k nadaljnjemu razvoju te duhovne oskrbe – do konca leta 2007 pričakujejo 10 do 15 oseb, dolgoročno pa 40 oseb, kar je več kot protestantov (35) in četrtno katoličanov. Imenovane osebe za duhovno oskrbo niso imami, ampak so le na voljo muslimanskim vernikom. Kmalu bodo dosegli povprečje 5% muslimanov v oboroženih enotah.), individualizem in prosti čas.²⁰

O financiranju verskih skupnosti v državi stroge ločitve med državo in cerkvijo poročajo naslednje.²¹

Ustava iz leta 1958 bore malo govori o veri. V preambuli se sklicuje na Deklaracijo o človekovih in državljskih pravicah iz leta 1789 in ustavo iz leta 1946, ki zagotavljata svobodo verovanja. Člen 2 določa, da je Francija »... laična republika (ki)... zagotavlja enakost državljanov pred zakonom brez razlik glede na izvor, raso ali vero. Spoštuje vsa verovanja.« Osnovna načela moremo tako poiskati v prvih dveh členih zakona iz leta 1905. Prvi člen: »Republika zagotavlja svobodo vesti. Zagotavlja svobodno izražanje vere z upoštevanjem omejitev navedenih v nadaljevanju z namenom javnega reda.« Drugi člen: »Republika ne priznava, financira ali subvencionira nobene vere... Vendar pa so v te proračune (države ali javnih ustanov) lahko vključeni izdatki povezani s kaplanstvi načrtovanimi za zagotovitev svobodnega izražanja vere v javnih ustanovah kot so srednje šole, univerze (colleges - višje šole ali študentski domovi?), šole, oskrbni domovi, zavetišča in zapori...«

Ta sistem ločenosti in laičnosti (laïcité) opredeljen z zakonom iz leta 1905 ne velja za celotno Francijo. V času sprejema tega zakona (v celoti od leta 1870 do 1918) sta bili namreč Alzacija in Lorena (trije vzhodni departmaji: Haut-Rhin, Bas-Rhin in Moselle) del Nemčije. Zato na teh področjih velja režim priznanih cerkva, podedovan iz Napoleonovih časov (pred letom 1870), spremenjen z nemškimi zakoni v obdobju od 1870 do 1918, in dopolnjen v nekaterih ozirih po letu 1918. Duhovništvo priznanih cerkva plačuje država, verski pouk se poučuje v javnih šolah, nadškofa v Strasbourgu in škofa v Metz u imenuje predsednik države.

Prav tako imajo posebno ureditev nekatera prekomorska ozemlja. Zakon iz leta 1905 ne velja v treh departmajih (Réunion, Martinique, Guadeloupe), v katerih je bil uveden režim na osnovi konkordata iz začetka 19. stoletja. Francoska Gvajana je urejena s kraljevo uredbo z dne 27. avgusta 1828, v skladu s katero se Katoliška vera financira iz javnih sredstev. »Mandelovi dekreti« iz leta 1939 omogočajo tudi drugim veram uživanje nekaterih pravic in predvsem pridobivanje pomembne finančne pomoči od lokalnih oblasti. Ta pravila se uporabljajo v večini prekomorskih departmajev in ozemelj, vendar z mnogimi posebnostmi.

Pred revolucijo 1789 (Ancien Régime) je Cerkev imela veliko premoženja, iz katerega je financirala svoje dejavnosti. Z dekretom z dne 2. novembra 1789 se je Ustavna skupščina (Constituent Assembly) odločila nacionalizirati in prodati premoženje klerikstva, da bi zapolnila primanjkljaj v državni blagajni. V zameno je država prevzela pokrivanje tekočih cerkvenih stroškov ustrezne plače za verske uslužbence. Sledila so leta napetosti in preganjanja Cerkve. Napoleon Bonaparte je uspel ohraniti verski mir z leta 1801

²⁰ Glej (Le Gal, 2007)

²¹ Glej (Basdevant-Gaudemet, 2005)

podpisanim Konkordatom s papežem Pijem VII. V času njegove veljavnosti so država in lokalne oblasti, posebej občine, še naprej financirale (plače, nove gradnje, popravila, operativni stroški), bolj ali manj radodarno, odvisno od obdobja, štiri priznane cerkve (katoliško, reformirano protestantsko, protestantsko augsburške veroizpovedi in judovsko). To je režim, ki je z majhnimi spremembami še danes v veljavi v treh vzhodnih departmajih.

Drugi člen zakona iz leta 1905 je odpravil vsa izplačila iz javnih sredstev. In tak je zakon še danes. Sistematična sovražnost in preganjanje cerkva pa je stvar preteklosti. Tako imajo cerkve dva vira financiranja: na eni strani privatne darove, na drugi pa posredno pomoč države v oblikah, ki niso subvencije. Asociacije, ki niso registrirane kot »associations cultuelles«, ki pa vendarle spadajo v cerkveno območje, lahko prejmejo javne subvencije.

Po letu 1905 je privatno financiranje osnovni vir dohodka. Pri Reformirani cerkvi je upravljanje z darovi vernikov na ravni župnije z upoštevanjem solidarnosti med župnijami, pri Katoliški cerkvi pa na škofijski ravni. Darovi imajo lahko tudi obliko fundacij, to je nepreklicna namenitev premoženja za namen, ki je v javnem interesu in ga lahko uresniči/upravlja cerkvena ustanova.

Posredno državno financiranje lahko razdelimo na štiri kategorije. V prvi so duhovniki, ki jih brez kršitve zakona iz leta 1905 plačuje država, če delajo v zaporih ali bolnišnicah, ali cerkveni učitelji v privatnih šolah, če ima šola posebno pogodbo z državo na osnovi zakona iz leta 1959 (Možni sta dve obliki take pogodbe, obe pa vključujeta državno financiranje plač šolskega osebja.) Država plačuje tudi duhovnike v vojski. Vojaška duhovna oskrba je bila ustanovljena pred letom 1905, molk zakona o njej, pa je Državni svet razumel kot strinjanje z dejstvom, da se še naprej plačuje iz javnih sredstev.

Država in lokalne oblasti (departmaji in občine) lahko dajo garancijo za posojila za gradnjo novih verskih zgradb. Široko se je uveljavil način, ko občina odplačuje kredit (za svoj verski objekt), ki pa ga da za 99 let v uporabo verski asociaciji za simbolično ceno 1 frank na leto. Najprej so ta način uporabili za gradnjo cerkva v območju Pariza, potem pa se je razširil in upravnih pripomb ni bilo.

Država in občine so lastniki verskih zgradb, ki so bile zgrajene pred letom 1905. S tem so povezani stroški za vzdrževanje.

Davčni režim je za verske asociacije zelo ugoden. Zmanjša se davčna osnova posameznikom in organizacijam za donacije za dejavnost organizacij, ki služijo javnemu interesu. Državni svet je leta 1962 presodil, da se to uporabi za verske asociacije, če so donacije namenjene gradnji ali vzdrževanju cerkvenih zgradb ali dejavnostim človekoljubne, izobraževalne, socialne ali družinske narave. Osnova pa se ne sme zmanjšati, če je donacija namenjena plačam duhovnikov. Sistem zmanjšanja davčne osnove je z zakonom iz leta 1988 postal še bolj ugoden.

Načrtov za spremembo zakonodaje na področju svobode vere in verskih skupnosti ni.²²

Grčija

Za Grčijo je pravna podlaga predsednikov odlok iz leta 1973.

---

²² Glej (Joxe, 2008, str. 333)

Katoličanov je manj kot 0.7%²³. Vojaška obveznost traja eno leto.²⁴

Člen 3(1) grške ustave določa: učenje Pravoslavne cerkve (Orthodox Church) je prevladujoča religija; Grška Cerkev (the Church of Greece) je neločljivo združena v doktrini z Ekumenskim patriarhatom iz Konstantinopla in z drugimi pravoslavnimi cerkvami; Cerkev je samoupravna (self governing) in avtokefalna.

Zakonski pomen ustavnega pojma »prevladujoča«, je: pravoslavna krščanska vera je uradna vera grške države; Cerkev, ki to vero uteleša ima svoj lastni pravni položaj - je pravna oseba javnega prava (člen 1(4) zakona 590/1977). Ta posebnost se nanaša na cerkev in ne na njene člane, zato to ni v nasprotju z načelom enakosti posameznikov ne glede na vero.

Cerkvenega davka ni. Vsaka vera ima svoje dohodke iz premoženja in nepremičnega premoženja in darov vernikov.

Država pa je skoraj popolnoma prevzela financiranje »prevladujoče« vere. To izvaja v različnih oblikah: neposredne ali posredne subvencije, kot na primer letna subvencija Apostolski Diakoniji v Atenah, Atenski Katedrali, dotacije cerkvam in samostanom v različne namene. Država krije vse stroške izobraževanja klerikov. Država izplačuje plače prelatom, duhovnikom na župnijah, diakonom (duhovnikov in diakonov je 10 000), pridigarjem in tudi v Pravoslavni cerkvi zaposlenim laikom. Vsem tem tudi plačuje pokojnine po upokojitvi. Zakon, ki je obdavčeval dohodek župnij, je bil leta 2004 odpravljen. Zdravstveno in pokojninsko so zavarovani tudi redovniki. Duhovniki v bolnišnicah in na pokopališčih prejemajo plače od lokalne oblasti ali bolnišnične uprave. Duhovniki v vojski in policiji dobijo častniški čin in v skladu s tem prejemajo plačo ali pokojnino.

Tako pravoslavna kot tudi druge cerkve imajo davčne olajšave in oprostitev, kot na primer oprostitev od davka na nepremičnine, davka od dohodka iz nepremičnin, davka na promet z nepremičninami, davka na donacije in davka na nepremičnine. Še več davčnih oprostitev velja za goro Atos.

Drugi finančni privilegiji so neodtujljivost nepremičnin, ki pripadajo pravoslavnim patriarhatom Srednjega Vzhoda in samostanom Ekumenskega patriarhata, in dejstvo, da premoženja samostanov ne morejo prevzeti tretje osebe. Sodišče je leta 1983 odločilo, da to velja tudi za katoliške samostane.

Država ne plačuje plač pevovodjem in zakristanom. Ti namreč niso zaposleni v skladu s splošno delovno zakonodajo, ker so po cerkvenem pravu nižje klerištvu, jih je pa zelo malo – samo nekaj oseb. Drugi dobivajo plačo primerljivo z javnimi uslužbenci ustreznih kategorij, ti pa se za višino dogovorijo ob nastopu.²⁵

Islandija

---

²³ Vir (CIA, 2009) navaja »Greek Orthodox 98%, Muslim 1.3%, other 0.7%«, (Papastathis, 2005) pa, da se smatra, da je 95% grških državljanov krščenih v Vzhodno pravoslavno cerkev (Eastern Orthodox Church)

²⁴ Podatek je s spletne strani (CIA, 2009)

²⁵ Vse navedbe v zvezi s financiranjem glej (Papastathis, 2005)

Islandija, čeprav članica Nata, nima vojske in tudi ne vojaške duhovne oskrbe.

Italija

Od leta 2005 ima poklicno vojsko. Katoličanov je 90%²⁶.

Italija je ustanovila vojaški vikariat z zakonom leta 1925; leta 1929 je bil potrjen s konkordatom in leta 1986 na osnovi apostolske konstitucije povzdignjen v ordinariat. Urejen je v skladu z zakonom številka 512 iz leta 1961. Oskrbuje poleg vojaških oseb še finančno policijo, Rdeči križ, Malteški viteški red, gasilce in kaznjence²⁷. Vojaški kaplani so nastavljeni z dekretom Predsednika republike na predlog vojaškega škofa. So stalni državni uslužbenci z državno plačo in z vojaškimi čini integrirani v vojaško hierarhijo. Zaporniške kaplane plačuje država, niso pa njeni uslužbenci. Škof imenuje tudi bolniške kaplane, ki so plačani na različne načine iz javnih sredstev. Sporazumi s šestimi denominacijami dajejo pravico duhovne oskrbe na zahtevo in drugače, na zagotavljajo pa plačila iz javnih sredstev. Tisti, ki nimajo sporazuma, imajo zaradi duhovne oskrbe dostop v bolnišnice, zapore in vojašnice za bolne vojake na osnovi zahteve posameznika.²⁸

Financiranje je urejeno na naslednji način.²⁹

Ustava iz leta 1948 zagotavlja versko svobodo. V členu 7 določa: »Država in Katoliška Cerkev sta, vsaka po svoji zakonodaji, neodvisni in suvereni. Njuni odnosi so določeni z Lateranskimi sporazumi. Njihove dopolnitve, s katerimi soglašata obe strani, se ne sprejemajo po postopku za spremembo ustave.«. Člen 8 pa: »Nekatoliške denominacije imajo pravico, da se organizirajo v skladu s svojimi statuti v kolikor niso v nasprotju z italijansko zakonodajo.« V skladu s 7. členom je bil sprejet sporazum v Villa Madama (1984), ki je nadomestil Lateranski konkordat iz leta 1929. Temu je sledila vrsta sporazumov za posamezna področja.

Sporazum v Villa Madama je popolnoma spremenil sistem državnega financiranja Katoliške Cerkve. Prej je sistem slonel na beneficijah – premoženje povezano s službo, ki jo je opravljal klerik. Prenizke prihodki iz slabših beneficijev je država kompenzirala z dodatkom, ki je zagotavljal primerno življenje kleriku. Sporazum iz leta 1984 je bil potrjen z zakonom št. 222 dne 20. maja 1985. Odpravil je beneficije in premoženje dodelil škofijskim ustanovam za podporo klerikov, ki skrbijo za preživljanje klerikov v svoji škofiji. Takoj potem je bila ustanovljena osrednja ustanova, ki pomaga tistim škofijskim, ki same ne zmorejo.

Sporazum uvaja še dva sistema financiranja, ki veljata tudi za druge cerkve, ki so podpisale sporazum. Prvi je možnost, da zavezanci za dohodnino namenijo 0.8% svoje dohodnine: italijanski državi za izredne ukrepe proti lakoti v svetu, naravnim nesrečam, pomoč beguncem, ohranjanje kulturnih spomenikov; Katoliški cerkvi za verske potrebe prebivalstva, podporo klerikstvu, ukrepe v dobrobit narodni skupnosti in deželam tretjega sveta; eni od

---

²⁶ Vir (CIA, 2009) navaja: Roman Catholic 90% (approximately; about one-third practicing), other 10% (includes mature Protestant and Jewish communities and a growing Muslim immigrant community)

²⁷ Glej (Plut, 2002, str. 162)

²⁸ Glej (Ferrari, 2005, str. 225)

²⁹ Glej (Ferrari, 2005)

denominacij, ki so podpisale sporazum z italijansko državo. Delež dohodnine tistih, ki so izrazili svojo odločitev, se nameni v skladu z njihovo odločitvijo. Dohodnino tistih (v deležu 0.8%), ki odločitve niso izrazili, se nameni tem istim namenom v sorazmerju z odločitvami tistih, ki so odločitev izrazili, tako da se v te namene vedno nameni 0.8% celotnega skupnega zneska zbrane dohodnine. Leta 1997 je 40% zavezancev izrazilo svojo odločitev in 81% od teh (ali 32% od vseh) se je odločilo za Katoliško cerkev, 15% za italijansko državo, preostali 4% pa so razdeljeni med druge denominacije (od katerih nekatere sicer upravičene tega ne sprejmejo).

Druga oblika je možnost zmanjšanja davčne osnove za donacije verskim skupnostim.

Drugi predpisi pa omogočajo še drugačne oblike neposrednega ali posrednega financiranja. Na primer regionalni zakoni dodeljujejo zemljišča za gradnjo cerkvenih zgradb in državnim, ki olajšujejo dajanje državne lastnine v najem cerkvam z zelo nizko najemnino.

Denominacije imajo tudi številne davčne ugodnosti, ki slonijo na načelu enakega obravnavanja verskih ter socialnih in izobraževalnih namenov: 50% zmanjšanje davka na dohodek pravnih oseb; oprostitev davka na darila in dediščine, lokalnega davka na prodajo zemljišč, davka na dodano vrednost in drugih posrednih davkov.

Nepremičnine Svetega sedeža na italijanskem ozemlju kot tudi druge nepremičnine, ki jih določata člena 13 in 14 Lateranskega sporazuma, so oproščena vsakega davka ali dajatve državi ali drugim javnim organom.

Luksemburg

Delež katoličanov je približno 87%³⁰.

Luksemburg navaja kot pravno osnovo vojaške duhovne oskrbe spremembo zakona o vojaški organizaciji leta 1952. Za ustanovitev vojaškega ordinariata je premajhen, saj ima le enega kaplana³¹, za celotno državo pa za vse prebivalce obstaja samo ena škofija.³² Osnove sistema financiranja so naslednje.³³

Pomemben je Napoleonov konkordat iz leta 1801 (Luksemburg je bil takrat francoski departma), ki še velja, čeprav so vedno bile in so težave in nasprotovanja tako glede veljavnosti kot glede načina uresničevanja določb.

Leta 1998 so bili sklenjeni sporazumi s Katoliško cerkvijo, Protestantsko cerkvijo (Reformirana cerkev ima sporazum od leta 1982), Judi in z Grško pravoslavno. Leta 2004 so bili v razpravi sporazumi z anglikanci, romunskimi pravoslavnimi in srbskimi pravoslavnimi, vendar je bilo preveč pripomb. Za muslimane še niso našli primerne partnerja, ki bi bil sprejemljiv za vse muslimane in za vlado.

Ustava v 19. členu zagotavlja versko svobodo. Določa tudi, da so plače in pokojnine duhovnikov in drugih verskih uslužbencev plačane od države na osnovi zakona. Duhovniki in drugi verski uslužbenci imajo glede socialne varnosti (pokojnina, bolezen, poškodbe, ...) iste

---

³⁰ Vir (CIA, 2009) navaja: Roman Catholic 87%, other (includes Protestant, Jewish, and Muslim) 13% (2000)

³¹ Vojaški kaplan skrbi za vojake in policiste: glej (Plut, 2002, str. 309)

³² Glej (CATHOLIC-HIERARCHY, 2009)

³³ Glej (Pauly, 2005)

pravice in iste pravne osnove zanje kot drugi javni uslužbenci. Upokojijo se s 65 leti, lahko pa delajo tudi dlje in v tem primeru dobivajo od 65. leta dalje del pokojnine.

Cerkvenega davka ni.

Javno priznane cerkve, kot korporacije javnega prava iste davčne olajšave kot fundacije zasebnega prava.

V vojski in policiji za duhovno oskrbo skrbijo vojaški kaplani.

Nemčija

Deleža katoličanov in protestantov v prebivalstvu sta enaka 34%³⁴. Vojaška obveznost je 9 mesecev³⁵.

Vojaška duhovna oskrba v Bundeswehru temelji na konkordatu med Svetim sedežem in Nemčijo iz leta 1933, na 4. in 140. členu nemške ustave iz leta 1949, pogodbi Zvezne Republike Nemčije z Evangeličansko cerkvijo v Nemčiji o ureditvi evangeličanske duhovne oskrbe iz februarja 1957, na zakonu o duhovni oskrbi iz leta 1957 in na Papeških statutih o pristojnostih katoliškega vojaškega škofa za Bundeswehr (1989). Iz tega izhajajo osrednja vojaška pravila službe, kot na primer "66/1 Duhovna oskrba vojakov (Militärseelsorge)" (1956) in "66/2 Šola za življenje (Lebenskundlicher Unterricht)" (1959), ki podrobneje določajo zgradbo in naloge duhovne oskrbe in njeno sodelovanje z vojsko. Duhovna služba se ne deli po zvrsteh kot na primer v Veliki Britaniji. Sestavljena je iz rimskokatoliške in protestantske veje. Pristojna je za vojake, civilne uslužbence zveznih oboroženih sil in njihove družine.

Izraz ločenosti države in verskih skupnosti je zgradba dvojne odgovornosti vojaških kaplanov: v cerkvenih zadevah so odgovorni svojemu vojaškemu škofu, kot javni uslužbenci pa so podrejeni zveznemu ministru za obrambo. Vsaka od obeh cerkva svobodno imenuje vojaškega škofa (če zvezna vlada nima resnih pomislekov). Cerkev lahko vojaškega škofa odstavi zaradi resnih cerkvenih razlogov, mora pa o taki nameri vnaprej obvestiti zvezno vlado in ji sporočiti ime naslednika. Vojaški škof je pristojen za vse cerkvene zadeve v zvezi z vojaškim kaplanstvom, med drugim še posebej za nastavitev vojaških kaplanov, najvišji cerkveni nadzor nad njimi, vizitacije, liturgijo, in končno (kar še ni bilo uporabljeno) za vojne ujetnike. Kaplani nimajo čina in ne nosijo vojaške uniforme. Zaposleni so kot javni uslužbenci za določen ali nedoločen čas. Za kaplanovo imenovanje in za napredovanje je potrebna odobritev vojaškega škofa. Tudi pred drugimi pomembnimi kadroviskimi odločitvami v zvezi z vojaškimi kaplani mora zvezni minister za obrambo pridobiti mnenje vojaškega škofa.³⁶

Rimskokatoliška veja je organizirana v posebni vojaški škofiji. Njen ordinarij (vojaški škof) je rezidenčni škof civilne škofije in opravlja tudi službo vojaškega škofa. Prav tako je s protestantskim vojaškim škofom. Obe veji vodi mešano vodstvo (evangeličanski cerkveni urad za Bundeswehr in urad katoliške vojaške škofije), ki je hkrati državni in cerkveni urad. Vodita ga evangeličanski vojaški glavni dekan (Militärgeneraldekan) oziroma rimskokatoliški vojaški generalni vikar (Militärgeneralvikar).

³⁴ Vir (CIA, 2009) navaja: Protestant 34%, Roman Catholic 34%, Muslim 3.7%, unaffiliated or other 28.3%

³⁵ Podatek je s spletne strani (CIA, 2009)

³⁶ Glej (Robbers, 2010)

Katoliški vojaški škof je škof v Augsburgu in hkrati vojaški škof. Je škof v deželi (Land), ki je vodilna v svetu po sekularizaciji in to škof opaža tudi pri obisku enot. Posebej v novih deželah (bivša DDR) igra verska življenjska usmeritev in svetovni nazor v širšem smislu in krščanski v ožjem smislu obrobno vlogo. Evropa je šla tu svojo pot, svet ji ne sledi, tudi mladina ne, videti je željo po veri. Delež nevernih vojakov je večji od tega deleža v širši družbi. To je tudi zato, ker je veliko Vzhodnih Nemcev nezaposlenost rešilo z vojaško službo. V tej skupini je nevernih do 75%. Bundeswehr je v 10 letih prešel iz vojske za obrambo dežel in zvezne države v vojsko za misije. To prinaša tri izzive za duhovno oskrbo, ki se jim odgovarja tudi z izobraževanjem kaplanov: oskrba vojakov na misijah (pomagajo raziskave SOWI), skrb za družine (v sodelovanju med njegovo škofijo in Centralnim inštitutom za zakon in družino v družbi na univerzi v Eichstätt-Ingolstadt so znanstveno obdelali temo »odnosi na daljavo«), vzgoja za življenje – etična vzgoja.³⁷

V odgovoru urada nemškega katoliškega vojaškega škofa na vprašalnik MO³⁸, ki vsebuje tudi podatke za evangeličansko vojaško duhovno oskrbo, so 9.3. 2010 zapisali naslednje.

Ime vojaške duhovne oskrbe je Evangeličanska vojaška duhovna oskrba in Katoliška vojaška duhovna oskrba (Evangelische Militärseelsorge und Katholische Militärseelsorge), imeni ordinariatov pa Evangeličanski cerkveni urad za vojsko (Evangelisches Kirchenamt für die Bundeswehr, Protestant Church Office for the Bundeswehr) in Urad katoliškega vojaškega škofa (Katholisches Militärbischofsamt, Office of the Catholic Bishop for the Armed Forces). Deluje v okviru Zveznega ministrstva za obrambo (Bundesministerium der Verteidigung, Ministry of Defence). Obe duhovni oskrbi sta bili ustanovljeni leta 1956.

Pravne osnove so: 4. in 140. člen ustave; 36. člen zakona o pravnem položaju vojaškega osebja (Soldatengesetz); konkordat s Svetim sedežem iz leta 1933, papeški statuti iz leta 1989; pogodba Zvezne Republike Nemčije s Protestantsko cerkvijo v Nemčiji o pravni ureditvi evangeličanske duhovne oskrbe iz leta 1957; pravilnik ZDv 66/1 Vojaška duhovna oskrba v Bundeswehr-u.

Leta 2009 je bilo v katoliški vojaški duhovni oskrbi zaposlenih 262 oseb (od tega 65 duhovnikov in 26 pastoralnih svetovalcev), v protestantski pa 240 (od tega 100 duhovnikov), duhovnikov drugih ver pa ni bilo. Nimajo činov in ne nosijo vojaških uniform. Nosijo pa tako kot vojaki maskirne obleke na nalogah in vajah, namesto oznake čina pa imajo križ. Zadolženi so še za družine vojakov.

V Uradu katoliškega vojaškega škofa dela za potrebe vojske 40 oseb, nadaljnjih 42 oseb, ki tudi sodelujejo s škofovim uradom, pa zaposluje cerkev. Vojaška škofa nimata vojaškega čina niti vojaške uniforme (samo cerkveno obleko). Nista zaposlena v vojski (samo v cerkvi), vendar za opravljanje dolžnosti vojaškega škofa prejemata mesečno nadomestilo.

Do leta 2009 imajo 9-mesečno vojaško obveznost, od 2010 dalje pa 6-mesečno.

Ločenost cerkva od države je posledica ustavne določbe, da »ni državne cerkve«. Ustava določa, da so državljanske pravice neodvisne od veroizpovedi in da ima vsakdo pravico

³⁷ Glej (Mixa, 2007)

³⁸ Glej (Katholisches Militärbischofsamt, 2010)

udeležbe ali neudeležbe pri verskih dogodkih. Bivši ustavni sodnik Paul Kirchhof meni, da je večina ljudi hkrati državljani in članovi cerkva in se zato država in cerkev srečujeta pri osebah v njihovi oskrbi: čeprav sta avtonomni, sta zavezani k sodelovanju.³⁹ Zakon tako določa, da ima »vojak pravico do duhovne oskrbe in nemotenih obredov« in da je »udeležba pri obredih prostovoljna«. Pravilnik ZDv 66/1 določa: »Vojaška duhovna oskrba je prispevek cerkva, ki ga pozdravlja in podpira država, da bi zagotovila svobodo izražanja vere v Oboroženih silah. Njena naloga je buditi, krepiti in poglobljati versko življenje ob hkratnem spoštovanju svobodne odločitve posameznika. Zato goji in pospešuje moralne vrednote v Oboroženih silah in pomaga vojakom sprejeti odgovornost s katero se soočajo kot nosilci orožja.«⁴⁰

Vojaški kaplan je osredotočen na posameznika. Za posebne situacije so razdelani načini njihovega delovanja kot na primer na morju (posebne razmere stalnega spreminjanja lokacije in dolge odsotnosti od domačega kraja), na vajah (polna udeležba, večdnevni obiski, kratki obiski), baze v tujini (stiki z družinami, lokalnimi duhovniki), operacije v tujini (na voljo vojakom za pogovor, svetovalec pri odločanju, posrednik pri humanitarnem delu, po opravljeni nalogi, družinski duhovnik doma). Zagotavljati mora osnovno pastoralno oskrbo (obredi, zakramenti, razprava o pomembnih vprašanjih, duhovna oskrba družin). Moralno vzgojo in vodstvo. Struktura in financiranje službe sta v aktih dobro definirana. Že od njene uvedbe obstajajo tudi delno zaposleni (Nebenamt, part - time) kaplani. Obstajajo podporne strukture znotraj cerkve, združenja vernih vojakov. Pomembno je sponzoriranje in sodelovanje z Inštitutom za teologijo in mir, ki je sicer akademska ustanova Katoliške cerkve, in sodelovanje s Centralnim inštitutom za zakon in družino v družbi, ki je raziskovalna ustanova Katoliške univerze v Eichstätt-Ingolstadt.⁴¹

Cerkve so tekom zgodovine izgubile dosti premoženja. Bili pa so ustanovljeni (1803) cerkveni skladi in sprejeta zakonodaja, ki zagotavlja plačevanje kompenzacije iz njih. Obstajajo tudi druge državne subvencije cerkvam na osnovi njihovih zahtev. Lokalne skupnosti morajo prispevati k vzdrževanju cerkvenih zgradb, država subvencionira plače cerkvenih uradnikov. Približno 80% cerkvenega proračuna pa prihaja iz cerkvenega davka, ki ga za cerkve (praviloma z odškodnino) pobira država in znaša 8-9 odstotkov posameznikove obveznosti iz davka na dohodek. Pomemben vir financiranja je dejstvo, da so cerkve enakopraven del javnega sistema financiranja. Cerkevne bolnišnice v nekaterih delih Nemčije upravljajo večino bolnišničnih postelj in so del javnega bolnišničnega sistema, ki se na osnovi števila zasedenih postelj plačuje v glavnem iz zdravstvenega zavarovanja. Mnoge cerkve dobivajo državna sredstva za dejavnosti na enak način kot jih dobivajo druge javno financirane dejavnosti: sestavni del zamisli o državni nevtralnosti je, da cerkvene aktivnosti ne smejo biti v slabšem položaju kot aktivnosti na primer od države ustanovljenih krajevnih športnih klubov. Cerkve so deležne davčnih olajšav. Cerkveni davek in dobrodelne donacije se lahko odštejejo od osnove za dohodnino. Cerkve so oproščene nekaterih davkov in dajatev.⁴²

Federativna ureditev nemške države z mnogimi pristojnostmi dežel in s prizadevnostjo za reševanje odprtih vprašanj povezanih s človekovimi pravicami ima za posledico sorazmerno veliko število sporazumov med Svetim sedežem in posameznimi deželami (Länder). Od leta

³⁹ Glej (Bendel in sod., 2007, str. 5)

⁴⁰ Glej (Bendel in sod., 2007, str. 9)

⁴¹ Glej (Bendel in sod., 2007)

⁴² Glej (Robbers, 2005, 2)

1950 do 1999 jih naštejemo 32⁴³. V tem tisočletju so sporazume sklenile naslednje zvezne dežele: leta 2001 Posarje (Saarland) (podpis 19. septembra 2001, ratifikacija 19. decembra 2001)⁴⁴, leta 2002 Turinška (Thüringen) (podpis 19. novembra 2002, ratifikacija 16. decembra 2002)⁴⁵, leta 2003 Brandenburg (podpis 12. novembra 2003, ratifikacija 25. maja 2004)⁴⁶ in Bremen (podpis 21. novembra 2003, ratifikacija 13. maja 2004)⁴⁷, leta 2005 Hamburg (podpis 29. novembra 2005, ratifikacija 9. oktobra 2006)⁴⁸ in leta 2007 Bavarska (podpis 19. januarja 2007, ratifikacija 8. junija 2007)⁴⁹. V teh sporazumih ne najdemo duhovne oskrbe vojakov, ker je bilo to v času sprejemanja zadovoljivo urejeno in sicer na zvezni ravni. V nekaterih sporazumih (na primer Brandenburg, Bremen, Hamburg) pa se ureja tudi duhovna oskrba katoličanov v preventivnih in kazenskih ustanovah, bolnišnicah, ustanovah za nego in pomoč, policiji.

Nizozemska

Vojska je poklicna. Katoličanov je 30%⁵⁰.

Nizozemska vojaška duhovna oskrba temelji na kraljevem odloku o ureditvi imenovanja duhovnih oskrbovalcev iz leta 1984. Za vojaško duhovno oskrbo katoličanov je ustanovljen vojaški ordinariat⁵¹. Specializirana duhovna oskrba je zagotovljena tudi v kazenskih in zdravstvenih ustanovah ter ustanovah za mlade in ostarele. Zakonske podlage so zelo različne od zakonov do proračunskih in drugih aktov. Vpletenost države je odvisna od dejstva, ali je določena ustanova v celoti organizirana, vodena in plačana od države (na primer zapori), kjer je odgovornost države za duhovno oskrbo bistvena, ali pa država le predpiše organizacijsko strukturo (na primer socialne ustanove), in je zato odgovornost države v primerjavi z drugimi akterji (na primer provinco) drugačna. Državno vlogo opravičujejo tudi posebni razlogi za posamezno vrsto ustanove kot na primer prisilna prisotnost (za kazenske ustanove), soočanje

---

⁴³ Glej (Martín de Agar, 2000)

⁴⁴ CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET CIVITATEM SARAVIAE, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCIV (leto 2002), N. 6: 429 – 432

⁴⁵ CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET LIBERAM CIVITATEM THURINGIAE, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCV (leto 2003), N. 4: 237 – 247

⁴⁶ CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET FOEDERATICAM CIVITATEM BRANDENBURG, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCVI (leto 2004), N. 10: 625 – 652

⁴⁷ CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET LIBERAM HANSEATICAM CIVITATEM BREMAE, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCVI (leto 2004), N. 8: 452 – 469

⁴⁸ CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ATQUE LIBERAM ET HANSEATICAM CIVITATEM HAMBURGI, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCVIII (leto 2006), N. 11: 825 – 847

⁴⁹ CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET LIBERAM CIVITATEM BAVARIAE, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCVIX (leto 2007), N. 7: 595 – 603

⁵⁰ Vir (CIA, 2009) navaja oceno iz leta 2006: Roman Catholic 30%, Dutch Reformed 11%, Calvinist 6%, other Protestant 3%, Muslim 5.8%, other 2.2%, none 42% ; v (van Bijsterveld, 2005, str. 368) pa za leto 2002 najdemo za starejše od 18 let oceno za katoličane 31%, dve največji reformirani cerkvi 14% in 7%, za muslimane pa 5.5%.

⁵¹ Glej (Plut, 2002, str. 207)

z etičnimi konflikti (oborožene sile), zmanjšana možnost dostopa do redne duhovne oskrbe (bolnišnice).⁵²

O financiranju povzemamo naslednje.⁵³

Verska pripadnost skupaj s političnim prepričanjem je bila gonilo organizacije družbenih dejavnosti. Šole, bolnišnice, sindikati, združenja delodajalcev, mediji in druge organizacije so bile in so organizirane na verski osnovi. V začetkih organiziranja političnih strank je vera bila osnova za organiziranje.

Ustava iz leta 1983 zagotavlja versko svobodo. Nobena cerkev ni omenjena. V ustavi tako ni eksplicitne osnove za finančne odnose med cerkvijo in državo. Vendar pa ustava daje okvir za urejanje teh odnosov. Javno izobraževanje mora biti v skladu s posameznikovo vero ali verovanjem, kar razumejo kot zahtevo po nevtralnosti šole s pozitivnim odnosom do vere, zato je zagotovljena možnost verouka v šoli.

Leta 1983 je bil med državo in cerkvami dosežen sporazum o zaključku državne obveznosti povezanih s plačami in pokojninami duhovnikov. Potem je ta sporazum parlament potrdil z zakonom.

Odnos med državo in cerkvami razumejo kot ločenost države in cerkve, čeprav to ni zapisano niti v ustavi niti v kakem zakonu. Vendar to upoštevajo pri oblikovanju zakonodaje, v upravi in na sodiščih. Natančno vsebino tega pojma je težko določiti, ne razumejo pa je kot »strogo ločitev«, v skladu s katero bi država in cerkev ne imela ničesar opraviti druga z drugo, niti kot sovražna ločenost.

Doktrina temeljnih človekovih pravic priznava, da je za zagotovitev delovanja kake klasične liberalne pravice v določenih okoliščinah lahko potrebna pozitivna akcija države. To velja tudi za svobodo vere. Tako tudi na primer državno financiranje cerkva in ver, da bi preprečili, da bi pravica do svobodnega izražanja vere postala iluzija.

Cerkve so pravne osebe »sui generis«, definicije cerkve pa ni. Verske skupnosti lahko dobijo pravno osebnost kot združenja ali asociacije po civilnem pravu.

Splošne državne podpore cerkvam ni. Vendar je bila in je finančna podpora cerkvam in veri v različnih oblikah in za različne namene. Pravne osnove so različne. V obdobju 1980 do 1990 so bile glede teh zadev žive razprave, ki so pripeljale do zaključka, je državna podpora cerkvam in veri možna v posebnih okoliščinah, da bi se preprečilo, da bi svoboda izražanja vere postala iluzija. Tako obstaja možnost financiranja zgradb nekrščanskih manjšin, čeprav sedaj za to ni videti potrebe. Finančna podpora se daje za posebne cerkvene službe kot na primer duhovno oskrbo v vojaških, zaporniških in drugih ustanovah. Specializirana duhovna oskrba je tudi v bolnišnicah in domovih za ostarele, ki se financira iz fondov teh ustanov, saj se duhovna oskrba smatra za sestavni del celovite oskrbe.

Obstaja financiranje, ki je dosegljivo splošno, ni namenjeno le cerkvam, se ga pa lahko poslužujejo. So različne davčne olajšave in oprostitve. Donacije posameznikov in pravnih oseb (tudi drugim ne le cerkvam) so oproščene davka. Na državni in lokalni ravni se delijo

---

⁵² Glej (van Bijsterveld, 2005, str. 386)

⁵³ Glej (van Bijsterveld, 2005)

sredstva za vzdrževanje spomenikov. Cerkvene zgradbe so oproščene lokalnih dajatev. Iz javnih sredstev se financira cela vrsta družbenih dejavnosti in cerkve se lahko prijavijo.

Norveška

Katoličanov je 1%⁵⁴. Vojaška obveznost je 8-12 mesecev⁵⁵.

V oboroženih silah Kraljevine Norveške je bila z ustavnim aktom leta 1953 uvedena enota za duhovno oskrbo, kateri pripadajo pretežno vojaški duhovniki evangeličansko luteranske cerkve. 90% odstotkov Norvežanov namreč pripada evangeličansko luteranskim cerkvam (državni in svobodni). Za Evangeličansko-Luteransko cerkev imajo urejeno duhovno oskrbo vojakov. Imajo pa tudi katoliškega kaplana, ki je rezervist.⁵⁶

Portugalska

Od leta 2004 ima poklicno vojsko. Katoličanov je 84.5%⁵⁷.

Portugalska duhovna oskrba je v prejšnjem stoletju temeljila na zakonski uredbi iz leta 1991, ki je bila izdana na podlagi (starega) konkordata s Svetim sedežem, ki je bil podpisan 7. maja 1940. Konkordat je bil 15. februarja 1975 spremenjen z dodatnim protokolom, ki spreminja 24. člen, ki se nanaša na sklepanje zakonske zveze. Dne 18. maja 2004 je bil podpisan in 18. decembra 2004 ratificiran nov konkordat⁵⁸, ki je nadomestil starega. V 17. členu veljavnega konkordata Republika Portugalska zagotavlja svobodno izvajanje katoliške duhovne oskrbe članom oboroženih in varnostnih sil, kar bo s svoje strani zagotovila tudi Katoliška Cerkev z ustanovitvijo vojaškega ordinariata; podrobneje se to uredi v drugih aktih. Ordinariat je bil dejansko ustanovljen⁵⁹. Sporazum nadalje v 4. odstavku istega člena določa, da duhovniki lahko zadostijo vojaški obveznosti znotraj tako organizirane duhovne oskrbe, pri čemer pa še vedno velja možnost ugovora vesti. Duhovniki so zaposleni tudi v zaporih in bolnišnicah. Zakon o verski svobodi iz leta 2001 v 13. členu zagotavlja duhovno oskrbo članom vojaških in varnostnih sil ter policije in osebam v času vojaške ali civilne službe, bivanja v bolnišnici, hostlu, študentskem domu, ustanovi zdravstvene nege, ustanovah pridržanja itd.⁶⁰

Po istem viru⁶¹ povzemamo nekaj zgodovine zakonodaje in osnove financiranja.

---

⁵⁴ Vir (CIA, 2009) navaja: Church of Norway 85.7%, Pentecostal 1%, Roman Catholic 1%, other Christian 2.4%, Muslim 1.8%, other 8.1% (2004)

⁵⁵ Podatek je s spletne strani (CIA, 2009)

⁵⁶ Glej (Plut, 2010)

⁵⁷ Vir (CIA, 2009) navaja: Roman Catholic 84.5%, other Christian 2.2%, other 0.3%, unknown 9%, none 3.9% (2001 census)

⁵⁸ CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET REM PUBLICAM LUSITANAM, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCVII (leto 2005), N.1, str. 29-50

⁵⁹ Glej (Plut, 2002, str. 207)

⁶⁰ Glej (Canas, 2005, str. 461)

⁶¹ Glej (Canas, 2005)

Republikanska revolucija leta 1910 je bila tudi verska. Z dekretom »Zakon o ločenosti« z dne 20. 4. 1911 je bilo uzakonjeno načelo ločenosti države in cerkve po zgledu francoskega zakona iz leta 1905. Ustava je leta 1911 potrdila to načelo. To pa se ni interpretiralo kot nevtralnost ampak kot nasprotovanje države cerkvi, veri in obstoju Boga. Vendar je bil to začetek priznavanja svobode vere in vesti kot temeljnega vidika človeškega dostojanstva. Leta 1926 je bilo konec liberalno-republikanskega režima, Salazarjeva ustava (1933) je bila previdna in v verskih zadevah ni popolnoma odpravila prejšnje. Ostaja določba o ločitvi države od katoliške in drugih cerkva, nevtralnost učenja v državnih šolah, enako obravnavanje različnih ver, svoboda organizacije in bogočastja. Z dopolnitvami pa je do leta 1971 katoliška vera postala »zgodovinska vera portugalskega naroda«. Vendar so to bile semantične spremembe brez realnega vpliva, kajti odnosi s Katoliško cerkvijo so bili urejeni s konkordatom s Svetim sedežem leta 1940, ki je bil vsaj delno v veljavi do leta 2004, ko je bil sklenjen nov konkordat. Sedaj imajo ustavo iz leta 1976.

Ustavno sodišče je presodilo, da učenje religije v šoli ni protiustavno. Nasprotno, država je dolžna poskrbeti za izvajanje verske svobode in mora dati Katoliški cerkvi možnost učiti moralo in vero v državnih šolah. Bi pa to možnost morali dati tudi drugim. To je bilo sčasoma tudi narejeno. Učitelje nastavi država v soglasju s posamezno cerkvijo.

Ni sistema javnega financiranja cerkva, so pa mehanizmi posrednega financiranja, kot na primer radodarne davčne olajšave. Občasno se država odloči podpreti in financirati kako iniciativo z družbenim učinkom, kot na primer gradnjo pomembnih cerkvenih zgradb. Konkordat iz leta 2004 ohranja oprostitev Katoliške cerkve (ki jih je določal konkordat iz leta 1940) od vseh davkov, državnih in lokalnih, vključno z davki na dohodek in potrošnjo, nepremičnine itd. Za DDV imajo poseben sistem povračila cerkvi. Zakon o verski svobodi iz leta 2001 je te olajšave razširil tudi na druge verske skupnosti, vendar ne čisto vseh, nekaj jih je rezerviral za registrirane in zgodovinske. Vse pa so oproščene vseh davkov, če dobijo donacije ali usluge od vernikov v verske namene, ali če jih zberejo v nabirkah. Davek pa je treba plačati na usluge izobraževanja, terapije ali duhovnih nasvetov. Oprostitev lokalnega davka velja za zgradbe, ki se uporabljajo v verske namene. Prav tako ni obdavčen prenos premoženja kot darilo ali dediščina.

Dohodninski zavezanci cerkvam lahko namenijo 0.5% svoje dohodnine, kar lahko alternativno namenijo tudi splošno koristnim organizacijam dobrodelne, pastoralne ali humanitarne narave, privatnim ustanovam s socialnimi cilji, ali pa je ne namenijo nikomur.

Španija

Katoličanov je 80%⁶².

Rimskokatoliška duhovna oskrba vojakov Kraljevine Španije se je - tako kot celota odnosov med državo in Cerkvijo - prestrukturirala. Na mesto pod Francom leta 1953 podpisanega konkordata je 1976 in 1979 stopilo pet pogodb med špansko državo in Svetim sedežem. Na osnovi "Pogodbe med špansko državo in Svetim sedežem o duhovni oskrbi vojakov in vojaški službi klerikov in redovnikov" (1979) urejajo novo obliko vojaške duhovne oskrbe zakon o

---

⁶² Vir (CIA, 2009) navaja: Roman Catholic 94%, other 6%; v (Ibán, 2005, str. 139) najdemo oceno raziskave iz decembra 2002 in sicer 80,3%; (Panadero Sanchez, 2007) pa 79.4 %; popisnih podatkov ali drugih zanesljivih virov ni.

položaju poklicnih vojakov iz leta 1989 in kraljevi odlok iz leta 1990, za nekatoličane pa tudi sporazumi iz leta 1992. Od države palačni kaplani so v vojski, policiji, zaporih in javnih bolnišnicah.⁶³ Za duhovno oskrbo vojakov skrbi vojaški ordinariat.⁶⁴

Leta 2006 je bila vojaška duhovna oskrba predstavljena kot sledi.⁶⁵

Vojaško škofijo in njenega škofa S.E. Mons. Francisco Pérez González predstavi z besedami »nov čas poln upanja za duhovno oskrbo vojakov«.

Zadnje leto se je tudi duhovna oskrba bistveno spremenila, kar je posledica drugih sprememb: zakonov, reforme in vzpostavitev novih armad, vključevanje žensk, vključevanje oboroženih sil v vedno večji meri v mednarodne obrambne organizme, poklicna vojska s popolnim prenehanjem naborništva, prisotnost latinoameričanov, nove tehnologije.

V vojski je višji odstotek verujočih in prakticirajočih, kot sicer v družbi. Zadnja raziskava Centra za družbene raziskave je ugotovila v španski družbi 79.4 % katoličanov, 2.3 vernikov drugih ver, 11 nevernih 6 ateistov in 1.3% brez odgovora. Na vprašanje (prvim dvem kategorijam) kako pogosto gredo k obredom (če to ni zaradi udeležbe na poroki ali drugi slovesnosti) so odgovorili skraj nikoli (49) nekajkrat na leto (18.1), mesečno (11.2), skoraj vsako nedeljo in praznik(18.1), večkrat tedensko (3), brez odgovora (0.5).

Duhovno oskrbo določa konkordat s Svetim sedežem iz leta 1979.

Imajo 92 aktivnih kaplanov (active Seelsorger) pod 65 let, 9 aktiviranih starejših od 65 let, 12 sodelujočih duhovnikov, 195 enot za oskrbovanje (zemlja, morje, zrak in Guardia civil), 4 mednarodne misije in 9 semeniščnikov.

Kot skupne evropske projekte podpira romanje v Lurd, predlaga, da bi po tem zgledu organizirali evropsko vojaško mladinsko srečanje ter ustanovitev mednarodne šole za vojaško duhovno oskrbo, in seveda izmenjavo in stike ter poznanstva med kaplani in semeniščniki.

V nadaljevanju povzemamo sistem financiranja.⁶⁶

Člen 16 ustave (1978) v 3. odstavku določa: Državne vere ni. Oblast upošteva verska prepričanja španske družbe in v skladu s tem vzdržuje ustrezno sodelovanje s Katoliško Cerkvijo in drugimi verskimi skupnostmi.

Katoliška Cerkev je edina cerkev, ki jo država neposredno financira. Zavezanec za dohodnino lahko določi, da gre 0.5% njegove dohodnine neposredno Cerkvi. Država neposredno iz proračuna pokrije razliko med zneskom zbranim preko dohodnine in zneskom, ki ga je pred uvedbo te možnosti plačevala neposredno iz proračuna. To ni dodatna obdavčitev, saj zavezanec plača enako dohodnino ne glede na to, ali ta del nameni Cerkvi, za druge socialne namene ali neposredno državi. Druge verske skupnosti se ne morejo poslužiti tega mehanizma. Sporazum s Svetim sedežem o gospodarskih zadevah

---

⁶³ Glej (Ibán, 2005, str. 153)

⁶⁴ Glej (CATHOLIC-HIERARCHY, 2009)

⁶⁵ Glej (Panadero Sanchez, 2007)

⁶⁶ Povzeto po (Ibán, 2005)

(1979) določa, da bo tak sistem financiranja pomenil prehod od proračunskega financiranja, ki je veljalo prej. Prehod naj bi trajal tri leta, vendar se sistem tudi po preteku treh let ni spremenil.

Cerkve imajo tudi davčne ugodnosti. Katoliška cerkev, Protestantska cerkev, Judovska skupnost in Islamska skupnost (ki so podpisale poseben sporazum) se glede obdavčitve prihodkov obravnavajo kot neprofitne organizacije. To pomeni, da so oproščene davka, če dohodek uporabljajo za namene povezane z njihovo skupnostjo. Nekatere dejavnosti z jasnim verskim namenom (nekateri publikacije, nabava verskih predmetov, ...) so neobdavčene.

Združeno kraljestvo

Vojska je poklicna.

Podatki o številu katoličanov v celotnem prebivalstvu so zelo skopi. Gotovo so v manjšini, vendar so uradni podatki taki, da lahko zapišemo le, da jih je manj kot 71%⁶⁷.

Duhovna oskrba vojakov v Združenem kraljestvu temelji na kraljevih uredbah, zakonih in pravilih vojaške službe. Je zelo razvejana, ima bogato tradicijo in dejavnost. Več o tem v nadaljevanju. Za katoličane obstaja vojaški ordinariat.⁶⁸

Pomembno je področje sporočanja (mediji so mojstri interpretacije in spreminjanja sporočila v interesu nekoga ali nečesa), ekumenizem (All Souls Ministry pomeni da, kar se lahko naredi skupno, je treba narediti skupno, česar se ne more narediti skupno, je treba narediti ločeno; imami ne sodelujejo, ker skrbijo le za svoje, sicer maloštevilne). Obrambno ministrstvo je pred kratkim zaposlilo pet duhovnikov: muslimanskega, Sikha, judovskega, budističnega in hinduističnega. So na stalni lokaciji in ne gredo na naloge drugam, so civilisti in oskrbujejo samo njihove zelo maloštevilne vernike. Zato ostajajo med njimi.⁶⁹

V nadaljevanju povzemamo osnove ureditve odnosov med državo in cerkvami vključno z osnovami financiranja.⁷⁰

Ustavnih jamstev verske svobode ni, ker ni ustave. Je pa Združeno kraljestvo med prvimi leta 1998 podpisalo Evropsko konvencijo o človekovih pravicah in jo naredilo za sestavni del notranjega prava. Tako seveda angleška sodišča upoštevajo vse pravice v tej konvenciji, vključno s svobodo misli, vesti in vere. Se je pa svoboda vere upoštevala že prej.

---

⁶⁷ V popisu prebivalstva leta 2001 se je 71.16% prebivalcev opredelilo za kristjane, 2.78 za muslimane, 0.98 za hindujce, 15.94 pa za brez vere, razmerja med posameznimi krščanskimi cerkvami pa je zelo težko oceniti; iz posredovanih cerkvenih statistik vidimo, da je bilo v Britaniji največ anglikancev (1,372 milijona) na drugem mestu so bili katoličani (930 tisoč), isti vrstni red je bil na Škotskem, v Severni Irski pa je bilo največ katoličanov, na drugem mestu pa so bili pripadniki Presbiterijanske cerkve na Irskem (McClellan, 2005, str. 554-555)

⁶⁸ Glej (catholic-hierarchy, 2009)

⁶⁹ Glej (Burns, 2007)

⁷⁰ Povzeto po (McClellan, 2005)

Verske skupnosti urejajo tri različne skupine zakonov. Večino cerkva – vse razen Church of England in Church of Scotland – ureja zakonodaja o dobrotelnih organizacijah in dobrotelnih fundacijah. Nedržavne cerkve so navadno organizirane kot prostovoljna združenja, njihovo premoženje pa upravljajo upravitelji (ki so lahko registrirane družbe) v skladu s običajnim laičnim pravom.

Glede obeh državnih cerkva je zadeva različna glede na to ali smo na severu ali jugu meje med Anglijo in Škotsko. Na Škotskem je zakon iz 1592 ustanovni akt Church of Scotland. Ta cerkev ostaja državna, čeprav ji zakon iz leta 1921 daje veliko avtonomijo, predvsem v duhovnih zadevah. Church of England pa je dosti bolj prepletena z državnimi zadevami (visoka cerkvena imenovanja odvisna od kralja, mnogi škofje imajo pravico članstva v lordski zbornici, ...). Konkordata ali sporazuma ne more biti, kajti cerkveni zakon, ki ureja notranje zadeve Church of England (vključno z njenim kanonskim pravom) se smatra za sestavni del angleške zakonodaje.

To seveda ne velja za druge cerkve. Njihovo kanonsko pravo se smatra za pogodbo ali dogovor med njihovimi člani.

Kralj mora biti član Church of England in je njen vrhovni poglavar. Kdor postane katoličan ali se poroči s katoličankom, je izključen iz prestolonasledstva.

V državnih šolah je verski pouk. Vsak dan je obvezna prisotnost pri skupnem obredu, ki mora biti (tako kot vsebina verskega pouka) večinsko krščanskega značaja vendar ne razpoznaven po katerikoli denominaciji. Cerkve imajo lahko svoje šole, kjer je verski pouk lahko drugačen.

Cerkve imajo davčne olajšave kot druge dobrotelne organizacije zase in za donatorje. Država ne zagotavlja plač ali pokojnin duhovnikom ali pokrivanja tekočih stroškov. Po zakonu duhovniki državne cerkve poročajo in pokopavajo, za kar so z zakonom določene tarife. Država prispeva k vzdrževanju kulturne dediščine v cerkveni lasti. V zadnjih letih je državni prispevek predstavljal 70% vseh stroškov. Država prispeva tudi k popravilom cerkva in katedral v uporabi, kar je v letih 2003-2004 znašalo 30 milijonov funtov.

V oboroženih silah, zdravstvu in zaporih so zaposleni kaplani. Plačujejo jih delodajalci, cerkve pa jim dajo začetno izobrazbo in nadzirajo njihovo delo.

Večina financiranja pa prihaja iz dohodkov cerkvenega premoženja.⁷¹

Zunajevropske članice Nata

Kanada

Ima poklicno vojsko. Delež katoličanov v prebivalstvu je 43%⁷².

---

⁷¹ Glej (Čepar, 2005, str. 67)

⁷² Podatek iz popisa 2001. Katoličanov in protestantov je bilo 70% (Čepar, 2005). Tudi vir (CIA, 2009) navaja: Roman Catholic 42.6%, Protestant 23.3% (including United Church 9.5%, Anglican 6.8%, Baptist 2.4%, Lutheran 2%), other Christian 4.4%, Muslim 1.9%, other and unspecified 11.8%, none 16% (2001 census)

Duhovna oskrba v kraljevih kanadskih oboroženih silah se deli na rimskokatoliško in protestantsko vejo. Današnja oblika protestantske izvira iz sporazuma, ki je bil leta 1947 sklenjen med kanadskim obrambnim ministrstvom in kanadskim cerkvenim odborom za duhovno oskrbo vojakov. Ta določa, da ta odbor izbere duhovnike kanadske protestantske cerkve in igra povezovalno vlogo med v odboru zastopanimi cerkvami in obrambnim ministrstvom. Za katoličane od 1951 obstaja vojaški vikariat, ki je bil pozneje povišan v ordinariat. Prej je bila duhovna oskrba organizirana na ravni zvrsti, potem pa so se leta 1958 vsi trije deli združili. Vedno sta nastavljena po en protestantski in en katoliški vrhovni kaplan (Chaplain General). Temu so podrejeni namestniki vrhovnih kaplanov (Deputy Chaplains General), po eden za letalstvo, mornarico in kopensko vojsko. Imenovani so dekani (Command Chaplains) za vodenje duhovnikov aktivnih oboroženih sil, rezerve in delno zaposlenih v svojih okrožjih poveljevanja. Leta 1967 so uveljavili reorganizacijo oboroženih sil. Ta določa eno protestantsko in eno katoliško območje duhovne oskrbe, ki pokriva vse tri zvrsti. Vsakemu načeljuje vrhovni kaplan. Temu sta podrejena direktorata "duhovniška administracija" (Chaplain Administration) in "pastoralna dejavnost" (Pastoral Activities), dekani (Command Chaplains), drugi duhovniki (kaplani oporišča, kaplani enote, brigadni kaplani, kaplani specialisti, duhovniki za rezerviste, delno zaposleni duhovniki) in podporno osebje.

Turčija

Katoličanov je manj kot 0.2%⁷³.

Turčija je pretežno islamska država. V tej religiji ima po nekaterih razlagah duhovnik nekoliko drugačno vlogo kot krščanski duhovniki v krščanskih. Za kristjane lahko opravi nekatere obrede in podeli nekatere zakramente samo duhovnik, v islamu pa take razlike med duhovnikom in laikom ni. Zato tudi za zagotovitev verske prakse muslimanov duhovniki niso tako pomembni kot za kristjane. Turčija zaradi svoje poudarjene laicističnosti države, po kateri se razlikuje od fundamentalističnih ureditev, nima posebne verske službe v oboroženih silah oziroma vojaškega kaplanstva. Poročajo, da v vojski ni kaplanov, niti skupne molitve.⁷⁴ Vse to pa ne pomeni, da so vojaki prikrajšani za versko prakso in duhovno oskrbo. Vojaških imamov v mirnem času torej ni, vendar obstajajo znaki, da je za primer vojne predvideno njihovo delo in že obstaja kadrovska struktura na višjih vojaških ravneh. Na letne mednarodne konference vodilnih vojaških kaplanov, ki jih organizira USEUCOM, Turčija redno pošilja svoje predstavnike; v seznamih udeležencev so navedeni kot vojaški duhovniki (chaplain), po lastnih izjavah pa so zaposleni v vojski kot učitelji. Na osnovi posebne odločitve je bil v Bosni s turškimi enotami njihov duhovnik v uniformi, ki je sodeloval tudi z Američani v zvezi z duhovno oskrbo muslimanov v ameriškem kontingentu.

Združene države Amerike

---

⁷³ Vir (CIA, 2009) navaja: Muslim 99.8% (mostly Sunni), other 0.2% (mostly Christians and Jews)

⁷⁴ Glej (Čepar, 2005)

Vojska je poklicna. Katoličanov je 23.9%⁷⁵.

Duhovna oskrba vojakov v ZDA temelji na zakonu in pravih službah. Vsaka zvrst oboroženih sil (letalstvo, mornarica, kopenske sile) ima svoj lastni sistem z medsebojno delno neodvisnimi ureditvami. Razlike so med drugim zaradi razlik v organizaciji in načinu uporabe posameznih zvrsti. Kopenske sile in mornarico oskrbujejo duhovniki na področju njihovega delovanja, letalstvo pa v bazah. Duhovna služba za kopenske sile je bila ustanovljena julija leta 1775, za mornarico novembra 1775, za letalstvo pa leta 1949. Duhovniki kopenskih sil oskrbujejo aktivne pripadnike, nacionalno gardo (Army National Guard) in rezerviste (Army Reserve); mornariški oskrbujejo mornarico, obalno stražo, trgovsko mornarico in mornariško pehoto; letalski oskrbujejo tudi letalske rezerviste in civilne kontrolorje letov (Civil Air Patrol). Poseben urad na obrambnem ministrstvu skrbi za medsebojno usklajenost posameznih kaplanstev in za sodelovanje z verskimi skupnostmi oziroma cerkvami. Za duhovno oskrbo katoličanov skrbi vojaški ordinariat.⁷⁶

Značilna je ekumenska oziroma interkonfesionalna usmeritev. Duhovnik ima poleg nalog, povezanih z obredi svoje vere, tudi zadolžitev, da vsakomur iz enote, ki jo oskrbuje, zagotovi duhovno oskrbo v njegovi veri. Razen katoliških, pravoslavnih ter judovskih duhovnikov je tudi imam in duhovniki več kot 120 protestantskih cerkva. Zastopani so tudi mormoni in "Christian Science". Za katoličane je bil septembra 1957 ustanovljen vojaški vikariat, ki je zdaj ordinariat. Vodi ga vojaški nadškof.

Za ZDA je značilna velika pluralnost, verska svoboda in dosledna ločitev verskih skupnosti od države. V zvezi s tem se je na različne načine postavljala pod vprašaj vloga duhovnika v oboroženih silah in njegovo plačevanje iz proračuna glede na ločitev cerkve od države. Vsakokrat se je v sodnih sporih, vsaj na najvišji stopnji, potrdila ustavnost duhovne oskrbe. Tipično vprašanje je bilo, ali bi to lahko prepustili verskim skupnostim oziroma redovom, ki bi oskrbo zagotavljali zastonj, ali pa bi bilo dovolj vojakom zagotoviti prosti čas za udeležbo pri obredih zunaj vojske in bi tako odpadla potreba po vojaških kapelah in od države plačanih vojaških duhovnikov. Odgovor, ki utemeljuje sedanji ameriški sistem duhovne oskrbe vojakov, najdemo v (Lockart, 1991): "Dovoliti udeležbo pri obredih zgolj v prostem času in v času, ko vojaška oseba ni na dolžnosti, bi celo tam, kjer je to možno, pomenilo dovoliti, da se vojaki, ki skušajo iti k obredom, razkropijo na vse strani, kar bi precej otežilo in zapletlo ponovni klic na dolžnost v nujnih primerih. Razen tega bi tak način zelo verjetno postavil nepredvideno breme na civilna območja, kjer se opravljajo obredi, ki bi utegnili biti ogorčena nad vojsko, kar bi povečevalo možnost vojaško-civilnih trenj. Nadalje bi v prekomorskih deželah jezikovna bariera znatno ovirala možnost učinkovitega opravljanja obredov. Alternativno možnost opiranja na redovne skupnosti iz Združenih Držav, ki naj bi na svoje stroške zagotovili vojaške kaplane, je nekoliko težje zavreči. Zoper njo je možno podati tri ugovore. Prvič, če redi ne bi zagotovili kaplanov, bi vojaki ostali brez učinkovite možnosti opravljanja obredov. Drugič, verske usluge ne bi bile tako hitro na voljo. Zelo lahko si je zamisliti situacijo smrti, v kateri bi razdalja, ki bi jo civilni duhovnik moral prepotovati, povzročila, da bi bila izvedba njegovih uslug tako rekoč nemogoča. Problemi v zvezi s civilnimi kaplani bi se še povečali na območjih, kjer bi potekali boji. Tretjič, če kaplan ne bi bil vojaška oseba, potem vojska ne bi imela kontrole nad njegovim izvenreligioznim

---

⁷⁵ Vir (CIA, 2009) navaja: Protestant 51.3%, Roman Catholic 23.9%, Mormon 1.7%, other Christian 1.6%, Jewish 1.7%, Buddhist 0.7%, Muslim 0.6%, other or unspecified 2.5%, unaffiliated 12.1%, none 4% (2007 est.)

⁷⁶ Glej (Plut, 2005, str. 165)

življenjem do te mere, da bi lahko zagotovila primerno (v smislu nedemoraliziranja ali celo neprevratništva) duhovništvo.”

Za položaj vere v vojski je zanimiva in pomembna najnovejša odločba zveznega pritožnega sodišča 9. okrožja⁷⁷. Gre za tako imenovano "Pledge Of Allegiance"⁷⁸, ki vsebuje besedi "under God", in jo na proslavah, športnih prireditvah, v državnih šolah, javnih ustanovah in v javnosti ob določenih priložnostih slovesno recitirajo. Verjetno bo ta odločba kar nekaj let ostala vrhovno pravo glede tega vidika ločitve cerkve od države. V njenem besedilu in obrazložitvi je na 200 straneh izčrpno povzeto stanje prava odnosov cerkve in države v ZDA, zgodovinski razvoj in nasploh družbeni odnos do religije.

O zadevi je bilo treba odločati, ker so v skladu s šolsko zakonodajo, v nekem šolskem okrožju v Kaliforniji, učenci, ki so to želeli, pod vodstvom učiteljev, s pogledom na ameriško zastavo, položili desno roko na srce in recitali »Pledge of Allegiance«. Med učenci v eni od teh osnovnih šol je tudi otrok matere, ki se izjavlja za ateistko. Mati se je pritožila, da besedi »under God«, žalita njeno prepričanje, da ni Boga, se vmešavata v njeno pravico usmerjati vzgojo svojega otroka in indoktrinirata otroka s prepričanjem, da Bog obstaja. Otrok sicer ni nikoli recitiral »Pledge of Allegiance«, vendar mati želi, da bi sodišče prepovedalo recitacijo drugim učencem. Sodišče je moralo odločiti o tem, ali recitacija »Pledge of Allegiance«, ki jo vodi učitelj javne šole, izgovarjajo pa učenci javne šole, predstavlja ustavno prepovedano podporo religiji oziroma potrditev religije (establishment of religion). Sodišče meni, da ne, in da je "Pledge of Allegiance« v skladu z ustavo.

Pacifistično usmerjene skupine nenaklonjeno razmišljajo posebej o sodelovanju duhovnikov v vojni. Nekatere vere (na primer Stara kvekerska cerkev, Jehovove priče, Stara cerkev menonitov ...) zato ne dajejo svojih duhovnikov na voljo za duhovno oskrbo vojakov. Posebno obliko duhovne oskrbe vojakov pozna Cerkev luteranske sinode - Wisconsin. Ti pošljejo duhovnike, ki niso integrirani v sistem duhovne oskrbe, da skrbijo za pripadnike svoje skupnosti zunaj meja ZDA. Vendar ti duhovniki nimajo možnosti oskrbovati vojakov na vojnih nalogah.

Članice Nata, ki so to postale v tem stoletju

To so Albanija, Bolgarija, Češka, Estonija, Hrvaška, Latvija, Litva, Madžarska, Poljska, Romunija, Slovaška, Slovenija. Za vse te države je značilna podobna zgodovina v zadnjega pol stoletja: odprava vojaške duhovne oskrbe po letu 1945, tam kjer je obstajala, ter odklonilen odnos do vere na splošno in še posebej v vojski. Večina jih je tudi formalno uredilo duhovno oskrbo vojakov pred sprejemom v Nato.

---

⁷⁷ Glej (United States Court, 2010) na spletni strani:

<http://www.ca9.uscourts.gov/datastore/opinions/2010/03/11/05-17257.pdf>

⁷⁸ Besedilo se v celoti glasi: I pledge allegiance to the Flag of the United States of America, and to the Republic for which it stands, one Nation under God, indivisible, with liberty and justice for all.

Albanija

Katoličanov je približno 10 %.⁷⁹

Albanija je bila do padca berlinskega zidu strogo ateistična država, saj so na primer leta 1967 zaprli vse cerkve in mošeje. To je pretežno muslimanska država, zanesljivih podatkov o verski sestavi pa ni. V členu 4/6 zakona št. 7496 s 3. julija 1991 o vojaki in njihovem položaju v albanskih oboroženih silah je določeno: vojaki imajo pravico izvajati svobodo vere, vendar med prostim časom in samo brez uniforme. Država priznava svobodo vere v vojski, a je ne aktivno podpira. Imajo civilni in vojaški vzgojno-izobraževalni oddelek v ministrstvu za obrambo, ki je sestavljen iz treh delov: sekcija za državljansko in domoljubno vzgojo, sekcija za moralno in psihološko vzgojo, sekcija za duhovno (versko) vzgojo. Te sekcije so na ravni divizije, brigade in bataljona. Vse v zvezi z duhovnostjo je treba graditi od začetka. Tako je bilo stanje leta 2000. Po demokratičnih spremembah je bilo marsikaj narejenega tudi na področju zagotavljanja pravice do verske svobode, ne le za večinsko muslimansko prebivalstvo, ampak tudi za vernike drugih ver. Tako je Albanija v zadnjem desetletju sklenila dva sporazuma s Svetim sedežem. Prvi je bil podpisan 23.3. 2002 in ratificiran 21. septembra 2002 (datum zadnje notifikacijske listine). To je sporazum o ureditvi medsebojnih odnosov.⁸⁰ Dne 3. decembra 2007 je bil podpisan in 12. februarja 2008 ratificiran Sporazum med Apostolskim sedežem in Republiko Albanijo o nekaterih gospodarskih in davčnih vprašanjih.⁸¹ Podatkov, kako je z versko duhovno oskrbo vojakov po letu 2000 ni, morebitni sporazum s Svetim sedežem o tem pa še ni sklenjen.

Odgovora na vprašalnik MO o vojaški duhovni oskrbi ni.

Bolgarija

Katoličanov je manj od 1.2%.⁸²

Po bolgarski ustavi sta cerkev in država ločeni ustanovi. Zakon o obrambi in oboroženih silah v členu 196 določa, da vojaške osebe lahko pripadajo katerikoli veri in izvajajo verske obrede samo zunaj vojaških področij, ne morejo pa opustiti svojih dolžnosti na verski osnovi ali razširjati verske ali ateistične propagande med izvrševanjem uradnih dolžnosti; ustanavljanje verskih skupin v vojaških območjih ni dovoljeno.

---

⁷⁹ Vir (CIA, 2009) navaja: Muslim 70%, Albanian Orthodox 20%, Roman Catholic 10%

note: percentages are estimates; there are no available current statistics on religious affiliation; all mosques and churches were closed in 1967 and religious observances prohibited; in November 1990, Albania began allowing private religious practice

⁸⁰ CONVENTIO INTER SEDEM APOSTOLICAM AC REM PUBLICAM ALBANIAE DE MUTUIS MODERANDIS NECESSITUDINIBUS, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCIV (leto 2002), N.11, str. 660-664

⁸¹ CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET REM PUBLICAM ALBANIAE, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. C (leto 2008), N.3, str. 194-199

⁸² Vir (CIA,2009) navaja: Bulgarian Orthodox 82.6%, Muslim 12.2%, other Christian 1.2%, other 4% (2001 census)

Bolgarski vojaški ataše za Slovenijo je v odgovor na vprašalnik MO zapisal, da posebne organizacijske enote za duhovno oskrbo vojakov Bolgarija v letu 2009 ni imela. Duhovna oskrba je obstajala do leta 1944 in je imela pomembno vlogo v enotah, imela je tradicijo in uživala spoštovanje. Bili so in so še nameni in prizadevanja za ponovno vzpostavitev, kar pa še ni dalo rezultatov. Vendar ima cerkev spet večjo vlogo v oboroženih silah. Enote, ki gredo v tujino se udeležijo bogoslužja in predstavniki cerkve so vedno prisotni na vojaških slovesnostih in večjih dogodkih.⁸³ Bolgarija namerava v prihodnosti zaključiti proces izgradnje institucije vojaške duhovne oskrbe.⁸⁴

Češka

Katoličanov je 26.8%.⁸⁵

Cerkev in vlada na Češkem sta leta 1998 podpisali pogodbo o uradni uvedbi dušnopastirske oskrbe vojakov (Pavlič, 1998). Podpisali so jo obrambni minister, predsednik češke katoliške škofovske konference in predsednik ekumenskega sveta Cerква. Duhovno oskrbo so uvedli že prej, čeprav niso po demokratizaciji niti po ločitvi od Slovaške sprejeli nobenega akta, ki bi to urejal. Organizacija je enovita, poudarek je na ekumenski usmeritvi, vključeni pa so katoliški in protestantski duhovniki. Vojaški kaplan je častnik. Za odločitev o zaposlitvi prvega kaplana je bila ključna napotitev čeških vojakov v Bosno leta 1996. Kljub prepričanju, da je večina vojakov nevernih, so razlogi spoštovanja človekovih pravic, mednarodnega ugleda in primerljivosti ter drugi pripeljali do imenovanja prvega kaplana, ki sta se mu kmalu pridružila še dva. Ti so vzporedno s pridobivanjem izkušenj pripravljali tudi formalne osnove duhovne oskrbe in postali njeno jedro.

Duhovna oskrba v zaporih je urejena od leta 1994 na osnovi sporazuma med Upravo zaporov Republike Češke, Ekumenskim svetom cerkva Republike Češke in Češko škofovsko konferenco. Leta 1999 je bil podpisan nov sporazum, od leta 2002 pa zaporniške kaplane plačuje država. Pogosto delajo v istih zaporih, v katerih so bili zaprti pred letom 1989.⁸⁶ Glavni vojaški kaplan je o izzivih duhovne oskrbe vojakov povedal naslednje.⁸⁷

Ustanovljena 3. junija 1998; pravne podlage so sporazum med Češkim ekumenskim svetom cerkva in Češko škofovsko konferenco o sodelovanju v duhovni oskrbi vojakov (katoliški duhovniki so v okviru te ekumenske vojaške duhovne oskrbe organizirani v vikariatu, ki je podrejen škofu, ki je v okviru Češke škofovske konference odgovoren za duhovno oskrbo vojakov), sporazum med obrambnim ministrstvom na eni strani ter ekumenskim svetom in škofovsko konferenco na drugi strani o duhovni oskrbi v češki vojski (1998) (duhovniki so vojaki z vsemi pravicami in dolžnostmi, podrejeni poveljnikom svojih enot; so za vse vere; ne sme se jim naložiti, kar bi bilo v nasprotju z duhovnim poslanstvom; na vrhu službe je glavni duhovnik, ki je podrejen načelniku generalštaba) in ukaz obrambnega ministra iz leta 1998, ki ureja organizacijo in tehnične pogoje. Ta za katoliško cerkev nenavadna ureditev je bila sprejeta brez dogovora s predstavnikom katoliške cerkve in končno podpisana brez posvetovanja s tedanjim

---

⁸³ Glej (Venev, 2010)

⁸⁴ Glej (Knežević, 2009, str. 131)

⁸⁵ Vir (CIA, 2009) navaja: Roman Catholic 26.8%, Protestant 2.1%, other 3.3%, unspecified 8.8%, unaffiliated 59% (2001 census)

⁸⁶ Glej (Tretera, 2005, str. 52)

⁸⁷ Glej (Holub, 2007)

predsednikom Češke škofovske konference kardinalom Vlkom. Potem je še pred podpisom sporazuma vendarle po posvetih z državnim tajnikom Sodanom prišlo do soglasja katoliške cerkve.

Trenutno (2006) dela v duhovni oskrbi 18 ljudi, še dva pa nastopita 1.1. 2007. Za leto 2008 je planirano število 21. Vključeni bodo na ravni brigade. V prihodnosti naj bi se število povečalo še za dva laična teologa za izobraževanje, obdelavo podlag in uvedbo etičnih seminarjev. Katoličani so zdaj: 11 duhovnikov in en poročen diakon.

Naloge duhovne oskrbe v vojski so (duhovna oskrba je pristojna za vse pripadnike resorja oboroženih sil: vojake, uslužbence in njihove svojce):

1. Prva in prevladujoča naloga je spremljanje vojakov, ki služijo pod ekstremnimi pogoji, ter kontakt in bližina njihovim družinam. Spremljanje je prvič na človeški ravni z udeležbo v veselju in skrbeh in drugič na verski ter zakramentalni ravni.
2. Druga naloga je v specifično vojaško okolje vnesti občutljivost za moralne vrednote, prizadevati si in dati svoj delež pri posredovanju teh vrednot in njihovem uresničevanju v življenju.
3. Versko pogosto popolnoma neizobraženim pripadnikom vojske v sprejemljivi obliki posredovati vsaj nekaj pojma o osnovah krščanske vere in se truditi za zmanjšanje najostrejših protikrščanskih predsodkov.
4. Pospeševati združevanje prakticirajočih katoličanov v oboroženih silah, jim dvigati samozavest, in se truditi globlje jih izobraziti v etičnih vprašanjih, ki se tičejo vojaške službe.

Pomembno je, da je ta služba ekumenska, vendar brez relativiziranja in sinkretičnih prvin. Osnovna oblika je služba v prisotnosti, s čemer se gradi zaupanje.

Za pomembno pomoč duhovni oskrbi se je izkazalo uvajanje primernih sakralnih prostorov – kapel v vojašnicah s primerno poudarjeno simboliko vojaških vrednot kot so pravičnost, pogum, zvestoba. Zdaj ima vojaška duhovna oskrba na voljo eno osrednjo cerkev na Hradčanih in dve novi kapeli v vojašnicah, dve naslednji pa sta v pripravi.

Pomembno je, da se je resor oboroženih sil odločil, da bo s 1. septembra (2006) zaupal vojaški duhovni oskrbi pripravo in izvajanje uvodnega etičnega seminarja, ki bo kot del obveznega izobraževanja obvezen del vojaške priprave poklicnih vojakov po prihodu v službo.

Leta 1949 je država zaplenila cerkveno premoženje in prevzela plačevanje duhovnikov kot državnih uslužbencev. Plače duhovnikov so pod povprečjem in ne rastejo z drugimi plačami. Cerkev si še vedno prizadeva za vrnitev premoženja.⁸⁸

Vprašanje denacionalizacije oziroma restitucije se rešuje počasi in se smatra za odprto vprašanje. Država plačuje plače duhovnikom. Proračunska podpora verskim skupnostim (brez izdatkov za kulturno dediščino) je po padcu berlinskega zidu naraščala od 18 milijonov čeških kron leta 1990 do ene milijarde 285 milijonov čeških kron leta 2007.⁸⁹ Glavni vir dohodka

⁸⁸ Glej (Čepar, 2005, str. 71)

⁸⁹ Glej (Križ, 2008)

verskih skupnosti so nabirke in donacije. Nekaj malega daje tudi cerkveno premoženje. Država in lokalne oblasti pomagajo pokrivati stroške popravil nekaterih zgodovinskih cerkvenih zgradb. Zaradi pomanjkanja denarja pa je za cerkve ogromen problem vzdrževati ne le zgodovinske, ampak tudi vse druge nezgodovinske in moderne zgradbe. Cerkevne šole, učitelje religije v državnih šolah (to je neobvezni predmet v vseh javnih šolah), vojaške in delno zaporniške kaplane posebej plačuje država.⁹⁰

V odgovoru na vprašalnik MO so januarja 2010 zapisali naslednje podatke.⁹¹ Ime službe, ki je bila ustanovljena leta 1918 in ponovno ustanovljena leta 1998 na osnovi sporazuma med obrambnim ministrstvom na eni strani ter ekumenskim svetom in škofovsko konferenco na drugi strani (Agreement between Czech Bishops Council, Ecumenical Council and the MoD) o duhovni oskrbi v češki vojski je »Duchovní služba Armády České republiky – Spiritual service of the ACR» in je na Ministrstvu za obrambo. V letu 2009 je zaposlovala 24 oseb, od tega 14 katoliških in 9 evangeličanskih duhovnikov. Imajo vojaške čine in nosijo vojaške uniforme ter oskrbujejo tudi družinske člane vojakov.

Predstavniki Češke se je udeležil 21. srečanja vodilnih vojaških kaplanov februarja 2010 v Madridu.⁹²

Estonija

Katoličanov je manj kot 1.4%.⁹³

Baltske države kot deli bivše ZSSR niso imele ob ponovni osamosvojitvi niti lastne vojske niti duhovne oskrbe, vendar so duhovno oskrbo vojakov organizirale takoj po osamosvojitvi in vzpostaviti lastnih oboroženih sil. To so enovite službe.

V Estoniji je uresničevanje verske svobode v javnih ustanovah sedaj urejeno v Zakonu o cerkvah in kongregacijah iz leta 2002 (člen 9), ki zagotavlja to pravico osebam v zdravstvenih, izobraževalnih, socialno varstvenih, skrbniških ustanovah, ustanovah pridržanja in obrambnih silah.⁹⁴ Vojaški in zaporniški kaplani so javni uslužbenci in jih v celoti plačuje država. V vojski ima Estonija luteranske, baptistične ter metodističnega in binkoštnega kaplana. Prvega so zaposlili leta 1994. Vseh je 13 aktivnih (zaposlenih), 6 delno zaposlenih in 11 vojaških kaplanov za rezervo.⁹⁵

Vprašalnik MO so estonski udeleženci IMCCC v začetku februarja 2010 v Madridu izpolnili z naslednjimi podatki.

---

⁹⁰ Glej (Tretera, 2005)

⁹¹ Glej (Kozler, 2010)

⁹² Glej (Conferencia, 2010)

⁹³ Vir (CIA, 2009) navaja: Evangelical Lutheran 13.6%, Orthodox 12.8%, other Christian (including Methodist, Seventh-Day Adventist, Roman Catholic, Pentecostal) 1.4%, unaffiliated 34.1%, other and unspecified 32%, none 6.1% (2000 census); (Kiviorg, 2005, str. 95) navaja po podatkih estonskega statističnega urada iz leta 2003, da Evangeličanski Luteranski cerkvi pripada 11%, pravoslavni 10%.

⁹⁴ Glej (Kiviorg, 2005, str. 110)

⁹⁵ Glej (Plut, 2002, str. 190)

Služba vojaške duhovne oskrbe (Eesti Kaitsejoudude Kaplaniteenisters/ Chaplain Service of Estonian Defence Forces), ki deluje v okviru generalštaba (Military Headquarters/J1) je bila ustanovljena leta 1919.

Kot pravno podlago navajajo vojaška pravila (Military Rules).

Sedaj imajo 16 polno zaposlenih aktivnih kaplanov in sicer 10 luteranskih, 2 pravoslavna, 2 baptistična in 2 metodistična. Kaplani nosijo uniformo in imajo vojaške čine. Oskrbujejo tudi družine vojakov, medtem ko imata na primer policija in zapori posebno kaplanstvo.

Ordinariata za katoličane ni, saj jih je premalo.

Imajo vojaško obveznost, ki traja 8 – 11 mesecev.

Ustava določa, da ni državne cerkve. Tako tudi ni cerkvenega davka, so pa posredne poti podpore verskim organizacijam, kot na primer: zakon obvezuje državo k sofinanciranju ohranjanja zgodovinskih, kulturnih in umetniških spomenikov v cerkveni lasti; z zakonom o dohodnini in vladno uredbo so verske skupnosti avtomatično oproščene dohodnine (druge neprofitne organizacije morajo za to posebej zaprositi in se lahko prošnja zavrne). Posebne privilegije imajo tudi v zvezi z DDV. Tako lahko od 1. julija 2005 verske organizacije kupujejo elektriko po 5 odstotni stopnji DDV, namesto po splošni 20 odstotni stopnji. Druge neprofitne organizacije te ugodnosti ne morejo pridobiti. Verske skupnosti so oproščene davka na premoženje (za bogoslužne prostore). Od leta 1990 država daje redno podporo Estonskemu svetu cerkva., ki ga sestavlja 10 krščanskih cerkva – tudi dve največji: Evangeličansko Luteransko cerkev in Estonsko apostolsko pravoslavno cerkev. Svet po svojih pravilih odloča o razdelitvi podpore. Ta podpora z leti raste. Leta 2004 je bila dva in polkrat večja kot leta 2000. Subvencioniran je bil časopis Estonske Evangeličansko Luteranske cerkve. Na osnovi sporazuma med državo Estonsko apostolsko pravoslavno cerkvijo in Rusko pravoslavno cerkvijo je država plačala precejšnjo vsoto 35 500 000 milijonov EEK (več kot dva milijona evrov) Estonski apostolski pravoslavni cerkvi za ureditev premoženjskega spora med tem dvema cerkvama.⁹⁶

Hrvaška

Katoličanov je 87.8%.⁹⁷

Republika Hrvaška je decembra 1996 podpisala sporazum s Svetim sedežem o dušebrižništvu za katoliške vernike, pripadnike oboroženih sil in policije. Sporazum je stopil v veljavo aprila 1997. Vojaški ordinariat opravlja dušebrižništvo za pripadnike vojske in policije. Pri ministrstvu za obrambo je ustanovljen urad za odnose z vojaškim ordinariatom. Če se bo pokazala potreba, se bodo v vojaški ordinariat (ustanovljen 25. aprila 1997⁹⁸) vključili tudi duhovniki drugih veroizpovedi. Med hrvaškimi vojaki deluje 28 vojaških kaplanov, v velikem

---

⁹⁶ Glej (Kiviorg, 2005)

⁹⁷ Popis 2001. Glej še (Čepar, 2005). Vir (CIA, 2009) navaja: Roman Catholic 87.8%, Orthodox 4.4%, other Christian 0.4%, Muslim 1.3%, other and unspecified 0.9%, none 5.2% (2001 census)

⁹⁸ Glej (Plut, 2002, str. 193)

številu se udeležujejo vojaškega romanja v Lurd in redno tudi mednarodne letne konference vodilnih vojaških kaplanov.⁹⁹

Leta 2006 je glavni vojaški vikar na Dunaju povedal med drugim tudi naslednje.¹⁰⁰

Omenil je demokratične spremembe 1990, ki so prvič v zgodovini omogočile Hrvatom, da sami odločajo o svoji prihodnosti, referendum in vojno. Takrat so nastale oborožene sile Republike Hrvaške iz prostovoljnih vojaških enot, ki so se v obrambi domovine oblikovale v armado. Hrvaška vojska se je vrnila k vrednotam, ki so bile v komunizmu zanemarjene. Na prošnjo tedanjega predsednika RH je kardinal Kuharič, predsednik Hrvaške škofovske konference, imenoval svojega namestnika Jurija Jezerinca za načelnika hrvaške vojaške duhovne oskrbe. Veliko število duhovnikov se je tedaj prostovoljno javilo za duhovno oskrbo hrvaških branilcev. Nismo vedeli, kako to gre, vedeli pa smo, da moramo biti skupaj z vojaki v prvih vrstah fronte. Tako so se vojaki in policisti navezali na duhovnike. Mnoge vrednote so takrat prišle na površje. Vojaki so cenili prisotnost duhovnikov v prvih vrstah. Komadant vojne mornarice: »Kjer je duhovnik v enoti, ni problemov.« To je omogočilo gladko (brez trenj) vključitev duhovnikov v oborožene sile in pozneje v obliki vojaškega ordinariata. Oborožene sile so se lahko identificirale s krščanskimi vrednotami, ki so bile vtisnjene v zgodovino in Cerkev in so jih izbrali za razpoznavni znak. Rožni venec kot molitev in kot znak je postal simbol hrvaških oboroženih sil. Policisti in vojaki so katoličani, prakticirajoči. Zelo radi imajo romanja. Vendar je treba graditi osebno vero.

Izzivi: spremeniti vojno vojsko v mirnodobno, upreti se ateizmu še iz Jugoslavije, liberalizmu (božič čas nakupovanja, ...)

Pastoralne poti: pastorala moških (različna od pastorale žensk in otrok), duhovne vaje, redna kateheza, romanja, osebni stik med kaplani in vojaki ter policisti, neodvisno imenovanje duhovnikov- samostojnost Cerkve- z možnim vetom ministra v posameznih primerih, dobra komunikacija med ordinariatom in ministrstvom.

Za mednarodno sodelovanje vidi: prevzem odgovornosti za majhne skupine vojakov na misijah, izobraževalni center na evropski ravni za kaplane (seminarji od enega meseca do enega leta), srečanja kaplanov zadolženih za misije vsaj dvakrat letno in srečanja z lokalno cerkvijo.

V odgovoru na vprašalnik MO so januarja 2010 zapisali naslednje podatke.¹⁰¹ Na Ministrstvu za obrambo je »Vojni ordinarijat u Republici Hrvatskoj - Military Ordinariat in Republic of Croatia«, ustanovljen leta 1997. Kot akte, ki omogočajo delo ordinariata navajajo:

- Apostolska konstitucija pape Ivana Pavla II. o duhovnoj skrbi za vojnike "Spirituali militum curae" od 21. travnja 1986.
- Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi Republike Hrvatske, od 19. prosinca 1996.
- Dokumenti Vojnog ordinarijata u RH od 3. prosinca 1998.

---

⁹⁹ Glej (Plut, 2002, str. 194)

¹⁰⁰ Glej (Šantić, 2007)

¹⁰¹ Glej (Klarić, 2010)

- Posebni dio Pravilnika o ustrojstvu i djelovanju Vojnog ordinarijata u RH za
Ministarstvo unutarnjih poslova RH

Ordinariat je leta 2009 zaposloval 74 oseb, od tega 28 katoliških duhovnikov. Katoliški duhovniki, nimajo osebne vojaške čine, imajo pa položajni čin (bojnik - major) in imajo vse pravice povezane s tem činom. Po potrebi nosijo vojaško uniformo. Skrbijo za vojake, policiste zapornike in njihove družine.

Tudi vojaški škof nima osebne vojaške čine, ima pa položajnega (general major) in vse s tem činom povezane pravice. Ne nosi niti vojaške uniforme niti oznake čina na duhovniški obleki. Zaposlen je na Ministrstvu za obrambo.

Prostovoljni vojaški rok traja 6 mesecev, status kadeta pa do konca njegovega študija.

Hrvaška je s Svetim sedežem podpisala še tri sporazume: o pravnih vprašanjih (1996), o sodelovanju na področju vzgoje in kulture (1996), o gospodarskih vprašanjih (1998).¹⁰²

Latvija

Katoličanov je 21% ali manj.¹⁰³

Zakon o verskih organizacijah v Latviji uvaja kaplansko službo, preko katere so verske organizacije prisotne v javnih ustanovah kot na primer: zapori, vojska in povsod, kjer običajno bogoslužje ni mogoče oziroma dosegljivo. Financira se iz državnih ali lokalnih javnih sredstev. Leta 2002 je bilo 39 kaplanov: 17 luteranskih, 10 baptističnih, 7 binkoštnih, 4 adventistični in en pravoslavni kaplan stare vere. Kaplane lahko prispevajo samo nekatere verske organizacije. Vlada je julija 2002 izdala Pravilnik o kaplanski službi, ki ureja na primer kaplane v zaporih, vojski, na letališčih, v pristaniščih in kopnih terminalih ter v zdravstvenih in socialnih ustanovah. Latvija je leta 2002 imela luteranske in baptistične vojaške kaplane. Ti imajo vojaške čine, ne nosijo pa orožja.¹⁰⁴ Sporazum s Svetim sedežem je bil podpisan 8. novembra 2000, ratificiran pa 25. oktobra 2002. Sporazum ni osredotočen na duhovno oskrbo vojakov, vendar v členu 9 zagotavlja Katoliški Cerkvi dostop do bolnišnic, zaporov in drugih ustanov za pridržanje, sirotišnic in drugih ustanov zdravstvene in socialne pomoči, v katerih prisotnost katoličanov opravičuje občasno ali trajno pastoralno prisotnost pooblaščenih predstavnikov Katoliške Cerkve; v členih 23 - 29 določa za katoličane ustanovitev vojaškega ordinarijata v skladu s konstitucijo *Spirituali militum curae*, v členu 30 pa pravico do duhovne oskrbe v zaporih.¹⁰⁵

V Latviji odnos med državo in cerkvami temelji na ločenosti, verski svobodi, zgodovinski (ni državne vere; ustava nikogar ne imenuje in ne opredeljuje za zgodovinskega, vendar civilni zakonik v 51. členu imenuje tiste vere, ki imajo pravico veljavno poročati svoje člane

¹⁰² Glej (Martín de Agar, 2000)

¹⁰³ Ob zelo različnih podatkih sem se odločil zapisati (dokaj negotovo) oceno iz leta 2003 narejene raziskave (Balodis, 2005, str. 253); isti vir na strani 254 navaja tudi podatek, da je katoličanov več kot pravoslavnih in evangeličanov, (CIA, 2009) pa nižjo in sicer: Lutheran 19.6%, Orthodox 15.3%, other Christian 1%, other 0.4%, unspecified 63.7% (2006)

¹⁰⁴ Glej (Balodis, 2005, str. 274)

¹⁰⁵ CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET LETTONIAE REM PUBLICAM, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCV(leto 2003), N.2, str. 102-120

»zgodovinske«.; to so luteranska, katoliška, pravoslavna, stari verniki, metodisti, baptisti, adventisti in judovske skupnosti) spoštljivi nevtralnosti, delegaciji določenih pooblastil (poročanje – samo nekaterim denominacijam). Verske organizacije lahko opravljajo pridobitne dejavnosti. Če letni prihodek presega 500 minimalnih mesečnih plač, morajo ustanoviti podjetje. Nepremičnine verskih organizacij niso predmet davka na nepremičnine, če se uporabljajo v verske namene. Verske organizacije so oproščene DDV. Podjetja - donatorji lahko uveljavljajo 85% davčno olajšavo, vendar ne več kot za 20% celotne davčne obveznosti. Fizična oseba lahko zmanjša dohodninsko osnovo za znesek donacije (vendar ne več kot za 20%). Verske organizacije ne plačujejo davka na dohodek pravnih oseb, niti dohodnine. Pri uvozu imajo carinske olajšave in olajšave DDV. Lahko dobivajo človekoljubno pomoč, ki je oproščena carin in dajatev.¹⁰⁶

Odgovora na vprašalnik MO o vojaški duhovni oskrbi ni.

Litva

Katoličanov je 79%.¹⁰⁷

Pretežno katoliška Litva ima poleg katoliških še luteranskega in pravoslavnega kaplana. Pravno podlago za duhovno oskrbo v bolnišnicah, socialnovarstvenih ustanovah, ustanovah pridržanja in v vojaških enotah daje leta 1995 sprejeti Zakon o verskih skupnostih in asociacijah.¹⁰⁸ V skladu z ustavo se pravni položaj verskih skupnosti lahko določi ne le z zakonom, ampak tudi s sporazumom. Na ta način je odnos z državo uredila katoliška cerkev 5. maja 2000, ko je Republika Litva podpisala tri sporazume s Svetim Sedežem, ki so bili ratificirani 16.9. 2000. Ti urejajo pravne vidike odnosov med cerkvijo in državo, duhovno oskrbo v oboroženih silah in sodelovanje na področju vzgoje in kulture. V sporazumu o duhovni oskrbi v vojski podpisnici določata ustanovitev vojaškega ordinariata, ki je pristojen za vojake in civilne osebe v litvanski vojski, člane njihovih družin in gospodinjstev, gojence vojaških šol, zaposlene v bolnišnicah in podobnih ustanovah in osebje ordinariata.¹⁰⁹

Glavni vojaški vikar je leta 2006 na srečanju na Dunaju tako predstavil vojaško duhovno oskrbo.¹¹⁰

Republika Litva je enakopravna članica EU in NATO. Že leta 2004 so ratificirali ustavno pogodbo EU, bili so v tem prva država. Odnosi med Katoliško cerkvijo in državo so urejeni v treh sporazumih (podpis 16. maja 2000, ratifikacija 16. septembra 2000) s Svetim sedežem, ki urejajo pravna vprašanja, sodelovanje v kulturi, vzgoji in izobraževanju kot tudi v duhovni oskrbi katoličanov v vojaški službi (SPORAZUM MED SVETIM SEDEŽEM IN REPUBLIKO LITVO O PASTORALNI OSKRBI KATOLIČANOV, KI SLUŽIJO V VOJSKI).

---

¹⁰⁶ Glej (Balodis, 2005)

¹⁰⁷ Vir (CIA, 2009) navaja: Roman Catholic 79%, Russian Orthodox 4.1%, Protestant (including Lutheran and Evangelical Christian Baptist) 1.9%, other or unspecified 5.5%, none 9.5% (2001 census); isti podatek za katoličane je tudi v (Kuznecoviene, 2005, str. 283).

¹⁰⁸ Glej (Kuznecoviene, 2005, str. 300)

¹⁰⁹ CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET LITUANIAE REM PUBLICAM DE PASTORALI CATHOLICORUM MILITUM CURA, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCII(leto 2000), N.11, str. 809-816.

¹¹⁰ Glej (Gražulis, 2007)

Po popisu prebivalstva leta 2001 je v Litvi od vseh prebivalcev 79% rimokatoličanov, 11% drugih ver in 9% nevernih.

Katoliška cerkev je dejavna v duhovni oskrbi vojakov. Vojaki drugih ver lahko računajo na versko oskrbo s strani voditeljev njihovih cerkva in jih k temu tudi vabimo. Potekajo posvetovanja o pravnih vidikih uvedbe duhovne oskrbe tudi za luterane.

Navaja določbe sporazuma s Svetim sedežem (preambulo, 8. člen – »Pri izvajanju duhovniške službe so vojaški kaplani zavezani normam cerkvenega prava, odlokom vojaškega ordinarija ter statutom, pravilnikom in predpisom vojske«.), naloge – »Naloge vojaškega kaplana obsegajo: obiske vojaških enot, darovanje maše in vodenje ostalih oblik bogoslužja, podeljevanje zakramentov, poučevanje vere in morale, pripravo posvetov o veri in morali, upravljanje in skrb za vzdrževanje cerkvenega premoženja, ki mu je zaupano, ter opravljanje drugih pastoralnih dejavnosti.«, ...).

Na osnovi sporazuma je Sveti sedež 18. Novembra 2000 z dekretom Kongregacije za škofe »Christi discipuli« v Republiki Litvi ustanovil vojaški ordinariat. Za vojaškega škofa je bil 25. novembra 2000 imenovan Eugenijus Bartulis. Za glavnega kaplana vojske in generalnega vikarja je vojaški škof po uskladitvi z obrambnim ministrom imenoval pater Juozas Gražulis. Imenovanih je bilo 17 vojaških kaplanov. V vsaki vojaški enoti je bil ustanovljen urad za duhovno oskrbo in vsak je dobil vojaškega kaplana. Ustanove za izobraževanje vojakov imajo posebne urade za duhovno oskrbo (Litvanska vojaška akademija v Vilni – gen. J. Žemaitis in Podoficirska šola v Kaunasu – div. Gen. St. Raštikis). Vojaški kaplan ob začetku službe dobi čin stotnika (Hauptmann).

1. oktobra 2001 je Kongregacija za škofe Svetega sedeža potrdila Statut vojaškega ordinariata kot pravno osnovo za njegovo delovanje.
2. avgusta 2002 sta Litvanska škofovska konferenca in Ministrstvo za obrambo podpisala sporazum o Pravilniku vojaškega ordinariata, v katerem so definirane dejavnosti in odgovornosti vojaških kaplanov. Ta določa na primer naslednje.

Vojaški ordinariat ni sestavni del vojske (čl. 4); sestavni del vojske so tista delovna mesta v ordinariatu, ki se v skladu z ministrovim planom stroškov financirajo iz državnih sredstev za vojsko; seznam teh delovnih mest na predlog vojaškega škofa potrdi minister.

Glavni kaplan skrbi za duhovno oskrbo oseb, ki so pod jurisdikcijo vojaškega škofa, in stalno izobraževanje kaplanov (čl. 23).

Vojaški kaplani so pristojni za versko, moralno, kulturno in državljsko vzgojo tistih, ki služijo v vojski, in za širjenje krščanske kulture. (čl. 24).

Vojaški kaplan zaupno poroča poveljniku enote in svetuje v zadevah morale, vesti, vere in vzgoje kot tudi v vprašanjih vojaške enote in pozitivnega razvoja osebnosti ter sodeluje pri sestankih vodstva pri reševanju teh vprašanj (čl. 25).

Kaplani organizirajo srečanja in pogovore z vojaki, pri katerih se posveča posebno pozornost verskim načelom in moralnim vprašanjem. (čl. 26)

Kaplani nudijo družinskim članom vojakov duhovno pomoč in po potrebi obveščajo poveljnika o nastalih problemih.

Kaplani so obvezni o svoji duhovnooskrbni dejavnosti poročati glavnemu vojaškemu kaplanu. (čl. 29)

Kaplani upoštevajo norme cerkvenega prava, zakone Republike Litve in druge predpise.

Poveljniki enot morajo vsem vojakom in uslužbencem omogočiti udeležbo na prireditvah duhovne oskrbe, če to ne ovira izpolnjevanja njihove vojaške dolžnosti (straža); isto velja za člane njihovih družin. Poveljnik enote mora kaplanom omogočiti, da se vsaj enkrat tedensko srečajo z osebami, ki služijo v tej enoti, v okviru predavanja, pogovora ali duhovne konference. (čl. 33)

Poveljnik enote mora kaplanom omogočiti, da osebno spoznajo nove vojake in se seznanijo (razjasnijo) z njihovimi verskimi potrebami. (čl. 36)

Poveljnik enote, kateremu je vojak podrejen, mora takoj obvestiti kaplana o smrti ali težki poškodbi vojaka ali o drugi nezgodi, če vojak ali njegov družinski član potrebuje duhovno pomoč. (čl. 39)

O pomanjkljivostih dela kaplana in njegovih prekrških poveljnik dela enote, v kateri služi kaplan, takoj seznaniti vojaškega škofa. (čl. 40)

Litvanski škofje neradi puščajo svoje duhovnike v vojsko za kaplane. Sčasoma bomo potrebovali še dva kaplana.

V začetku tega leta so se kaplani odločili ustanoviti sklad, v katerega bi vsak kaplan mesečno prispeval, služil pa bi potrebam ordinariata za izobraževanje novih kaplanov. V duhovnem semenišču v Vilni je sedaj en tak kandidat; stroške nejnovega izobraževanja je prevzelo obrambno ministrstvo. Ta mladenič je že od svojega šestega leta pod skrbništvom enega od naših kaplanov. On osebno že dolgo let skrbi za dvajset sirot (otrok brez staršev).

Novembra 2004 je bila v Vilni posvečena stolnica litvanskega vojaškega ordinariata – cerkev svetega Ignacija. Cerkev iz 17. stoletja je bila v sovjetski dobi filmski studio, slikarska galerija in prostor za vaje mestnega orkestra. Popolnoma uničena cerkev je bila prenovljena s sredstvi obrambnega ministrstva.

Aprila leta 2006 je bila v Vilni ustanovna konferenca Združenja katoliških častnikov.

Leta 2007 vojaški ordinariat organizira že četrto tradicionalno mednarodno krščansko konferenco za mlade častnike in kadete na področju jezuitske gimnazije.

Letos¹¹¹ se bo vojaškega romanja v Lurd udeležilo 40 častnikov, spremljalo pa jih bo 5 kaplanov. Letos se bo romanja prvič udeležil tudi poveljnik vojske (načelnik generalštaba), ki sam zelo poudarja pomen romanja.

---

¹¹¹ Poročilo je bilo podano leta 2006.

Dneva mladih v Kölnu se je udeležilo 40 mladih častnikov in trije kaplani. Za človeško in finančno pomoč se zahvaljujejo nemškemu vojaškemu ordinariatu.

V septembru leta 2006 je bila v Vilni mednarodna AMI konferenca.

Z veliko pripravljenostjo sprejemajo vojaki, vojaško vodstvo in vodstvo ministrstva udeležbo na tradicionalnih romanjih v litvanska svetišča Heilitümern, Šiluva in Kreuzberg. Tradicionalno je en cel dan praznovanja posvečen litvanski vojski.

Sistem odnosov med državo in cerkvami ter financiranja cerkva je naslednji.¹¹²

Ustava iz leta 1992 določa versko svobodo, da ni državne vere in pravico verskih skupnosti do avtonomnega delovanja na osnovi lastnih statutov. Zakon o verskih skupnostih in asociacijah (1995) potrjuje versko svobodo, našteje priznane verske skupnosti in asociacije in daje kriterije in postopke za priznanje in registracijo novih. Ureja verski pouk v šolah, dobrodelne in izobraževalne dejavnosti verskih skupnosti, njihove premoženjske pravice, delovna razmerja, obdavčitev in socialno zavarovanje. 5. maja 2000 so s Svetim sedežem podpisali tri sporazume. Prvi je o sodelovanju v izobraževanju in kulturi, drugi o duhovni oskrbi vojakov katoličanov in tretji o pravnih vidikih razmerja med državo in Katoliško Cerkvijo. Ustavno sodišče meni, da obstaja ločenost cerkva od države (kar pa ne pomeni, da ni sodelovanja) in nevtralnost države.

Pri financiranju gre za finančne podpore in davčne olajšave.

Izobraževalne ustanove tradicionalnih verskih skupnosti, ki izobražujejo po državnih standardih, financira in vzdržuje država (po zakonu iz leta 2000). Od leta 2001 se lahko vse šole tradicionalnih verskih skupnosti financira iz proračuna na osnovi primerljivih stroškov na učenca v državni šoli.

Vse verske skupnosti, ki imajo pravno osebnost, lahko dobijo državno pomoč za kulturno, izobraževalno in dobrodelno dejavnost. Država to proračunsko podporo tudi daje in sicer tradicionalnim verskim skupnostim raje kot drugim. Za ohranitev kulturnih spomenikov in za druge potrebe tradicionalnih verskih skupnosti država letno nameni od 0.8 do 4 milijone LTL (1997 – 3.0, 1998 – 1.783, 2000 – 2.492, 2002 – 2.879). Denar se deli v sorazmerju s članstvom, s tem da določen minimalni znesek dobijo vsi. Dodatno temu proračunskemu denarju centralna in lokalne oblasti posebej sofinancirajo tudi obnovo cerkva, dobrodelnost, in vzdrževanje semenišč. Lokalne oblasti v manjših zneskih financirajo tudi druge različne cerkvene potrebe in projekte.

Verske skupnosti so oproščene davkov na prispevke vernikov, plačajo pa davek od gospodarske dejavnosti. Oproščene so tudi davka na nepremičnine, ki se rabijo za versko dejavnost. Prihodek od prodaje premoženja, pridobljenega iz dobrodelnih virov, ni obdavčen, če se uporabi za gradnjo, popravilo ali obnovo zgradb za molitev, dobrodelnost, kulturo ali izobraževanje. Dohodek, ki ga iz teh virov dobijo verski uslužbenci, se ne šteje v osnovo za dohodnino. Dobrodelne donacije in podpore verskim razvojnim projektom so oproščene davkov. Uvožena verska literatura in drugi verski predmeti so oproščeni carine.

---

¹¹² Povzeto po (Kuznecoviene, 2005)

Organizacije, ki jih ustanovijo verske skupnosti, so obdavčene po področnih zakonih. Sporazum s Svetim sedežem o pravnih vidikih razmerja med državo in Katoliško cerkvijo določa, da premoženje pravnih oseb, ustanovljenih po cerkvenem pravu, ki se uporablja za pastoralo, dobrodelnost, socialo, izobraževanje, in v kulturne namene (vključno s prihodki iz pridobitnih dejavnosti), ni obdavčeno

Usluge tradicionalnih verskih skupnosti so oproščene DDV, če se financirajo iz donacij.

Februarja 1990 je bil sprejet zakon, ki je razveljavil dekret litvanskega vrhovnega sovjeta o nacionalizaciji molitvenih prostorov, cerkvenih zgradb, in drugih pripomočkov. Cerkve so premoženje lahko dobile vrnjeno v naravi, v obliki finančne kompenzacije ali v drugi ustrezni obliki.

Od 1. januarja 2000 so kleriki in redovniki tradicionalnih in drugih priznanih cerkva obvezno zavarovani na stroške proračuna po 2. členu Zakona o državnem socialnem in pokojninskem zavarovanju, ki je bil sprejet leta 1999. Država plača vse obvezne prispevke za vsako prijavljeno osebo. Prejšnja služba se jim v celoti šteje v pokojninsko dobo.

Odgovora na vprašalnik MO o vojaški duhovni oskrbi ni.

Madžarska

Katoličanov je 54.5%.¹¹³

Madžarski predstavlja pravno osnovo 60. člen ustave iz leta 1990 o svobodi vesti, veroizpovedi in o cerkvah ter odlok vlade o vojaškemu kaplanstvu iz leta 1994. Kaplanstvo deluje od maja 1994 in je sestavljeno iz treh vej: katoliško v okviru katoliške vojaške škofije, ki deluje v skladu s konstitucijo *Spirituali militum curae*, protestantsko v protestantski vojaški škofiji, judovsko v okviru vojaškega rabinata. Veje so neodvisne med seboj in ločene. Kaplani so nastavljeni kot častniki s činom. Vrhovni rabin in škofa so podrejeni neposredno ministru. Država ima glede tega sporazume s Svetim sedežem (1994¹¹⁴), madžarsko kalvinistično cerkvijo, madžarsko luteransko cerkvijo in zvezo judovskih skupnosti Madžarske ter protestantsko škofijo. O ustavnosti tako urejene duhovne oskrbe vojakov je leta 1995 razsojalo ustavno sodišče in ni ugotovilo neustavnosti.¹¹⁵

S Svetim sedežem je Madžarska podpisala tri sporazume in sicer poleg navedenega še: o ponovni vzpostavitvi diplomatskih odnosov (1990), o financiranju dejavnosti (1997).¹¹⁶

Njihov katoliški vojaški škof je leta 2006 problematiko vojaške duhovne oskrbe takole predstavil.¹¹⁷

---

¹¹³ Popis 2001; glej (Čepar, 2005); podatek se natanko sklada s podatkom v (Schanda, 2005, str. 323) in približno z navedbo (CIA, 2009): Roman Catholic 51.9%, Calvinist 15.9%, Lutheran 3%, Greek Catholic 2.6%, other Christian 1%, other or unspecified 11.1%, unaffiliated 14.5% (2001 census)

¹¹⁴ O duhovni oskrbi vojakov in obmejne policije; glej (Plut, 2002, str. 186)

¹¹⁵ Glej (Schanda, 2005, str. 342)

¹¹⁶ Glej (Martín de Agar, 2000)

¹¹⁷ Glej (Szabó, 2007)

Dokumenti, na katerih sloni duhovna oskrba, govorijo o »zadovoljevanju verskih potreb vojakov«. Torej omejitve na obstoječe potrebe. Kaj pa oznanjanje?

Na predavanju v obrambnem ministrstvu je predavatelj govoril o novem pravilu službe. Po tem ne sme biti na oglasni deski v vojaškem objektu nobene strankarske ali verske propagande. Po predavanju je vprašal predavatelja, ali je kje opredeljeno, kaj je verska propaganda. Odgovor je bil nikalen, predavatelj pa je povedal svoje mnenje, da bi se lahko izobesilo vabilo k bogoslužju ali za romanje. Na vprašanje »Kaj pa citat iz Svetega pisma?«, pa ni dobil odgovora.

Evangelizacija mora biti, da pa ni trenj med različnimi verami, je treba spoštovati pravilo, da se »kandidata« povpraša po družinski tradiciji in skuša v skladu s tem graditi dalje.

Organizirajo poletni tabor (od leta 2004) za otroke vojakov od 10 do 16 let, s predavanji, aktivnostmi in mašo. Eden od otrok je tu bil prvič pri maši, drugi pa se je odločil, da bo za naprej šel vsak dan.

Škof in duhovniki so poklicni vojaki s činom. Nosijo tudi uniformo. Pomanjkljivosti tega so: vojak, ki je težko prišel do čina, ni vesel, ko vidi duhovnika, ki pride iz civila takoj na čin stotnika ali majorja; vojak, ki je vzgojen hierarhično, se bo, če ima nizek čin, težko obrnil na tako visokega častnika. Prednosti pa so: prisotnost v vojašnici; če poznaš čin, ga lažje nagovoriš; kljub drugačnemu razvoju je svet vojakov zaprt in brez vojaške obleke bi bil duhovnik v vojašnici v očeh vojakov vedno »civilist« - torej »od zunaj«, tako pa je eden od njih.

Po ustavni ureditvi svobode vesti in položaja verskih skupnosti je madžarski sistem najbližje slovenskemu. V ustavi je določeno zapisana ločenost cerkva od države in svobodno izražanje vere v javnosti in zasebnosti. Država je v verskih zadevah in zadevah ideologije nevtralna. Ni uradne ideologije. Nevtralnost pa ne pomeni brezbriznosti niti laicizma. Država lahko ima dejavno vlogo pri zagotavljanju zakonskega okvira kot tudi sredstev za cerkve, da bi zagotovila svobodno izvajanje vere v praksi. »Iz pravice do svobode vere izhaja dolžnost države da zagotovi možnost svobodnega oblikovanja osebnih prepričanj«, je zapisalo ustavno sodišče leta 1993. Ločenost pojmujejo kot prijazno ločenost s spoštovanjem in sodelovanjem.

V naslednjih petih odstavkih povzemamo sistem financiranja.¹¹⁸

Restitucija nacionaliziranega premoženja. Splošne denacionalizacije ni bilo. Za cerkve je bilo to urejeno z zakonom (1991) ki je omogočal vrnitev v naravi zgradb, ki jih bodo cerkve uporabljale v verske in neprofitne namene (versko življenje, izobraževanje, kultura, zdravstvena nega, samostani). Ker se je to dolgo urejalo so leta 1997 podaljšali rok za dokončno ureditev z desetih na dvajset let. Istega leta je bil sprejet sporazum s Svetim sedežem in poseben zakon, ki je določal prevedbo vrednosti nevrnjene premoženja v poseben virtualni fond, iz katerega se izplačuje letne zneske prizadetim cerkvam. Podobni sporazumi kot s Svetim sedežem, so bili sklenjeni z Zvezo Judovskih skupnosti, Luteransko cerkvijo, Reformirano cerkvijo, Baptistično cerkvijo, in Srbsko pravoslavno škofijo. Zahtevki se lahko uredijo na štiri načine: neposreden sporazum med lastnikom in

---

¹¹⁸ Povzeto po (Schanda, 2005)

cerkvijo (cerkev je že prej uporabljala zgradbo z verske namene, prenese se le formalno lastništvo, odškodnine ni), prenos zgradbe z vladnim odlokom s kompenzacijo lastniku (občina prepusti zgradbo cerkvi, dobi pa kompenzacijo, da dobi prostore za svojo dejavnost), vladna finančna kompenzacija namesto vračila v naravi (navadno takrat, ko je cerkev bolj zainteresirana za gradnjo novega objekta kot za prevzem starega), prenos zahtevka v fond, ki plačuje stalne dividende neomejen čas.

Financiranje javnih dejavnosti. Cerkve lahko opravljajo katerokoli javno dejavnost, ki ni rezervirana za državo. Tako cerkve, ki na primer vodijo šole, bolnišnice ali socialne storitve dobijo iz proračuna enak znesek, ki bi ga za isti namen dobile javne ustanove. O tem je leta 1997 presoјalo ustavno sodišče in odločilo, da je načelo enakega financiranja javnih dejavnosti zahteva ustave kot posledica verske svobode in načela nediskriminacije.

Financiranje verskih dejavnosti. Do leta 1998 so bile cerkve deležne neposrednega financiranja, potem pa so zavezanci za dohodnino dobili možnost nameniti 1% dohodnine cerkvi po njihovi izbiri ali javnemu skladu. Nadaljnji 1% pa so lahko namenili nevladnim organizacijam, muzejem, gledališčem, in drugim javnim ustanovam. Država je tako zbranim sredstvom dodala še nek odstotek celotne dohodnine (do 2002 0.5%, leta 2003 0.8%, od 2004 dalje pa 0.9%), kar je razdelila med cerkve v sorazmerju z deležem namenjenih dohodnin. Prvo leto je svojo odločitev izrazilo 10% davkoplačevalcev, sedaj pa je ta odstotek okrog 15%. Od teh se je 65% odločilo za Katoliško cerkev, 20% za Reformirano in 5.7 za Luteransko. Na ta način dobiva sredstva okrog 100 verskih skupnosti.

Drugi načini financiranja. Cerkve lahko iz državnega proračuna dobijo sredstva za vzdrževanje verske in kulturne dediščine, zgodovinskih zgradb, arhivov, knjižnic in muzejev. Tu prispevajo tudi nekatere občine. Cerkve lahko sprejemajo donacije (z omejeno davčno olajšavo). Lahko so tudi podjetniki z nekaj ugodnostmi. Praktično pa je poslovna dejavnost cerkva zanemarljiva z izjemo nekaterih »novih verskih gibanj«. Tako kot neprofitne organizacije so oproščene lokalnih taks in pristojbin. Od leta 2002 cerkve dobivajo posebne prispevke za plače svojega osebja (kleriki in drugi polno zaposleni verski uslužbenci), ki služijo in živijo v podeželskih krajih z manj kot 5000 prebivalci. To je državni ukrep za ohranitev podeželja. Seveda je treba omeniti tudi enega glavnih virov, to so darovi in prispevki vernikov.

Financiranje plač za učitelje verouka v javnih šolah. Cerkvni verski pouk (verouk) v javnih šolah ni del šolskega kurikulumu, njegov učitelj ni del šolskega osebja, ocene ni v spričevalu. Cerkve samostojno določajo vsebino predmeta in nadzor nad izvajanjem. Učitelj ni zaposlen v šoli, vendar država cerkvam daje denar za plačevanje teh učiteljev. Šola pa mora najti v urniku primeren čas za ta predmet. V tem predmetu cerkve niso vezane na nevtralnost, kot na primer šola pri podobnih predmetih, ampak lahko podajajo snov po svoji presoji. Ta predmet je nekakšen uvod v spoznavanje učenja posamezne cerkve in se obiskuje po odločitvi učencev oziroma staršev.

Če letne zneske omenjenih državnih podpor vsem cerkvam spremenimo iz forintov v tolarje in jih na osnovi števila prebivalcev zaradi primerljivosti preračunamo na prebivalstvo Republike Slovenije, dobimo za leto 2006, ko smo v Sloveniji izplačali za sofinanciranje prispevkov za socialno varnost duhovnikov približno 340 milijonov tolarjev (za ostalo pomoč pa še dodatnih 6 milijonov tolarjev): iz dohodnine 2 milijardi 300 milijonov tolarjev, za plače učiteljev verouka 621 milijonov tolarjev, dopolnilna sredstva za plače duhovnikov na

podeželju 300 milijonov tolarjev, večna renta - izplačilo iz virtualnega fonda iz naslova restitucije 1 milijardo 493 milijonov tolarjev.¹¹⁹ Tu nismo omenili sredstev za ohranjanje kulturne dediščine, za izobraževalne in socialne dejavnosti.

V odgovoru na vprašalnik MO je madžarski vojaški ataše za Slovenijo na Dunaju januarja 2010 poslal naslednje podatke.¹²⁰

Madžarska to službo na Ministrstvu za obrambo, ustanovljeno leta 1994, imenuje »vojaška kaplanska služba« (The Army Chaplain Service) in je sestavljena iz treh delov: katoliškega (Ministry of Defence, Army Chaplain Service, Catholic Military Episcopate) protestantskega in sicer skupaj kalvinističnega in evangeličanskega (Ministry of Defence, Army Chaplain Service, Catholic Military Episcopate) in judovskega (Ministry of Defence, Army Chaplain Service, Military Rabbinate). Delujejo brez skupnega upravljalnega organa, nadzira pa jih državni podsekretar (prej: parlamentarni podsekretar). Vojaški kaplan ni podrejen poveljniku, zato je v delovnem razmerju kot sodelavec.

Kot pravne podlage navajajo:

zakon XX iz leta 1949; 60. člen ustave iz leta 1990, ki zagotavlja svobodo misli, vesti in vere, določa ločenost cerkve od države in dvotretjinsko parlamentarno večino pri sprejemanju zakonov s področja svobode vesti in vere; zakon IV (1990) o svobodi vesti in vere ter o cerkvah, ki v 7. členu določa pravico oseb v vojaški službi do svobodnega izvrševanja vere; vladni odlok (61/1994 (IV. 20)) o vojaški kaplanski službi; zakon XCV (2001) o pravnem položaju poklicnega in pogodbenega osebja Madžarskih obrambnih sil, ki jim v zvezi s svobodo vesti in vere ureja pravico do duhovnega svetovanja in udeležbe pri verskih obredih na delovnem mestu, kar v okviru vojaške kaplanske službe izvajajo vojaški kaplani, ki so lahko podrejeni samo drugemu kaplanu.

Število v letu 2009 je bilo 29, od tega 12 katoliških duhovnikov in dva administratorja in organizatorja, 8 kalvinističnih pastorjev in en organizator, trije luteranski pastori, dva rabina in en administrator. Imajo in nosijo čin ter vojaško uniformo. Glavni protestantski kaplan in vojaški rabin imata čin brigadirja (brigadier general), drugi od kapitana (captain) do stotnika (colonel). Od leta 2009 je glavni katoliški kaplan na cerkveno pobudo civilist, prejšnja dva pa sta imela čin generala. Oskrbujejo osebje obrambnih sil in njihove družine.

Vojaški ordinariat za katoličane je bil prav tako ustanovljen leta 1994. Pravna podlaga je Sporazum med Republiko Madžarsko in Svetim sedežem o pastoralni oskrbi v Madžarskih obrambnih silah in Obmejni policiji (1994), ki temelji na Apostolski konstituciji *Spirituali militum curae* (1986). Leta 2009 je bil sporazumu dodan memorandum, ki omogoča, da je katoliški glavni kaplan civilist. Ordinariat ima 12 duhovnikov in dva uradnika.

Tako glavne kaplane kot vojaške kaplane plača ministrstvo za obrambo.

Od 4. novembra 2004 ni več naborniške vojaške obveznosti.

Predstavnik Madžarske se je februarja 2010 udeležil 21. srečanja vodilnih vojaških kaplanov v Madridu.¹²¹

---

¹¹⁹ (Glej(Čepar, 2008,3)

¹²⁰ Glej (Varga, 2010)

Poljska

Katoličanov je 90%.¹²²

Pravna osnova poljske duhovne oskrbe (v oboroženih silah, policiji, bolnišnicah, zaporih, v zdravstvenih, dobrodelnih in negovalnih ustanovah) je zakon o odnosih med državo in katoliško cerkvijo v Ljudski Republiki Poljski (1989), poznejši zakoni o odnosih države z različnimi cerkvami in verskimi skupnostmi ter 25. člen ustave (1997), za duhovno oskrbo vojakov pa še smernice ministrstva za državno obrambo (1991)). Po cerkveni strani je ta služba urejena z uredbo škofovske konference o ponovni vzpostavitvi vojaškega ordinariata (1991), s potrditvijo statuta vojaškega ordinariata (1991) kot tudi s samim statutom ter končno konkordat med Poljsko in Svetim sedežem, podpisan leta 1993 in ki ga je leta 1998 ratificiral poljski predsednik. Obstajajo katoliška, luteranska in pravoslavna duhovna oskrba z ločenimi vodstvi. Katoliški vojaški škof je general druge stopnje (general divizije), škofje drugih denominacij pa imajo čin od polkovnika do generala prve stopnje (general brigade)¹²³. Zanimivo je, da je celo v celotnem komunističnem obdobju bilo nekaj kaplanov v poljski Ljudski armadi. V začetku prehoda po vzponu vpliva katoliške cerkve v družbenem in političnem življenju na Poljskem pa so postali kaplani v vseh vojašnicah številčnejši. Po letu 1990 so se katoliškim pridružili še pravoslavni in protestantski.

Poljski vojaški kaplan pri Natu je o vojaški duhovni oskrbi na srečanju na Dunaju povedal tudi naslednje.¹²⁴

S preobratom leta 1989 so dobili duhovniki možnost spet delati za vojake. 6. junija 1994 je narodna garda (Nationalgarde) imenovala svojega prvega kaplana in s časom se je to razširilo na druga področja vojaštva. 21. januarja 1991 je papež Janez Pavel II imenoval prvega vojaškega škofa (Slowoj Leszek Glodz). Ta je organiziral škofijsko strukturo vojaške duhovne oskrbe za celo državo in oživel vojaški verski tisk – komunikacijsko sredstvo za vojaško škofijo. Škofija je vzela v svojo oskrbo vojaške bolnišnice, centre za rehabilitacijo, in vojaške akademije, ki so pred tem bili v slabem stanju. Po vstopu v Nato oskrbujejo vojake v Bosni, Afganistanu, Iraku in Kongu. Škof je ustanovil vojaško fundacijo, ki pomaga družinam vojakov v stiski. V ta namen (za zbiranje sredstev) organizira dogodke, ko na primer nakup sveč.

Kot mednarodno sodelovanje omenja svetovno srečanje kaplanov leta 1995, mednarodno romanje v Rim v jubilejnem letu 2000, mednarodno romanje vojakov v Lurd, razglasitev 108 mučencev druge svetovne vojne za blažene (eden izmed njih je bil poljski vojaški kaplan P. Stanislav Miegón), vsakoletno romanje v Čenstohovo. Oktobra 2004 so dobili novega vojaškega škofa.

---

¹²¹ Glej (Conferencia, 2010)

¹²² Glej (Čepar, 2005), vir (CIA, 2009) pa navaja: Roman Catholic 89.8% (about 75% practicing), Eastern Orthodox 1.3%, Protestant 0.3%, other 0.3%, unspecified 8.3% (2002); vprašanje o veri ni bilo vključeno v popis 2002 zato so podatki le ocene (glej (Rynkowski, 2005, str. 419))

¹²³ Glej (Rynkowski, 2005, str. 434)

¹²⁴ Glej (Rosly, 2007)

Imajo vojaško katedralo v Krakovu. Vojaški škof sedi pri državnih proslavah zraven predsednika.

V odgovoru na vprašalnik MO je slovenski obrambni ataše v Berlinu marca 2010 poslal naslednje podatke za vojaška ordinariata katoliške in pravoslavne cerkve.¹²⁵

Katoliški vojaški ordinariat Poljske vojske (Catholic Military Ordinariat of Polish Army) je bil na poljskem Ministrstvu za obrambo (Ministerstwo obrony narodowej) ustanovljen leta 1991 in zaposluje 250 oseb, od tega 150 katoliških duhovnikov in posvečenih oseb. Vojaški duhovniki nosijo vojaške uniforme in imajo vojaške čine. Odgovorni so še za oskrbo policije, borcev, skavtov in njihovih družin (ne pa za zapore). Vojaški škof ima vojaški čin, nosi vojaško uniformo in je državni uslužbenec, torej plačan od države.

Pravoslavni vojaški ordinariat Poljske vojske (Pravosławny Ordynariat Wojska Polskiego - Orthodox Ordinariat of Polish Army) je bil na poljskem Ministrstvu za obrambo (Ministerstwo obrony narodowej) ustanovljen leta 1993 na osnovi sporazuma med vlado in cerkvijo. Zaposluje 18 oseb, od tega 18 pravoslavnih duhovnikov, ki nosijo vojaške uniforme in imajo vojaške čine. Odgovorni so še za duhovno oskrbo policije, zaporov, borcev, skavtov in njihovih družin. Vojaški škof ima vojaški čin generala, vojaško uniformo in je državni uslužbenec, torej plačan od države.

Evangelikičanska vojaška duhovna oskrba (Ewangelickie Duszpasterstwo Wojskowe (EDW) – Evangelical Military Chaplaincy) je tudi v okviru Ministrstva za obrambo. Leta 1919 je bila ustanovljena vojaška duhovna oskrba za Evangelikičansko cerkev augsburške veroizpovedi (Military Chaplaincy for Evangelical Church od the Augsburg Confession (UDWE-A)). Leta 1919 je bila ustanovljena vojaška duhovna oskrba za Evangelikičansko reformirano cerkev (Military Chaplaincy for Evangelical Reformer Church (UDWE-R)). Po drugi svetovni vojni sta bili UDWE – A in UDWE – R likvidirani. Leta 1995 je bila Evangelikičanska vojaška duhovna oskrba ponovno ustanovljena na osnovi Zakona o razmerju med državo in Luteransko cerkvijo (z dne 13. 5. 1994) in Uredbe Ministra za obrambo o ustanovitvi Evangelikičanske vojaške duhovne oskrbe (z dne 9.6. 1995). Zaposluje 20 oseb od tega 15 evangelikičanskih duhovnikov, ki nosijo vojaške uniforme in imajo vojaške čine. Odgovorni so za duhovno oskrbo vojakov in pripadnikov mejne straže ter njihovih družin, ne pa za policijo in zapore.¹²⁶

Osnove sistema financiranja so naslednje.¹²⁷

Člen 10 zakona iz leta 1989 določa, da država ne daje finančne pomoči cerkvam in drugim verskim skupnostim, izjeme pa določa zakon ali drugi akti na osnovi zakona. Cerkvenega davka ni. Glavni dohodek cerkva so prostovoljni prispevki (nedeljske nabirke) in donacije (tudi na primer ob krstih, porokah, pogrebih, letnih pastoralnih obiskih) vernikov. Cerkev ne plačajo skoraj nobenega davka za nepridobitno dejavnost. Gospodarske dejavnosti verskih skupnosti so podvržene trošarini in lokalnim davkom. Plačajo davek na dohodek za tisti del, ki se ne nameni verskim dejavnostim in obnovi zgradb. Kleriki vseh cerkva so zavezani četrtletnemu davku, ki je odvisen od velikosti župnije. Zavezanci za dohodnino si lahko zmanjšajo osnovo do 10% za donacije cerkvam.

---

¹²⁵ Glej (Karba S., 2010)

¹²⁶ Glej (Ewangelickie Duszpasterstwo Wojskowe, 2010)

¹²⁷ Povzeto po (Rynkowski, 2005)

Kleriki za versko dejavnost ne dobivajo državne plače. Dobivajo pa nagrado, če delajo kot učitelji verouka v šoli. V šolskem letu 1990/1901, ko je bil verouk po mnogih letih spet uveden v šolo, se je zaradi krize cerkev temu plačilu odpovedala, vendar se je pozneje izkazalo, da je to v nasprotju z delovno zakonodajo. Socialno zavarovanje plačajo posamezniki sami v deležu 20%, ostalo se plača iz cerkvenega fonda. Cerkvni fond je bil ustanovljen leta 1950 po odvzemu lastnine cerkvam; na začetku je bil le na papirju, dejansko pa je začel delovati leta 1990.

Po drugi svetovni vojni je bilo cerkvam odvzeto premoženje, ki sicer ni bilo veliko. Restitucija se je začela na osnovi zakonov, oblikovani so mešani ureditveni odbori s člani Ministrstva za notranje zadeve in posameznih cerkv, ki so nekakšna arbitrarna sodišča, in imajo pravila delovanja in sestave. Problematika različnih cerkv je različna. Judje na primer zahtevajo, kar so vzeli Nemci pred letom 1945. Problemi so tudi zaradi pomanjkanja izkušenj, saj takega zakona in problematike v zgodovini Poljske še ni bilo.

Predstavnik Poljske se je februarja 2010 udeležil 21. srečanja vodilnih vojaških kaplanov v Madridu.

Romunija

Katoličanov je 4.7%.¹²⁸

Romunija je pred drugo svetovno vojno imela dobro urejeno duhovno oskrbo, katere začetke postavljajo v leto 1870. Še leta 1948 so imeli 200 vojaških kaplanov. Tako so leta 1994, ko so na ministrstvu za obrambo ustanovili oddelek za versko podporo, že imeli zgodovinsko izkušnjo. Brez formalnih osnov za to službo je ministrstvo zaposlilo najprej pravoslavnega in katoliškega duhovnika (pozneje še dva pravoslavna), ki so skupaj z dvema visokima častnikoma v delovni skupini začeli graditi sistem in oblikovati potrebne akte. Romunija namerava v prihodnosti zaključiti proces izgradnje institucije vojaške duhovne oskrbe.¹²⁹ Po izjavi dr. Jožeta Pluta se romunski vojaški kaplani udeležujejo mednarodnih konferenc vodilnih vojaških kaplanov.

Na vprašalnik MO z začetka januarja 2010 smo prejeli odgovor, a zaradi narave dokumenta, ki omejuje širjenje njegove vsebine, vsebina ni vključena v besedilo.

Predstavnik Romunije pa se je februarja 2010 udeležil 21. srečanja vodilnih vojaških kaplanov v Madridu.¹³⁰

Slovaška

Katoličanov je 68.9%.¹³¹

---

¹²⁸ Popis 2002. Glej (Čepar, 2005). Tudi vir (CIA, 2009) navaja: Eastern Orthodox (including all sub-denominations) 86.8%, Protestant (various denominations including Reformat and Pentecostal) 7.5%, Roman Catholic 4.7%, other (mostly Muslim) and unspecified 0.9%, none 0.1% (2002 census)

¹²⁹ Glej (Knežević, 2009, str. 131)

¹³⁰ Glej (Conferencia, 2010)

Slovaška je s Svetim sedežem podpisala tri sporazume: temeljni sporazum (2000), o vojaški duhovni oskrbi (2002), o vzgoji in izobraževanju (2004).¹³²

Slovaška kot osnovni dokument, ki govori o odnosu med vojsko in cerkvijo, navaja ustavo, ki določa, da "želimo slediti tradiciji svetih Cirila in Metoda". To je tudi jasna obveza za vojsko. 5. člen Zakona o verski svobodi in položaju cerkva in verskih skupnosti (308/1991) določa, da imajo verniki pravico združevati se v cerkvah in verskih združenjih in sodelovati v njihovih dejavnostih, tudi v verskih dogodkih in obredih, pravico do verske vzgoje in posedovanja verske literature v kateremkoli jeziku. Vojska se zakona drži in ga uporablja v vojaškem okolju. 9. člen tega zakona zagotavlja cerkvam in verskim skupnostim vstop v vojašnice in zapore. Vsakdo na teh krajih, posebno če mu je ogroženo zdravje ali življenje, ima pravico do uslug duhovnika po svoji izbiri. Naslednja temeljna norma za sodelovanje med vojsko in cerkvami je Zakon 331/1992 Zb. V 9. členu določa, da je uresničevanje ustavnih pravic in svoboščin vojakom mogoče omejiti le z zakonom. Vojaku v aktivni službi je zagotovljena svoboda vere, kar vključuje sodelovanje pri obredih. Duhovnikom državno priznanih ver je zagotovljen vstop v vojaško službo. Tako tudi ta zakon odpira vrata vojašnic cerkvam in verskim skupnostim.

V skladu z ustavo in zakoni je leta 1994 vlada potrdila "Koncept duhovne in verske službe v vojski Slovaške Republike". Po njem je minister ustanovil urad vojaških duhovnikov v začetku 1995. Na osnovi priporočil Slovaške škofovske konference je bil 1. aprila 1995 imenovan (rimskokatoliški) duhovnik za direktorja tega urada in dobil čin polkovnika. Potem je bil na osnovi priporočila ekumenskega sveta cerkva imenovan drugi (evangelikiški) duhovnik za pomočnika direktorja tega urada in dobil čin podpolkovnika. Duhovniki so zaposleni v uradu ministrstva in v generalštabu. Obstoja oskrba za katoličane in evangelikišane. S Slovaško škofovsko konferenco in ekumenskim svetom cerkva sta sklenjena ustrezna sporazuma.

Dne 21. avgusta 2002 je bil podpisan, dne 28. 10. 2002 pa ratificiran sporazum med Svetim Sedežem in Republiko Slovaško, s katerim je za katoličane ustanovljen Ordinariat oboroženih sil in oboroženih enot (Ordinariato delle Forze Armate e dei Corpi Armati), ki je pristojen za duhovno oskrbo članov oboroženih sil in oboroženih enot, uslužbencev teh enot in in drugih državnih organov, ki zagotavljajo njihovo delo, njihovih družin, slušateljev in študentov šol oboroženih sil in oboroženih enot, oskrbovance in osebje zdravstvenih in socialnih ustanov podrejenih ustreznim državnim organom, osebje ordinariata, osebje zaporov in zapornike.¹³³

Sporazum določa ustanovitev ordinariata, ki bo skladno s cerkvenim pravom in Apostolsko konstitucijo *Spirituali militum curae* izenačen s škofijo in bo hkrati posebna ustanova v strukturah oboroženih sil in oboroženih enot. Ordinariat bo imel lastnost pravne osebe po cerkvenem pravu in v skladu s pravnimi normami Republike Slovaške. Vodil ga bo ordinarij za oborožene sile in oborožene enote. Ordinarij bo član Slovaške škofovske konference in bo

---

¹³¹ Glej (Moravčíková, 2005, str. 493), isti podatek navaja tudi (CIA, 2009): Roman Catholic 68.9%, Protestant 10.8%, Greek Catholic 4.1%, other or unspecified 3.2%, none 13% (2001 census)

¹³² Glej Prilogo 4.

¹³³ CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET SLOVACHIAE REM PUBLICAM DE SPIRITUALI ADIUMENTO PRAESTANDO CHRISTIFIDELIBUS CATOLICIS, COPIARUM MILITARIUM AC CUSTODUM SLOVACHIAE PUBLICORUM CONSORTIBUS, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCV (leto 2003), N.3, str. 176-184.

vključen v sestavo oboroženih sil Republike Slovaške. Sedež Ordinariata bo v Bratislavi. Sveti sedež ima izključno pravico, da imenuje ordinarija. Sporazum določa pristojnosti ordinariata (oborožene sile, oborožene enote, zapori, družinski člani, študente določenih šol, ...), sestavo, imenovanje; možnost, da kleriki v njem opravijo vojaško obveznost; naloge, ravnanje v primeru disciplinskih ukrepov, financiranje; podrobnosti bo določal statut, ki ga je treba izdelati; način reševanja sporov, način dopolnjevanja sporazuma, ratifikacijo in veljavnost sporazuma.

Urad policijskih kaplanov je bil ustanovljen leta 2002, načeluje mu direktor, ki je neposredno podrejen ministru za notranje zadeve. Urad zagotavlja individualno in kolektivno duhovno oskrbo policistom in njihovim družinam.¹³⁴

Zakon o verski svobodi in položaju cerkva in verskih skupnosti iz leta 1991 (dopolnjen leta 2000) daje osebam, ki izvajajo versko dejavnost, pravico do vstopa v javne zdravstvene in socialnoskrbstvene in otroške domove. Zadeve so urejene v Temeljnem sporazumu (2000) med Republiko Slovaško in Svetim sedežem in v Sporazumu med Republiko Slovaško in registriranimi verskimi skupnostmi (2002). Ta dva sporazuma širita dostop duhovnikov v ustanove za obvezno zdravljenje in državne ustanove za zdravljenje in rehabilitacijo odvisnikov od mamil in drugih odvisnih oseb.¹³⁵

Katoliški vojaški škof navaja, da po sporazumu s Svetim sedežem ordinariat ni več le za oborožene sile, ampak tudi za policijo, reševalce in zapore. Zaradi preteklosti je delež vernih v teh službah nižji kot drugod. Ordinariat obstaja šele 4 leta (torej od sporazuma 2002). 30% vojakov sodeluje pri bogoslužju, večina jih ima do duhovnika dober odnos. Pravilo je en duhovnik na 700 vojakov. Imajo 22 zaposlenih. Manjka še 8 duhovnikov. Vojaška akademija v Liptovskem Mikulášu ima svojega duhovnika, tako da mladi častniki to poznajo in imajo za samoumevno. Policisti imajo osem okrožij, ki bi vsako moralo imeti duhovnika. Duhovnik je tudi na policijski akademiji, pa tudi dve policijski srednji šoli bi morali imeti enega duhovnika. En duhovnik bi moral biti za reševalce (gasilce in gorske). Vikar za policijo je zaposlen v ministrstvu za notranje zadeve. Na tem področju imajo torej 12 mest, manjkajo pa še 4 duhovniki. V zaporih so poslani k ljudem na obeh straneh mreže. Je 18 zaporov in vsak bi moral imeti duhovnika. Manjkajo še 4.¹³⁶

Sistem financiranja je naslednji.¹³⁷

Temeljni sporazum med Republiko Slovaško in Svetim sedežem je bil ratificiran 18. decembra 2000. Ta predvideva še druge delne sporazume. Prvi (o verski oskrbi katoliških vernikov v oboroženih silah in oboroženih enotah Republike Slovaške) je bil ratificiran 28. oktobra 2002, drugi (o katoliški vzgoji in izobraževanju) pa 4. junija¹³⁸ 2004.

Po zakonu iz leta 1949 je komunistična oblast nadomestila različne prejšnje vire financiranja cerkva z enotno subvencijo. Istočasno je nacionalizirala cerkveno premoženje. Vračilo je bilo narejeno z zakoni iz leta 1990, 1991 in 1993.

¹³⁴ Glej (Moravčíková, 2005, str. 513)

¹³⁵ Glej (Moravčíková, 2005, str. 514)

¹³⁶ Glej (Rábek, 2007)

¹³⁷ Povzeto po (Moravčíková, 2005)

¹³⁸ Po izpisu iz Acta AS je to 9. julij, kar pomeni datum izmenjave ratifikacijskih listin.

Sedaj, po zakonu iz leta 1949, ki je bil amandmiran leta 1992, država cerkvam financira plače klerikov vključno s prispevki. Pravico do tega ima vseh 16 cerkva, vendar 4 te pravice ne izkoristijo. Plače duhovnikov so bile 1. decembra 2004 z vladnim odlokom povečane za 42%, če dobro delajo, pa se osnova lahko poveča še za 30%.

Država prispeva vodstvom cerkva mesečne zneske za njihovo administracijo, ter podporo katoliški in evangeličanski krovni dobrodelni organizaciji.

Proračunski znesek za plače in socialne prispevke duhovnikov se je od 15 milijonov evrov leta 2003 povečal na 24 milijonov leta 2007, za prispevke za administracijo glavnih uradov cerkva je bil v tem obdobju približno 5 milijonov evrov, za delovanje dobrodelnih organizacij in diakonij pa je bil leta 2003 2.2 milijona, leta 2007 pa 2.3 milijona evrov.¹³⁹

Država lahko prispeva do 80% stroškov instalacije elektronskih naprav za varovanje sakralnega kulturnega bogastva.

Cerkvene nabirke, prihodki za cerkvene dejavnosti, in redni prispevki so neobdavčeni. Vrednost daril za humanitarne, dobrodelne in verske namene se fizičnim in pravnim osebam odšteje od davčne osnove do z zakonom določenega zneska. Zemljišča, na katerih so bogoslužni ali upravni cerkveni objekti, so neobdavčena, prav tako zemljišča, na katerih so pokopališča. Zgradbe za bogoslužje in cerkvene urade so oproščene davka na zgradbe. Volila in darila cerkvam so oproščena davka na dediščine. Verski predmeti in darila cerkvam so oproščeni carine.

Od leta 1999 lahko zavezanci za dohodnino namenijo 1% svoje dohodnine tudi cerkvam in verskim skupnostim.

Cerkve lahko konkurirajo za državna sredstva za ohranitev kulturnih spomenikov, za socialne, dobrodelne, izobraževalne in kulturne projekte.

Ministrstvo za kulturo je leta 2001 pripravilo nov zakon o financiranju, ki pa je bil pred koncem zakonodajnega postopka umaknjen.

V odgovoru na vprašalnik MO, ki ga je pridobil slovenski obrambni ataše na Dunaju, ki je zadolžen tudi za Slovaško, navajajo naslednje.¹⁴⁰

Na Ministrstvu za obrambo Republike Slovaške je bila leta 2006 ustanovljena služba duhovne oskrbe z imenom "Ústredie ekumenickej pastoračnej služby v Ozbrojených silách Slovenskej republiky a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky - Centre of Ecumenical Pastoral Care in the armed forces of the Slovak Republic and the armed corps of the Slovak Republic".

Kot pravno podlago navajajo:

Sporazum med Republiko Slovaško in cerkvami in verskimi skupnostmi (registriran kot Zakon št. 308/1991), ki je bil leta 2000 dopolnjen z Zakonom št. 324/2000) (Agreement between the Slovak Republic and churches and religious societies registered under Act No. 308/1991 as amended by Act No. 394/2000 Coll.). Sporazum se nanaša na 11 na

---

¹³⁹ Glej (Juran, 2008)

¹⁴⁰ Glej (Ondrejčin, 2010)

Slovaškem registriranih cerkva in verskih skupnosti. Jehovove priče in verska skupnost Krščansko telo (Christian Corps) se nista hoteli pridružiti sporazumu. Katoliško cerkev pa pokriva osnovni sporazum med Republiko Slovaško in Svetim sedežem.

Sporazum med Republiko Slovaško in registriranimi cerkvami in verskimi skupnostmi o pastoralnih uslugah za vernike v oboroženih silah in oboroženih enotah Republike Slovaške. V skladu s prvim členom sporazuma so cerkve in verske skupnosti, ki jih predstavlja Ekumenski svet cerkva v Republiki Slovaški, ustanovile Center ekumenske pastoralne oskrbe za pastoralne usluge njihovih vernikov v oboroženih silah in oboroženih enotah in za tiste, ki jim je odvzeta prostost po odločitvi države.

Predpisano število oseb v oboroženih silah in oboroženih enotah je 17 duhovnikov in 9 laičnih delavcev, leta 2009 pa je bilo zaposlenih 11 duhovnikov (iz 11 registriranih cerkva in verskih skupnosti) in 9 laičnih delavcev.

Imajo vojaške čine in nosijo vojaške uniforme.

Skrbijo tudi za "nevojake".

Center je posebna ustanova v sistemu oboroženih sil in oboroženih enot, registriran kot pravna oseba po Zakonu št. 308/1991 Coll. o svobodi vere in položaju cerkva in verskih skupnosti kot to določajo zadnja dopolnila s posledično pristojnostjo cerkva in verskih skupnosti, ki so podpisnice. Center vodi glavni duhovnik, ki ga določi Ekumenski svet cerkva. Država zagotavlja finančno in materialno podporo za zaposlene v centru v skladu z zakonodajo Republike Slovaške.

V posebnem odgovoru, ki se nanaša le na vojaški ordinariat, navajajo naslednje.¹⁴¹

Dne 1. marca 2003 je v skladu s cerkvenim pravom Sveti sedež ustanovil Ordinariat oboroženih sil in oboroženih enot za pastoralno oskrbo vernikov v Oboroženih silah in oboroženih enotah Republike Slovaške in oseb zaprtih na osnovi odločitve državne oblasti. Ordinariat je na ravni krajevne škofije.

Ordinariat je posebna ustanova v strukturi Oboroženih sil in oboroženih enot. Sestavljen je iz škofove kurije v prestolnici Republike Slovaške Bratislavi, vikariatov v Genralštabu Oboroženih sil Republike Slovaške, Ministrstvu za notranje zadeve Republike Slovaške ter Generalnem direktoratu Sodne straže in Zaporniških paznikov, kakor tudi iz sistematiziranih mest za duhovnike v posameznih enotah Oboroženih sil in oboroženih enot.

Pravna podlaga sta Osnovni sporazum med Svetim sedežem in Republiko Slovaško z dne 22. 12. 2000 in Sporazum med Svetim sedežem in Republiko Slovaško o duhovni oskrbi katoličanov v Oboroženih silah in oboroženih enotah z dne 21.8. 2002.

Dne 31. decembra 2009 je ordinariat imel 48 katoliških kaplanov in sicer 17 vojaških, 14 policijskih in 16 zaporniških. Imel je 3 vikariate, 3 vojaške dekanate, 3 policijske dekanate, 5 zaporniških dekanatov in 36 vojaških, policijskih in zaporniških župnij.

---

¹⁴¹ Glej (Ujlacký, 2010)

Kaplani imajo vojaške čine in nosijo vojaške uniforme. Skrbijo za vojake, policiste, člane reševalnih enot (gasilce), upokoјence teh ustanov, in člane njihovih družin ter zapornike, ali podrobneje:

- a) pripadnike in zaposlene v oboroženih silah, oboroženih enotah in reševalnih enotah ter zaposlene (stalno ali začasno) v zadevnih državnih administrativnih organih;
- b) pripadnike oboroženih sil, oboroženih enot in reševalnih enot, ki prejemajo vojaško pokojnino ali starostno pokojnino;
- c) študente šol oboroženih sil in oboroženih enot, bolnike in osebje zdravstvenih in socialnih ustanov, podrejenih zadevnim organom državne uprave;
- d) vse katoliške vernike, ki jih, skladno s cerkvenim pravom, ordinarij zadolži ali potrdi za trajno služenje Ordinariatu;
- e) družinske člane oseb iz točk a,b,c,d, torej zakonce in otroke, tudi polnoletne, če živijo z njimi v skupnem gospodinjstvu, in tudi njihove sorodnike, če živijo v skupnem gospodinjstvu, kot tudi druge družinske člane in osebe, ki jim pomagajo, če živijo v skupnem gospodinjstvu;
- f) osebe, zaprte po odločitvi državne oblasti, osebe v preiskovalnem zaporu oziroma priporu, tiste ki služijo zaporniško kazen, ki so aretirane ali zadržane.

Vojaški škof nima vojaškega čina. Kaplani imajo in nosijo vojaške, policijske oziroma pazniške uniforme in vojaške, policijske oziroma pazniške čine.

Škof je zaposlen in plačan od države.

Dolžina obvezne vojaške službe je 0.

Slovenija

Katoličanov je po zadnjem popisu prebivalstva 57.8%¹⁴², poznejše raziskave dajejo številko 66.3%¹⁴³. V zadnjem popisu prebivalstva leta 2002 je bilo 2.4% muslimanov (leta 1991 – 1.5%), 2.3% pravoslavnih (leta 1991 – 2.4%) in 0.8% evangeličanov (leta 1991 – 0.7%). Naslednja verska skupnost po številu so Jehovove priče, ki so po zadnjem popisu imele manj kot 0.1% pripadnikov (manj kot 2000).

Ustava RS zagotavlja celovito spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, med katerimi zavzemata svoboda vesti in veroizpovedi (41. člen ustave) ter njeno neposredno uresničevanje na podlagi ustave (15. člen ustave) posebno mesto. S tem, ko ustava v 16. členu prepoveduje kakršnokoli (tudi začasno) razveljavitev ali omejitev verske svobode v vseh

¹⁴² Popis 2002, v katerem na to vprašanje ni odgovorilo 15.7% popisanih; v popisu 1991 se je za katoličane izreklo 71,4% prebivalcev, 4.2% pa jih na to vprašanje ni odgovorilo.

¹⁴³ Raziskava Slovensko javno mnenje 2007 (SJM07); glej (Čepar, 2008, 2, str. 123). Glede na to, da v popisu 2011 verjetno ne bomo dobili tega podatka za celo populacijo, se bo potrebno vedno bolj naslanjati na raziskave.

okolščinah (tudi v vojnem ali izrednem stanju) in jo tako glede tega izenačuje s pravicami kot sta na primer pravica do življenja in prepoved mučenja, ji med ustavnimi pravicami in svoboščinami daje poseben višji rang.

Organizirana duhovna oskrba znotraj vojaške organizacije in v vseh drugih ustanovah, kjer je gibanje omejeno, je pomembna za uresničevanje omenjene svoboščine, saj je uresničevanje verske svobode osebam v teh ustanovah oteženo.

Temeljni predpis, ki ureja uresničevanje verske svobode (vključno z ustavno zagotovljeno svobodo izpovedovanja vere v javnem in zasebnem življenju), pravni položaj cerkva in drugih verskih skupnosti, postopek njihove registracije ter pravice cerkva in drugih verskih skupnosti, je Zakon o verski svobodi (Uradni list RS, št. 14/07; ZVS). Državni svet Republike Slovenije je 21. 3. 2007 sprejel zahtevo za začetek postopka za presojo ustavnosti Zakona o verski svobodi in 20. člena Zakona o pravnem položaju verskih skupnosti skupaj s predlogom za zadržanje izvajanja Zakona o verski svobodi do končne odločitve Ustavnega sodišča. Ustavno sodišče je 23.4. 2007 izdalo sklep, s katerim je soglasno zavrnilo predlog Državnega sveta RS o zadržanju izvajanja Zakona o verski svobodi do končne odločitve Ustavnega sodišča, ker niso izpolnjeni pogoji za začasno zadržanje zakona. Zakon je stopil v veljavo in se začel v celoti izvajati v letu 2007. Njegove določbe zavezujejo vse, na katere se nanašajo.

ZVS v 22. členu ureja versko duhovno oskrbo v vojski in določa, da imajo pripadnice in pripadniki Slovenske vojske med vojaško službo pravico do verske duhovne oskrbe v skladu s predpisi o vojaški službi in obrambi države. V 23. členu zakon določa, da policistkam in policistom, ki to želijo, država zagotovi versko duhovno oskrbo v okoliščinah, ko jim je uresničevanje verske svobode oteženo. V 24. členu pa je določeno, da imajo osebe, ki jim je na podlagi odločbe sodišča odvzeta prostost ali jim je bilo omejeno gibanje in so v zavodu za prestajanje kazni zapora, vzgojnem zavodu, prevzgojnemu domu ali v zavodu za usposabljanje, pravico do redne individualne in kolektivne verske duhovne oskrbe.

V 21. členu ZVS določa: »Za izvajanje posameznih določb Ustave Republike Slovenije ali zakona lahko država sklene sporazume z registriranimi cerkvami ali drugimi verskimi skupnostmi. Sporazum se lahko sklene z vrhovnim organom cerkve ali druge verske skupnosti v Republiki Sloveniji ali z vrhovnim organom cerkve ali druge verske skupnosti z mednarodnopravno osebnostjo, ki je za to pristojen po njenih avtonomnih pravilih.«

Ustrezne določbe so tudi v področnih zakonih.¹⁴⁴ Tako 52. člen Zakona o obrambi (Uradni list RS, št. 103/04 – uradno prečiščeno besedilo) ureja pravico vojaških oseb med vojaško službo do religiozne duhovne oskrbe. To pravico ureja v 76. in 83. členu tudi Zakon o službi v Slovenski vojski (Uradni list RS, št. 68/2007). V skladu z zakonskim pooblastilom je izdan Pravilnik o organizaciji religiozne duhovne oskrbe (Uradni list RS, 58/03). Določbe v zvezi z duhovno oskrbo vsebujejo tudi Pravila službe v Slovenski vojski (Uradni list RS, št. 84/2009). Pravica do religiozne duhovne oskrbe v policiji je bila urejena v 73.a členu Zakona o policiji (Uradni list RS, št. 107/06 – uradno prečiščeno besedilo), ki pa je prenehal veljati z uveljavitvijo Zakona o verski svobodi. Na podlagi 23. člena Zakona o verski svobodi pa je minister za notranje zadeve izdal Pravilnik o organizaciji in načinu verske duhovne oskrbe v policiji (Uradni list RS, št. 72/07). Za izvrševanje 24. člena Zakona o verski svobodi je minister za pravosodje 14. oktobra 2008 izdal Pravilnik o organizaciji in izvajanju verske duhovne oskrbe v zavodih za prestajanje kazni zapora, vzgojnih zavodih, prevzgojnih

---

¹⁴⁴ Zakonov, ki urejajo kakšen vidik verske svobode ali verskih skupnosti, ter zakonov, katerih naslovnik je generično pravna oseba (torej se nanašajo tudi na verske skupnosti), je več kot 70; glej (Čepar, 2008, 1, str. 18).

domovih in v zavodih za usposabljanje (Uradni list RS, št. 101/2008), ki je začel veljati 25.10. 2008. Posamezna ministrstva so konkretno pristopila k uvajanju duhovne oskrbe za zaposlitvijo duhovnikov. Prvega duhovnika je v ta namen Ministrstvo za obrambo zaposlilo leta 2000, Ministrstvo za pravosodje leta 2004 in Ministrstvo za notranje zadeve leta 2007.

Uvajanje duhovne oskrbe v Slovensko vojsko se je začelo s projektno skupino koncem devetdesetih let prejšnjega stoletja, ki jo je ustanovil minister dr. Franc Demšar, vodil pa jo je dr. Drago Čepar. Kot zunanja sodelavca sta sodelovala dr. Borut Košir in Jože Plut. Po imenovanju dr. Čeparja na funkcijo direktorja Urada Vlade RS za verske skupnosti junija 2000, je vodenje skupine prevzel mag. Jože Jurša. Podpisana sta bila Sporazum med Slovensko škofovsko konferenco in Vlado Republike Slovenije o duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski in Sporazum med Evangeličansko Cerkvijo v Republiki Sloveniji in Vlado Republike Slovenije o duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski. S tem so bili postavljeni prvi temelji, da je SV tudi glede duhovne oskrbe vojakov in njihovih družinskih članov postala primerljiva vojskam drugih demokratičnih držav in držav severnoatlantskega zavezništva. Do dejanske uvedbe je prišlo v času ministra dr. Antona Grizolda, ko je projektno skupino vodil bg. Mag. Viktor Krajnc.¹⁴⁵ Članica te skupine je bila kot zunanji ekspert za področje obramboslovja tudi univerzitetna profesorica (od leta 2008 ministrica za obrambo) prof.dr. Ljubica Jelušič. Zgodovino duhovne oskrbe vojsk, v katerih so služili Slovenci, je od Habsburžanov dalje izčrpno opisal sedanji vojaški vikar dr. Jože Plut,¹⁴⁶ kronologijo dogodkov, povezanih z uvajanjem duhovne oskrbe v samostojni Sloveniji, pa najdemo v Zborniku ob 5. obletnici Vojaškega vikariata.¹⁴⁷

Pravica Katoliške Cerkve do pastoralnega delovanja in celovito spoštovanje verske svobode osebam v bolnišnicah, domovih za ostarele, zaporih in drugih ustanovah, v katerih je oteženo svobodno gibanje oseb, sta zagotovljena tudi v Sporazumu med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih (Uradni list RS – MP, št. 4/04 in Uradni list RS, št. 118/03) in sicer v 12. členu. Katoliška cerkev ima pravico do pastoralnega delovanja v teh ustanovah v skladu z zgoraj navedenimi zakoni in drugimi predpisi.

Duhovno oskrbo vojakov podrobneje obravnavata Sporazum med Slovensko škofovsko konferenco in Vlado Republike Slovenije o duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski, podpisan 21. 9. 2000, ki v točki 1.1 v 1. členu predvideva ustanovitev ordinariata in sprejetje ustreznega mednarodnega sporazuma za duhovno oskrbo, ter Sporazum med Evangeličansko Cerkvijo v Republiki Sloveniji in Vlado Republike Slovenije o duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski, podpisan 20. 10. 2000.¹⁴⁸

Pravice cerkva in drugih verskih skupnosti do pastoralnega delovanja oziroma duhovne oskrbe in celovito spoštovanje verske svobode oseb v bolnišnicah, zdraviliščih, zaporih, vojašnicah in drugih ustanovah, kjer je gibanje oseb omejeno ali onemogočeno, zagotavljajo tudi Sporazum o pravnem položaju Evangeličanske cerkve v Republiki Sloveniji (podpisan 25. 1. 2000)¹⁴⁹, Sporazum o pravnem položaju Binkoštna cerkve v Republiki Sloveniji (podpisan 17.3. 2004)¹⁵⁰, Sporazum o pravnem položaju Srbske pravoslavne cerkve (podpisan

---

¹⁴⁵ Glej (Pregelj, 2005)

¹⁴⁶ Glej (Plut, 2002, str. 57-135)

¹⁴⁷ Glej (Pregelj, 2005, str. 29- 68)

¹⁴⁸ Glej (Čepar, 2008, 2, str. 93-99)

¹⁴⁹ Glej (Čepar, 2008, 2, str. 89-92)

¹⁵⁰ Glej (Čepar, 2008, 2, str. 1001-104)

9.7. 2004)¹⁵¹, Sporazum o pravnem položaju Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji (podpisan 9.7. 2007)¹⁵² in Sporazum o pravnem položaju Budistične kongregacije Dharmaling (podpisan 4.8. 2008)¹⁵³.

Katoliška Cerkev je ob različnih priložnostih izrazila pripravljenost za sklenitev posebnega mednarodnega sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o duhovni oskrbi v vojski, policiji in zaporih. Leta 2007 je bil osnutek takega sporazuma pripravljen na Ministrstvu za obrambo, vendar ga vlada ni obravnavala.

Duhovno oskrbo pripadnicam in pripadnikom Slovenske vojske, zaposlenim na Ministrstvu za obrambo ter njihovim družinskim članom, ne glede na njihovo versko pripadnost, zagotavlja Vojaški vikariat.¹⁵⁴ Ustanovljen je bil z Ukazom o organizaciji Vojaškega vikariata. V njem so zaposleni vojaški vikar, namestnik vikarja za Katoliško cerkev, namestnica vikarja za Evangeličansko cerkev, vojaški kaplani, pastoralni asistenti in administrativna referentka. Leta 2005 je bilo zaposlenih 12 in sicer: vojaški vikar msgr. dr. Jože Plut, namestnik vikarja za Katoliško cerkev Matej Jakopič, univ. dipl. teol., namestnica vikarja za Evangeličansko cerkev mag. Violeta Vladimira Mesarič; vojaški kaplani Aleksander Urek, univ. dipl. teol., Milan Pregelj, univ. dipl. teol., p. Vito Muhič, univ. dipl. teol. in Aleksander Erniša, univ. dipl. teol.; pastoralni asistenti Tomaž Lenart, univ. dipl. teol., Dejan Glavač, univ. dipl. teol., Silvestra Sadar, univ. dipl. teol., France Kokalj, univ. dipl. teol. in administrativna referentka Cvetka Vrabič.¹⁵⁵ Leta 2010 jih je zaposlenih 13 in sicer vojaški vikar msgr. dr. Jože Plut, namestnik vikarja za Rimskokatoliško cerkev Matej Jakopič, univ. dipl. teol., namestnica vikarja za Evangeličansko cerkev mag. Violeta Vladimira Mesarič, vojaški kaplani Aleksander Urek, univ. dipl. teol., Milan Pregelj, univ. dipl. teol., p. Vito Muhič, univ. dipl. teol. in Aleksander Erniša, univ. dipl. teol., pastoralni asistenti. Dejan Glavač, univ. dipl. teol., Silvestra Sadar, univ. dipl. teol., Lea Hladky Turk, prof. teol. in univ. dipl. sinol. Klemen Štavbar, dipl. univ. teol., Suzana Kračun, univ. dipl. teol. in Marko Škufca, univ. dipl. teol.¹⁵⁶ V petih letih se je torej število zaposlenih povečalo za enega, vendar lahko vidimo, da sta v tem času odšla dva pastoralna asistenta in administrativna referentka, na novo pa so prišli štirje pastoralni referenti, iz česar lahko sklepamo na zahtevnost nalog za posameznike, kot tudi za vodstvo, ki skrbi za kadrovsko popolnitev.

Pripadniki Vojaškega vikariata skrbijo za redno zagotavljanje duhovne oskrbe s svojo navzočnostjo med pripadniki in pripadnicami SV in MO ter njihovimi družinskimi člani na več načinov. Pripravljajo jih na prejem zakramentov, delijo zakramente krsta, prvega svetega obhajila, birme, poroke, spovedi in bolniškega maziljenja. S predavanji sodelujejo pri usposabljanjih. Sodeluje pri usposabljanjih, na terenskih vajah in tudi pri delu na mednarodnih vajah ter v operacijah kriznega odzivanja. Pripravljajo bogoslužja in se jih udeležujejo. Pripravljajo in izvajajo kulturni verski program ob večjih praznikih. Obiskujejo pripadnike na terenskih usposabljanjih in mednarodnih operacijah miru in kriznega odzivanja. Na nekaterih misijah je ves čas prisoten tudi vojaški kaplan. Tako je s prvim odhodom celotnega bataljona na mednarodno nalogo februarja 2007 bil za ves čas misije z njim tudi vojaški kaplan. Organizirajo in se udeležujejo romanj za vojake katoliške (Lurd) in mednarodnih srečanj (Mejannes) za vojake evangeličanske vere. Organizirajo enodnevna in

---

¹⁵¹ Glej (Čepar, 2008, 2, 105-108)

¹⁵² Glej (Čepar, 2008, 2, 109-113)

¹⁵³ Glej (UVS, 2009)

¹⁵⁴ Glej (SLOVENSKAVOJSKA, 2009)

¹⁵⁵ Glej (Pregelj, 2005, str. 101-116)

¹⁵⁶ Glej (Zgibanka, 2010)

večdnevna srečanja za pripadnike, ki so bili ali odhajajo na mednarodne operacije miru, tečaje meditacije, srečanja parov in taborne za otroke. Pripadnikom in pripadnicam SV in MO ter njihovim družinskim članom, ki ne pripadajo katoliški ali evangeličanski skupnosti, pa omogočajo splošno duhovno oskrbo in srečanja s predstavnikom njihove veroizpovedi. Njihovo vodilo je: »Zvest Bogu in domovini.« Iz tega izhaja prizadevanje za zvesto služenje vojakom in širši skupnosti, ki je utemeljeno z lastno izkušnjo duhovnega življenja in vere v Boga.¹⁵⁷ Osebjem vikariata svetuje poveljnikom in vojakom z vidika etike, morale in religijskih vprašanj; je vojakom stalno na razpolago za pogovor in nasvet; pripravlja pripadnike pred odhodom na mednarodne operacije miru z vidika vere in običajev na področju, kamor gredo, ter z vidika duhovnega reševanja odprtih družinskih ali medsebojnih vprašanj.¹⁵⁸

Vojaški vikariat ima veliko stikov s podobnimi enotami v vojskah drugih držav. Sodeluje na konferencah IMCCC (International Military Chiefs of Chaplains Conference – Mednarodna konferenca vodilnih vojaških kaplanov in škofov zveze Nato ter PzM)¹⁵⁹ in AMI (Apostolat Militaire International – Mednarodni apostolat vojakov – Svetovno združenje krščanskih vojakov). Udeleženci konferenc medsebojno izmenjujejo izkušnje in skupaj načrtujejo. Dobre prijateljske vezi imajo s pripadniki duhovne oskrbe v Avstriji, Belgiji, Bosni in Hercegovini, Italiji, Kanadi, Litvi, Nemčiji, Španiji, Veliki Britaniji, Združenih državah Amerike, na Hrvaškem in Nizozemskem.

Letni znesek za neto plače, druge dohodke iz delovnega razmerja ter povračila stroškov za pripadnike Vojaškega vikariata je za obdobje junij 2009-maj 2010 znašal 248.393,15 evrov¹⁶⁰, znesek za bruto plače za isto obdobje pa 285.780,96¹⁶¹. Temu je treba dodati približno 200 000 evrov za pokritje vseh materialnih stroškov.¹⁶²

Na mednarodnem srečanju je glavni vojaški vikar povedal tudi naslednje.¹⁶³

Bili smo v različnih državah, Avstrija, Avstro Ogrska, Kraljevina Jugoslavija, SFRJ. Skozi vso narodno zgodovino smo ohranili edinstveno kulturo, jezik in krščanske vrednote. Slovenija je mlada - rojstno leto 1991. Je demokratična država in je v zadnjih 15 letih doživela velik gospodarski napredek. Smo članica EU in Nato. Smo dežela v prehodu – tranzicijska. Področje vrednot je zapleteno in individualistično osebno; vpliv komunizma v družbi predvsem v medijih; nekatere stranke proti kakršnikoli vlogi KC; poudarja se enakopravnost VS.

Od 2003 imamo samo poklicno vojsko z 8 000 vojaki, 8 000 rezervisti in nekaj tisoč prostovoljci. O veri vojakov ni statistik. Za vojake (in v skadu s PMC družinske člane) imamo 5 katoliških kaplanov in 5 pastoralnih asistentov (teološko izobraženih laikov z »missio canonica« ter dva evangeličanska pastorja. Smo na ravni brigade kot sodelavci štaba. Asistent je asistent kaplana. Kaplani in asistenti delajo kot tim.

---

¹⁵⁷ Glej (Zgibanka, 2010)

¹⁵⁸ Glej (Plut, 2010)

¹⁵⁹ Dr. Jože Plut se je februarja 2010 udeležil 21. konference IMCCC v Madridu; glej (Conferencia, 2010)

¹⁶⁰ Glej (Fedran, 2010,1)

¹⁶¹ Glej (Fedran, 2010,2)

¹⁶² Glej (Bizjak, 2010)

¹⁶³ Glej (Plut, 2007)

Organizirani smo kot vojaški vikariat. Vojaški vikar je škofov vikar za vojake (vsak ordinarij ga je imenoval za vojake svoje škofije). Pravna osnova je sporazum med vlado in SŠK iz leta 2000. Pričakujemo in si želimo poseben sporazum s Svetim sedežem o duhovni oskrbi vojakov, policistov in zapornikov.

Kot mednarodno sodelovanje pogreša (mo) regionalna srečanja kaplanov, kontinentalnega (evropskega ali EU) katoliškega zastopnika na konferencah kaplanov, posebno (morda skupno) pripravo za vojaške akcije, skupno delo kaplanov na nalogah.

Na vprašanje, katera področja (duhovne oskrbe v posebnih ustanovah) so najbolj nedorečena, je v začetku februarja 2010¹⁶⁴ nadškof in metropolit dr. Anton Stres povedal: »Posebne skupine ljudi in vernikov pač zahtevajo posebno obravnavanje, tudi glede duhovne oskrbe, denimo, vojska, policija, zapori, bolnišnice, skratka ustanove, kjer ljudje živijo bolj ali manj v posebnih razmerah in imajo posebne potrebe. Sporazuma glede tega ni, ampak stvari so v praksi take, da bi jih bilo treba samo napisati na papir in jih podpisati. Veliko stvari je uredil Zakon o verski svobodi.«

Novinar: Javnost nima velikih težev glede ustanovitve varnostno-vojaškega ordinariata, bolj jo skrbi način financiranja.

A. S.: Ne vem, zakaj, saj to ne potegne za seboj nobene nove finančne obveze. Nič, nič, nič. Saj tudi škof ne bo državni uslužbenec.

Novinar: Bo vojaški škof nekdo, ki je trenutno že škof?

A. S.: Verjetno, zaradi majhnosti te »škofije«. Takšna obrambno-varnostna škofija zame ni noben strateški problem. Ni nekaj, kar bo pozitivno ali negativno vplivalo na splošno stanje vernosti pri nas. Bolj pomembno je, da duhovna oskrba poteka v vsesplošno zadovoljstvo vojakov in tudi častnikov Slovenske vojske. Dejansko si vojaki želijo, da bi jim slovenska cerkev dala še več duhovnikov na voljo, a jih nimamo. To je zelo poseben način duhovniškega dela. To so duhovniki, ki vojake spremljajo na misijah in tam z njimi živijo. Za to pa je potrebna ustrezna priprava in samo tedaj lahko izvršujejo svoje poslanstvo. To poslanstvo je zelo cenjeno pri vojaki in poteka zadovoljivo. Sedaj gre samo za to, da bi se to stanje formaliziralo v obliki samostojne škofije. Vsak duhovnik mora pripadati neki škofiji, sicer ni enotne »komande« nad njim. Vojaški vikar je samo naslov, pravno nima nobene veljave. Če pa bi to bila škofija, bi bila samostojna pravna oseba. To bi potem pomenilo samostojna enota z nekim odgovornim človekom na čelu in delovanje bi bilo lažje. Ne pa kakršnekoli spremembe članstva ali kakšne nove finančne obremenitve.

Osnove sistema financiranja so naslednje.

Od leta 1945 do 1991 je bilo verskim skupnostim prepovedano opravljati dejavnosti splošnega in družbenega pomena. Ustava iz leta 1991 določa v členu 7 ločenost države od verskih skupnosti, enakopravnost in svobodno delovanje verskih skupnosti. Svobodo vesti in vere določa 41. člen. Cerkve so deležne javnih sredstev za popravilo in vzdrževanje kulturnih spomenikov, ki so v njihovi lasti. Država sofinancira cerkvene šole in vrtce v skladu z zakonom. Verske skupnosti ne plačajo davka na dohodek pravnih oseb, razen za

---

¹⁶⁴ Glej (Karba D., 2010)

dohodek od pridobitne dejavnosti. Ne plačajo davka na darila od posameznikov in pravnih oseb. Pravnim osebam se davčna osnova zmanjša za donacije verskim skupnostim. Oproščene so DDVja na verske usluge in produkte namenjene invalidom in ostarelim. Oproščene so davka na lastništvo verskih zgradb.¹⁶⁵

Neposredno financiranje urejata 20. člen Zakona o pravnem položaju verskih skupnosti (ZPPVS), ki določa: »(1) Družbena skupnost lahko daje verskim skupnostim gmotno podporo. Z aktom s katerim se da podpora, se lahko tudi določi, za kakšen namen se sme uporabiti. (2) Verske skupnosti lahko same razpolagajo z dodeljenimi gmotnimi sredstvi. Če je bila dana podpora namensko, lahko organ, ki jo je dodelil, zahteva poročilo o njeni uporabi.« ter 29. člen ZVS, ki določa: »(1) Registrirane cerkve in druge verske skupnosti se financirajo predvsem iz donacij in drugih prispevkov fizičnih in pravnih oseb ter iz svojega drugega premoženja, kakor tudi iz prispevkov mednarodnih verskih organizacij, katerih članice so. (2) Registrirana cerkev ali druga verska skupnost sme zbirati prostovoljne prispevke v skladu s svojimi pravili in veljavno zakonodajo. (3) Država lahko gmotno podpira registrirane cerkve in druge verske skupnosti zaradi njihovega splošno koristnega pomena, kakor je opredeljen v 5. členu tega zakona.«

V 27. členu ZVS je določena pravica registriranih cerkva in drugih verskih skupnosti, da za svoje verske uslužbenke, na podlagi njihovega pooblastila in v njihovem imenu zaprosijo za pridobitev pravice do namenske državne finančne pomoči iz državnega proračuna za pokritje prispevkov zavarovanca za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje in obvezno zdravstveno zavarovanje. V odstotkih bruto plače prispevki zavarovanca znašajo 15.50 (obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje), 6.36 (obvezno zdravstveno zavarovanje), 0.14 (nazaposlenost) in 0.10 (starševstvo), prispevki delodajalca pa 8.85 (obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje), 6.56 (obvezno zdravstveno zavarovanje), 0.06 (nazaposlenost), 0.10 (starševstvo) in 0.53 (poškodbe pri delu); državni prispevek torej znaša 57% vseh prispevkov. Zneski, ki jih duhovnikom prispeva država, se izračunavajo od najmanjše pokojninske osnove, ki je 60% povprečne plače. To je torej izvirna pravica duhovnikov in ne pravica verskih skupnosti. To pomoč dobivajo duhovniki 7 registriranih verskih skupnosti. Za to namensko pomoč verskim skupnostim po 27. členu je bilo leta 2009 v proračunu dva milijona in 458 tisoč evrov, za druge namene pa še 75 000 evrov, skupno torej 2 milijona in 533 tisoč evrov.

V skladu z Zakonom o dohodnini (Uradni list RS, št. 117/2006) lahko zavezanec za dohodnino od leta 2007 dalje nameni verski skupnosti ali drugi splošno koristni organizaciji 0.5% svoje dohodnine. Seznam upravičencev do te donacije za leto 2007 je leta 2008 vseboval 3 700 upravičencev (splošno koristnih organizacij, političnih strank, sindikatov, ...), med njimi tudi 51 cerkva in drugih verskih skupnosti ter njihovih sestavnih delov. Možnost take donacije za leto 2007 je uporabilo 210 840 dohodninskih zavezancev (20.8% od vseh), vseh donacij pa je bilo 246 755. Od teh je 7.66% doniralo verskim organizacijam (brez Karitas), skupni znesek teh donacij pa je bil 153 174 evrov (dobrih 36 milijonov tolarjev).¹⁶⁶

Duhovniki plačujejo dohodnino na osnovi velikosti njihovih župnij.

Glede lastnine za verske skupnosti velja vse, kar za druge pravne osebe. V skladu z zakonom iz leta 1991 se premoženje, ki je bilo odvzeto z agrarno reformo, nacionalizirano,

¹⁶⁵ Glej (Šturm, 2005)

¹⁶⁶ Glej (Čepar, 2008,4, str. 457)

zaplenjeno, ... vrača praviloma v naravi, če to ni mogoče, pa se da odškodnina. Zakon med upravičenci določno navaja tudi cerkve ter njihove ustanove in redove. Vse zadeve še niso zaključene.

Glede financiranja je dr. Anton Stres, predsednik Slovenske škofovske konference, v začetku februarja 2010 za Delo dejal.¹⁶⁷

»Vsaka skupnost potrebuje za delovanje neke materialne pogoje. Za zagotavljanje teh materialnih pogojev ima Cerkev na voljo tri vrste virov: prvič, darove vernikov; drugič, lastno ekonomsko dejavnost; in tretjič, subvencije politične skupnosti. V različnih državah je to različno urejeno. V Angliji in nekaterih skandinavskih državah še obstaja državna Cerkev, kar pomeni, da je tako subvencionirana kakor vse druge državne dejavnosti; pastori so državni uslužbenci. Od pretežno katoliških dežel je samo v Belgiji Cerkev v celoti financirana iz državnega proračuna.

Pri nas je okrog 80 odstotkov sredstev od darov vernikov, nekje 10 do 15 odstotkov jih dobimo iz svoje lastne dejavnosti in neko malenkost primakne še država. Skratka, Cerkev še vedno deluje na podlagi darov vernikov, je pa težko in si je seveda tudi težko zamisliti, da bi živela samo od darov vernikov, da ne bi imela tudi svoje lastne ekonomske dejavnosti. Tudi sicer v civilni družbi ni organizacije ali združenja, ki bi imelo toliko dejavnosti, kot jih ima Cerkev, pa bi jih financiralo samo od članarine ali pa samo od vstopnic. Nekatero države, recimo ZDA, spodbujajo donacije Cerкви in drugim nepridobitnim organizacijam tako, da tako donacijo lahko odšteješ od vsote, na katero moraš plačati davek od dohodka, torej od davčne osnove. Pri nas je ta možnost zanemarljiva, do 0.3 odstotka dohodnine, v Ameriki in ponekod v Evropi pa država dopušča tako zmanjšanje davčne osnove za več deset odstotkov dohodka. Torej se država odpove davku na tisti del dohodka, ki ga kdo daruje za Cerkev ali podobno organizacijo. Zato ne moremo reči, da država v ameriškem sistemu ločenosti od Cerkve čisto nič ne financira verske dejavnosti. Na primer: v Kanadi župnija na začetku leta razdeli med družine kuverte s številko, tako da ima vsaka družina svojo identifikacijsko številko. Razdeli 52 kuvert, za vsako nedeljo eno kuvert, in vsako nedeljo iz tiste družine dajo noter pet ali deset dolarjev, kolikor pač dajo, in kuvert odnesejo v cerkev. Potem v tajništvu na koncu leta seštejejo, koliko je tista družina dala, in gre to potem naravnost na davčni urad in je za to vsoto zmanjšana davčna osnova. Torej se država odpove delu davka.

(Na vprašanje, ali bo to predlagal tudi pri nas, nadaljuje) Ne, ne, to je zgolj primer, hočem biti namreč nazoren, kako država stimulira donacije v prid organizacijam s področja civilne družbe. Drug primer: v Franciji je država lstenica vseh cerkva, zgrajenih pred letom 1905, pa tudi župnišč, in jih daje zastonj na uporabo župnijam, zanje skrbijo in jih vzdržujejo v glavnem občine. Potem pa govorijo, da v Franciji kot domovini ločitve države in Cerkve država ne subvencionira Cerkve. Naravnost res ne, pač pa posredno. Tudi v Franciji je davčno osnovo z donacijami Cerкви mogoče zmanjšati za več kot 20 odstotkov. Če bi politične skupnosti pri nas tako vzdrževale naše cerkve, bi kakih 80 ali 90 odstotkov naših izdatkov prevzela država.

Hočem le povedati, da je praksa zelo različna in da v sodobni državi med njo in cerkev ne postavljajo tako visokih zidov, kakor bi jih nekateri radi pri nas. Predvsem pa ni res,

---

¹⁶⁷ Glej (Karba D., 2010)

da sistem ločitve Cerkev in države prepoveduje finančno podporo države. Cerkev je del civilne družbe, ki je tudi ločena od države, in jo država lahko financira tako kot vsako drugo civilnodružbeno združenje.«

Slovenske katoliške škofije so imele v letu 2008 naslednje letne prihodke (ki so pri vseh, razen pri novomeški, enaki odhodkom; pri novomeški so odhodki za 27 082 evrov večji od prihodkov) v evrih: Nadškofija Ljubljana – 4 666 464, Nadškofija Maribor – 17 540 029, Škofija Koper – 1 215 796, Škofija Murska Sobota – 1 265 987, Škofija Novo mesto – 263 559, Škofija Celje – 357 819. Skupaj torej 25 309 654 evrov. Leta 2007 je bil proračun vseh škofij 24 milijonov evrov.¹⁶⁸

Pomembna družbeno koristna dejavnost cerkva je **dobrodelna dejavnost**. Poleg tvarne pomoči, ki jo zberejo in razdelijo cerkvene organizacije, je pomembna duhovna razsežnost te pomoči, vključitev in vzgoja velikega števila prostovoljcev in pa dejstvo, da cerkve vzdržujejo infrastrukturo pomoči potrebnim, ki jo lahko v primeru potrebe brez začetnih oziroma zagonskih stroškov uporabi tudi država ali mednarodne organizacije. Ideja prostovoljstva, ki jo gojijo, in vzgoja zanj, ne samo poceni posameznih akcij, ampak z gojenjem in vzpodbujanjem solidarnosti predstavlja nujno potrebno vzgojno, duhovno in kohezivno prvine družbe. Ni pa zanemarljiv tudi finančni vidik prostovoljstva, saj bi primerljive nagrade ali plače tisočem prostovoljcev¹⁶⁹ (Škofijska Karitas Koper 3000, Škofijska karitas Ljubljana 3 186, Nadškofijska karitas Maribor 1 528, Škofijska Karitas Novo mesto več kot 500, EHO – Podpornica 75, -) za stotisoče (Škofijska Karitas Koper 104 000 ur, Škofijska Karitas Ljubljana 123 000 ur, Nadškofijska Karitas Maribor 60 000 ur, ...) opravljenih prostovoljnih ur slovenske davkoplačevalce stalo več milijonov evrov.

Kot enega od številnih primerov si pogledajmo **Nadškofijsko Karitas Maribor**. Njena humanitarno socialna dejavnost zajema pomoč družinam in posameznikom (materialna in psihosocialna pomoč družinam, letovanja, itd...), otrokom (pomoč pri nakupu šolskih potrebščin, botrstvo, letovanja, šola v naravi, prehrana, ...), starejšim, bolnim, invalidnim in obnemoglim (materialna in psihosocialna pomoč, letovanja starejših, itd...), dijakom in študentom, marginalnim skupinam (npr. Romi, brezdomci, itd..), tujcem in migrantom, tujini (BIH, Srbija, ...), njena socialno varstvena dejavnost pa ob že uveljavljenih in utečenih socialnovarstvenih programih še Terapevtsko pripravljalni center Maribor, Mrežo informacijsko svetovalnih pisarn za odvisnike in njihove svojce, sprejemališče za brezdomce, ambulanto za osebe brez obveznega zdravstvenega zavarovanja s posvetovalnico – Maribor, Materinski dom – Mozirje in Žalec, zavetišče za brezdomce – odprti tip.¹⁷⁰

Evangelikičanska Cerkev v Republiki Sloveniji s programi Evangelikičanske humanitarne organizacija EHO – Podpornica, ki deluje pretežno (ne pa samo) v gospodarsko najmanj razviti slovenski regiji v Pomurju, so namenjeni neposredni humanitarni in materialni pomoči socialno najbolj šibkim posameznikom in skupinam in ozaveščanju laične in strokovne javnosti o vrednoti solidarnosti in večje socialne pravičnosti.¹⁷¹ Krovni program je mobilna diakonija-pomoč na domu. To je ena izmed najbolj potrebnih in učinkovitih oblik pomoči,

---

¹⁶⁸ Glej (Štefanič, 2009)

¹⁶⁹ V (Tiskovni urad SŠK, 2010, 4) beremo: Pomoč je Slovenska Karitas razdelila preko šestih škofijskih Karitas, v katere je vključenih 415 župnijskih Karitas, ki so z 8.158 tedensko aktivnimi prostovoljci, srce dvajsetletnega delovanja Slovenske Karitas.

¹⁷⁰ Glej (Nadškofijska Karitas Maribor, 2010)

¹⁷¹ Glej (Evangelikičanska humanitarna organizacija EHO – Podpornica, 2010)

kjer se na samem kraju bivanja posameznika da tudi najbolj učinkovito oceniti, v kakšnih razmerah in pod kakšnimi pogoji nekateri ljudje živijo in katero vrsto pomoči v danem trenutku najbolj potrebujejo: prevozi uporabnikov (bolnikov, invalidov), dnevna dostava toplega obroka prehrane, izposoja bolniških postelj in drugih ortopedskih in higienskih pripomočkov, pomoč pri higieni in čiščenju bivalnih prostorov, pomoč in nega bolnih, pomoč pri ogrevanju in dostavi kurjave, oskrba in dostava prehrabnih artiklov, obleke, obutve in ostalega humanitarnega materiala, čiščenje bivalnih prostorov ter razna druga dela in pomoč na domu; cca. 70 oseb vsak dan na dom prejme topli obrok prehrane; v stalni izposoji 35 avtomatskih bolniških postelj; akcije za zbiranje sredstev in humanitarnega materiala; prostovoljcev 30; uporabniki so ostareli in osamljeni (80), bolniki (70), socialno šibki (300), invalidi (11), odvisniki (35). Program pomoči v stiski je sestavljen iz neposredne materialne in finančne pomoči (plačevanje nujnih, življenjsko pomembnih položnic, nabava šolskih potrebščin, razdeljevanje materialnih dobrin, enkratna pomoč ob elementarnih in drugih nesrečah, ...) in osebne posvetovalne pomoči (strokovna svetovanja...): prostovoljcev je 25; uporabniki so socialno šibke družine (60), posamezniki (300), zasvojenici in odvisniki (30), udeleženci pri elementarnih nesrečah (4). Program Prehrabni paketi in poplačilo položnic najbolj ogroženim posameznikom: prehrabni paketi za posameznike (349 paketov: 10.407,84 EUR), prehrabni paketi za veččlansko družino (500 paketov: 20.750,00 EUR), paketi za otroke iz socialno ogroženih družin bivših Murinih delavcev (339 paketov: 3.390,80 EUR; embalaža za pakete: 1.141,92 EUR), položnice ((za elektriko 52 x, kurjava 9x, plačilo malice v šoli 13x): 4.309,44 EUR), stroški dela pri pripravi in razdeljevanju (iz lastnih sredstev): 5.783,00 EUR; prostovoljcev 20; uporabniki so posamezniki (423), družine (500), otroci (339). Skupna vrednost vseh treh programov brez prostovoljnega dela skupno 75 prostovoljcev je 172 000 evrov.

Ob naraščanju brezposelnosti med prebivalstvom Slovenije je tudi **Katoliška Cerkev na Slovenskem preko Škofijskih Karitas** ter številnih dobrodelnih in redovnih ustanov ponudila pomoč socialno najbolj ogroženim. Sodelavci škofijskih *Karitas*, društev, župnij in številni prostovoljci spominjajo, da marsikomu pogovor in upanje, ki ga lahko prinaša človeška bližina, pomeni veliko več kot hrana in obleka ali materialna pomoč. Opozarjajo, da toliko žalostnih in razočaranih ljudi (pa tudi jeznih na ves svet), ki so jih srečali v preteklem letu, že dolgo niso videli.¹⁷²

Povzemamo nekaj oblik in programov pomoči.

Škofijska Karitas Celje. Vsem zaposlenim v podjetjih, ki so šla v stečaj ali kjer delavci že dalj časa niso dobili plače ali dela plače, so najprej pomagali s paketom živil in s paketom higienskih pripomočkov za osebno nego in gospodinjstvo – 958 paketov 3 000 osebam - ter jim svetovali in jih obveščali o možnostih nadaljnje pomoči. Iz intervencijskih zalog hrane *Evropske unije* so pomoč razdelili več kot 1.000 družinam, kar skupaj pomeni 3.891 oseb. Junija so razdelili 849 paketov iz intervencijskih sredstev *Vlade RS* 2.758 osebam. Skupaj z 837 sodelavkami in sodelavci v 56 Župnijskih Karitas celjske škofije so poskrbeli, da je humanitarna pomoč prišla do 26 517 prejemnikov.¹⁷³

Škofijska Karitas Koper. Število prejemnikov pomoči se je leta 2009 povečalo; novih prejemnikov pomoči je bilo: 171 družin, ki so prejele pomoč v hrani (popolni paket), 11.217 oseb, ki je dvakrat v letu prejelo hrano *Evropske unije*, 350 šolarjev, ki je prejelo šolske potrebščine pred začetkom šolskega leta in 38 družin, ki je bilo deležnih plačila nujnih

¹⁷² Glej (Tiskovni urad, 2010,1)

¹⁷³ Glej (Škofijska Karitas Celje, 2010)

položnic. V letu 2009 je pomoč *Škofijske Karitas Koper* skupaj prejelo 28.045 oseb ali 10,75 % prebivalcev Škofije Koper. Hrana: več kot 280.000 kg hrane (leta 2008 109.503 kg – indeks 2,56) in nekaj manj kot 200.000 litrov mleka (leta 2008 138.240 litrov – indeks 1,43). Skupaj je bila teža razdeljene pomoči skoraj 500 ton. Družine in posamezniki: Vseh, ki so prejeli paket hrane *Škofijske Karitas Koper* in *Evropske unije* je bilo 3.448 (leta 2008 3.277 – indeks 1,05). Razdelili so 13.595 paketov (leta 2008 10.494 – indeks 1,27), 2.200 otrok je prejelo pomoč s šolskimi potrebščinami v obliki vrednostnih bonov, 198 otrok pa je bilo vključenih v posvojitev na razdaljo. Svetovanj, pogovorov in obravnav je bilo 21.578 (leta 2008 11.250 – indeks 1,91). Pripravili so tudi zgibanko *Kako preživeti čase recesije*. Izdatki *Škofijske Karitas* za programe pomoči, vrednost razdeljene hrane iz virov pomoči *Republike Slovenije* in hrane *Evropske unije* ter ocenjena vrednost darovane hrane (v višini 943.246,00 €), kakor tudi podatek o pomoč posameznih župnijskih, dekanijskih in območnih *Karitas* (221.356,00 €), je v koprski škofiji znašala (brez upoštevanja 104.158 ur prostovoljnega dela) 1.164.602,00 €. Prostovoljno delo je opravilo 3 000 stalnih in občasnih prostovoljcev.¹⁷⁴

Škofijska Karitas Ljubljana. V njej deluje 116 župnijskih *Karitas*,¹⁷⁵ v katerih je bilo v letu 2009 aktivnih 3.183 prostovoljcev, ki so opravili 136.611 ur prostovoljnega dela¹⁷⁶. V redne programe pomoči, je bilo vključenih 17.658 družinskih članov iz skoraj 5.000 družin in 1.807 posameznikov, ki niso bili obravnavani znotraj družin. V letu 2009 je *Škofijska Karitas* prosilcem pomagala z 866.000,00 € (za plačilo položnic za osnovne stroške 417.000,00 €, za hrano pa 449.000,00 €). Z obleko so oskrbeli skoraj 5.000 družin, z nematerialno pomočjo pa 4.789 prosilcev. S šolskimi potrebščinami so pomagali 2.125 otrokom v skupni vrednosti 212.500,00 € ter razdelili več kot 10.000 zvezkov. Nekaj več kot 4.000 otrok so obdarili ob prihodu sv. Miklavža, za božič in veliko noč. V mrežo obiskov v domovih za starejše in na domu je vključenih skoraj 9.000 starostnikov. Za nekaj več kot 11.000 starostnikov so pripravili družabna srečanja, romanje ali izlete. Oskrbujejo 751 brezdomcev; zabeležili so 117.790 obiskov za suhi obrok ter 35.920 za topli obrok. Ponujene možnosti za vzdrževanje osebne higiene in kopanje se je posluževalo 277 uporabnikov.

Nadškofijska Karitas Maribor. Pomagali so 13.023 enkratnim prosilcem z oblačili, obutvijo, hrano ter plačilom najosnovnejših živil ali potrebščin in dodatnim 26.000 prejemnikom pomoči preko intervencijskih zalog *Evropske unije*. Organizirali so aktivnosti zbiranja pomoči; v trgovskem centru *Qlandia Maribor* so s stojnico nagovarjali obiskovalce k nakupu enega izdelka več in podaritvi le-tega sočloveku v stiski in zbrali več kot 5 ton prehranskih izdelkov. Razdelili so skoraj 50 ton hrane. Župnijske *Karitas* so skupaj zbrale in razdelile 35 ton hrane. V juniju in juliju je bilo organizirano razdeljevanje pomoči po sklepu *Vlade RS*. Pripravili in razdelili so 5.624 tipskih paketov hrane, ki so jih na območju Nadškofije Maribor s sodelavci in prostovoljci *Karitas* razdelili med 13.188 prejemnikov. Imajo 1528 prostovoljcev (1052 rednih in 476 občasnih), ki so v letu 2009 opravili 60 000 ur prostovoljnega dela; v letu 2009 se jim je pridružilo 75 novih.

Škofijska Karitas Murska Sobota. V letu 2009 so se srečevali s stisko mnogih delavk in delavcev zaradi izgube zaposlitve. Pomagali so več kot 3000 nezaposlenim. Soočali so se s težavami, ki jo imajo mnogi, da se namreč v stiski »ponižajo« in prosijo za pomoč. Zaradi neodzivnosti so se odločili, da jih s prostovoljci obišejejo s paketi hrane na »stečajnem« dvorišču posameznih tovarn. Nekaterim odpuščenim delavcem so pomagali s plačilom položnic ter se pripravljali na stečaj podjetja *Mura*. Aprila 2009 so preko župnijskih *Karitas* v

¹⁷⁴ Glej (Žajdela, 2010)

¹⁷⁵ Glej (Škofijska Karitas Ljubljana, 2010)

¹⁷⁶ Glej (Tiskovni urad Slovenske škofovske konference, 2010,3)

škofiji Murska Sobota pomagali okrog stotim delavcem, junija dvestodvajsetim, novembra pa so skušali priti naproti potrebam velike večine vseh, ki so ostali brez zaposlitve. Pri plačilu položnic so pomagali okrog petsto brezposelnim družinam. Pri tem je sodelovalo 1200 prostovoljcev, ki so opravili skupno 31 000 ur prostovoljnega dela.¹⁷⁷

Škofijska Karitas Novo mesto. V novomeški škofiji so se uporabniki po pomoč v največji meri obračali preko župnijskih *Karitas* ter *Centrov za socialno delo*. Okvirna vrednost pomoči vključno z donacijami in hrano iz blagovnih rezerv *Evropske unije*, je znašala 370.000,00 €. Najbolj razširjeno obliko pomoči v letu 2009 so predstavljali paketi hrane iz intervencijskih zalog *Evropske unije* ter prehransko-higienski paketi *Škofijske Karitas Novo mesto*. Slednjih so prostovoljci župnijskih *Karitas* v preteklem letu razdelili za 2.772 enot, poleg tega so zagotovili dodatnih 2.242 paketov potrebnim pomoči iz naslova *Ukrepi pomoči Vlade RS*. Število prejemnikov paketov in ostalih vrst pomoči je krepko preseglo številko 6.000. Finančna pomoč, ki je v največji meri zajemala plačilo položnic za nujne življenjske stroške ter kurjavo, je znašala nekaj manj kot 104.000,00 €. S sredstvi, zbranimi v akciji *Pomagajmo preživeti*, so s plačilom kurjave in večjih položnic na pomoč lahko priskočili dodatnim 71. družinam, ki jih je prizadela brezposelnost, nezmožnost dela zaradi bolezni ali drugi razlogi. Neposredna pomoč, ki so jo razdelili v obliki plačil šolskih potrebščin ter šolskih položnic je presegala 21.000,00 €. V tujino so nakazali 5.100,00 €. V načrtovanje in razdeljevanje materialne in ostalih vrst pomoči je bilo vključenih več kot 500 prostovoljcev.

Družba Jezusova (jezuiti). Finančno so podprli ustanovo *Anin sklad* in podpirali fizične osebe in družine v stiski. Člane redovne skupnosti in mlade, s katerimi sodelujejo, ozaveščajo o gospodarskem položaju ter jih aktivno vključujejo v prostovoljno delo za pomoč ljudem v stiski. Bili so na voljo ljudem v duševni stiski.

Župnija Marijinega oznanjenja v Ljubljani (Tromostovje). Brezposelnim, brezdomcem in vsem prosilcem, ki so se nanje obrnili, so pomagali: vsak dan so razdelili do 150 sendvičev (t. i. suhi obrok), tedensko so delili pakete s hrano, (tudi obleko) in omogočali plačevanje položnic. V organiziranem tedenskem dežurstvu so omogočali svetovanje in finančno pomoč obubožanim družinam ter strokovno pravno pomoč prosilcem pri iskanju pravnih napotkov ali rešitev. Družinam v posebnih programih so nudili redno mesečno pomoč. Prizadetim družinam ali posameznikom so omogočili blaženje posledic, poleg materialne podpore, tudi strokovno psihoterapevtsko pomoč.

Društvo prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote. Nadaljevali so s programom *Dnevnega centra za brezdomce*, ki je odprt pet dni v tednu; delili so topli obrok, rabljeno obleko in obutev; zagotavljali možnost pranja obleke, tuširanja, striženja, pomoč pri iskanju zaposlitve, stanovanja, ustrezne zdravniške in socialne pomoči. Razdelili so več kot 13.000 obrokov hrane in opravili okoli 3.000 storitev pranja. Ljudem so bili ob strani tudi v njihovih osebnostnih in duševnih stiskah, zato so jim nudili možnost individualnega spremljanja, terapevtske pomoči in jim stali ob strani v boju z različnimi odvisnostmi in za odločitev za nov in spremenjen življenjski slog. Organizirali so program delovnega usposabljanja, delavnice za samopomoč in družabna srečanja, kot so silvestrovanje, pikniki, literarni večeri ali molitev križevega pota. Vključenih je bilo več kot 60 prostovoljcev, ki jih vzgajajo. V *Šoli prostovoljstva* udeleženci sklepajo trdna in iskrena prijateljstva. Vključile so se osebe, ki so se srečale z brezposelnostjo. Prostovoljna dejavnost jim omogoča ohranjanje občutka lastne vrednosti, socialni stiki pa blažijo težo njihove stiske.

---

¹⁷⁷ Glej (Tiskovni urad, 2010,2)

Ustanova Anin sklad. Glavni motiv in geslo *Ustanove* je *Za enega otroka več*. Poleg rednih programov so nudili posebno pomoč s finančnimi viri več kot 150 družinam. Vseh vključenih družin je več kot 350. Otroke so večkrat obdarili, ponudili so jim možnost udeležbe na brezplačnih počitnicah v planinah ali na morju ter organizirali duhovne vaje ter druge izobraževalne delavnice za otroke. Z dodatnimi finančnimi sredstvi so pomagali družinam pri večjih in enkratnih projektih, kot so nakup avtomobila ali urejanje bivalnih prostorov. Med otroke iz omenjenih družin so v preteklem letu razdelili denarno pomoč v višini 147.000,00 €, drugih oblik pomoči pa v višini 43.000,00 €.

2.2 Članice EU - nečlanice Nata (Avstrija, Ciper, Finska, Irska, Malta, Švedska, EU)

Avstrija

Vojaški rok je 6 mesecev¹⁷⁸.

Katoličanov je 73.7%¹⁷⁹.

Duhovna oskrba vojakov je v avstrijski republiki dobila pravno podlago z zakonom o ustanovitvi vojske z dne 18.3. 1920.¹⁸⁰ Prenehala je obstajati marca 1938 s priključitvijo Avstrije Tretjemu Rajhu.¹⁸¹ Po drugi svetovni vojni je bila duhovna oskrba na novo postavljena vzporedno z izgradnjo zvezne kopenske vojske v skladu z zakonom o nevtralnosti iz leta 1955. Sedaj je sestavljena iz rimskokatoliške in protestantske veje. Le ta oskrbuje pripadnike evangeličanskih, tako luteranskih kot reformiranih veroizpovedi.

Za rimskokatoliško vejo predvideva konkordat iz leta 1933 med Republiko Avstrijo in Svetim sedežem ustanovitev vojaškega vikariata na način analogen imenovanju rezidencialnih škofov. Tako je bil z dekretom svete konsistorialne kongregacije februarja 1959 imenovan vojaški vikar za Avstrijo. Da bi to znotrajcerkveno razporeditev uzakonili tudi v državni upravi, je aprila 1960 temu sledil odlok o postavitvi vojaškega vikariata kot najvišjega vodstva rimskokatoliške duhovne oskrbe vojakov v Avstriji. Na osnovi apostolske konstitucije "Spirituali Militum Curae" je bil povišan v ordinariat. Ta skrbi za katoliške vojake, častnike, civilne uslužbence v vojaških enotah in ustanovah ter njihove družine.¹⁸²

Državno-cerkvenopravno podlago za evangeličansko duhovno oskrbo daje tako imenovani protestantski zakon iz leta 1961.

Z odlokom obrambnega ministrstva marca 1984 so bile s soglasjem vojaškega vikariata in evangeličanske vojaške superintendature podane smernice za duhovno oskrbo vojakov kopenskih sil.

Rimskokatoliško duhovno oskrbo vodi katoliški škof, ki pa ni v delovnem razmerju. Generalni vikar vojaškega škofa je voditelj vojaškega ordinariata v državnih zadevah. Je v javnopravnem delovnem razmerju z državo in je neposredno podrejen obrambnemu ministru.

Vodenje in nadzor evangeličanske duhovne oskrbe pripada evangeličanski vojaški superintendaturi, ki je služba, neposredno podrejena obrambnemu ministrstvu. Vodi jo evangeličanski vojaški superintendent.

Za duhovno oskrbo v policiji je od leta 2002 v veljavi sporazum med Avstrijsko škofovsko konferenco in Zveznim ministrstvom za notranje zadeve.¹⁸³

---

¹⁷⁸ Podatek je s spletne strani (CIA, 2009)

¹⁷⁹ Vir (CIA, 2009) navaja: Roman Catholic 73.6%, Protestant 4.7%, Muslim 4.2%, other 3.5%, unspecified 2%, none 12% (2001 census), v (Potz, 2005, str. 391) pa najdemo za popis 2001 podatek 73.66% katoličanov, 4.68% protestantov, 4.30% muslimanov.

¹⁸⁰ Glej (Plut, 2002, str. 140)

¹⁸¹ Glej (Plut, 2002, str. 140)

¹⁸² Glej (Plut, 2002, str. 141, 142)

¹⁸³ Glej (Potz, 2005, str. 414)

Za 50. obletnico vojaške duhovne oskrbe v avstrijski vojski druge republike se je Inštitut za vero in mir odločil prirediti srečanje, na katerem bi se udeleženci ozrli na teh 50 let v Evropi in v posameznih državah. Srečanje vojaških škofov in drugih visokih predstavnikov na temo Izzivi duhovne oskrbe vojakov v Evropi je bilo 18. in 19. oktobra 2006 na obrambni akademiji. Na srečanje je vabil avstrijski vojaški škof S.E.mag. Christian Werner.¹⁸⁴

Spomnil je na globoke politične in družbene spremembe v Evropi.

»Ta razvoj, posebej širitev EU prizadevanja za skupno evropsko varnostno in obrambno politiko pomenijo tudi za avstrijsko vojsko in njeno duhovno oskrbo poseben izziv.« Vojaški poklic se je spremenil. Oblikovanje vojaškega etosa in oblikovanje vesti (kreposti, etične norme, humanitarno mednarodno pravo) kot tudi vzgoja za mir dobivajo v tem položaju večji pomen. Omenil je tudi globoke spremembe verskega življenja v Evropi (oddaljevanje od krščanstva in Cerkve, versko brezbriznost, pluralizem, druge religije, ateizem).¹⁸⁵ Kot perspektivo je v svoji pridigi¹⁸⁶ navedel: spoštovanje osebe (uvedba humanega v vojaštvo, srečanje z vsakim človekom, podaritev časa), oblikovanje etosa in krepostnega obnašanja na osnovi božje besede (koristnost višje ravni odnosa ne le v poklicnem delu ampak tudi na daljavo).

Sistem financiranja sloni na naslednjih dejstvih.¹⁸⁷

V ustavi je zagotovljena svoboda vere in svoboda svetovnega nazora in vesti. Posebni vidiki tega so na primer uzakonjen ugovor vesti nošenju orožja, možnost odločiti se ali ne za verski pouk v šoli, na univerzi velja ugovor vesti sodelovanja pri znanstvenih in umetniških vajah, v medicini pa ne sme biti diskriminacije tistih, ki jim vest brani sodelovati pri zakonitem splavu.

Pravni sistem sloni na dveh načelih: svoboda posameznika do verskih in filozofskih prepričanj in preko temeljnih pravic garancija skupnostnega delovanja verskih skupnosti v .javnosti. Državne cerkve ni. Kot instituciji sta država in cerkev ločeni. Država pa sprejema dejavnosti cerkva in verskih skupnosti v javnosti.

Zagotovljeno je posedovanje in uživanje cerkvenih fondov, pravica cerkve do pridobivanja premoženja v zakonskih okvirih in zaščita cerkvene lastnine. Državna plačila cerkvam se nanašajo na finančne izgube med nacistično okupacijo. Avstrija je dolžna to povrniti. To se dela na osnovi sporazumov s posameznimi cerkvami (katoliško, protestantsko in starokato ter judovskimi). Poseben problem je restitucija in povračilo škode judovskim skupnostim in njihovim ustanovam. V skladu z zakonom iz leta 1939, ki velja za Katoliško, Protestantsko in Starokatoliško cerkev, so vsi polnoletni člani dolžni plačevati cerkveni prispevek. Prispevek je iztožljiv.

Ciper

Vojaški rok je 25 mesecev.¹⁸⁸

---

¹⁸⁴ Glej (Freistetter, 2007)

¹⁸⁵ Glej (Werner, 2007, 1))

¹⁸⁶ Glej (Werner, 2007,2)

¹⁸⁷ Povzeto po (Potz, 2005)

¹⁸⁸ Glej (CIA, 2009)

Leta 1973 je Ciper imel 631.778 prebivalcev. Ocena verske sestave je 83% grško pravoslavni, 13% muslimanov, 0.6% maronitov, 0.6% Armencev, 0.3% katoličanov in 2.5% pripadnikov drugih ver. Ustava odraža dejstvo, da je prebivalstvo pretežno sestavljeno iz grške in turške skupnosti, ki se pretežno istovetita s pripadnostjo Grški pravoslavni Cerkvi oziroma islamu. Verske skupnosti Armencev, maronitov in katoličanov so se odločile pridružiti Grški skupnosti, kar pomeni, da sedaj prebivajo na ozemlju, ki ga nadzira Republika Ciper.¹⁸⁹ Obe skupnosti imata svoje oborožene sile.¹⁹⁰

Imajo urejeno tudi vojaško duhovno oskrbo, saj se je njen predstavnik februarja 2010 udeležil 21. srečanja vodilnih vojaških kaplanov v Madridu.¹⁹¹

V zvezi z odnosom med državo in cerkvami ter financiranjem povzemamo naslednje.¹⁹²

Kot neodvisna suverena republika je bil Ciper ustanovljen leta 1960. Po turški zasedbi (20. julija 1974) dela otoka in Republika Ciper ne more izvajati svoje oblasti na celotnem otoku. Ocenjujejo, da je 83% pravoslavni, 13% muslimanov (skoraj vsi živijo na zasedenem delu otoka), 0.6% Maronitov, 0.6% Armencev, 0.3% katoličanov in 2.5% drugih ver. Ustava ohranja v veljavi določbe otomanskega prava, ki se tičejo uporabe verskega prava posamezne verske skupnosti glede verskih zadev in družinskega prava. Posebej omenja Grško pravoslavno cerkev Cipra in Muslimansko vero v povezavi z ustanovo vakufa. Iste pravice daje drugim »verskim skupinam«. Ti pa so po ustavi Maroniti, Armenci in katoličani. Ciper je razdeljen na grško in turško skupnost in vsak se mora opredeliti. Maroniti, Armenci in Katoličani so se opredelili za grško skupnost.

Državne cerkve nimajo in država ni konfesionalna. V ustavi so stari sistem (angleški) prijazne ločitve nadomestili s sistemom sodelovanja. Republika Ciper ne pozna financiranja religij ali cerkvenega davka. Vse verske ustanove so oproščene davka na dohodek. Gradbeni materiali in oprema za cerkve in mošeje, obleka in vse, kar se uvozi za verske potrebe, je oproščeno carine in trošarine.

Po sporazumu s Pravoslavno cerkvijo, s katerim je cerkev odstopila državi nepremičnine, država v zameno prispeva k plačam podeželskih duhovnikov. Ta sporazum velja tudi za ostale tri ustavno priznane cerkve (Maronite, Armence in katoličane). Leta 2003 je država vsem štirim plačala skupno 3 500 000 evrov.

Finska

Katoličanov je manj kot 1.1%¹⁹³.

Vojaški rok je 6-12 mesecev.¹⁹⁴

---

¹⁸⁹ Glej (Emilianides, 2005, str. 231-238)

¹⁹⁰ Glej (CIA, 2009)

¹⁹¹ Glej (Conferencia, 2010)

¹⁹² Glej (Emilianides, 2005)

¹⁹³ Vir (CIA, 2009) navaja: Lutheran Church of Finland 82.5%, Orthodox Church 1.1%, other Christian 1.1%, other 0.1%, none 15.1% (2006); za leto 2000 je v (Heikkilä, 2005, str. 520) podatek 0.1%

¹⁹⁴ Glej (CIA, 2009)

Finska duhovna oskrba vojakov v sedanji obliki z evangeličansko-luteranskimi in pravoslavni duhovniki obstaja od razglasitve neodvisnosti Finske leta 1917. Finska ima 82.5 odstotkov luteranskih in 1.1% pravoslavni prebivalcev.

Posebni pravnih osnov ni. Predsednik države je septembra 1919 izdal uredbo "o pristojnostih vrhovnega vojaškega poveljstva in uprave ter o ureditvi poveljevanja", v kateri postavlja "duhovno oskrbo vojaštva" v pristojnost vojnega ministrstva. V cerkvenem zakonu finske evangeličansko-luteranske cerkve iz leta 1986 in v uredbi "o usmeritvi in vodenju oboroženih sil" iz let 1982 do 1986 so napotki glede vključitve duhovnikov v oborožene sile.

Posebni pogodb s cerkvami ni. V skladu s statutom o obrambnih silah iz leta 1997 in zakonom luteranske cerkve iz istega leta so v obrambnih silah kaplanski uradi. Sistem je preizkušen v miru, v drugi svetovni vojni in v mirovni silah OZN.

Službo duhovne oskrbe vodi luteranski glavni kaplan, ki ima 25 polno zaposlenih, 13 delno zaposlenih in pet kaplanov, ki so plačani po pogodbi (fee-paid). Vsi polno zaposleni kaplani so luteranski, potrebe pravoslavni in drugih verskih skupnosti pa pokrivajo delno zaposleni. Pomagajo tudi študentje teologije in duhovniki, ki služijo vojaški rok. Leta 1999 je bilo 17 polno zaposlenih od države plačanih zaporniških kaplanov, od katerih je bil eden pravoslavni. Leta 1999 je bilo 112 polno in 12 delno zaposlenih kaplanov v bolnišnicah; plačata jih obe cerkvi, ki pa imata financiranje zagotovljeno preko cerkvenega davka, ki ga zanju pobira država; tudi vse pravne osebe morajo v okviru svojih obdavčitev prispevati k financiranju luteranske in pravoslavne cerkve.¹⁹⁵

Financiranje cerkva imajo urejeno na naslednji način¹⁹⁶.

Ustava iz leta 1919 določa nevtralnost države glede vere in svobodo vere. Zakon o verski svobodi iz leta 1922 pa poseben položaj Luteranske in Pravoslavne cerkve. Od leta 1999 imajo novo ustavo, ki poudarja svoboščine posameznika. Zato je bil leta 2003 prenovljen tudi Zakon o verski svobodi, ki nekoliko zmanjšuje statusno razliko med Luteransko in Pravoslavno cerkvijo na eni strani in drugimi cerkvami na drugi strani. Luteranska in Pravoslavna cerkev sta javnopravni osebi. Poleg teh dveh je še 50 drugih registriranih verskih skupnosti.¹⁹⁷

V šolskem programu je tudi verski pouk.

Luteranska in Pravoslavna cerkev imata pravico pobirati cerkveni davek od svojih članov. Ta davek pobirajo državni davčni organi skupaj z drugimi davki. Pravne osebe razen verskih skupnosti, vključno s podjetji in društvi prispevajo k financiranju obeh cerkva preko davka na dohodek, katerega del se nameni tema cerkvama. Ni možnosti, da bi na primer lastniki ali delničarji teh podjetij, ki so drugih ver, tega davka ne plačali. Vse cerkve in verske skupnosti so oproščene davka na dohodek, pokopališča pa davka na nepremičnine.

Razdelitev davka med obe »državni« cerkvi je naslednja. Davek dobiva Luteranska cerkev, razen za tiste pravne osebe, katerih večino delnic imajo pravoslavni, ali če je večina članov pripadnikov Pravoslavne cerkve. V tem primeru gre davek Pravoslavni cerkvi. Luteranska

¹⁹⁵ Glej (Heikkilä, 2005, str. 533)

¹⁹⁶ Povzeto po (Heikkilä, 2005)

¹⁹⁷ Glej (Čepar, 2005, str. 45)

cerkev se je odločila za možnost, da davčni prihodek od določene pravne osebe da tudi neki drugi verski skupnosti, če je dotična pravna oseba, ki davek plača, tesno povezana s to versko skupnostjo. Luteranski in pravoslavni škofje ter duhovniki v oboroženih silah in zaporih so plačani od države iz proračuna, duhovnike po župnijah pa plačujeta cerkvi iz cerkvenega davka.¹⁹⁸

Irska

Katoličanov je 91¹⁹⁹ ali 87.4²⁰⁰.

Pretežno katoliška Irska ima v službi duhovne oskrbe vojakov 17 katoliških in enega protestantskega duhovnika. Načrtujejo posebno vojaško škofijo. Sporazuma s Svetim sedežem nimajo.²⁰¹ Od države plačani kaplani so tudi v šolah in zaporih.²⁰²

Financiranje cerkva pojasnjuje naslednje besedilo.²⁰³

Irska tako kot Združeno kraljestvo spada v tradicijo »common law«, vendar ima ustavo, nima pa ustavnega sodišča. Do leta 1871 je bila anglikanska Church of Ireland državna cerkev. Pred letom 1829 so katoličani bili marsikje prikrajšani (niso smeli opravljati javnih služb), Katoliška cerkev pa ni dobivala državne pomoči. Te prikrajšanosti so bile v glavnem odpravljene leta 1829 (nekatero so ostale, na primer jezuiti niso mogli biti legalno posvečeni in donacije ter volila temu redu so bili neveljavni, kar je bilo odpravljeno leta 1920), leta 1869 pa je Church of Ireland prenehala biti državna cerkev. Leta 1922 so sprejeli ustavo, ki je zagotavljala versko svobodo v 8. členu in v preambuli omenjal, da »...vsaka zakonita oblast prihaja od Boga za ljudi...«. Leta 1937 so sprejeli novo ustavo, ki ne spreminja 8. člena, začenja pa se:

»V imenu Presvete Trojice, iz katere izhaja vsaka oblast, in na katero se kot na naš končni cilj morajo sklicevati vsa dejanja ljudi in držav,
Mi ljudstvo Irske
Ponižno priznavajoč vse naše obveznosti do našega Gospoda Jezusa Kristusa, ki je podpiral naše očete skozi stoletja.....«

V 44. členu pa se prvotno besedilo glasi:

(2) Država priznava poseben položaj Svete Katoliške in Rimske Cerkve kot varuha vere, ki jo izpoveduje večina državljanov.

(3) Država priznava tudi Church of Ireland, Presbiterijansko cerkev Irske, Metodistično cerkev Irske, Versko družbo prijateljev na Irskem, tako kot Judovske kongregacije in druge verske denominacije, ki obstajajo na Irskem v času začetka uporabe te ustave.«

---

¹⁹⁸ Glej (Čepar, 2005, str. 45)

¹⁹⁹ Glej (Čepar, 2005)

²⁰⁰ Vir (CIA, 2009) navaja: Roman Catholic 87.4%, Church of Ireland 2.9%, other Christian 1.9%, other 2.1%, unspecified 1.5%, none 4.2% (2006 census)

²⁰¹ Glej (Čepar, 2005, str. 53)

²⁰² Glej (Casey, 2005, str. 203)

²⁰³ Glej (Casey, 2005)

Vrhovno sodišče se je leta 1972 izreklo, da »poseben položaj« pomeni samo priznanje ločenega obstoja različnih verskih denominacij. Leta 1972 sta bili navedeni besedili 44. člena iz ustave izpuščeni.

Svojega pravnega sistema ne razumejo kot laičnega, ampak kot dosledno ločenost cerkva od države. Cerkve morajo same najti sredstva za vzdrževanje svojih zgradb in ljudi. Država jih ne sme in jih ne subvencionira. Od plač redovnikov in duhovnikov je treba plačati dohodnino, toda prihodek cerkve, ki ga dobi kot darilo ali volilo v dobrodelne namene, ni obdavčen. Prav tako darilo ali volilo ni obdavčeno z davkom na dediščine. Cerkve so oproščene lokalnih davkov.

Malta

Katoličanov je 98%²⁰⁴.

Leta 2003 je Malta imela 398.985 prebivalcev. Skoraj vsi so krščeni v katoliški veri, značilen pa je zelo velik obisk nedeljske maše, ki se giblje od 48 do 79 odstotkov s povprečjem 61 odstotkov. Drugi člen ustave se glasi: (1) Vera Malte je Rimsko Katoliška apostolska vera. (2) Vodstvo Rimsko Katoliške Cerkve ima dolžnost in pravico učiti, katera načela so prava in katera napačna. (3) Versko učenje Rimsko Katoliške apostolske vere se zagotavlja v vseh državnih šolah kot del obveznega izobraževanja. Prvega odstavka ne interpretirajo kot predpis ampak kot opis. Na osnovi tega člena država plačuje kaplane v javnih bolnišnicah, domovih za ostarele, javnih pokopališčih, šolah, zaporih, policiji in oboroženih silah. Versko vzgojo država zagotavlja v osnovnih in srednjih šolah, ni pa udeležba obvezna.²⁰⁵ Oborožene sile (prostovoljne) vključujejo tudi prvine mornarice in letalstva.²⁰⁶ Za ustanovitev vojaškega ordinariata je Malta premajhna, saj ima za vse prebivalce cele države le eno škofijo.²⁰⁷

Malteška ustava v 2. členu določa, da je (1) vera Malte rimsko katoliška apostolska vera, da ima (2) vodstvo Rimsko katoliške cerkve pravico in dolžnost učiti, katera načela so pravilna in katera napačna in da je (3) verski pouk nauka Rimsko katoliške cerkve v državnih šolah del obveznega izobraževanja. Ustava zagotavlja svobodo vere in svobodo vesti. Prvi odstavek se interpretira kot deskriptivni in ne preskriptivni. V skladu s tem členom visijo razpela v parlamentu, na sodiščih, šolah, bolnišnicah in v drugih javnih zgradbah in uradih. Pred zasedanjem parlamenta se moli. Država plačuje kaplane v bolnišnicah, šolah, zaporih, policiji in vojski. Cerkev ima iste davčne olajšave kot druge dobrodelne in filantropske organizacije. Ne poznajo možnosti, da bi državljani namenili cerkvi del svojih davkov. Cerkev se financira iz prispevkov in darov vernikov, volil ter dohodkov od vladnih obveznic izdanih kot plačilo za njeno prejšnje nepremično premoženje.²⁰⁸

Švedska

Katoličanov je 1%²⁰⁹.

---

²⁰⁴ Vir (CIA, 2009)

²⁰⁵ Glej (Mifsud Bonnici, 2005, str. 347-354)

²⁰⁶ Glej (CIA, 2009)

²⁰⁷ Glej (CATHOLIC-HIERARCHY, 2009)

²⁰⁸ Glej (Mifsud Bonnici, 2005)

²⁰⁹ Glej (Friedner, 2005, str.537); podatek se sklada s tem, kar navaja (CIA, 2009): Lutheran 87%, other (includes Roman Catholic, Orthodox, Baptist, Muslim, Jewish, and Buddhist) 13%

Vojaška obveznost je od 7.5 do 15 mesecev.²¹⁰

V duhovno oskrbo švedskih oboroženih sil so vključene evangeličansko-luteranska državna cerkev in tako imenovane svobodne cerkve (tudi katoliška in pravoslavna). Pravne osnove so: vladna uredba s pravilnikom službe za osebje oboroženih sil, pravilnik s pravili službe za osebje oboroženih sil, objava načelnika kadrovske službe v oboroženih silah in zakon o spremembi splošnega cerkvenega zakona.

Duhovna oskrba je sestavljena iz mirovne in vojne organizacije, ki se bistveno razlikujeta. Cerkevne skupnosti državne cerkve oblikujejo znotraj vsake škofije cerkvena združenja (škofijska združenja) za med drugim tudi duhovno oskrbo oboroženih sil v miru. V vseh vojaških enotah dol do bataljonske ravni morajo biti na razpolago duhovniki državne in svobodnih cerkva. To so cerkveni uslužbenci in niso v nobeni vojaški podrejenosti. Organizacijsko so vendarle del kadrovskih oddelkov enot. So polno in delno zaposleni vojaški duhovniki. To se od škofije do škofije razlikuje, vendar je večina delno zaposlenih. Evangeličansko luteranska veja duhovne oskrbe se financira preko (državne) Cerkve.²¹¹ Stroške duhovne oskrbe tako imenovanih svobodnih cerkva nosi oziroma povrne država. Uniforma v mirnodobni organizaciji ni predvidena. V glavnem nosijo duhovniška oblačila, pa tudi civilno obleko. Za vaje in manevre imajo na voljo zaščitno obleko.

V vojni organizaciji je duhovna oskrba, ki jo izvajajo vojaški duhovniki z vojaškim statusom, podrejena vrhovnemu poveljniku oboroženih sil, katerega štabu pripada tudi vojaški škof. Na vseh ravneh mora biti na voljo vsaj en duhovnik. Vojaški duhovniki vojne organizacije so vojaško in disciplinsko podrejeni vsakokratnim poveljnikom. Strokovni nadzor ima vojaški škof ob pomoči vodilnih duhovnikov.

Sporazuma s Svetim sedežem nimajo, prav tako ne katoliškega vojaškega ordinariata, so pa obnovili diplomatske stike s Svetim sedežem. Pred letom 2000 sta morala biti kralj in minister za cerkvene zadeve člana Švedske državne cerkve.²¹²

Osnove sistema financiranja cerkva so naslednje.²¹³

Od 1. januarja 2000 »Church of Sweden« ni več državna cerkev, vendar to ne pomeni uvedbe ločitve cerkve od države. Spremenjena je bila ustava in nekateri zakoni. Registrirajo se lahko tudi druge denominacije, vendar to ni obvezno. Razen pravne osebnosti registracija ne prinaša prednosti, res pa je, da le registrirane cerkve lahko prejemajo cerkveni davek, veljavno poročajo, in dobivajo prispevke države. Registriranih je okrog 40 cerkva in drugih denominacij. Church of Sweden, čeprav ni več državna cerkev, še vedno ureja poseben zakon sprejet v parlamentu. S posebnim zakonom je določeno, da posestva prej državne cerkve prevzame sedaj nedržavna cerkev in njene župnije. V šoli je verska vzgoja.

Zakon o pogrebih tej cerkvi določa izvajanje pogrebov in zavezuje župnije te cerkve, da priskrbijo prostore za grobove tudi tistih prebivalcev, ki niso člani te cerkve. Vsaka denominacija pa lahko poskrbi za svoje privatno pokopališče. Člani cerkve plačajo pogrebe

---

²¹⁰ Glej (CIA, 2009)

²¹¹ Švedska od leta 2000 sicer formalno nima več državne cerkve, vendar financiranje ostaja enako.

²¹² Glej (Čepar, 2005, str. 64)

²¹³ Povzeto po (Friedner, 2005)

preko cerkvenega davka, drugi prebivalci pa preko posebnega letnega pogrebnega davka, ki je sorazmeren z dohodkom in ga pobere davkarija skupaj z drugimi davki. Ta davek je v različnih delih države različen, določa pa ga država.

Država zagotavlja Švedski cerkvi podporo za vzdrževanje cerkvenih zgradb. O tem obstaja poseben sporazum.

Švedska cerkev se lahko poslužuje državnega davčnega sistema za pobiranje cerkvenega davka. Država to omogoča tudi drugim cerkvam in denominacijam, od katerih jih 7 to možnost uporablja. Zakon o prispevku denominacijam omogoča prispevke države cerkvam in drugim denominacijam. Ti prispevki znašajo 50 milijonov švedskih kron letno. Švedska cerkev ne prejema prispevkov po tem zakonu. Cerkvam, za katere država pobira cerkveni davek, se ti prispevki države zmanjšajo.

Cerkve se financirajo tudi iz svojega premoženja, ki ga ima Švedska cerkev zelo veliko, nekaj pa ga upravlja kot upravitelj posebnih fundacij.

Švedska cerkev se financira pretežno iz cerkvenega davka (6 milijard švedskih kron od 8 milijard celotnega cerkvenega letnega proračuna), pa tudi iz obsežnega premoženja (zgradbe, zemlja in gozdovi v vrednosti več milijard švedskih kron). Vendar je večina zgradb zaščitena in se jih ne sme prodati. Cerkev ima okrog 28 000 zaposlenih, med katerimi so pokopališčni delavci in vzdrževalci prebivalstvenih podatkov in arhivov. Od 5000 duhovnikov jih je 3500 aktivnih, 1500 pa upokojenih. Vsi so vključeni v poseben cerkveni sindikat, ki skrbi za določila o delovnem času in druge delovnopravne zadeve.²¹⁴

Evropska Unija

Čeprav EU nima lastnih oboroženih sil in ne institucionalizirane vojaške duhovne oskrbe, je vendar smotrno zapisati nekaj o področju svobode vere in ureditve položaja verskih skupnosti za celotno EU, saj je vedno več področij, ki se tudi za članice urejajo na ravni EU.

Ocena verske sestave EU s 25 članicami (brez Bolgarije in Romunije) je v odstotkih naslednja: katoličani – 55.40, protestanti – 13.40, anglikanci - 6.70, pravoslavni – 3.10, muslimani – 2.90, judje – 0.30, druge denominacije in osebe, ki ne pripadajo nobeni denominaciji – 18.25.²¹⁵

V EU najdemo tri temeljne tipe zakonodaje glede cerkva in verskih skupnosti. Državna cerkev ali prevladujoča vera pomeni tesne vezi med državno oblastjo in cerkvijo. Sem spadajo Anglija, Danska, Grčija, Malta in Finska. Na drugi strani so sistemi zgrajeni na strogi ločitvi države in cerkve kot na primer v delu Francije z izjemo treh vzhodnih departmajev in na Nizozemskem, v veliki meri tudi na Irskem. Tretji tip pomeni temeljno ločenost države in cerkve, ki priznava množico skupnih nalog, v katerih se dejavnosti države in cerkva stikajo: Belgija, Poljska, Španija, Italija, Madžarska, Avstrija, baltske države, Portugalska. V nekaterih od njih igrajo pomembno vlogo sporazumi med državo in posameznimi verskimi skupnostmi. Vendar ti sporazumi navadno ne ustvarjajo sistema sodelovanja, ampak ga le izražajo.

---

²¹⁴ Glej (Čepar, 2005, str. 64)

²¹⁵ Podatki in druge informacije so povzeti iz (Robbers, 2005,3)

Kljub vsem razlikam teh sistemov, je vendar opaziti konvergenco. V nekaterih državah je prvotno proticerkveno vzdušje upadlo in njegove pravne posledice so se sčasoma zmanjšale. Verskim skupnostim je dana možnost delovanja in večja svoboda. Vera je priznana kot pomembna prvina družbenega življenja. Država ustvarja pogoje za zadovoljevanje verskih potreb. Pogosto je to posledica boljšega razumevanja delovanja temeljnih in človekovih pravic, v skladu s katerim je naloga skupnosti ustvariti predpogoje za človekove pravice, in človekove pravice se ne razumejo več le kot obramba pred vmešavanjem države. Končno je tudi splošno priznano, da glede na državno podporo družbenim dejavnostim, verske skupnosti ne morejo biti iz te podpore izključene in tako predmet diskriminacije.

Po drugi strani je videti jasne korake k odpravljanju državnosti državnih cerkva. To je na primer moč odločanja, ki se vedno bolj daje Generalni sinodi Church of England. Švedska je v veliki meri pretrgala močne vezi med državo in luteransko cerkvijo (Church of Sweden).

Na ravni posameznika je verska svoboda splošno priznana. Verske skupnosti ponekod dobijo pravno osebnost kot verske skupnosti, drugod po drugi poti, vendar jo povsod lahko dobijo.

Civilno cerkveno pravo (pravo o verski svobodi in verskih skupnostih) je deležno vedno večje pozornosti v EU. Medtem ko je pravo EU dolgo izključevalo to področje, nov razvoj kaže na močno zavedanje verskega faktorja v življenju EU. Začetni odpor lahko razložimo z dejstvom, da je prvo združevanje bilo strogo gospodarsko, sedaj pa se bolj zavedamo pristojnosti EU v izobraževanju, kulturi, gospodarskem in delovnem pravu, davkih in socialni, kar se vse tiče cerkva.

EU pravo o religiji ima temelj v verski svobodi kot elementu prava EU, v obvezi nevtralnosti EU v zadevah vere in filozofije, obvezi zagotoviti enako obravnavo verskih skupnosti s spoštovanjem v zgodovini razvitih sistemov civilnega cerkvenega prava v članicah in upoštevanjem načela subsidiarnosti.

»Evropsko združevanje mora v temeljih sloneti na cerkvah, če želi biti dovolj zasidrano v kulturi, tradiciji in zgodovini in zagotoviti dolgoročno prihodnost.«

Lizbonska pogodba, ki je pričela veljati 1. 12. 2009, je v svojem 2. členu preimenovala »Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti« v »Pogodbo o delovanju Evropske unije« in vanjo vstavila nov člen 16c, ki se glasi:

»Člen 16c

1. Unija spoštuje status, ki ga cerkve in verska združenja ali skupnosti uživajo v državah članicah po nacionalnem pravu, in ne posega vanj.
2. Enako Unija spoštuje status svetovnonazorskih in nekonfesionalnih organizacij po nacionalnem pravu.
3. Unija tem cerkvam in organizacijam priznava njihovo identiteto in poseben prispevek ter z njimi vzdržuje odprt, pregleden in reden dialog.«²¹⁶

---

²¹⁶ Glej (europa, 2010)

2.3 Švica (ni v Natu niti v EU)

Katoličanov je 41.8%.²¹⁷

Vojaška obveznost je 260 dni.²¹⁸

V švicarski armadi je posebna služba "armadna duhovna oskrba". Podrejena je direktorju zveznega urada za adjutanturo. Ima vojaške duhovnike (vojaške pridigarje - Feldprediger) evangeličanske reformirane in rimskokatoliške veroizpovedi. Pravno osnovo predstavljajo zvezna ustava, vojaški zakon iz leta 1995, tretji odstavek 147. člena Vojaške organizacije in pravilnik službe švicarskega vojaškega oddelka za urad vojaških duhovnikov (1989). Vojaški duhovniki so leta 2000 skupaj z glavnim vojaškim kaplanom Evropskega poveljstva ameriških sil (USEUCOM) v Ženevi organizirali mednarodno letno konferenco vodilnih vojaških kaplanov, redno pa se udeležujejo tudi mednarodnih vojaških romanj v Lurd.²¹⁹

---

²¹⁷ Popis 2000. Glej (Čepar, 2005) in (CIA, 2009): Roman Catholic 41.8%, Protestant 35.3%, Muslim 4.3%, Orthodox 1.8%, other Christian 0.4%, other 1%, unspecified 4.3%, none 11.1% (2000 census)

²¹⁸ Glej (CIA, 2009)

²¹⁹ Glej (Plut, 2002, str. 147)

2.4 Druge evropske bivše socialistične države

Zunaj bivše ZSSR so to Bosna in Hercegovina, Črna Gora, Kosovo, Makedonija in Srbija, med bivšimi evropskimi državami ZSSR pa Belorusija, Moldova, Rusija in Ukrajina.

Bosna in Hercegovina

Katoličanov je 15%.²²⁰

Sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja v Bosni in Hercegovini nobena od treh vojska uradno še ni imela službe duhovne oskrbe, prizadevali pa so si za uvedbo. V predpisanih vojaških pozdravih so bili tudi verski izrazi. Tako na primer srbski častnik pozdravi postrojene vojake: "Pomoz Bog!", oni pa odgovorijo: "Bog ti pomogao!" Muslimani so imeli v nekaterih vojašnicah mošeje, ki so vojakom omogočale molitev znotraj vojašnice.

Dne 13. septembra 1999 sta obrambni minister in Rijaset islamske skupnosti v BiH v Sarajevu podpisala sporazum o ustanovitvi službe duhovne oskrbe vojakov muslimanov. Ustanovljen je bil Urad vojaškega muftija. Novembra so dobili prvega muslimanskega vojaškega duhovnika – vojaškega muftija, ki je uslužbenec obrambnega ministrstva, in ima enak vojaški čin kot poveljujoči častnik bataljona, zadolžen pa je tudi za družinske člane vojakov, častnikov in podčastnikov.²²¹

V BiH je v zapletenih vojaških in političnih razmerah vojaška duhovna oskrba doživela dinamičen razvoj. Leta 2006 so poročali naslednje.²²²

Smo v času in prostoru, ki je za mnoge s celega sveta vadbišče (poligon) preizkušanja različnih modelov duhovne oskrbe vojakov in policistov. Kajti smo edina država v Evropi, v kateri obstajajo tri duhovne oskrbe: katoliška, pravoslavna in muslimanska.

Po Daytonu obstajata dve entiteti. Prva je federacija s 70% muslimanov in 20% katoličanov in je do 31. decembra 2005 imela eno vojsko z dvema komponentama, hrvaško in bošnjaško. Druga, Republika Srpska, v kateri po etničnem čiščenju Srbi predstavljajo 90% prebivalstva, je prav tako do 31. decembra 2005 imela eno vojsko, ki je bila 100% monolitna srbska. Načrt mednarodne skupnosti je bil do 31. decembra 2006 oblikovati eno samo vojsko za celo BiH. Sedaj imamo eno vojsko in z modelom smo v BiH zadovoljni.

Tako kot v vseh delih bivše Jugoslavije, tudi pri nas od konca druge svetovne vojne do devetdesetih let ni bilo duhovne oskrbe vojakov in policistov. To so bila temna leta ne le za katoličane ampak tudi za druge verske skupnosti v BiH. Po prvih svobodnih volitvah so vsi naredili prve korake. Žal smo mi prvi razvoj duhovne oskrbe vojakov in policistov doživeli v vojni. Maševali smo in spovedovali, obhajali skupno spoved in odvezo z vojniki v življenjski nevarnosti. V teh težkih razmerah je to bila velika duhovna in moralna vzpodbuda, ko se ni vedelo če in kdo bo to preživel. To ni bilo lahko za nas duhovnike, ki

---

²²⁰ Vir (CIA, 2009) navaja: Muslim 40%, Orthodox 31%, Roman Catholic 15%, other 14%

²²¹ Glej (Plut, 2002, str.204-205)

²²² Glej (Knežević, 2007)

na take razmere nismo bili pripravljeni. Kljub temu je katoliška cerkev dobro opravila nalogo vojaške in policijske duhovne oskrbe. Po vojni je prišel čas obnove- materialne in duhovne. Lahko se s pomečjo dobrih ljudi in prostovoljcev popravi in obnovi hiše, zelo težko pa duše. To je proces, ki od vsakega posameznika v naši deželi zahtev veliko moči in potrpljenja. Poseben del naše družbe, katoliške cerkve in drugih verskih skupnosti zasluži našo pozornost. To so nekdanji in sedanji vojaki in policisti. Mnogi od njih so bili v tej grozni vojni, se borili in bodo še dolgo na svojih ramah nosili in v vsakdanjem življenju čutili njene posledice.

Povojna organizacija duhovne oskrbe je odvisna od notranjih politikov, kot tudi od mednarodne skupnosti, saj je BiH protektorat. Muslimansko versko vodstvo je 13. Septembra 1999 podpisalo sporazum z zveznim obrambnim ministrstvom in na osnovi tega sporazuma imajo enega vojaškega muftija in 28 imamov v bošnjaškem delu vojske federacije BiH. Leta 2002 je Srbska pravoslavna cerkev, preko Svete sinode v Beogradu, z zborniško tuzlanskim škofom Kačavedo dobila vojaškega škofa seveda za vojsko Republike Srpske.

Katoliška cerkev je šele 24. novembra 2004 podpisala sporazum z zveznim obrambnim ministrstvom. Do današnjega dne je bila duhovna oskrba vojakov in policistov organizirana v devetih škofijah in vsak ordinariat je bil pristojen za svoje področje. Državne podpore za to dejavnost ni bilo. Škofovska konferenca BiH je v okviru triletnega mandata imenovala svet za duhovno oskrbo vojakov in policistov in potem koordinatorsko. Škofje pričakujejo organizacijo duhovne oskrbe vojakov, policistov in zapornikov in torej sporazum s Svetim sedežem, ki bo to urejal.

Ministrstvo za obrambo BiH je ob desetletnici Vojnega muftijstva v sodelovanju z Rijasetom Islamske skupnosti v BiH in ob podpori predstavnika Nato štaba v Sarajevu dne 28. 4. 2009 v Sarajevu pripravilo okroglo mizo z naslovom "Imamska služba u vojsci", referati pa so zbrani v zborniku.²²³

Na srečanju je dr. Mustafa Cerić, reisu-l-ulema Islamske skupnosti v BiH, opredelil pojme imama (tudi hodža; ni posvečen z nekim posebnim aktom in je glede tega enak drugim muslimanom; razlikuje pa se od drugih, ker ima več verskega znanja), službe (pohvali izbiro izraza "služba", ki pomeni, da "služimo" potrebi nekoga in smo na isti ravni; "pomoč – pomagati" bi pomenilo, da se postavimo višje od tistega, komur pomagamo) in vojska (antireligioznost vojske v Jugoslaviji je povzročila strah vernih pred njo; hvala Natu, da je odstranila ta kompleks in vnesla to razsežnost; če bi to imeli prej, se ne bi zgodilo to, kar se je leta 1992). Multinacionalna skupnost in sožitje je za BiH biti ali ne biti, tako naj deluje tudi Vojno muftijstvo.²²⁴

V Osmanskem cesarstvu je bila pehota organizirana v sedmih korpusih, konjenica pa v odredih. Korpusi (od 1000 vojakov v začetku do 10 000 pozneje) so bili v vojašnicah, ki so obvezno imele prostor za molitev, ki jo je vodil imam ali mujezin. Imam je imel 4 do 8 krat večjo plačo od vojaka. Imam je imel 4 podrejene mujezine in je bil bližnji sodelavec poveljnika korpusa. Urad poveljnika je imel med več uradi tudi urad korpusovega imama in džamijo. V trdnjavah so imami vodili obrede vojakov v trdnjavi, imeli pa so tudi misijonarsko

---

²²³ (Omerdić, 2009)

²²⁴ Glej (Cerić, 2009)

vlogo - skrbeli so tudi za verske potrebe lokalnih prebivalcev – novih muslimanov – ki so živeli blizu trdnjave. Plačani so bili neposredno v gotovini iz državne blagajne ali z dodelitvijo pravice do uživanja dohodkov zemljiških posestev. Imami so imeli pomembno vlogo tudi na vojnih pohodih.²²⁵

Po Berlinskem kongresu 1878 in priključitvi BiH je avstro-ogrsko že leta 1881 z vladnim ukazom z dne 5. 11. 1881 zagotovila in uredila verske pravice muslimanov v avstro-ogrski vojski z uvedbo muslimanske duhovne oskrbe v vojski, v kateri so jo že imeli katoličani, pravoslavni in judje. Urejeno je imenovanje vojaških imamov za vodenje verskih obredov in priseg muslimanskih vojakov, noša, prehrana, prazniki, posebnosti zdravniških pregledov, pogrebov. Število vojaških imamov se je povečalo v Prvi svetovni vojni. Do leta 1914 jih je bilo 9, v začetku leta 1918 pa skupaj z vojaškim muftijem v redni sestavi vojske in v rezervi okrog 100 imamov. Leta 1882 je Avstro-ogrsko imanovala reisu-l-ulema in tako postavila samostojno, od otomanskega sultana neodvisno, versko vodstvo Bošnjakov. S tem in drugimi državnimi ukrepi je oblast uvedla pravni red, ki je bil osnova za relativno enakopravnost vseh verskih skupnosti in pogoje za obstoj muslimanov, boljše od tistih v nekaterih drugih državah, ki so bile prej otomanske, in so iz njih muslimani skoraj izginili. Zaradi ohranitve enotnosti je podpirala “interkonfesionalno” bošnjaštvo, vendar ne preveč uspešno. Delež muslimanov v vojaških enotah iz BiH je bil okrog 30%, kar je ustrezalo deležu v celotnem prebivalstvu BiH. Ko so te enote odhajale na služenje v druge dežele cesarstva, so šli z njimi imami. Leta 1897 je bila na Dunaju odprta prva džamija za vojake prvega in četrtega pešpolka. Naloge duhovne oskrbe so podrobneje opredeljene v zakonu iz leta 1887. Vojaški mufti je bil imenovan pred začetkom Prve svetovne vojne.²²⁶

Zakon o sestavi vojske in mornarice Kraljevine Jugoslavije je določal, da se pri Ministrstvu vojske in mornarice ustanovi poseben referat za islamsko veroizpoved, ki ga je vodil višji vojaški imam. V sestavi vojske in mornarice so bili aktivni, honorarni in rezervni vojaški imami in veroučitelji. Ti so lahko oskrbovali tudi civilno prebivalstvo, če v kraju, kjer je bila vojašnica, ni bilo civilnih imamov. Tako je v začetku Prve svetovne vojne vojaški imam v Ljubljani oskrboval tudi 117 tedaj v Ljubljani živečih muslimanov. Zakon je določal, da vojaške imame imenuje minister za vojsko in mornarico na predlog pristojne verske oblasti (Ulema-medžlisa v Sarajevu ali Skopju). Od leta 1936 dalje pa je predloge dajal reisu-l-ulema. NDH je uredila duhovno oskrbo muslimanov tako, da je v okviru “Ministarstva hrvatskog domobranstva” bil “Dušobrižnički odsjek”, ki je bil pristojen tudi za postavljanje in regrutiranje vojaških imamov. To je bilo urejeno v Okrožnici števil. 30.358/1942. V 13. SS diviziji “Handžar” je bila s Pravilom službe urejena tudi islamska duhovna oskrba, opravljala pa jo je vsaj 19 imamov.²²⁷

Vojaški mufti je opisal probleme uvajanja vojaške duhovne oskrbe muslimanov, sodelovanje z vojaškimi kaplani Nata in SFOR, izobraževanje imamov, načela, smisel, pomen in izzive imamskega poklica v vojski.²²⁸

Mufti Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji je opozoril na dejstvo, da se v evropskih državah mešajo vprašanja vere, etnične pripadnosti, integracijskih procesov in statusa islama. Poudaril je pomen verske razsežnosti človeka za njegovo celovito duhovnost in pomen verskih skupnosti za življenje in napredek družbe. Ko se je spraševal o mestu in segmentih

---

²²⁵ Glej (Lavić, 2009)

²²⁶ Glej (Durmišević, 2009)

²²⁷ Glej (Bušatlić, 2009)

²²⁸ Glej (Smailović, 2009)

delovanja Islamske skupnosti v širši družbi, je navedel tudi delovanje v ustanovah s posebnim statusom, kot so vojska, policija, bolnišnice in zapori. Ureditev verskega življenja v vojski BiH je zgled za urejanje medverskega sodelovanja na osnovi modernih demokratičnih standardov.²²⁹

Ravnatelj Urada katoliške duhovne oskrbe Ministrstva za obrambo BiH je povedal, da v Domovinski vojni ni bil v BiH noben katoliški duhovnik niti v vojaških niti v policijskih enotah. Enote so duhovno oskrbo dobivale pri krajevnih duhovnikih. Opisal je zgodovino duhovne oskrbe od Judov, Grkov in Rimljanov do moderne katoliške vojaške duhovne oskrbe, njeno organizacijo v različnih državah in s tem povezane cerkvene dokumente. V BiH sta bili ustanovljeni dve entiteti in dve ministrstvi za obrambo (Ministrstvo za Federacije BiH in Ministrstvo za obrambo Republike Srpske) in dve vojski (Vojska Federacije BiH s hrvaško in bošnjaško komponento ter Vojska Republike Srpske sestavljena le Srbov). Federalno obrambno ministrstvo je leta 1998 razpisalo 50 mest za vojaške imame. Federalno obrambno ministrstvo in Rijaset Islamske skupnosti v BiH sta leta 1999 podpisala začasni protokol o duhovni oskrbi muslimanov, ki je veljal do podpisa sporazuma med Vlado Federacije BiH in Islamsko skupnostjo v BiH. Katoliška cerkev je v obeh entitetah skrbela za duhovno oskrbo vojakov, vzpostavila tudi svoje strukture, vendar samo preko župnij in teritorialnih škofij brez sporazuma z obrambnim ministrstvom. Leta 2004 je bil podpisan sporazum med Vrhbosansko nadškofijo in Federalnim ministrstvom za obrambo o duhovni oskrbi katoliških vernikov na področju Vrhbosanske nadškofije in istega leta še enak sporazum za duhovno oskrbo na področju Banjaluške škofije, ki pa je to delo zaupala že ustanovljeni strukturi v Vrhbosanski nadškofiji. Sledila so imenovanja kaplanov po vojaških enotah (poleg ravnatelja novonastalega urada, njegovega namestnika in sodelavke je bilo v letih 2004 in 2005 imenovanih še 7 kaplanov). Ko so bili uradu dodeljeni prostori v ministrstvu in v vojski, so bile odprte stalne kapele v vojašnicah, ki naj bi z združenjem ministrstev ostale (3), v drugih vojašnicah pa so bili urejeni začasni prostori. V Vojski Republike Srpske v tem času ni bila institucionalizirana vojaška duhovna oskrba, vojaki pa so samo pravoslavni. 1. januarja leta 2006 sta prenehali obstajati dve obrambni ministrstvi. Nastala sta Ministrstvo za obrambo BiH in Oborožene sile BiH. Urad katoliške duhovne oskrbe in Urad vojaškega muftija sta postala del novonastalih organov. Podpisani sporazumi so začasno ostali v veljavi. Minister za obrambo BiH je imenoval delovno skupino, v kateri so bili tudi predstavniki Vrhbosanske nadškofije, Srbske pravoslavne cerkve in Islamske skupnosti v BiH. Rezultat njihovega dela je bil 11. septembra 2007 podpisani Sporazum o vzpostavitvi, sestavi in načinu delovanja verske službe (katoliške, pravoslavne in muslimanske duhovne oskrbe) v Ministrstvu za obrambo in Oboroženih silah BiH. Podpisniki so bili vlada in vse tri verske skupnosti, pri čemer je bil podpis katoliške strani razumljen kot podpis začasnega dogovora, dokler se to ne uredi z ustreznim sporazumom s Svetim sedežem. 12. novembra 2007 je bil izdan pravilnik o setavi in načinu dela duhovne oskrbe.²³⁰ Na osnovi sporazuma obstajajo "Ured katoličkog dušebrižništva", "Ured pravoslavnog nadstojatelja" in "Ured vojnog muftije", ki so na ravni urada pomočnika ministra za obrambo. Vsak od treh uradov ima tri sodelavce, v Oboroženih silah BiH pa je bila slika 28. aprila 2009 naslednja: devet vojaških kaplanov, sedem vojaških

---

²²⁹ Glej (Grabus, 2009)

²³⁰ Kot odgovor na zaprosilo MO v začetku januarja 2010 je slovenski obrambni ataše v BiH polkovnik Anton Tunja poslal ta pravilnik in sporazum; dejansko to ni en sporazum, ampak je vlada na isti dan podpisala s tremi verskimi skupnostmi tri vsebinsko enake sporazume, ki se razlikujejo v jeziku, nazivu struktur in nekaterih drugih podrobnostih. Glej (Tunja, 2010)

duhovnikov (očitno pravoslavnih, op. Č. D.) in 13 vojaških imamov. Vojaški kaplani dajejo duhovno oskrbo tudi zapornikom in pripornikom.²³¹

Dne 19. aprila 2006 je bil podpisan sporazum med Svetim sedežem ter Bosno in Hercegovino, dne 29. septembra 2006 dodatni protokol, dne 25. oktobra 2007 pa je bilo oboje ratificirano.²³² V 15. členu sporazum zagotavlja Katoliški Cerkvi pravico do pastoralne oskrbe katoliških vernikov v oboroženih silah in enotah javnega reda, zapornikov in oseb v kazenskih ustanovah, bolnišnicah, sirotišnicah ter katerihkoli ustanovah zdravstvenega in socialnega varstva, naj si bodo javne ali zasebne. Podrobnejšo ureditev te oskrbe sporazum v drugem odstavku 15. člena izrecno prepušča specialnemu sporazumu, ki pa še ni bil sklenjen.

Pravoslavna vojaška duhovna oskrba je obstajala v prejšnjih stoletjih v Srbiji, Grčiji, v Rusiji, pa tudi v BiH. Po letu 1995 je vzpostavljeno sodelovanje Pravoslavne cerkve in Vojske Republike Srpske, organizirano versko življenje, čeprav ni bilo institucionalizirane duhovne oskrbe v vojski. Duhovniki so bili v vojašnicah prisotni ob svečanih prisegah, praznovanju slave, obredih za umrle, obhajilu in spovedi vojakov. Vojaki so v vseh objektih opravljali jutranje in večerne molitve. Molitev Oče naš je bral pripadnik pravoslavne vere pred postrojeno vojsko. Vojakom je bilo omogočeno obiskati nedeljsko liturgijo v mestih, kjer so bili. Zgrajene so tudi cerkve v vojašnicah, v katerih so obrede vodili krajevni duhovniki.

Ko se je oblikovala vojska na ravni BiH, se je oblikovala tudi pravoslavna duhovna oskrba in je bil podpisan ustrezni sporazum.²³³

Na 21. mednarodni konferenci vodilnih vojaških kaplanov v začetku februarja 2010 (IMCCC – International Military Chief of Chaplains Conference) v Madridu je dr. Jože Plut od vodje Urada pravoslavnega dušebrižništva v BiH izvedel, da trije delajo v Uradu, 9 v vojski BiH, enako je tudi število katoličanov, muslimani pa jih imajo v vojski 13. V BiH je sporazum za ustanovitev katoliške vojaške škofije v parlamentu (ostale službe so že dale soglasje) in v treh mesecih do polovice leta pričakujejo imenovanje prvega vojaškega škofa.²³⁴

Kot odgovor na zaprosila v začetku januarja 2010 (skupaj z vprašalnikom) je MO prejelo naslednje dokumente (v katerih lahko najdemo večino odgovorov na vprašanja iz vprašalnika): Sporazum o uspostavi, ustrojstvu i načinu djelovanja katoličkog dušobrižništva...z dne 11. 9. 2007 (8 strani); Sporazum o uspostavi, organizovanju i načinu funkcionisanja pravoslavnog dušebrižništva... (cirilica) z dne 11. 9. 2007 (8 strani); Sporazum o uspostavi, organiziranju i načinu funkcioniranja Vojnog muftijstva...z dne 11. 9. 2007 (8 strani); Pravilnik o ustrojstvu i načinu djelovanja vjerske službe u Ministarstvu obrane Bosne i Hercegovine i u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine z dne 12.11. 2007 (8 strani); isti pravilnik v cirilici in srbskem jezik; isti pravilnik v latinici v bosanskem jeziku; ZBORNIK RADOVA SA OKRUGLOG STOLA »IMAMSKA SLUŽBA U VOJSKI«, Sarajevo 28. april 2009. godine (233 strani).

Udeleženci iz BiH na IMCCC v Madridu so izpolnili vprašalnik z naslednjimi podatki.

Ime službe: Vjerska služba MOBiH: Ured katoličkog dušobrižništva, Kancelarija pravoslavnog dušebrižništva, Ured vojnog muftije.

---

²³¹ Glej (Knežević, 2009)

²³² CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET BOSNIAM ET HERZEGOVIAM, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCVIX(leto 2007), N.11, str. 939-946

²³³ Glej (Lazarević, 2009)

²³⁴ Glej (Plut, 2010)

Služba deluje v »Ministarstvu obrane BiH«. Pravna podlaga je zakonodaja BiH, sporazumi s tremi cerkvami in pravilnik. Kot leto ustanovitve navajajo leto 2000.

Število duhovnikov je po trije za vsak od treh uradov v ministrstvu za obrambo, v oboroženih silah pa 9 pravoslavnih, 9 katoliških in 13 muslimanskih. Skupno torej 40. Uniforme nosijo samo tisti, ki so zaposleni v oboroženih silah. Ti imajo tudi čine in sicer na štirih možnih ravneh. V treh uradih ministrstva so pomočniki obrambnega ministra. Skrbijo za družinske člane, ne pa za pripadnike drugih ustanov.

Glede ordinariata za katoličane se pričakuje samo še stališče parlamenta, vsi drugi dokumenti so podpisani. Tako pričakujejo v treh mesecih (vprašalnik je bil izpolnjen kak dan pred 4. februarjem 2010) ustanovitev ordinariata in imenovanje prvega vojaškega škofa.

Že dve leti imajo samo poklicno vojsko.

Črna Gora

Iz osebnih informacij izhaja verjetnost, da neka oblika vojaške duhovne oskrbe deluje. Uvajanje bi utegnilo biti počasnejše zaradi vprašanja nacionalne črnogorske pravoslavne cerkve po osamosvojitvi Črne gore.

Slovenski obrambni ataše v Črni gori je v odgovoru na vprašalnik MO zapisal, da v Vojski in v Ministrstvu za obrambo Črne gore nimajo organizirane službe, ki bi skrbela za duhovno oskrbo vojakov. Pomočnik ministra za obrambo ga je junija 2009 prosil za pomoč pri vzpostavitvi te službe v ministrstvu, vendar ga je po štirinajstih dneh zaprosil, naj s to aktivnostjo počaka. Vzrok za omahovanje je verjetno v sporu med SPC (Srbsko pravoslavno cerkvijo) in CPC (Črnogorsko pravoslavno cerkvijo). Slednja si želi avtokefalnost, SPC pa temu nasprotuje. Spor se nanaša tudi na cerkveno premoženje.²³⁵

Kosovo

Na vprašalnik MO, smo prejeli informacijo, da »na Ministrstvu za Kosovske varnostne sile (mKSF) in v Kosovskih varnostnih silah (KVS), nimajo organizirane duhovne oskrbe. V trenutni strukturi tudi ni predvidena enota, ki bi skrbela za duhovno oskrbo. Pomembno je poudariti, da KVS niso vojaška organizacija, temveč so namenjene za zaščito in reševanje in zato v njihovem primeru ne moremo (in ne smemo) govoriti o vojski in vojakih.«²³⁶

Makedonija

Katoličanov je manj kot 0.37%.²³⁷

---

²³⁵ Glej (Klisarič, 2010)

²³⁶ Glej (Podvršnik, 2010)

²³⁷ Vir (CIA, 2009) navaja: Macedonian Orthodox 64.7%, Muslim 33.3%, other Christian 0.37%, other and unspecified 1.63% (2002 census)

Po izjavi dr. Jožeta Pluta, so bili leta 2008 v Sloveniji zaradi naših izkušenj na tem področju. Ustanavljanje gre morebiti bolj počasi tudi zaradi povezanosti verske in nacionalne problematike. Na vprašalnik MO ni odgovora.

Člen 19 makedonske ustave pravi: Zagotovljena je svoboda vere. Svobodno javno izražanje vere, posamično ali izražanje vere v skupnosti z drugimi je zagotovljeno. V zakonu o obrambi ni določil v zvezi z duhovno oskrbo. Pravoslavni metropolit si prizadeva zagotoviti duhovno oskrbo vojakom na služenju roka in častnikom. Letnega srečanja glavnih vojaških kaplanov so se januarja 1999 udeležili tudi dva pravoslavna duhovnika in en imam iz Makedonije, vendar so jih poslale ustrezne cerkve in ne vlada.

Srbija

Katoličanov je 5.5%.²³⁸

Božidar Lukić, srbski vojaški duhovnik v začetku prejšnjega stoletja, pravi o svoji službi: “To je dolžnost, ki sem jo sprejel z željo, da prispevam k versko moralni vzgoji vojakov, kajti vojašnica je ena najpomembnejših narodnih šol.”

Prvi podatki o vojaški duhovni oskrbi so iz časa Kneževine Srbije, prvi zapis pa je v Zakonu o vojski iz leta 1839, ki določa, da je v glavnem štabu duhovnik, in da se služba božja v vojaškem taboru vrši točno po cerkvenih predpisih. Predpisi iz leta 1876 so urejali tudi dolžnosti vojaških duhovnikov v vojni. Leta 1889 je vojni minister uvedel obveznost verouka, ki so ga izvajali vojaški duhovniki. Vera je bila pomembno področje izobrazbe bodočih vojakov. Sprejemni izpit za Višjo šolo vojaške akademije je na primer leta 1905 vseboval tudi vprašanja o veri kot tudi osnovna znanja o verskih skupnostih. Verouk je bil tudi v podoficirskih šolah ter v Nižji in Višji šoli vojaške akademije. Ustanova vojaškega duhovnika se je obdržala tudi v poznejših državah: Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev ter v Jugoslaviji. Ureditve je bila zaradi večkonfesionalnosti teh držav drugačna. Po nastopu komunistične oblasti v vojski ni bilo več prostora za duhovnike.²³⁹

V **ZR Jugoslaviji** je bila konec tisočletja z ustavo zagotovljena svoboda vere, z nobenim drugim aktom pa ni bil urejen položaj vernikov v vojski in med služenjem vojaškega roka. Od prej je znano, da so “sobotarji” (Jehovove priče) imeli poseben prostor in da v soboto niso opravljali nekaterih dolžnosti, imeli pa so tudi probleme. Predstavniki patriarhata so sodelovali v pogovorih s pristojnimi oblastmi v želji, da se zakonsko predvidi in uredi odnos do vernikov v vojski.

Slovenski obrambni ataše v Srbiji je v odgovoru na vprašalnik MO sporočil, da v Srbiji duhovne oskrbe vojakov zaenkrat nimajo urejene. Izražene so sicer bile skromne iniciative, izvedenih je bilo nekaj pogovorov z Američani, kaj več pa ne, zato tudi niso pripravljeni izpolniti vprašalnika. Trenutno je to še preobčutljiva tema, da bi se je kdo upal lotiti.²⁴⁰

---

²³⁸ Vir (CIA, 2009) navaja: Serbian Orthodox 85%, Catholic 5.5%, Protestant 1.1%, Muslim 3.2%, unspecified 2.6%, other, unknown, or atheist 2.6% (2002 census)

²³⁹ Glej (Lazarević, 2009)

²⁴⁰ Glej (Samsa, 2010)

Vodja Urada pravoslavnega dušebrižništva v BiH je na mednarodnem srečanju vodilnih vojaških kaplanov v začetku februarja 2010 v Španiji dejal, da dušebrižništvo v srbski vojski deluje, nimajo pa še pravne utemeljitve, ki pa je v pripravi.²⁴¹

Belorusija

Katoličanov je manj kot 20%.²⁴²

Belorusija, Moldova, Rusija in Ukrajina imajo v ustavah osnove, ki govore o svobodi vere in omogočajo sprejem zakonov ali drugih aktov za ustanovitev vojaške duhovne oskrbe, vendar to leta 2000 še ni bilo narejeno. Vendar so se stvari premikale.

Na vprašalnik MO z začetka januarja 2010 smo prejeli odgovor, a zaradi narave dokumenta, ki omejuje širjenje njegove vsebine, vsebina ni vključena v besedilo.

Moldova

Katoličanov je manj kot 0.5%.²⁴³

Stiki med vojsko in Cerkvijo so bili na primer v **Moldovi** več kot formalni. Ni še bilo vojaških škofov, bilo pa je nekaj vojaških cerkva, ki jih je država izdatno finančno podpirala. Duhovniki iz teh cerkva so opravljali nekaj verskih obredov tudi za vojsko, kar je široka praksa.

Na vprašalnik MO ni odgovora.

Rusija

Katoličanov je manj kot 2%.²⁴⁴

Tudi Rusija je v tem času bila aktivna. Imela je verski urad, ki si je prizadeval za ustanovitev kaplanstva. V vojaški akademiji v Moskvi je kapela in civilni duhovnik za obrede. Tudi na slavni križarki Aurora je spet kapelica Sv. Nikolaja. Ruska delegacija je obiskala ZDA, da bi spoznala model. Vera je del narodne istovetnosti. Ustanavljajo se elitne skupine, v katerih ima vernost pomembno vlogo. Uveljavlja se vzorec "dober vernik - dober vojak". Duhovno oskrbo uvajajo v enote, ki so v Rusiji, vojaške duhovnike pa imajo med vojaki, ki sodelujejo v enotah za podporo miru (KFOR). Vodilni ruski vojaški duhovniki so se leta 2001 prvič

---

²⁴¹ Glej (Plut, 2010)

²⁴² Vir (CIA, 2009) navaja: Eastern Orthodox 80%, other (including Roman Catholic, Protestant, Jewish, and Muslim) 20% (1997 est.)

²⁴³ Vir (CIA, 2009) navaja: Eastern Orthodox 98%, Jewish 1.5%, Baptist and other 0.5% (2000)

²⁴⁴ Vir (CIA, 2009) navaja: Russian Orthodox 15-20%, Muslim 10-15%, other Christian 2% (2006 est.)
note: estimates are of practicing worshipers; Russia has large populations of non-practicing believers and non-believers, a legacy of over seven decades of Soviet rule

udeležili mednarodne konference vodilnih vojaških kaplanov.²⁴⁵ Rusija namerava v prihodnosti zaključiti proces izgradnje institucije vojaške duhovne oskrbe.²⁴⁶

V Rusiji je duhovno oskrbo vojakov uvedel car Peter I. Zakon iz leta 1716 določa, da mora vsak polk imeti vojaškega duhovnika. To je veljalo samo za kopno vojsko, čez tri leta pa so to razširili na mornarico, tako da je vsaka vojaška ladja imela duhovnika. Število duhovnikov, plačo, naloge v vojni in miru so podrobno določali akti vojnega ministra carske Rusije. Tradicija vojaške duhovne oskrbe je bila prekinjena v času komunistične oblasti. Maja 1994 je bila podpisana izjava o sodelovanju Cerkve in Ruske vojske, ki so jo podpisali predstavniki moskovskega patriarhata in Ministrstva za obrambo. Potem je bil leta 1997 podpisan Sporazum o sodelovanju med Rusko cerkvijo in Ministrstvom za obrambo. Vendar v vojski duhovniki še nimajo statusa vojaških duhovnikov ampak prihajajo v vojašnice iz svojih eparhij.²⁴⁷

Kot odgovor na vprašalnik MO slovenski obrambni ataše v Ruski federaciji sporoča, da v Oboroženih silah Ruske federacije duhovna oskrba vojakov ni organizirana kot posebna organizacijska enota. Prav tako trenutno ne obstajajo konkretni načrti za ustanovitev takšne enote.²⁴⁸

Vojaški vikar dr. Jože Plut se je v svojem desetletnem delu na tem področju srečal vsaj s 5 ruskimi vojaškimi duhovniki. Leta 2007 je bil eden v okviru ruske vojaške delegacije oziroma delovne skupine na obisku v Sloveniji in so se uradno srečali s predstavnikom Vojaškega vikariata.

Ko skušamo uskladiti različne podatke o vojaški duhovni oskrbi v državah z večinskim pravoslavnim prebivalstvom, ki bi se nam lahko zdeli do neke mere nekompatibilni, je treba upoštevati kulturno ozadje, iz katerega prihajajo. Tu mislim predvsem na dokaj močno doživljanje narodne pravoslavne cerkve kot dela nacionalne istovetnosti, iz česar izhaja samoumevnost obstoja nekaterih realnosti, za katere bi v katoliških ali protestantskih državah pričakovali dokaj natančne ustanovitvene akte in pravne podlage zanje.

Ukrajina

Katoličanov je 10.2%.²⁴⁹

V Ukrajini so formalno uvedbo duhovne oskrbe vojakov zaradi nekaterih nerazjasnenih vprašanj odložili do leta 2005, vendar so bili že nekaj let pred letom 2000 redni udeleženci mednarodnega vojaškega romanja v Lurd. Med več kot petdeset romarji je bil vedno tudi grškokatoliški škof in vsaj en general. Duhovno oskrbo želijo uvesti za vernike vseh cerkva (najštevilčnejše so ruska in ukrajinska pravoslavna, grškokatoliška in rimokatoliška), prve

---

²⁴⁵ Glej (Plut, 2002, str. 192)

²⁴⁶ Glej (Knežević, 2009, str. 131)

²⁴⁷ Glej (Lazarević, 2009)

²⁴⁸ Glej (Samsa, 2010)

²⁴⁹ Vir (CIA, 2009) navaja: Ukrainian Orthodox - Kyiv Patriarchate 50.4%, Ukrainian Orthodox - Moscow Patriarchate 26.1%, Ukrainian Greek Catholic 8%, Ukrainian Autocephalous Orthodox 7.2%, Roman Catholic 2.2%, Protestant 2.2%, Jewish 0.6%, other 3.2% (2006 est.)

vojaške duhovnike so uvedli leta 1999, redno pa se udeležujejo letnih konferenc vodilnih vojaških duhovnikov.²⁵⁰

Iz izkušenj in stikov v zadnjih letih dela načelnika Vojaškega vikariata dr. Jožeta Pluta izhaja, da imajo uvedeno delujočo vojaško duhovno oskrbo za pravoslavne, grkokatoličane in katoličane. Od leta 2003 se namreč udeležujejo mednarodnih konferenc vodilnih vojaških kaplanov (IMCCC). Leta 2009 sta se konference udeležila pravoslavni duhovnik in grkokatoliški škof, ki je odgovoren za duhovno oskrbo vojakov grkokatoličanov.

Do leta 2002 »od evropskih držav samo Bolgarija, Moldova, Makedonija in Albanija še niso uvedle duhovne oskrbe državljanov v uniformi, čeprav vse imenovane države že nekaj časa delajo na tem projektu, vključno z Belorusijo in Zvezno republiko Jugoslavijo.«²⁵¹

Na vprašalnik MO ni odgovora.

---

²⁵⁰ Glej (Plut, 2002, str. 192)

²⁵¹ Glej (Plut, 2002, str.14);na strani 205 Plut med take, ki formalno leta 2002 nimajo urejene duhovne oskrbe, uvršča tudi Ukrajino in Belorusijo.

3. Sestava po veroizpovedih in zvrsteh ter pristojnosti

V sodobnih vojskah velja pravilo, da vojaški duhovnik ni postavljen le za vojake svoje vere, ampak mora poskrbeti za duhovne potrebe vsakega vojaka, posebej iz enote, ki ji je dodeljen. Če verska pravila tega za posamezne obrede ali zakramente ne dopuščajo, ga mora napotiti na duhovnika njegove vere, mu zagotoviti dostop do njega, ali mu kako drugače pomagati. V skladu z versko sestavo prebivalstva in torej tudi vojaštva, razpoložljivimi duhovniki in svojo zgodovino so posamezne države uvedle naslednje duhovne oskrbe: **Belgija** katoliško, protestantsko in judovsko, katerim je dodala humanistične kaplane, sedaj pa razmišljajo o muslimanskem. **Danska in Norveška**²⁵² evangeličansko luteransko (državna cerkev), **Francija** katoliško, protestantsko in judovsko ter sedaj muslimansko (prvi muslimanski kaplan leta 2006, v perspektivi jih bo 40), **Grčija** pravoslavno, **Italija, Luksemburg, Portugalska in Španija** katoliško, **Nemčija in Kanada** katoliško in protestantsko. **Nizozemska in Belgija** sta poleg katoliških, protestantskih in judovskih kaplanov uvedli tudi tako imenovane humanistične kaplane oziroma nekonfesionalne svetovalce. **Združeno kraljestvo** ima anglikanske duhovnike, duhovnike škotske cerkve in tako imenovanih svobodnih cerkva (protestantske cerkve kot so na primer baptisti, kongregacionalisti, prezbiterijanci, metodisti) in katoliške duhovnike. Za duhovno oskrbo vojakov judovske vere je bil za vse tri zvrsti oboroženih sil na voljo civilni rabin. Pred kratkim pa je obrambno ministrstvo zaposlilo še pet duhovnikov: muslimanskega, Sikha, judovskega, budističnega in hinduističnega. **Združene države Amerike** imajo poleg katoliških, pravoslavni ter judovskih duhovnikov tudi imame, duhovnike več kot 120 protestantskih cerkva, mormone in "Christian Science".

Češka vojaška duhovna oskrba zaposluje katoliške in evangeličanske duhovnike; **estonska** luteranske, pravoslavne, baptistične in metodistične; **hrvaška** katoliške; **latvijska** luteranske in baptistične; **litvanska** katoliške, luteranskega in pravoslavnega; **madžarska** katoliške duhovnike (katoliški ordinariat), kalvinistične in luteranske pastorje (protestantsko vojaško kaplanstvo) ter rabine (vojaški rabinat); **poljska** katoliške, luteranske in pravoslavne; **romunska** pravoslavne in katoliške; **slovaška** katoliške in duhovnike 11 registriranih cerkva in verskih skupnosti; **slovenska** katoliške in evangeličanske.

Švica ima v vojski evangeličanske reformirane in rimskokatoliške duhovnike, **Avstrija** katoliške in protestantske, **Finska** evangeličansko luteranske in pravoslavne (državni cerkvi), **Irska** katoliške in protestantske, **Malta** katoliške. V duhovno oskrbo **švedskih** oboroženih sil so vključene evangeličansko-luteranska državna cerkev in tako imenovane svobodne cerkve (tudi katoliška in pravoslavna).

Bosna in Hercegovina ima imame ter katoliške in pravoslavne duhovnike, **Rusija** pravoslavne, **Ukrajina** pa pravoslavne, grkokatoliške in katoliške.

Na 21. mednarodnem srečanju vodilnih vojaških kaplanov (IMCCC) februarja 2010 v Madridu je bilo zastopanih 34 držav in 7 ver (katoličani, protestanti, anglikanci, pravoslavni, judje, muslimani, budisti).²⁵³

²⁵² Norveška ima tudi katoliškega kaplana rezervista.

²⁵³ Glej (Conferencia, 2010)

Večina držav nima posebne duhovne oskrbe s posebnim vodstvom za vsako zvrst. Za tako ureditev je gotovo potreben določen obseg vsake zvrsti, pa tudi bogata tozadevna tradicija. V **Združenem kraljestvu** ima vsaka zvrst oboroženih sil lastno duhovno oskrbo, ki je sestavljena iz treh vej: prva - anglikanska - vključuje tako imenovane episkopalne cerkve (Church of England, Church of Wales in Church of Ireland); druga skrbi za pripadnike škotske cerkve in svobodnih cerkva. Tretja, rimskokatoliška veja je leta 1952 dobila vojaški vikariat, ki je sedaj ordinariat. **Združene države Amerike** imajo za vsako zvrst svoj lastni sistem duhovne oskrbe. Tudi **Danska** ima za vsako zvrst posebno vejo duhovne oskrbe. **Kanada** je imela najprej za vsako zvrst posebno vejo, potem so se te duhovne oskrbe združile in obstaja ena protestantska in ena katoliška duhovna oskrba, ki pokrivata vse tri zvrsti.

Med državami so še razlike glede pristojnosti duhovne oskrbe. Povsod so vojaški kaplani pristojni za osnovno ciljno skupino in za njihove družinske člane, oziroma osebe, ki z njimi živijo v skupnem gospodinjstvu. V večini večjih oziroma številčnejših vojska so osnovna ciljna skupina le vojaki, častniki ter civilno osebje vojaških služb in obrambnih ministrstev. Drugod osnovna ciljna skupina vsebuje še druge na primer policijo, zapore, reševalce, gasilce.

Zaradi jasnosti je treba zapisati, da gre tu za vprašanje organizacije in le ponekod tudi financiranja. Govorimo o vojaški duhovni oskrbi kot organizacijski enoti, ki ponekod vključuje tudi duhovno oskrbo - s posebnimi organizacijskimi podenotami ali brez njih - »nevojakov«, na primer policije, zaporov, ... Dejstvo, da na primer nekje vojaška duhovna oskrba ni pristojna za policijo, zapore itd. ne pomeni, da so te ustanove brez duhovne oskrbe, ali da jim je ne zagotavlja in plača država. Nasprotno: tako je na primer v vseh državah, kjer država plačuje vse duhovnike ali v celoti zagotavlja financiranje cerkva, ki svoje duhovnike namenjajo tudi za duhovno oskrbo državnih institucij; tako je tudi na primer v pregovorno sekularni Franciji, ki plačuje iz proračuna zaporniške in bolnišnične kaplane in v »katoliških« Portugalci in Španiji; na Češkem in v Estoniji država plačuje zaporniške kaplane, ki ne spadajo pod vojaško duhovno oskrbo, na Poljskem pa tudi v drugih ustanovah. Malta plačuje kaplane v javnih bolnišnicah, domovih za ostarele, javnih pokopališčih, šolah, zaporih, policiji in oboroženih silah.²⁵⁴

V **Italiji** je ta pristojnost obsegala oborožene sile, finančno policijo, karabinjerje, policijo, Rdeči križ, Malteški viteški red, gasilce in zapore, sedaj pa poleg vojaških oseb še finančno policijo, Rdeči križ, Malteški viteški red, gasilce in zapore. V **Luksemburgu** vojaški kaplani oskrbujejo vojsko in policijo, v **Nemčiji** vojake, civilne uslužbence zveznih oboroženih sil, na **Portugalskem** člane oboroženih in varnostnih sil. **Hrvaški** Vojaški ordinariat skrbi za vojake, policiste in zapornike. **Latvija** ima kaplansko službo, preko katere so verske organizacije prisotne v javnih ustanovah kot na primer: zapor, vojska in povsod, kjer običajno bogoslužje ni mogoče oziroma dosegljivo. Na **Poljskem** vojaški ordinariati skrbijo tudi za policijo, borce, skavte in njihove družine. Na **Slovaškem** skrbijo za vojake, policiste, člane reševalnih enot (gasilce), upokojeince teh ustanov ter zapornike, v **Sloveniji** za vojaških osebe in civilne uslužbence Ministrstva za obrambo, ki so katoliške vere in člane njihovih družin, ki živijo v istem gospodinjstvu, tudi če so polnoletni.

---

²⁵⁴ Glej tudi poglavje o financiranju.

4. Naloge

Med naloge duhovne oskrbe povsod sodi bogoslužje in drugi cerkveni obredi, kot so blagoslovitev objektov, pogrebi, podeljevanje zakramentov, kot na primer krščevanje in poročanje, ponekod pa tudi govorilne ure in duhovno svetovanje, sodelovanje v socialnih in prostočasnih dejavnostih, etična vzgoja, sodelovanje v štabnih dejavnostih, pomoč poveljujočim, skrb za dužine vojakov in drugo. Skrbijo za izobraževanje duhovnikov v rezervi, bodočih vojaških duhovnikov in za stalno izobraževanje svojih članov. Vse države, ki imajo to izkušnjo, poudarjajo vlogo kaplanov na nalogah zunaj domače države, posebej v zvezi s "peace keeping" in "peace enforcement" operacijami. Povsod, še posebej v državah, ki so odpravile ali odpravljajo splošno vojaško obveznost, je prisotna usmerjenost v družino. Etični pouk je naloga vojaških duhovnikov mnogih držav.

Ob ukinjanju nabornišтва, uvajanju poklicnih vojska in vedno pogostejših odhodih na mednarodne misije se naloge duhovne oskrbe razvijajo v smeri podpore družinam, ne le materialne in pravne, ampak tudi razvoju načinov, kako ohraniti povezanost ob nekaj mesečni fizični oddaljenosti. Po uvedbi te službe v vojske tranzicijskih držav se je pokazala potreba po odpravljanju težav vernih pri javnem izražanju vere, ki izhajajo iz preteklega veri neprijaznega obdobja.

Francoska vojaška duhovna oskrba temelji na vzorcu, ki obravnava prakticiranje religije kot privatne zadeve. Zato se v glavnem vojaških duhovnikov ni vključevalo v projekte in naloge vojaškega poklica (vojaške projekte). Vendar nastopajo kot svetovalci za verske in cerkvene zadeve v vojaških štabih. Obstaja tudi uredba o etični ali verski vzgoji v okviru rednega predvidenega šolanja in pouka.

Grčija poudarja delo vojaškega duhovnika na socialnem in socialno pedagoškem področju v zvezi s stacioniranjem daleč od doma zunaj domovine v povezavi z omejenimi možnostmi družinskih obiskov in nizkimi dohodki vojakov. Posebej revne vojake je treba finančno podpreti. Pomemben je etični pouk v okviru vojaške vzgoje. Skupaj s poveljnikom se duhovnik posveča organizaciji knjižnice, predvajanju filmov, diskusijskih večerov, uram socialnega dela ipd.

Italijani razen pastoralnih nalog poudarjajo sodelovanje pri moralni in državljanski vzgoji enote. Glavni poudarek dela je na družini. Ker oskrbujejo tudi družine vojakov, sodi sem tudi priprava za birmo, šola za življenje. Programov se na primer udeležujejo tudi dekleta vojakov. Vojaška škofija, ki šteje 250 duhovnikov, je konec prejšnjega stoletja zaključila štiriletno sinodo. Škof Giuseppe Mani v svojem pastirskem pismu (Mani, 1996) postavlja za izhodišče sinode družino. "Za vsakim možem bomo skušali videti njegovo ženo in otroke, za vsakim mladeničem njegovo dekle in njegovo prihodnost."

Tudi v Nemčiji je "Šola za življenje (Lebenskundliche Unterricht)", ki jo izvajajo vojaški duhovniki, vgrajena v vzgojno-izobraževalni načrt vojaške službe. Vojakom pa se lahko tudi oprusti udeležba v tem programu.

Med naloge španskih duhovnikov spada razen verskega in etičnega pouka tudi (ob pomoči pedagoškega osebja) skrb za izboljšanje izobrazbene ravni in razgledanosti vojakov. Načrti nadaljnega razvoja gredo v dve smeri: zagotoviti učinkovito integracijo službe verske oskrbe

v oborožene sile, da bi se izognili nevarnosti, da bi ta služba postala enostavno nudenje obredov od zunaj; prilagoditi izbiro in pripravo kaplanov profesionalizaciji in tehnizaciji sestavnih delov oboroženih sil. Duhovna oskrba se razvija zaradi nove zakonodaje, reforme in vzpostavitve novih armad, vključevanja žensk, vključevanja oboroženih sil v vedno večji meri v mednarodne obrambne organizme, uvedbe poklicne vojske s popolnim prenehanjem naborništva, prisotnost latinoameričanov, nove tehnologije.

V duhovno oskrbo Britancev spada tudi etični pouk, tako imenovane duhovne ure (Padres Hours) in seminarji za oblikovanje značaja (Character Training), v katerih se razen svetopisemskih in verskih tem obravnavajo tudi etična vprašanja, pomembna za vojaški poklic(tradicija, patriotizem - domovinska zavest, svoboda, jedrsko oboroževanje) kot tudi etični problemi vsakdanjega življenja (odnos do denarja, spolnost ...). Kot je podrobneje opisano v (Čepar, 1999, 3), so kaplanom na voljo posebej pripravljene učni kompleti za pet področij, ki so obvezna za vse častnike in temeljijo na krščanskem izročilu. To so družina, stres, srečanje z razdejanjem, izguba ljubljene osebe in žalovanje, morala. Morala je najnovejšo področje in poudarja šest kreposti: pogum, zvestobo, disciplino, poštenje, nesebično odgovornost in spoštovanje drugih.

Razen pastoralne službe je njihova naloga na Norveškem tudi "moralno, družbeno in etično usmerjanje; oblikovanje značaja; sodelovanje s civilnimi verskimi ustanovami in narodnokulturna vzgoja". Kaplani so vgrajeni v organizacijo in imajo pomembno vlogo glede pastoralne skrbi za posameznike, svetovanja poveljnikom v zadevah vere, etičnih vprašanj in problemov ter vprašanj v zvezi z osebjem in vodenjem.

V petdesetih in šestdesetih letih je duhovna služba ZDA razvila bogate učno-vzgojne programe, kot na primer za oblikovanje značaja, vodenje značaja, obogatitev osebnosti(Character Education, Character Guidance, Personal Enrichment). Duhovnike tudi povabijo, da enote, ki gredo v druge države, poučijo o verskih navadah teh dežel. Posebej je poudarjena skrb vojaških duhovnikov za družine vojakov in njihovo duhovno povezanost. Urejene duhovne zadeve na ravni posameznika kot tudi v krogu družine smatrajo za pogoj za dobro opravljanje nalog vojaka. Revija "Smart Families"(Pametne družine), ki jo izdaja družinska služba v okviru službe vojaških duhovnikov vojaškega letalstva ZDA, bi lahko bila v ponos vsaki družinski svetovalnici ali šoli vzgoje za skupno življenje in družino.

Češka poudarja spremljanje vojakov, ki služijo pod ekstremnimi pogoji, ter kontakt in bližina njihovim družinam. Spremljanje je prvič na človeški ravni z udeležbo v veselju in skrbeh in drugič na verski ter zakramentalni ravni. V specifično vojaško okolje je treba vnesti občutljivost za moralne vrednote in vedenje o etičnih vprašanjih, ki se tičejo vojaške službe, prizadevati si in dati svoj delež pri posredovanju teh vrednot in njihovem uresničevanju v življenju. Versko pogosto popolnoma neizobraženim pripadnikom vojske v sprejemljivi obliki posredovati vsaj nekaj pojma o osnovah krščanske vere in se truditi za zmanjšanje najostrejših protikršćanskih predsodkov ter tako dvigati samozavest prakticirajočih kristjanov. Pomembno je, da je ta služba ekumenska, vendar brez relativiziranja in sinkretičnih prvin.

Hrvati vidijo dragocenost uvajanja različnih pastoralnih poti: pastorala moških (različna od pastorale žensk in otrok), duhovne vaje, redna kateheza, romanja, osebni stik med kaplani in vojaki ter policisti.

Naloge litvanskega vojaškega kaplana obsegajo obiske vojaških enot, darovanje maše in vodenje ostalih oblik bogoslužja, podeljevanje zakramentov, poučevanje vere in morale,

pripravo posvetov o veri in morali, upravljanje in skrb za vzdrževanje cerkvenega premoženja, ki mu je zaupano, ter opravljanje drugih pastoralnih dejavnosti. Vojaški kaplan zaupno poroča poveljniku enote in svetuje v zadevah morale, vesti, vere in vzgoje kot tudi v vprašanih vojaške enote in pozitivnega razvoja osebnosti ter sodeluje pri sestankih vodstva pri reševanju teh vprašanj. Družinskim članom vojakov nudijo duhovno pomoč in po potrebi obveščajo poveljnika o nastalih problemih

Madžarski kaplani organizirajo poletni tabor (od leta 2004) za otroke vojakov od 10 do 16 let, s predavanji, aktivnostmi in bogoslužjem.

V Sloveniji pripadniki Vojaškega vikariata skrbijo za redno zagotavljanje duhovne oskrbe s svojo navzočnostjo med pripadniki in pripadnicami SV in MO ter njihovimi družinskimi člani tako, da jih pripravljajo na prejem zakramentov, delijo zakramente krsta, prvega svetega obhajila, birme, poroke, spovedi in bolniškega maziljenja. Sodelujejo pri usposabljanjih, na terenskih vajah in tudi pri delu na mednarodnih vajah ter v operacijah kriznega odzivanja. Pripravljajo bogoslužja in se jih udeležujejo. Pripravljajo in izvajajo kulturni verski program ob večjih praznikih. Obiskujejo pripadnike na terenskih usposabljanjih in mednarodnih operacijah miru in kriznega odzivanja. Na nekaterih misijah je ves čas prisoten tudi vojaški kaplan. Organizirajo in se udeležujejo romanj za vojake katoliške (Lurd) in mednarodnih srečanj (Mejannes) za vojake evangeličanske vere. Organizirajo enodnevna in večdnevna srečanja za pripadnike, ki so bili ali odhajajo na mednarodne operacije miru, tečaje meditacije, srečanja parov in tabore za otroke. Poveljnikom in vojakom svetujejo z vidika etike, morale in religijskih vprašanj; vojakom so stalno na razpolago za pogovor in nasvet; pripravljajo udeležence pred odhodom na mednarodne operacije miru z vidika vere in običajev na področju, kamor gredo, ter z vidika duhovnega reševanja odprtih družinskih ali medsebojnih vprašanj. Pripadnikom in pripadnicam SV in MO ter njihovim družinskim članom, ki ne pripadajo katoliški ali evangeličanski skupnosti, omogočajo splošno duhovno oskrbo in srečanja s predstavnikom njihove veroizpovedi. Njihovo vodilo je: »Žvest Bogu in domovini.« Iz tega izhaja prizadevanje za zvesto služenje vojaku in širši skupnosti, ki je utemeljeno z lastno izkušnjo duhovnega življenja in vere v Boga.

Razen pastoralnih nalog imajo tudi v Avstriji na skrbi "Šolo za življenje". Ta se za vsako vero posebej občasno izvaja po enotah, in sicer ločeno za vojake, podoficirje in oficirje. Neposredno so vključeni v izvajanje temeljnega verskega pouka, opravljanje božje službe ter skrb za otroke, ostarele in bolne. Posebej pomembna je prisotnost duhovnika, ko so vojaki v težkih življenjskih položajih (na primer primer smrtne nevarnosti) in ko so daleč od doma v tujih državah in tujih morda celo neprijaznih okoljih in kulturah (posebne misije v drugih državah, kot na primer Bosna, Ciper itd.)

V Bosni in Hercegovini se zavedajo, da je večnacionalna in večverska skupnost in sožitje za BiH biti ali ne biti. Vojaška duhovna oskrba mora to upoštevati, prispevati k sožitju in biti v tem zglede drugim segmentom družbe.

V Rusiji uveljavljajo vzorec "dober vernik - dober vojak".

Tudi Ukrajina z vojaško duhovno oskrbo išče oblike in pospešuje sožitje med pravoslavniimi, grkokatoličani in katoličani.

Duhovniki sodelujejo v štabih in so posebej dragoceni svetovalci poveljnikov, prispevajo k boljšim načrtom, večjim uspehom in zmanjšujejo konflikte. General Charles J. Wax (Čepar,

1999, 2) pričakuje njihovo pomoč na strateški, taktični in operativni ravni. Tako kot posameznik ima tudi enota osebnost. Kaplan naj jo pomaga poveljniku razumeti. Značilna je izjava komandanta hrvaške vojne mornarice: »Kjer je duhovnik v enoti, ni problemov.« Glede posameznika ima pravico in dolžnost zaupnosti, na ravni enote pa lahko poveljniku svetuje, kako odpraviti najpomembnejše probleme.

Glavni kaplan USEUCOM Arnold Resnicoff je ugotovil, da v mnogih kriznih žariščih, kjer delujejo mirovne sile članic Nata, kaplane priznavajo kot naravni most med sprtimi stranmi. Sam je sodeloval v skupinah, ki skušajo krajevne voditelje pripeljati do sprave. Svoje pozitivne izkušnje je prenesel na še nekaj kaplanov in jih tako usposobil za pospeševanje občutljivega procesa sprave.

Ena od pomembnih nalog vojaških kaplanstev, predvsem katoliških, je priprava vsakoletnega mednarodnega romanja vojakov v Lurd. Navadno se ga udeleži okrog 20 000 vojakov iz 30 do 40 držav vsega sveta. Leta 1998 sem se sam prvič udeležil tega romanja, z menoj pa (tudi prvič) še pet častnikov Slovenske vojske in duhovnik. Takrat smo prvič šli kot slovenska delegacija z duhovnim (duhovnik Igor Luzar), vojaškim (major Dušan Krošl) in civilnim (podpisani) vodstvom, kot je za to romanje v navadi. V vojaškem taboru so nam organizatorji (francoska vojaška škofija) pripravili dva šotora, ob otvoritveni slovesnosti so nas pred 20 000 udeleženci javno pozdravili kot "Slovenijo". To je bilo 40. romanje, mi pa smo se odpravili na pot z vlakom, zastavo smo imeli v prtljagi, častniki pa so potovali v civilu in imeli vojaško obleko v kovčkih. Naslednje leto smo potovali z lastnim kombijem in nas je bilo 16. Bilo je tudi pet gardistov s svečanim praporom in v svečanih uniformah. Najvišji vojaški čin pa je bil brigadir.²⁵⁵ Od leta 2000 slovenski vojaki redno romajo v Lurd z avtobusom in dobro izdelanim programom v organizaciji vojaškega vikariata.²⁵⁶ Duhovni, mirovni in verski vidiki romanja se prepletajo z drugimi, kot so ustvarjanje zaupanja, spoznavanje in druženje. Za krepitev sodelovanja je romanje pomembno tudi kot vaja vseh držav udeleženk v skupni organizaciji tako velike in zahtevne prireditve s celo vrsto protokolarnih, družabnih in verskih dogodkov za ožje delegacije in za množično udeležbo (Bric, 1999 in Luzar, 1999).

Pomembna mednarodna dejavnost vojaških kaplanstev oziroma ustreznih služb je letna mednarodna konferenca vodilnih vojaških kaplanov. Začelo se je leta 1990 na pobudo vodilnega ameriškega vojaškega kaplana v Evropi v organizaciji USEUCOM. Prvih konferenc so se udeležili vodilni vojaški kaplani članic Nata, pozneje pa so povabili udeležence širšega kroga držav.²⁵⁷ Avtor tega besedila se je udeležil konference leta 1999 na Dunaju na povabilo vojaškega atašeja ZDA kot opazovalec.²⁵⁸ Leta 2010 se je v začetku februarja 21. konference udeležil dr. Jože Plut.

---

²⁵⁵ Prvi pripadnik Slovenske vojske na mednarodnem vojaškem romanju v Lurd je bil leta 1994 Dragutin Mate, ki se je romanja udeležil v okviru delegacije avstrijske vojske. Več o teh in naslednjih romanjih glej tudi v (Pregelj, 2005, str. 29-68)

²⁵⁶ Glej tudi (Plut, 2002, str. 180)

²⁵⁷ Glej (Plut, 2002, str. 168)

²⁵⁸ Več o tej konferenci glej v (Čepar, 1999, 1) o naslednjih pa v (Pregelj, 2005, str. 29-68)

5. Položaj, izobrazba in število vojaških duhovnikov

V vseh obravnavanih državah nastopa država preko vlade oziroma ministrstva kot formalni delodajalec in plačnik vojaških duhovnikov. Omenili smo že neuresničene predloge v ZDA, da bi bili duhovnike zagotavljali redovi oziroma verske skupnosti. Zanimivo je ravnanje protestantskih duhovnikov na ozemlju bivše DDR po združitvi obeh Nemčij. Po oblikovanju skupne vojske jih je država povabila, da bi duhovno oskrbovali svoje vernike v vojaški službi na isti način kot je bilo to urejeno prej v vojski ZRN. Ker pa so imeli iz prejšnjih desetletij slabe izkušnje z oblastjo, so duhovno oskrbo zagotovili, odklonili pa državno službo in državno plačo. Tako so bili nekaj let pri tem pravilu edina izjema, vendar so se sedaj že vključili v sistem. Položaj je dostikrat obrnjen, kot na primer v Italiji, kjer je duhovnik v vojski bolje plačan kot v župniji.

Srečamo več različnih oblik zaposlitve, od polne zaposlitve do delne in občasne, na primer na osnovi vpoklica. Prostovoljci so predvideni v nekaterih primerih kot občasno dopolnilo stalni sestavi. Lahko imajo status vojaka ali civila, aktivnega ali rezervista.

Vojaško uniformo, navadno s posebnimi oznakami duhovne službe, nosijo v večini članic Nata, razen v Grčiji, Nemčiji in Španiji; pa tudi v Avstriji, v Švici in na Finskem. Z uniformo so povezane nekatere pravice, ki jih zagotavlja vojakom mednarodno pravo, zato za duhovnika pomeni ugodnost. V Nemčiji so oblikovali obleke, ki sicer niso uniforma, vendar jih nepoznavalec od uniforme težko loči. Možna je tudi duhovniška in civilna obleka.

Čine imajo duhovniki v večini članic Nata z izjemo Danske, Francije, Nemčije, pa tudi v Avstriji, v Švici in na Finskem. V Romuniji, na Hrvaškem (razen na vojaških vajah) in Švedskem v miru duhovniki ne nosijo uniforme niti činov. Na Hrvaškem nimajo osebne ampak položajni čin. To pa še ne pomeni, da vojaška lestvica zanje ni pomembna. Tako se na primer na hrvaškem plače in druge pravice določajo na naslednji način: vojaški škof - general bojnik, glavni vikar - stožerni brigadir, kaplan - major. Vojaški škof je ponekod (npr. Nemčija) škof neke civilne škofije z dodatno zadolžitvijo vojaškega škofa. Kjer ni tako, ima navadno čin generala, v Italiji na primer s tremi zvezdicami (Generale corpo d'armata). Vojaški kaplani začnejo po zaključku duhovniškega izobraževanja, izbirnem preizkusu in dodatnem usposabljanju za vojaškega kaplana na ravni poročnika in lahko sčasoma napredujejo do polkovnika. S činom imajo določeno plačo in nekatere druge pravice, vendar ne pravice poveljevanja.

Duhovniki so navadno v disciplinskih zadevah odgovorni svojim vojaškim poveljnikom, v strokovnih, to je verskih, pa svojim cerkvenim predstojnikom. Vojaško podrejenost v tem smislu imajo vse članice Nata, razen Nemčije, Nizozemske, Španije in Madžarske ter nečlanice Švedske v miru.

Vse te prvine se na različne načine prepletajo. Tako so na primer v Belgiji vojaški duhovniki kot civilni državni uslužbenci organizacijsko vključeni v oborožene sile. Nimajo statusa vojakov, vendar so podrejeni vojaški kazenski zakonodaji. Vodje službe so upravno in disciplinsko podrejeni neposredno obrambnemu ministru, v verskih zadevah pa nadrejenemu cerkvenemu uradu. Drugi vojaški duhovniki so podrejeni strokovno in disciplinsko tem vodjem, upravno pa vojaškemu poveljstvu. Čeprav niso vojaki, nosijo uniformo svoje zvrsti z oznako duhovne službe in pripadajočo oznako čina. Vodilni so na ravni generalov, dekani na ravni višjih častnikov, drugi pa na ravni častnikov.

Za sprejem v to službo se praviloma zahteva dokončana duhovniška izobrazba, ki kandidatu omogoča duhovniško delo med civilisti. Naloga obrambnih ministrstev oziroma oboroženih sil je, poskrbeti le za posebna znanja, ki so duhovniku potrebna za delo z vojaki. V Italiji se izkušeni duhovniki za kaplanstvo pripravljajo po programu 1 do 3 mesece. Potem se vključijo v stalno izobraževanje, kar pomeni vsaj eno srečanje kaplanov na leto. Če dodamo še sodelovanje v sinodi, pridemo do štirih tednov na leto. Romuni za sprejem v vojsko zahtevajo vsaj dve leti pastoralnih izkušenj, podporo cerkve, dobro zdravje, moralno obnašanje in starost do 40 let. Po sprejemu gredo na dvomesečni tečaj na vojaški akademiji, ki ga vodijo vojaški in teološki univerzitetni profesorji, in ga zaključijo z izpitom. Potem so vključeni v stalno izobraževanje, uvajajo pa tudi dvomesečno podiplomsko izobraževanje.

Na mednarodnem srečanju kaplanov v Badnu so svoj sistem izobraževanja kaplanov predstavili Britanci (Whitton, 1999). Tečaj za novince, ki ga novinci opravijo preden gredo v enoto in dobijo obleko, je doslej trajal 21 dni, razširjajo pa ga na štiri tedne. Tu se seznanijo z vojaškimi veščinami, odnosi z vojaško skupnostjo, perečimi etičnimi in duhovnimi temami in se naučijo uporabljati že pripravljene učne pripomočke, kot na primer posebne učne komplete. Po letu in pol službe gredo na 10-dnevni prvi nadaljevalni tečaj. Drugi nadaljevalni tečaj, ki je enako dolg, je priprava za napredovanje na mesto starejšega kaplana brigade, tretji pa za starejšega kaplana divizije. Vsako leto morajo opraviti petdnevni divizijski tečaj, ki ga vodi starejši kaplan divizije. V prvem letu službe kaplani skupaj z zdravstvenimi delavci in pravniki opravijo štiritedenski strokovni častniški tečaj, pozneje pa štiritedenski uvodni tečaj za divizijsko osebje, ki jim posreduje znanje za delo z vodstvom in drugim osebjem divizije.

Število duhovnikov v posamezni vojski daje prvi vtis o velikosti te službe. Vendar bi bilo treba podatku, da je imela leta 1999 Belgija 75 vojaških duhovnikov, Danska 135, Francija 419, Italija 250, Luksemburg enega, Nizozemska 235, Portugalska 82, Španija 315, Združeno kraljestvo 631, Norveška 60, Kanada 187, ZDA 3460, Avstrija 27, Finska 25, Irska 18, dodati še podatek o številu delno, občasno ter po drugačnih pogodbah zaposlenih, rezervistov, prostovoljcev in drugih sodelujočih, kot so na primer laični pomočniki.

Število katoliških duhovnikov (škofijskih in redovnih), diakonov, redovnikov in redovnic v vojaških škofijah je bilo leta 2004 v Avstriji 31, Belgiji 25, Franciji 244, Nemčiji 79, Veliki Britaniji 97, Italiji 287, Nizozemski 17 (2003), Portugalski 64, Španiji 187.²⁵⁹

Ponekod število kaplanov raste. Francija je konec devetdesetih let prejšnjega stoletja načrtovala zmanjšanje njihovega števila v naslednjem desetletju na 240 (Bray, 1998). To je povezano z zmanjševanjem obsega oboroženih sil in ne pomeni manj kaplanov na isto število oseb neke vere. Pomemben podatek za presojo kakovosti duhovne oskrbe je zato število vojakov na enega duhovnika. Za Američane je značilno prizadevanje za več kaplanov. Posebej je znano, da si prizadevajo za zaposlitev večjega števila katoliških duhovnikov, kot jih lahko dobijo na voljo od škofij v ZDA, zato jih množično zaposlujejo iz Evrope (Poljska, Slovaška), Južne Amerike in celo iz Afrike. V obravnavanih državah z ustaljenim sistemom duhovne oskrbe razen v Nemčiji zagotavljajo duhovno oskrbo praviloma na ravni bataljona. V britanskih kopenskih silah je en duhovnik na 870 vojakov, radi pa bi dosegli duhovnika na

---

²⁵⁹ Glej (CATHOLIC-HIERARCHY, 2009). Bralec naj bo pozoren na dejstvo, da je to podatek le za posvečene osebe v katoliških vojaških škofijah in ne za celotno število duhovnikov ali celo zaposlenih v vojaški duhovni oskrbi. Nemčija je imela leta 2009 na primer v evangeličanski in katoliški duhovni oskrbi skupno 502 zaposlena, od tega 191 duhovnikov in drugih posvečenih oseb.

400 do 600 vojakov. Pri bojnih bataljonih je to vedno zagotovljeno. Kanada je dosegla razmerje 1: 500. ZDA ne more podati razmerja, ki bi veljalo splošno, ker so razlike predvsem med verami; tako na primer pravoslavni duhovnik oskrbuje povprečno 250 svojih vernikov, rimskokatoliški pa 800. Avstrija praviloma zagotavlja vsaj enega vojaškega duhovnika na polk (regiment, enota med bataljonom in brigado reda velikosti 1000 ljudi). Nemčija ima cilj 1500 vojakov na duhovnika. To je tudi njen kriterij za nastavitev duhovnika kake vere, ki doslej ni imela duhovnika. Norma Slovaške je en duhovnik na 700 oseb. Večina držav zagotavlja duhovno oskrbo na ravni bataljona.²⁶⁰ Pomemben podatek za vrednotenje tega razmerja je tudi, ali ima država naborniški sistem.

Število katoliških duhovnikov, diakonov, redovnikov in redovnic se je v vojaških škofijah Avstrije, Nemčije in Portugalske od leta 1999 do leta 2004 povečalo, v vojaških škofijah Belgije, Francije, Velike Britanije, Italije, Nizozemske in Španije pa zmanjšalo.²⁶¹

V bivših socialističnih državah, kjer so morali po letu 1990 začeti graditi od začetka, je tudi število duhovnikov, ne glede na obseg vojaških sil, nek pokazatelj prizadevanj na tem področju in dosežene kakovosti službe. Leta 1999 jih je Češka imela 7 (leta 2006 18 in leta 2009 24 (v končnem planu 25)), Madžarska 41 (31 polno in 10 delno zaposlenih, leta 2009 29 polno zaposlenih in neznano število delno), Poljska 191 (129 polno in 62 delno zaposlenih; leta 2010 pa je katoliški vojaški ordinariat zaposloval 250 oseb, od tega 150 duhovnikov, pravoslavni pa 18 oseb), Estonija 10 (Prvega so zaposlili leta 1994, konec stoletja jih je bilo 13 aktivnih, leta 2009 pa 16), Latvija 10 (leta 2002 pa že 39), Litva 10 (leta 2000 že 17), Romunija 40. Hrvaški vojaški ordinariat je leta 1998 štel 10 ljudi, naslednje leto 11, končno število duhovnikov so takrat ocenjevali na 30, leta 2004 je v ordinariatu bilo 36 posvečenih oseb (24 duhovnikov in 12 redovnic, redovnikov ali diakonov); leta 2009 je ordinariat zaposloval 74 oseb. Slovaška sestava duhovne službe je leta 1999 bila: na uradu v ministrstvu 3 duhovniki, v Generalštabu 1 duhovnik, vsako od treh vrhovnih poveljstev ima po enega duhovnika, predvidena so mesta za duhovnike v brigadah in vojaških šolah - po en duhovnik na brigado ali vojaško šolo; leta 2004 je bilo v vojaški škofiji 21 posvečenih oseb, leta 2006 22; leta 2009 je katoliški ordinariat imel 48 kaplanov in sicer 17 vojaških, 14 policijskih, in 16 zaporniških, za druge veroizpovedi pa je bilo 11 duhovnikov (predvidenih 17) in 9 laikov. V Sloveniji je bil leta 2000 zaposlen en duhovnik, leta 2010 je skupno število 13 (4 ženske in 9 moških), od tega 5 katoliških duhovnikov, evangeličanska duhovnica in evangeličanski duhovnik.

Nečlanica Nata Bosna in Hercegovina je imela leta 2009 tri vojaške duhovne oskrbe, od katerih je bilo v katoliški zaposlenih 12 oseb, v pravoslavni 12, v muslimanski pa 16, torej skupno 40.

Število katoliških duhovnikov, diakonov, redovnikov in redovnic v vojaških ordinariatih bivših socialističnih držav je bilo leta 2004 v Hrvaški 36, Madžarski 14, Litvi 18, Poljski 219, Slovaški 21.²⁶²

---

²⁶⁰ Glej v (Plut, 2002) razpredelnico na straneh 206-207.

²⁶¹ Glej (CATHOLIC-HIERARCHY, 2009)

²⁶² Glej (CATHOLIC-HIERARCHY, 2009)

6. Financiranje

Vse države, ki imajo uvedeno duhovno oskrbo vojakov, to oskrbo plačujejo iz proračuna. To je povezano tudi z dejstvom, da le taka ureditev daje zagotovilo razpoložljivosti duhovnikov za nudenje te oskrbe ne glede na kraj, čas in premikanje vojaških enot.

Tako je tudi z duhovno oskrbo v drugih državnih ustanovah, v katerih za tako oskrbo skrbi država (policija, bolnišnice, zapori, sociala, šole, ...).

Podatek, v katerih ustanovah država neposredno finančno skrbi za duhovno oskrbo in kako velikodušno, je bolj ali manj pomemben glede na siceršnji sistem državnega financiranja cerkva. Če na primer država poskrbi za plače in pokojnine vseh duhovnikov, ne glede na to, kje delajo, ali Cerkvi drugače priskrbi dovolj sredstev, da to sama naredi, je finančno manj pomembno, ali je nek duhovnik zaposlen v državni ustanovi ali na župniji.

Obstajajo različne poti financiranja: država se obveže določene stroške (plače, pokojnine, vzdrževanje zgradb, administracijo, ...) financirati iz proračuna, cerkveni davek, celotno (Litva) ali delno (Poljska 80% in Slovenija 57%²⁶³) pokrivanje prispevkov za socialno varnost duhovnikov, cerkveni skladi, plače učiteljev verouka (ki se uči zunaj šole), dopolnilna sredstva za plače duhovnikov na podeželju, večna renta, namenitev dela dohodnine, davčne in carinske olajšave za cerkve, davčne olajšave za volila in darila cerkvam, davčne olajšave za donatorje (zmanjšanje osnove do 20% na primer v Latviji), nižji DDV za določene nabave cerkvam (na primer elektrika), možnost enakopravnega sodelovanja na natečajih za javna sredstva (sestavni del zamisli o državni nevtralnosti je, da cerkvene aktivnosti ne smejo biti v slabšem položaju kot aktivnosti na primer od države ustanovljenih krajevnih športnih klubov²⁶⁴). Neposredni od države sorazmerno neodvisni viri cerkva pa so na primer prihodek iz premoženja, donacije, volila in prispevki vernikov, dohodek iz gospodarske dejavnosti.

Belgija je prevzela skrb za plače in pokojnine duhovnikov in za vzdrževanje cerkvenih zgradb. Tudi v Luksemburgu se plače in pokojnine duhovnikov izplačujejo iz proračuna; duhovniki in drugi verski uslužbenci imajo glede socialne varnosti (pokojnina, bolezen, poškodbe, ...) iste pravice in iste pravne osnove zanje kot drugi javni uslužbenci. Podobno Grčija poskrbi za svojo Cerkev in plačuje plače in pokojnine vsem duhovnikom, ne glede na to, kje delajo.

Plače duhovnikov (sicer nizke) z vsemi prispevki iz proračuna pokrivata Češka in Slovaška.

Danska skrbi za svojo državno cerkev s cerkvenim davkom, dodatnimi državnimi subvencijami, skladi, dohodek pa je tudi iz premoženja in darov. Če letni prihodek 4.5 milijarde evrov preračunamo na velikost Slovenije²⁶⁵, dobimo primerljiv podatek 1.64 milijarde evrov. Podobno je na Norveškem, Švedskem in Finskem. Formalne vezi državnih cerkva teh držav z državo so sicer s časom bolj ohlapne (na Švedskem je državna cerkev nehala biti državna leta 2000), vendar je za polno financiranje cerkva poskrbljeno.

---

²⁶³ Od najnižje pokojninske osnove, ki je 60% povprečne plače; glej razdelek o Sloveniji.

²⁶⁴ Glej (Robbers, 2005, 2)

²⁶⁵ Štiri in pol milijarde delimo s faktorjem 2.74, ki predstavlja razmerje med prebivalstvom Danske (5 500 510) in prebivalstvom Slovenije (2 005 692); podatki o številu prebivalcev so iz (CIA, 2009).

Francija, je z gled ločenosti cerkve od države in je bila v ne tako daljnji preteklosti znana po neprijaznem odnosu do Cerkve. Neposredno financiranje ni dovoljeno, obstajajo pa štiri oblike posrednega financiranja. Če bi uporabili samo eno od teh (vzdrževanje cerkva in župnišč iz javnih sredstev) pri nas, bi se iz javnih sredstev financiralo 80 do 90 odstotkov cerkvenih izdatkov.

Nekatere države so kot enega od virov proračunskega financiranja cerkva uvedle možnost, da dohodninski zavezanci namenijo del dohodnine določeni cerkvi. To so na primer Italija (0.8%), Portugalska (0.5%), Španija (0.5%) in Madžarska (1% + 1%), Slovaška (1%), pa tudi Slovenija (0.5%). Vendar je treba opozoriti na bistveno razliko. Slovenija nakaže izbranim upravičencem samo del dohodnine tistih, ki so se za to odločili. Italija nakaže 0.8% celotne dohodnine in sicer v sorazmerju s tem, kako so se odločili tisti, ki so se odločili. Druge države imajo dosti manj upravičencev, ki se jim lahko nameni ta del dohodnine, in torej nekako konkurirajo verskim skupnostim.

Madžarska zbrani dohodnini tistih, ki so se odločili (okrog 15% jih izrazi svojo odločitev), doda še nek odstotek celotne dohodnine (do 2002 0.5%, leta 2003 0.8%, od 2004 dalje pa 0.9%), kar razdeli med cerkve v sorazmerju z deležem namenjenih dohodnin.

Slovenski zavezanec za dohodnino od leta 2007 dalje lahko nameni verski skupnosti ali drugi splošno koristni organizaciji 0.5% svoje dohodnine. Skupni znesek donacij verskim skupnostim (brez Karitas) je bil leta 2008 (iz dohodnine za 2007) 153 174 evrov. Delež tistih, ki se odločijo izkoristiti možnost donacije, je v Sloveniji (nad 20%) večji kot na primer na Madžarskem, kjer je okrog 15%.

Za primerjavo s Slovenijo je najbolj primerna Madžarska, saj ima glede verske svobode in verskih skupnosti Sloveniji najbolj podobno ustavno ureditev, glede na nekajstoletno skupno zgodovino pod vlado Habsburžanov ter geografsko bližino (je naša sosedja) sodimo v isti kulturnogodovinski krog, imamo pa tudi podobno izkušnjo polstoletnega neprijaznega odnosa do vere in zadnjih dvajsetih let prizadevanja za vključitev v mednarodne povezave in sodobno gospodarstvo.

Slovenija je v letu 2008 v proračunu namenila za vse verske skupnosti za namensko pomoč za socialne prispevke duhovnikov 2 milijona 304 tisoč evrov, za druge pomoči 55 tisoč evrov, 153 tisoč pa so verske skupnosti dobile kot dohodninsko donacijo, kar je **skupaj 2,512 milijona evrov**.

Madžarske cerkve so leta 2008 iz dohodnine prejele 49,8 (**10.1**) milijonov evrov, iz naslova večne rente 37,74 (**7,6**) milijonov, kot pomoč podeželskim duhovnikom 6,8 (**1.4**) milijonov, za učitelje verouka pa 13.88 (**2,8**) milijona.²⁶⁶ V oklepaju so navedene številke v milijonih evrov, ki so z upoštevanjem števila prebivalcev obeh držav preračunane na prebivalstvo Slovenije²⁶⁷ in zato primerljive s skupnim podatkom, ki za Slovenijo znaša **2,5 milijona evrov**. Pri tem niti za Slovenijo niti za Madžarsko nismo navedli niti primerjali podatkov za druga področja kot so na primer šolstvo, kulturna dediščina, socialne dejavnosti.

Na Slovaškem so cerkve leta 2007 prejele za plače duhovnikov 24 milijonov za administracijo glavnih uradov cerkva 5 milijonov, za delovanje dobrotelčnih organizacij in diakonij pa 2.3

---

²⁶⁶ Glej (Csepregi, 2008)

²⁶⁷ Zneske za Madžarsko smo delili s faktorjem 4.94, ki predstavlja razmerje med številom prebivalcev Madžarske (9 905 596) in številom prebivalcev Slovenije (2005 692).

milijona evrov. Skupno je to 31.3 milijona evrov, preračunano na prebivalstvo Slovenije²⁶⁸ pa je **11.5 milijona evrov**.

Na Češkem se je proračunska podpora verskim skupnostim (brez izdatkov za kulturno dediščino) od 18 milijonov čeških kron ali 702 000 evrov²⁶⁹ leta 1990 povečala na 1 285 milijonov kron ali 50 milijonov evrov leta 2007, kar preračunano na prebivalstvo Slovenije znaša 9.8 milijona evrov²⁷⁰.

Podatki financiranja verskih skupnosti v drugih državah kažejo, da jih države dojemajo kot dragocene sodelavce, ki so za določene nujne dejavnosti nenadomestljivi, nekatere druge tudi nujne dejavnosti, ki bi jih sicer morala zagotoviti država, pa opravljajo bolje in ceneje od države. Njihove dobrodelne organizacije na primer vzdržujejo infrastrukturo pomoči potrebnim, ki jo država ali mednarodne organizacije v primeru potrebe lahko uporabijo brez začetnih zagonskih vložkov, pritegnejo pa tudi velike količine prostovoljnega dela, ki za družbo pomeni proračunski prihranek.

Tako je tudi pri nas.

Iz poročil o dobrodelni dejavnosti Katoliške Cerkve in Evangeličanske Cerkve v Republiki Sloveniji, ki so povzeta v razdelku o Sloveniji, je na primer razvidno, da so njune dobrodelne organizacije leta 2009 pomagale okrog 100 000 posameznikom z denarno pomočjo, paketi hrane, obleko, obutvijo, šolskimi potrebščinami, duhovno podporo, izobraževanjem, zdravstvenimi storitvami, pravnimi in drugimi nasveti, toplimi in hladnimi obroki. Pomagale so jim iz tega, kar so same zbrale in iz drugih virov, med katerimi so tudi intervencijska sredstva Vlade RS in intervencijske zaloge hrane EU. Pri tem so za brezplačno delo pridobile na tisoče prostovoljcev²⁷¹ (Škofijska Karitas Koper 3 000, Škofijska Karitas Ljubljana 3 183, Nadškofijska Karitas Maribor 1 528, Škofijska Karitas Murska Sobota 1 200, Škofijska Karitas Celje 837, Škofijska Karitas Novo mesto več kot 500, EHO – Podpornica 75, ...), poskrbele za organizacijo njihovega dela v velikem številu manjših enot (na področju Ljubljanske škofije 116 župnijskih Karitas, na področju Celjske škofije 56 župnijskih Karitas, ...). Prostovoljci so opravili stotisoče prostovoljnih ur (Škofijska Karitas Koper 104 000 ur, Škofijska Karitas Ljubljana 136 611 ur, Nadškofijska Karitas Maribor 60 000 ur, Škofijska Karitas Murska Sobota 31 000, ...), vrednih več milijonov evrov, ki ga država ni plačala in ji ni bilo treba skrbeti ne za njegovo organizacijo na za kakovostno izvedbo.

Vlada Republike Slovenije je na primer s sklepom št. 41012-8/2009/2 dne 2. aprila 2009 Slovenski Karitas dodelila denarno pomoč v višini 500.000 evrov za nakup hrane. Karitas je 8. aprila 2009 z Ministrstvom za obrambo, Upravo za zaščito in reševanje podpisala pogodbo, v kateri se je zavezala k takojšnjemu nakupu in dobavi hrane v višini 500.000 evrov. Pripravila in izvedla je razpis za dobavitelje hrane za celotni znesek 500 000 evrov. Iz nakupljene hrane so Škofijske Karitas s pomočjo 1.759 neposredno vključenih prostovoljcev pripravile pakete in jih razdelile socialno ogroženim osebam na 291 lokacijah po vsej

---

²⁶⁸ Znesek za Slovaško smo delili s faktorjem 2.72, ki predstavlja razmerje med številom prebivalcev Slovaške (5 463 046) in številom prebivalcev Slovenije (2005 692).

²⁶⁹ Pretvorba iz čeških kron v evre je narejena po tečaju 0.039 evra za krono; glej (valute, 2010).

²⁷⁰ Znesek za Češko (50 milijonov evrov) smo delili s faktorjem 5.09, ki predstavlja razmerje med številom prebivalcev Češke (10 211 904) in številom prebivalcev Slovenije (2005 692).

²⁷¹ Pomoč je Slovenska Karitas razdelila preko šestih škofijskih Karitas, v katere je vključenih 415 župnijskih Karitas z 8.158 tedensko aktivnimi prostovoljci.

Sloveniji. Od 1. maja 2009 do 13. oktobra 2009 so tako razdelili skupno 26.248 prehranskih paketov 64.119 uporabnikom.²⁷² Glede na to, da je pomoč bilo treba razdeliti, je vlada s tem prihranila sredstva za izbiro dobavitelja, pakiranje, distribucijo in druge potrebne dejavnosti.

Ti dve cerkvi sta le dva primera, saj imajo tudi druge cerkve in verske skupnosti v Sloveniji dobro organizirane dobrodelne dejavnosti. Zato moderne države cerkva in verskih skupnosti ne dojemajo kot nekoristne, »zgolj porabnice, strošek«, kot je zapisal znani kolumnist v Delu²⁷³. Sredstva, ki omogočajo njihovo delovanje, razumejo kot potrebno donosno vlaganje. V skladu s svojo zgodovino, zakonodajo (ali včasih kljub njej) vsaka po svoje primerno poskrbijo za njihovo delovanje. Tranzicijske države, v katerih je v nekem zgodovinskem trenutku zakonodaja, ki je to urejala, bila odpravljena, pomoč prekinjena ali močno zmanjšana, premoženje odvzeto, si v zadnjih desetletjih prizadevajo vzpostaviti novo stanje, s tem optimizirati in poceniti družbeno infrastrukturo ter povečati učinkovitost družbe.

---

²⁷² Glej (Slovenska Karitas, 2010)

²⁷³ Za sestre usmiljenke (ki jim pripada na primer tudi sestra dr. Mirjam Praprotnik, ki v visoki starosti organizira humanitarno pomoč v Albaniji) je zapisal, da »...so v celotnem družbenem kolesju popolnoma nekoristne. Zgolj porabnice, strošek, ...«; glej (Jež, 2009)

7. Tranzicijske države

Največ novega se na področju vojaške duhovne oskrbe dogaja v bivših socialističnih državah, saj se te službe prvič ustanavljajo ali pa po polstoletni ali tudi daljši prekinitvi na novo uvajajo. Za razmislek Slovenije so izkušnje teh držav posebej pomembne, ker smo jim podobni po izkušnji obdobja neobstoja in ponovnega vzpostavljanja vojaške duhovne oskrbe. Zato smo pri iskanju podatkov iz različnih virov tem državam namenili posebno pozornost. Za pridobitev najnovejših podatkov smo pripravili poseben vprašalnik v slovenščini in angleščini in ga v začetku januarja 2010 poslali enaindvajsetim državam (Priloga 1). To so članice Nata (Albanija, Bolgarija, Češka, Estonija, Hrvaška, Latvija, Litva, Madžarska, Nemčija,²⁷⁴ Poljska, Romunija, Slovaška) in nečlanice; zunaj bivše ZSSR so to Bosna in Hercegovina, Črna Gora, Kosovo, Makedonija in Srbija, med bivšimi evropskimi državami ZSSR pa Belorusija, Moldova, Rusija in Ukrajina. Odgovore smo do 22.3. 2010 prejeli od petnajstih držav (Belorusija, Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Češka, Črna gora, Estonija, Hrvaška, Kosovo, Madžarska, Nemčija, Poljska, Romunija, Rusija, Slovaška, Srbija), v analizi pa smo uporabili podatke iz samo trinajstih odgovorov; vsebina dveh odgovorov zaradi narave dokumenta, ki omejuje širjenje njegove vsebine, ni vključena v besedilo.

S pomočjo teh odgovorov in drugih virov, ki so navedeni pri obravnavi posamezne države, lahko z dokajšnjo zanesljivostjo sestavimo naslednjo razpredelnico. V njej najprej navajamo članice zveze Nato.

Pregled ureditve vojaške duhovne oskrbe v evropskih tranzicijskih državah

Št	Država	Ima DOV?	Ordinariat - ustan. ²⁷⁵	Sporazum ²⁷⁶	Odstotek katoličanov	Vojaška obv. ²⁷⁷
1	Albanija	ne	ne	2 ²⁷⁸	10	
2	Bolgarija	ne	ne	0	Manj od 1.2	ne-2008
3	Češka	da	vikariat ²⁷⁹	0 ²⁸⁰	26.8	da
4	Estonija	da	ne	0	Manj kot 1.4	8-11 mes
5	Hrvaška	da	da 1997	4-1997 ²⁸¹	87.8	6 m -2010
6	Latvija	da	ne ²⁸²	1-2002 ²⁸³	21	ne-2007
7	Litva	da	da 2000	3-2000 ²⁸⁴	79	12 mes

²⁷⁴ Nemčiji smo vprašalnik poslali, ker zajema tudi ozemlje bivše Nemške demokratične republike.

²⁷⁵ Podatki o letu ustanovitve ordinariata so iz spletne strani (CATHOLIC-HIERARCHY, 2009)

²⁷⁶ Navedeno je število sklenjenih sporazumov s Svetim sedežem in letnica morebitnega sporazuma o vojaški duhovni oskrbi

²⁷⁷ Podatki so iz spletne strani (CIA, 2009) in iz odgovorov posameznik držav na vprašalnik MO; letnica označuje ukinitve naborniškega sistema.

²⁷⁸ Albanija je s Svetim sedežem podpisala dva sporazuma, vendar ne o ureditvi duhovne oskrbe vojakov.

²⁷⁹ Glej (Plut, 2002, str. 206)

²⁸⁰ Julija 2002 je sicer bil podpisan sporazum s Svetim sedežem, vendar ni bil ratificiran; glej (Tretera, 2005, str. 43)

²⁸¹ Hrvaška je sklenila štiri mednarodne sporazume s Svetim sedežem in sicer: Sporazum o duhovni oskrbi katoliških vernikov, pripadnikov oboroženih sil in policije Republike Hrvaške (1997); Sporazum o sodelovanju na področju vzgoje in kulture (1997); Sporazum o pravnih vprašanjih (1997); Sporazum o gospodarskih vprašanjih (1998).

²⁸² Je pa podpisan sporazum s Svetim sedežem, ki določa ustanovitev vojaškega ordinariata.

²⁸³ Sporazum je bil podpisan 8.11.2000, ratificiran pa 25.10. 2002. V členih 23-29 opredeli vojaški ordinariat.

8	Madžarska	da	da 1994	3-1994 ²⁸⁵	54.5	ne
9	Poljska	da	da 1991	1-1998 ²⁸⁶	90	9 m-2012
10	Romunija	da	vikariat ²⁸⁷	ne	4.7	ne-2006
11	Slovaška	da	da 2003	3-2002 ²⁸⁸	68.9	ne-2006
12	Slovenija	da	vikariat	1 ²⁸⁹	57.8 (66.3)	ne-2003
13	Belorusija	uvaja ²⁹⁰	ne	0	Manj kot 20	18 mes
14	BiH	da	ne ²⁹¹	1 ²⁹²	15	ne-2006
15	Črna gora	ne	ne	0		ne-2006
16	Kosovo	ne - ni vojske	ne	0		
17	Makedonija		ne	0	Manj kot 0.37	ne
18	Moldova		ne	0	Manj kot 0.5	12 mes
19	Rusija	da	ne	0	Manj kot 2	12 mes
20	Srbija	da	ne	0	5.5	6 m-2010
21	Ukrajina	da	ne	0	10.2	18-24 mes

Ob državah, ki smo jih vključili v razpredelnico, je treba omeniti tudi bivšo Nemško demokratično republiko (NDR). Po združitvi obeh Nemčij tudi za njeno ozemlje in njene bivše državljane (tudi vojake) veljajo predpisi enotne države, torej tudi pravne podlage in predpisi, ki urejajo vojaško duhovno oskrbo, vključno s predpisi, ki to urejajo za katoličane. Te duhovno oskrbujejo strukture, vključno z vojaškim ordinariatom, ki so opisane v razdelku o Nemčiji. Čeprav je to formalno urejeno enotno, pa se vendarle v praksi čutijo posebnosti v novih nemških deželah, ki so posledica protiverske usmerjenosti bivše NDR. V začetku je bila težava z zagotavljanjem (zaposlovanjem) duhovnikov nekaterih protestantskih cerkva na ozemlju bivše NDR, ker so imeli slabo izkušnjo z državo in se ji niso upali z zaposlitvijo podrediti. Ta težava je sedaj formalno odpravljena. Druga posledica je, da je prebivalstvo teh

²⁸⁴ Trije sporazumi so bili podpisani 5.5. 2000 in ratificirani 16.9.2000, med njimi tudi sporazum o duhovni oskrbi vojakov.

²⁸⁵ Madžarska ima s Svetim sedežem sklenjene 3 mednarodne sporazume in sicer o obnovitvi diplomatskih odnosov (1990), o ustanovitvi vojaškega ordinariata (1994) in o finančnih zadevah (1997). Glej (Čepar, 2005)

²⁸⁶ Sporazum je bil podpisan leta 1993, ratificiran pa leta 1998; imenuje se konkordat, ker podrobno ureja različna področja

²⁸⁷ Glej (Plut, 2002, str. 207)

²⁸⁸ Sporazum o duhovni oskrbi katoličanov v oboroženih silah je bil podpisan 21.8. 2002 in ratificiran 28.10. 2002. Definira ordinariat, ki vključuje tudi zapore. Prvi, krovni sporazum, ki navaja tudi duhovno oskrbo v vojski, je bil podpisan 24.11.2000 in ratificiran 18.12. 2000. Dne 13. 5. 2004 je bil podpisan in dne 9.7. 2004 ratificiran sporazum o vzgoji in izobraževanju.

²⁸⁹ Dne 14. decembra 2001 je bil podpisan, 24.maja 2004 pa ratificiran sporazum med Svetim sedežem in Republiko Slovenijo o pravnih vprašanjih, ki ureditev duhovne oskrbe v vojski odlaga na poznejše dogovore (14. člen). Glej: CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET SLOVENIAE REM PUBLICAM DE IURIDICIS QUAESTIONIBUS, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCVIII(leto 2006), N.2, str. 142-148

²⁹⁰ To je bilo 2002. Glej (Plut, 2002, str. 206)

²⁹¹ Ratifikacija sporazuma S svetim sedežem, ki določa ustanovitev ordinariata za katoličane in ustanovitev ordinariata je vprašanje nekaj mesecev.

²⁹² Leta 2006 je bil podpisan in 2007 ratificiran sporazum med Svetim sedežem ter Bosno in Hercegovino, ki v 15. členu zagotavlja Katoliški Cerkvi pravico do pastoralne oskrbe katoliških vernikov v oboroženih silah in enotah javnega reda, zapornikov in oseb v kazenskih ustanovah, bolnišnicah, sirotišnicah ter katerihkoli ustanovah zdravstvenega in socialnega varstva, naj si bodo javne ali zasebne. Podrobnejšo ureditev te oskrbe sporazum v drugem odstavku 15. člena izrecno prepušča specialnemu sporazumu.

novih dežel sorazmerno dosti bolj ateistično. Zato si na primer v vojašnicah na teh ozemljih za zagotovitev duhovne oskrbe morajo v večji meri kot drugod pomagati z delnimi zaposlitvami vojaških duhovnikov.²⁹³ V novih deželah so večjo nezaposlenost mnogi reševali z zaposlitvijo v vojski. V tej skupini novo zaposlenih vojakov je nevernih do 75%, kar je dosti več od siceršnjega deleža nevernih. Zaradi tega je sedaj delež nevernih vojakov večji od deleža nevernih v širši družbi, kar vpliva tudi na duhovno oskrbo vojakov.²⁹⁴

Iz razpredelnice je razvidno, da imajo vojaško duhovno oskrbo urejeno že vse tranzicijske članice Nata razen Albanije in Bolgarije. Je pa tudi v teh dveh državah to le vprašanje časa. Pri državah, ki niso članice Nata in tudi ne EU je na primer v BiH vojaška duhovna oskrba urejena in uvedena, gotovo je, da deluje v Srbiji, Rusiji, Ukrajini in Belorusiji. Kosovo nima duhovne oskrbe vojakov, ker nima vojske, v Črni gori pa je pred uvedbo treba rešiti problem pristojnosti oziroma spor med srbsko in črnogorsko pravoslavno cerkvijo.

Vojaški ordinariat za katoličane in sporazum s Svetim sedežem, ki ta ordinariat določa, imajo vse tranzicijske članice Nata z večinsko katoliškim prebivalstvom razen Slovenije. To so Hrvaška, Madžarska, Litva, Poljska in Slovaška. Poljska ima obsežen konkordat, druge štiri pa področne sporazume o duhovni oskrbi vojakov. Latvija, kjer katoličani niso v večini, ima podpisan sporazum, ki določa ustanovitev ordinariata, vendar ordinariat še ni ustanovljen. Večina sporazumov je iz prejšnjega stoletja, zadnja ga je sklenila Slovaška leta 2002. Pričakovati je, da bo v nekaj mesecih tak sporazum sklenila in uresničila tudi Bosna in Hercegovina, ki nima večinsko katoliškega prebivalstva in ni članica Nata; ustanovljen bo vojaški ordinariat in imenovan vojaški škof. Število duhovnikov in število vseh uslužbencev teh ordinariatov je v naslednji razpredelnici.²⁹⁵

	Hrvaška	Litva	Madžarska	Poljska	Slovaška
duhovniki	28	17	12	150	48
vsi	74		14	250	

Večinsko katoliške tranzicijske države so s Svetim sedežem sklenile več sporazumov za ureditev različnih področij: Hrvaška 4, Litva 3, Madžarska 3, Slovaška 3. Poljska je sklenila samo enega, vendar je to obsežen konkordat, ki podrobno ureja različna področja. Dva je sklenila celo Albanija, ki ni večinsko katoliška, v kratkem pa se ji bo z dvema sporazumoma pridružila tudi Bosna in Hercegovina, ki pa ima za večinske muslimane že več let urejeno vojno muftijstvo, kar je analogna struktura vojaškemu ordinariatu.

Pristojnost vojaških kaplanov nikjer ni omejena na vojaške osebe. Povsod se nanaša vsaj še na njihove družinske člane: v Sloveniji na vojaških osebe in civilne uslužbence Ministrstva za obrambo, ki so katoliške vere in člane njihovih družin, ki živijo v istem gospodinjstvu, tudi če so polnoletni; Hrvaški Vojaški ordinariat skrbi za vojake, policiste in zapornike; Latvija ima kaplansko službo, preko katere so verske organizacije prisotne v javnih ustanovah kot na primer: zapor, vojska in povsod, kjer običajno bogoslužje ni mogoče oziroma dosegljivo; na Poljskem skrbijo za vojsko, policijo, borce, skavte in njihove družine, na Slovaškem pa za vojake, policiste, člane reševalnih enot (gasilce), upokojenca teh ustanov ter zapornike.

²⁹³ Glej (Bendel in sod., 2007, str. 26)

²⁹⁴ Glej (Mixa, 2007)

²⁹⁵ Podatki so za konec leta 2009, razen podatka za Litvo, ki je za leto 2006.

8. Sklep

8.1 Splošne ugotovitve

Duhovna oskrba vojakov je samoumevna prvina vojsk držav, s katerimi je Slovenija v varnostno-obrambnih in v gospodarskih povezavah. Tri nove članice prve širitve Nata in večina poznejših članic jo je uvedlo pred vstopom v Nato. Vojaški ordinariat za katoličane imajo vse dovolj velike²⁹⁶ članice Nata z večinsko katoliškim prebivalstvom, pa tudi nekatere, kjer je katoličanov manj (Kanada, Nemčija, Nizozemska, ZDA, Združeno kraljestvo). Doslej je zveza Nato to službo prepuščala državam članicam, sedaj pa si prizadeva vzpostaviti nekatere strukture tudi na ravni zveze. V bivših socialističnih državah, ki so najbližje evropskim integracijam, je služba uvedena ali v izgradnji. Večina držav, ki je zaradi zgodovinskih razlogov nima, jo načrtuje. Nekatere že določno z dogovori in dokumenti, druge si jo po izjavah sodeč želijo, vendar zaradi nujne ureditve drugih nujnejših zadev s področij gospodarstva, politike in obrambe tega še niso utegnili urediti.

Glede na način, kako nastaja in se razvija zakonodaja, ki ureja področje verske svobode in duhovne oskrbe, bi lahko v grobem razdelili obravnavane države na dve skupi.²⁹⁷ Prva je skupina držav, ki po drugi svetovni vojni niso imele veri neprijaznega sistema. V mnogih od teh držav je zakonodaja dokaj obsežna, status večjih cerkva in njihovo sodelovanje z državo pri zadevah javnega pomena urejajo posebni zakoni. Sodelovanje je utečeno ter se brez večjih skokov zvezno dopolnjuje in spreminja. Drugo skupino predstavljajo države, v katerih je bilo to sodelovanje prekinjeno, morebitna takrat obstoječa zakonodaja, ki je opredeljevala sodelovanje države in verskih skupnosti, pa je bila razveljavljena ali se ni razvijala, ali se je razvijala v smeri državne kontrole, saj je država vsaj v začetku tega obdobja pričakovala skorajšnje izumrtje vere in verskih skupnosti. Te države so se po padcu berlinskega zidu zavedele velikih pravnih praznin, ki jih različne države različno hitro odpravljajo. Madžarska se je tega področja lotila zelo zgodaj, druge so ji sledile v zadnjih petnajstih letih, od članic Nata zaostajata Albanija in Bolgarija.

Vse tranzicijske države z večinsko katoliškim prebivalstvom (Hrvaška, Litva, Madžarska, Poljska, Slovaška, Slovenija) so članice Nata, duhovno oskrbo vojakov pa so na neki ravni vse uvedle že pred vstopom v zvezo. Vse razen Slovenije imajo za katoličane ustanovljen vojaški ordinariat, kar je v štirih urejeno s posebnim področnim sporazumom s Svetim sedežem, v Poljski pa s konkordatom. Zadnja izmed njih je področni sporazum sklenila Slovaška leta 2002. To pripravlja tudi BiH (ki ni niti v EU, niti v Natu, in je v njej katoliško prebivalstvo v manjšini), kjer je sklenitev sporazuma, ustanovitev ordianariata in imenovanje škofa pričakovati v nekaj mesecih.

Večinsko katoliške tranzicijske države so s Svetim sedežem sklenile več sporazumov za ureditev različnih področij: Hrvaška 4, Litva 3, Madžarska 3, Slovaška 3. Poljska je sklenila samo enega, vendar je to obsežen konkordat, ki podrobno ureja različna področja. Dva je sklenila celo Albanija, ki ni večinsko katoliška, v kratkem pa se ji bo z dvema sporazumoma

---

²⁹⁶ Edina članica Nata z večinsko katoliškim prebivalstvom, ki nima vojaškega ordinariata za katoličane, je Luksemburg, ki ima samo enega vojaškega kaplana, ki je sicer katoličan, vendar to ni dovolj za ustanovitev škofije.

²⁹⁷ Poudariti je treba, da nam gre tu zgolj za delitev glede na način nastanka in razvoja zakonodaje, ne pa za celovito sociološko grupiranje, o čemer govori na primer dr. Niko Toš v (Kontler Salomon, 2009).

pridružila tudi Bosna in Hercegovina, ki pa ima za večinske muslimane že več let urejeno vojno muftijstvo, kar je analogna struktura vojaškemu ordinariatu.

Robbers (1996) za tedanjo EU glede odnosov med državo in cerkvami opisuje tri osnovne sisteme: sistem državne cerkve (State Church), v katerega uvršča Veliko Britanijo, Grčijo, Dansko, Švedsko in Finsko; sistem stroge ločitve države in cerkve kot v Franciji z izjemo treh vzhodnih departmajev in na Nizozemskem; sistem ločitve cerkve in države s priznanjem skupnih nalog, v katerega uvršča Belgijo, Španijo, Italijo, Avstrijo in Portugalsko. Vprašanje pa je, koliko razvrstitev, ki temelji na besedilih ustav in zakonov, ustreza dejanskemu stanju.²⁹⁸

Leta 2005 je EU imela že 8 »tranzicijskih« (vse sedanje razen Bolgarije in Romunije). Takrat je nemški ustavni sodnik in svetovni ekspert za to področje²⁹⁹ glede smeri razvoja različnih tipov ureditve odnosov med državo in verskimi skupnostmi zapisal, da se razlike med različnimi (skrajnimi) sistemi v Evropi zmanjšujejo. Gotovo se za države članice Nata in EU, lahko pridružimo tej ugotovitvi, tudi, če upoštevamo še bivše socialistične države (tudi nečlanice), ki z vstopanjem v gospodarske in politične povezave privzemajo in razvijajo zakonodajo, ki je občutljiva za človekove pravice in versko svobodo. Švedska je na primer leta 2000 sprejela zakon, po katerem evangeličansko luteranska cerkev ni več državna, nekatere pravice in možnosti v državah z dejansko državnimi cerkvami se dajejo tudi drugim verskim skupnostim. Po drugi strani vidimo, da na primer Francija ne izvaja ostro svoje »laïcité«, da Nizozemska svoje ureditve ne razume kot »strogo ločenost«, in da tranzicijske države v zadnjih dveh desetletjih sprejemajo zakonodajo, v kateri je bolj poskrbljeno za uresničevanje pravice do verske svobode in imajo vedno bolj ustrezno mesto tudi cerkve in druge verske skupnosti.

Čeprav EU in NATO prepuščata ureditev tega področja svojim članicam, svobodo vere in vesti varujejo različni mednarodni dokumenti in ustanove. Medtem ko izpovedovanje vere v zasebnem življenju ni videti problematično, pa je glede izpovedovanja vere v javnosti v različnih državah najti različne poglede. Znani so zapleti v Italiji in Nemčiji glede verskih znamenj v šolah ter francoska prepoved nošenja muslimanskih rut v javnih šolah. Države članice EU urejajo ta področja z lastnimi zakonodajami, vendar pa so skupni standardi postavljeni na primer z 9. členom Evropske konvencije o človekovih pravicah, z judikaturou Evropskega sodišča v Luksemburgu in judikaturou Evropskega sodišča za človekove pravice v Strasbourgu. Direktive in uredbe EU, ki se sicer nanašajo na davčne olajšave, kvote na področju kmetijstva, delovno zakonodajo, varstvo živali, prepoved diskriminacije itd, marsikje posegajo v življenje in delo cerkva oziroma verskih skupnosti.³⁰⁰ Tudi to predstavlja in podpira težnjo k poenotenju.

Zakonodaje obravnavanih držav izhajajo iz njihove zgodovine in kulture. Tiste, ki imajo daljšo, neprekinjeno zgodovino nastajanja te zakonodaje, imajo večinoma ustaljeno in utečeno sodelovanje z verskimi skupnostmi. Pri tistih, ki to zakonodajo razvijajo v zadnjih dveh desetletjih, pa vidimo prizadevanje, da bi ne izhajali iz nezaupanja do verskih skupnosti,

---

²⁹⁸ Drenik, Šturm (2004, str. 7) pišeta o tem: "To razvrstitev, opirajočo se na pravne in teoretične ocene, postavljajo pod vprašaj sociološka dejstva, ki kažejo na drugačno razvrstitev. Verski vpliv na državo na pretežno katoliškem Irskem je najverjetneje močnejši in bolj neposreden, kot pa je to predvideno v ustavnem besedilu. Ob upoštevanju sociološke pomembnosti religije obstaja večja podobnost med državami kot so Grčija, Španija in Italija, kot med Grčijo, Dansko ali Veliko Britanijo."

²⁹⁹ Glej (Robbers, 2005,3)

³⁰⁰ Glej Drenik (2004) v poglavju 3. Izvedeno pravo Evropske skupnosti.

ampak iz odgovornosti države, da obstoječe infrastrukture, območja zaupanja in ustvarjalne energije po načelu sinergije in optimalnega izkoriščanja danih virov vključi v prizadevanja in delo za skupno dobro. V vseh državah je iz pozornosti, ki jo posvečajo temu področju, razviden velik pomen, ki ga pripisujejo veri in verskim skupnostim.

Te imajo pomembno mesto v izobraževalnem sistemu, zdravstvu, sociali, ohranjanju kulturne dediščine in na drugih področjih. Pomembna družbeno koristna dejavnost cerkva je dobrodelna dejavnost. Poleg tvarne pomoči, ki jo zberejo in razdelijo cerkvene organizacije, je pomembna duhovna razsežnost te pomoči, vključitev in vzgoja velikega števila prostovoljcev in pa dejstvo, da cerkve vzdržujejo infrastrukturo pomoči potrebnim, ki jo lahko v primeru potrebe brez začetnih oziroma zagonskih stroškov uporabi tudi država ali mednarodne organizacije. Ideja prostovoljstva, ki jo gojijo, in vzgoja zanj, ne samo pocení posameznih akcij, ampak z gojenjem in vzpodbujanjem solidarnosti predstavlja nujno potrebno vzgojno, duhovno in kohezivno prvino družbe. Ni pa zanemarljiv tudi finančni vidik prostovoljstva.

Ukinitve duhovne oskrbe ne načrtuje nobena država. Povsod vlagajo velike napore, da bi ta služba sledila potrebam novega časa in novim razmeram. Tu lahko omenimo sinodo italijanskega vojaškega ordinariata, prizadevanja USEUCOM in drugih držav. Vojska ZDA se na primer posebej zaveda potrebnosti te službe, zato intenzivno zaposluje nove duhovnike; ker na primer katoliških ne more dobiti dovolj v lastni državi, jih množično vabi iz Evrope, Južne Amerike in celo Afrike. Zavedanje potrebe po duhovnosti se v zadnjih letih veča. Vedno pomembnejše postaja duhovnikovo delo za družino vojaka, domovinska in moralna vzgoja ter spremljanje vojakov na nalogah zunaj države v tujih okoljih in kulturah. Ob večjih potrebah po duhovnikih za vojsko in hkratnem zmanjševanju duhovnih poklicev v večini evropskih držav se vedno močneje poudarja vloga laičnih sodelavcev.

V veliki večini obravnavanih držav že desetletja v duhovni oskrbi vojakov tvorno sodelujejo duhovniki različnih veroizpovedi. Čeprav so med njihovimi cerkvami morda nasprotja in nerešeni problemi, se to pri njihovem delu ne pozna. Tako mnogi vojaško duhovno oskrbo postavljajo za zgled verske strpnosti in sodelovanja.

8.2 Prispevek k »policy analizi« podpisa področnega sporazuma s Svetim sedežem

Po preučitvi ureditve vojaške duhovne oskrbe v drugih evropskih državah lahko z mednarodno primerjalnega vidika ovrednotimo argumente v zvezi s sklenitvijo mednarodnega sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem in posledično ustanovitvijo ordinariata, ki bi obsegal duhovno oskrbo katoličanov v obrambnih silah in policiji ter zavodih za izvrševanje kazenskih sankcij. Razvrstili smo jih v argumente »za« in argumente »proti« oziroma pomisleke.

8.2.1 Argumenti »za« sklenitev sporazuma in ustanovitev ordinariata

Rešitev odprtega vprašanja najštevilčnejše verske skupnosti v Sloveniji in posledično zadovoljstvo večine državljanov Slovenije ter pozitiven učinek na podobo vladne politike v domači javnosti; s tem bi sledili zgledu vseh primerljivih evropskih držav.

Zvišanje ravni zagotavljanja ustavne pravice do verske svobode (Ustava RS zagotavlja celovito spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, med katerimi zavzemata svoboda vesti in veroizpovedi ter njeno neposredno uresničevanje na podlagi ustave posebno mesto oziroma imata višji rang, saj pravice iz 41. člena ustave sodijo med tiste, ki jih ni mogoče niti začasno omejiti ali razveljaviti); organizirana duhovna oskrba v vojaškem sistemu in vseh drugih ustanovah, v katerih je gibanje omejeno, je pomembna za uresničevanje omenjene svoboščine, saj je uresničevanje verske svobode takim skupinam oseb oteženo; višanje ravni verske svobode je evropski in svetovni trend.

Pripravljenost Svetega sedeža. Vojska, policija in zapori so specifične državne institucije, katerih pripadniki opravljajo posebej zahtevne naloge, ki so za delovanje države nujno potrebne, kar pogosto vpliva tudi na njihove družine. Sveti sedež upošteva specifičen položaj pripadnikov obrambnih sil in policije, kot tudi drugih oseb, ki jim je gibanje omejeno, zato za nudenje verske duhovne oskrbe tem skupinam oseb in njihovim družinskim članom v številnih državah na podlagi sporazuma ustanavlja najvišjo cerkveno obliko – ordinariat ali škofijo; to pripravljenost so druge države izkoristile.

Naravna pot razvoja odnosov in dograjevanja sprejetih aktov. Sporazum med RS in Svetim sedežem, podpisan leta 2001 (Uradni list RS – MP, št 4/04 in Uradni list RS, št 118/03) v 12. členu zagotavlja celovito spoštovanje verske svobode posameznikom v bolnišnicah, domovih za ostarele, zaporih in drugih ustanovah, v katerih je oteženo svobodno gibanje oseb; Katoliška Cerkev ima pravico do pastoralnega delovanja v teh ustanovah v skladu z ustreznimi zakoni s tega področja. V 14. členu je določeno, da si bosta »Republika Slovenija in Sveti sedež nadalje prizadevala obravnavati vsa odprta vprašanja, ki niso predmet tega sporazuma, z namenom njihove sporazumne rešitve.« Okvirnemu splošnejšemu sporazumu torej sledijo sporazumi, ki podrobneje urejajo posamezna področja; predlagani sporazum bi predstavljal tak primer. Sporazum med Vlado RS in Slovensko škofovsko konferenco iz leta 2000 predvideva sprejetje ustreznega mednarodnega sporazuma. Z ustanovitvijo obrambno-varnostnega ordinariata bi organiziranost duhovne oskrbe za vojake in policiste ter njihove družinske člane dobila pravnoformalni (dokončni) cerkveni status. Tako zaporedje urejanja (najprej splošni sporazum, potem področni) je ustaljeno in običajno.

V primerljivih državah je ordinariat ustanovljen. Vse tranzicijske države, ki so večinsko katoliške, razen Slovenije (kjer duhovno oskrbo vojakom zagotavlja Vojaški vikariat), že

imajo vojaški ordinariat za katoličane in sporazum s Svetim sedežem, ki ta ordinariat določa. Sporazum in ordinariat imajo tudi vse štiri naše sosedne (vse so večinsko katoliške; z njimi imamo tudi sicer veliko kulturnih, zgodovinskih, gospodarskih in drugih podobnosti). Zadnja od tranzicijskih držav je to uredila Slovaška in sicer leta 2002 (sporazum) in 2003 (ordinariat).

Ugled slovenske vojske doma in posebej na mednarodnih misijah, ter zadovoljstvo in ponos vojakov. Vojake bivših socialističnih dežel, kot na primer Madžarske, Poljske, Litve, Slovaške, Hrvaške, vojake vse naših sosed (tudi Italije in Avstrije), vojake eksemplarično sekularnih držav kot sta Francija in Nizozemska, obiskujejo vojaški škofje. Če vojaka obišče najvišji predstavnik njegove vere, mu to dvigne samopodobo in samozavest; če ve, da je k temu prispevala (ali ni prispevala) država, kateri služi, mu to nekaj pove o odnosu te države do njega, njegovega poklica in poslanstva. Na mednarodnih srečanjih, kot je na primer vojaško romanje v Lurd, ki se ga udeleži 34 držav in 20 000 vojakov, se na skupnih dogodkih neposredno vidi in primerja raven cerkvenega zastopanja; enako je s sodelovanjem predstavnikov duhovne oskrbe za SV in Policijo na konferencah zveze Nato in na konferencah v organizaciji Svetega sedeža. Na vseh teh konferencah se jasno ve, kdo je škof in iz katere države ga ni, oziroma ga nimajo. Sveti sedež z ordinariatom (najvišjo cerkveno strukturo) daje priznanje delu in poslanstvu vojske, policije in drugim službam – zahtevnim poklicem, katerih pripadnikom je to ena od poklicnih spodbud, kar je gotovo v interesu države.

Priznanje državi Republiki Sloveniji, ki ga z ustanovitvijo obrambno-varnostnega ordinariata (za tako »majhno« državo kot je Slovenija) daje Sveti sedež, je smotrno sprejeti, kot so to storile druge države.

Država bi s tem sporazumom Slovenski škofovski konferenci pomagala pregledneje in enostavneje urediti delovanje te službe in pristojnost nad vikarji sodelujočih ustanov ter do večje veljave v primerjavi z drugimi škofovskimi konferencami, saj bi imela po ustanovitvi ordinariata sedem ordinarijev (enega ordinarija oziroma 17% več kot sedaj). S tem bi dobila večjo težo v mednarodnem okolju (posredno tudi RS), kar je v mednarodnih prizadevanjih za dobro Republike Slovenije dostikrat koristno. Take priložnosti druge države praviloma izkoristijo.

Z enim samim sporazumom se bo primerljivo z drugimi državami uredilo več področij – oskrbo vojske, policije in zaporov ter družinskih članov v teh institucijah zaposlenih oseb. Upoštevajoč velikost Slovenije bo to ravno še dovolj velik obseg za ustanovitev ordinariata. Družinske člane osnovnih ciljnih oseb oskrbujejo ustrezne službe vseh držav. Na Slovaškem skrbijo za vojake, policiste, člane reševalnih enot (gasilce), upokojence teh ustanov, in člane njihovih družin ter zapornike. V Italiji oskrbujejo vojaške osebe, finančno policijo, Rdeči križ, Malteški viteški red, gasilce, družinske člane vseh teh in kaznjence³⁰¹. Vojni ordinariat v Republiki Hrvaški skrbi za vojake, policiste in njihove družine ter za zapornike.

Sporazum in ustanovitev ordinariata bi zahtevala **minimalne spremembe sedanjega stanja in ne bi predstavljala dodatnih stroškov za državo.**³⁰²

Glede na prikazane ureditve v drugih evropskih državah je pričakovati **pozitiven učinek podpisa sporazuma na podobo vladne politike in Slovenije nasploh** v mednarodnem kontekstu.

³⁰¹ Glej (Plut, 2002, str. 162)

³⁰² Glej izjavo nadškofa in metropolita dr. Antona Stresa v 2. poglavju pri opisu Slovenije.

8.2.2 Argumenti »proti« - morebitni pomisleki

Zapisujemo pričakovane ali že povedane pomisleke in odgovore nanje.

I. S podpisom sporazuma kršimo ustavno zagotovljeno enakopravnost drugih verskih skupnosti, saj druge verske skupnosti nimajo in ne bodo imele mednarodnega sporazuma.

Enakopravnost pomeni enako obravnavanje enakih in različno obravnavanje različnih. Enako obravnavanje različnih lahko pomeni diskriminacijo. Glede na mednarodno pravno organiziranost Katoliške cerkve je treba upoštevati to njeno specifičnost (da na ta način ureja te zadeve). Tako so ravnale tudi druge države. Tak način urejanja predvideva tudi Zakon o verski svobodi, ki v 21. členu določa: »Za izvajanje posameznih določb Ustave Republike Slovenije ali zakona lahko država sklene sporazume z registriranimi cerkvami ali drugimi verskimi skupnostmi. Sporazum se lahko sklene z vrhovnim organom cerkve ali druge verske skupnosti v Republiki Sloveniji ali z vrhovnim organom cerkve ali druge verske skupnosti z mednarodnopravno osebnostjo, ki je za to pristojen po njenih avtonomnih pravilih.«

Podpis sporazuma in ustanovitev ordinariata v ničemer ne spreminjata ali omejujeta ravni pravice do verske svobode pripadnikov drugih cerkva in verskih skupnosti v Sloveniji. Zakon o verski svobodi zagotavlja vsem enake pravice, nobene verske skupnosti ne omenja z imenom. Ustrezna služba je dolžna versko duhovno oskrbo nuditi vsem, kolikor je to mogoče glede na morebitno različnost veroizpovedi. V tistem delu, v katerem ne morejo nuditi oskrbe, so dolžni pridobiti osebo, ki bo tako oskrbo lahko dala (na primer duhovnika druge vere).

II. S podpisom sporazuma bi kršili načelo ločenosti verskih skupnosti od države.

Sporazum ne pomeni vmešavanja cerkve v državo ali vzpostavljanja oblasti države nad cerkvijo, ampak nujno stopnjo sodelovanja za zagotovitev človekovih pravic, v tem primeru pravice do verske svobode. Mednarodna primerjava kaže, da tudi druge države tako razumejo ločenost, ki je povečini del pravnega reda demokratičnih držav. Prav dejstvo, da se (z dogovarjanjem in pogajanjem) oblikuje in potem sklene sporazum, pomeni in dokazuje, da gre tu za dva avtonomna subjekta, kar je bistvo ločenosti države in cerkva. V državi z državno cerkvijo (na primer Združeno kraljestvo, kjer je poglavar cerkve in države ista oseba) sporazum ni mogoč, saj ni dveh pogodbenih strank oziroma podpisnikov sporazuma. Mnoge države, ki so sklenile sporazum s Svetim sedežem, imajo (nekatero določno zapisano v ustavi) sistem ločenosti cerkve od države.

III. Argumenti za ustanovitev ordinariata sicer držijo, vendar ustanovitve ordinariata ne povežemo s podpisom sporazuma. Ordinariat je cerkvena struktura, zato ga lahko Katoliška cerkev ustanovi tudi brez sporazuma.

Res je ustanavljanje cerkvenih struktur zadeva cerkve, zato ji tudi ni bil potreben sporazum z državo, ko je na primer leta 2006 v Sloveniji ustanovila nekaj novih škofij. Vendar delovanje teh škofij ni prepleteno z delovanjem državnih ustanov kot bo delovanje novega ordinariata prepleteno z delovanjem vojske, policije in zaporov. Zato je v tem primeru potreben sporazum, ki bo transparentno določil pristojnosti, način in pogoje dela, za uspešno delovanje take službe. Posebej so taki sporazumi potrebni v tranzicijskih državah, v katerih sta se zaradi polstoletnega neprijaznega sobivanja država in cerkev »odvadili« tvornega sodelovanja, tako

da je marsikaj, kar se je nekdanj (in se tudi sedaj drugod razume) razumelo kot samoumevno, potrebno na novo dogovoriti, ubesediti in zapisati. Tako imajo vse druge večinsko katoliške tranzicijske države sklenjen sporazum, s katerim je opredeljen vojaški ordinariat.

Ugovor ne navaja vzroka, zaradi katerega bi se bilo treba izogibati sporazumevanju s Svetim sedežem in Katoliško Cerkvijo. Tako izogibanje bi bilo za članico EU neprimerno, saj Pogodba o delovanju Evropske unije določa, da Evropska unija cerkvam priznava njihovo identiteto in poseben prispevek »ter z njimi vzdržuje odprt, pregleden in reden dialog«³⁰³, kar vsebuje tudi sporazumevanje in dogovarjanje o zadevah in dejavnostih, v katerih se delovanje države in cerkva prepleta.

Iz Priloge 4 je razvidno, da je v zadnjih desetih letih 23 sporazumov s Svetim sedežem sklenilo naslednjih 18 držav³⁰⁴: 2000 – Kazahstan, Litva (3 sporazumi); 2001 – Slovaška, Gabon; 2002 – Posarje (Saarland), Albanija; 2003 – Latvija, Slovaška, Turinška (Freistaat Thüringen); 2004 – Bremen (Freie Hansestadt Bremen), Brandenburg (Brandenburg); 2005 – Portugalska, Slovaška; 2006 – Slovenija³⁰⁵, Hamburg (Freie und Hansestadt Hamburg); 2007 – Bavarska (Freistaat Bayern), Bosna in Hercegovina; 2008 – Albanija; 2009 – Francija, Andora, Šlesvik – Holštajn (Land Schleswig – Holstein). Sporazume so sklepali tudi drugi subjekti, ki niso države, kot na primer Palestinska osvobodilna organizacija (PLO) (2000) in Organizacija afriške enotnosti (2000).³⁰⁶

V 7. poglavju smo ugotovili, da so večinsko katoliške tranzicijske države s Svetim sedežem sklenile celo več sporazumov za ureditev različnih področij: Hrvaška 4, Litva 3, Madžarska 3, Slovaška 3. Poljska je sklenila samo enega, vendar je to obsežen konkordat, ki podrobno ureja različna področja. Dva je sklenila celo Albanija, ki ni večinsko katoliška, v kratkem pa se ji bo z dvema sporazumoma pridružila tudi Bosna in Hercegovina.

8.2.3 Zaključek

Sklepanje področnih sporazumov s Svetim sedežem, ko je že sklenjen nek osnovni sporazum, je ustaljena praksa.

Na osnovi spoznanj, ki jih daje študija, je treba **zavrnilo** generalno ničelno hipotezo, da bi bilo smotno prekiniti priprave in prizadevanja za podpis sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o duhovni oskrbi v obrambnih silah in policiji ter zavodih za izvrševanje kazenskih sankcij, s katerim bi se Sveti sedež zavezal za duhovno oskrbo v teh ustanovah ustanoviti ordinariat.

---

³⁰³ Glej (europa, 2010)

³⁰⁴ Navajamo po letih objave v uradnem listu Svetega sedeža; nemške zvezne dežele so navedene tudi z izvirnim imenom.

³⁰⁵ Sporazum je bil podpisan leta 2001, ratificiran leta 2004, vendar objavljen v Acta Apostolicae Sedis šele leta 2006.

³⁰⁶ Glej (Martín de Agar, 2001)

9. Viri

Ringolds Balodis, State and Church in Latvia, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Brigitte Basdevant-Gaudemet, State and Church in France, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Lothar Bendel, Johann Meyer, Marlene Beyel, Die Katholische Militärseelsorge in der Bundeswehr – ein Überblick, "Militärseelsorge" – Sonderheft, Katholisches Militärbischofsamt, Berlin 2007

Sophie C. van Bijsterveld, State and Church in the Netherlands, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Miloš Bizjak, Elektronsko sporočilo Dragu Čeparju, Ljubljana, 19. julij 2010 ob 16:01

Martin Bock, Religion im Militär, Soldatenseelsorge im internationalen Vergleich, Sozialwissenschaftliches Institut der Bundeswehr, München 1993

Martin Bock, Soldatenseelsorge in Österreich und Frankreich, Sozialwissenschaftliches Institut der Bundeswehr, München 1994

Christine Bray, Pellegrinagio militare, Lourdes magazine no. 7 (74), Agosto 1998

Roman Bric, 41. mednarodno vojaško romanje v Lurd, Slovenski vojaki drugič v Lurdu, Slovenska vojska št. 185, 11. junij 1999

Thomas Mathew Burns, Herausforderungen der Militärseelsorge, v Ethica 2007, Enquete des Instituts für Religion und Frieden, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa, Institut für Religion und Frieden, Wien 2007

Ismet Bušatlić, Bošnjaci vojni imami 1918.-1945. godine, v Muharem Omerdić (ur.), ZBORNIK RADOVA SA OKRUGLOG STOLA »IMAMSKA SLUŽBA U VOJSCI«, (Sarajevo, 28.4.2009), Sarajevo, El-Kalem, Vojno muftijstvo, 2009.

Vitalino Canas, State and Church in Portugal, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

James Casey, State and Church in Ireland, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Mustafa Cerić, Imam, služba i vojska, v Muharem Omerdić (ur.), ZBORNIK RADOVA SA OKRUGLOG STOLA »IMAMSKA SLUŽBA U VOJSCI«, (Sarajevo, 28.4.2009), Sarajevo, El-Kalem, Vojno muftijstvo, 2009.

Conferencia Internacional de Jefes de Capellanes Militares/International Military Chief of Chaplains Conference, Países Participantes/ Participating Countries, »El Hecho Religioso en las Fuerzas Armadas: Libertad y Diversidad«/«The Religious fact and Armed Forces: Liberty and Diversity«, Madrid, februar 2010.

CONVENTIO ACCORD ENTRE LE SAINT-SIÈGE ET LA RÉPUBLIQUE FRANÇAISE SUR LA RECONNAISSANCE DES GRADES ET DIPLÔMES DANS L'INSEIGNEMENT SUPÉRIEUR, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. CI (leto 2009), N.1, str. 59-64

CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ATQUE LIBERAM ET HANSEATICAM CIVITATEM HAMBURGI, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCVIII (leto 2006), N. 11: 825 – 847

CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET BOSNIAM ET HERZEGOVIAM, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCVIX (leto 2007), N.11, str. 939-946

CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET CIVITATEM SARAVIAE, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCIV (leto 2002), N. 6: 429 – 432

CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET FOEDERATICAM CIVITATEM BRANDENBURG, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCVI (leto 2004), N. 10: 625 – 652

CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET LIBERAM CIVITATEM BAVARIAE, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCVIX (leto 2007), N. 7: 595 – 603

CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET LIBERAM CIVITATEM THURINGIAE, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCV (leto 2003), N. 4: 237 – 247

CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET LIBERAM HANSEATICAM CIVITATEM BREMAE, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCVI (leto 2004), N. 8: 452 – 469

CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET REM PUBLICAM ALBANIAE, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. C (leto 2008), N.3, str. 194-199

CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET REM PUBLICAM LUSITANAM, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCVII (leto 2005), N.1, str. 29-50

CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET LETTONIAE REM PUBLICAM, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCV (leto 2003), N.2, str. 102-120

CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET LITHUANIAE REM PUBLICAM DE PASTORALI CATHOLICORUM MILITUM CURA, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCII (leto 2000), N.11, str. 809-816.

CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET SLOVACHIAE REM PUBLICAM DE SPIRITUALI ADIUMENTO PRAESTANDO CHRISTIFIDELIBUS CATOLICIS, COPIARUM MILITARIUM AC CUSTODUM SLOVACHIAE PUBLICORUM CONSORTIBUS, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCV (leto 2003), N.3, str. 176-184.

CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET SLOVENIAE REM PUBLICAM DE IURIDICIS QUAESTIONIBUS, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCVIII (leto 2006), N.2, str. 142-148

CONVENTIO INTER SEDEM APOSTOLICAM AC REM PUBLICAM ALBANIAE DE MUTUIS MODERANDIS NECESSITUDINIBUS, Acta Apostolicae Sedis, An. et vol. XCIV (leto 2002), N.11, str. 660-664

András Csepregi, Facts about the Relationship of State and Church in Hungary, v Legal Aspects of Religious Freedom / Les aspects juridiques de la liberté confessionnelle, International Conference, 15-18 September 2008/Conférence internationale, du 15 au 18 septembre 2008. Čepar, D., Ivanc, B (Ur.), (438 – 457). Ljubljana: Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, 2008

Drago Čepar, Včasih naša cerkev nima klopi, Mednarodna konferenca vojaških kaplanov, Slovenska vojska št. 178, 26. februarja 1999, 1

Drago Čepar, Kaj poveljnik pričakuje od vojaškega duhovnika, Povzetek prispevka predstavnika USEUCOM generala Charlesa J. Waxa na mednarodni konferenci glavnih vojaških kaplanov na Dunaju, Slovenska vojska št. 179, 12. marca 1999, 2

Drago Čepar, Učenje učiteljev, Sistemi izobraževanja kaplanov v britanski vojski, Slovenska vojska št. 181, 9. aprila 1999, 3

Drago Čepar, DUHOVNA OSKRBA VOJAKOV V EVROPI IN NATU, Vojstvo, 7, str. 85-104, Ministrstvo za obrambo RS, Ljubljana, november 2000

Drago Čepar, Upravna ureditev prijave in delovanja verskih skupnosti, Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 2005

Drago Čepar, VERSKA SVOBODA IN VERSKE SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI. V Država in vera v Sloveniji / The State and Religion in Slovenia. (15 – 36), Drago Čepar (ur.) Ljubljana: Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, 2008,1

Drago Čepar (ur.), Država in vera v Sloveniji / The State and Religion in Slovenia, Ljubljana: Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, 2008,2

Drago Čepar, Pogovor za Radio Ognjišče s Tonetom Gorjupom 3.3. 2008, RA OGNJIŠČE, 04.03.2008, KRŠČANSKI OBRAZ EU, 14.00, klip Urada Vlade RS za informiranje, Ljubljana, 2008, 3

Drago Čepar, ADMINISTRATIVE AND FINANCIAL MATTERS IN THE AREA OF RELIGIOUS FREEDOM AND RELIGIOUS COMMUNITIES. V Legal Aspects of Religious Freedom / Les aspects juridiques de la liberté confessionnelle, International Conference, 15-18 September 2008/Conférence internationale, du 15 au 18 septembre 2008. Čepar, D., Ivanc, B (Ur.), (438 – 457). Ljubljana: Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, 2008, 4

Drago Čepar ml., Blaž Ivanc, Janja Potočnik, Urša Prepeluh, Andreja Uštar, Pravna ureditev razmerij med državo in Cerkvijo, Primerjalnopravni projekt, Uredil dr. Lovro Šturm, Ustanova za človekove trajne vrednote - Perennia, Ljubljana 1997

Dokumentation zur Katolischen und Evangelischen Militärseelsorge, Evangelisches Kirchenamt für die Bundeswehr, Katolisches Militärbischofsamt, Bonn 1990

Simona Drenik, Odnos med cerkvijo in državo z vidika prava Evropske unije, Poročilo o projektu Oblikovanje strokovnih podlag za normativno ureditev področja verskih skupnosti v Republiki Sloveniji, vodja projekta Lovro Šturm, Inštitut za pravo človekovih pravic, Ljubljana, <http://www.gov.si/uvs> (10. 5. 2004).

Simona Drenik, Šturm, Lovro, Primerjalno pravna analiza ustavnih določb in zakonodaje evropskih držav, Poročilo o projektu Oblikovanje strokovnih podlag za normativno ureditev področja verskih skupnosti v Republiki Sloveniji, vodja projekta Lovro Šturm, Inštitut za pravo človekovih pravic, Ljubljana, <http://www.gov.si/uvs> (10. 5. 2004).

Inger Dübeck, State and Church in Denmark, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Enes Durmišević, Imami u austro-ugarskoj vojsci, v Muharem Omerdić (ur.), ZBORNİK RADOVA SA OKRUGLOG STOLA »IMAMSKA SLUŽBA U VOJSCI«, (Sarajevo, 28.4.2009), Sarajevo, El-Kalem, Vojno muftijstvo, 2009.

Achilles Emiliandes, State and Church in Cyprus, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

EUCOM Chaplaincy information, Headquarters United States European Command, 16. March 1999

Evangeličanska humanitarna organizacija EHO – Podpornica, Poročilo o realizaciji finančno ovrednotenega letnega delovnega programa humanitarnih organizacij iz sredstev FIHO za leto 2009 z dne 27. 2. 2010

Ewangelickie Duszpasterstwo Wojskowe, (Odgovor na vprašalnik MO, D.Č. prejel na papirju 22.3. 2010, op.: D.Č.), Warszawa, 12.3. 2010

Jasna Fedran, Elektronsko sporočilo Milošu Bizjaku, Ljubljana, 19. julij 2010 ob 15:56,1.

Jasna Fedran, Elektronsko sporočilo Milošu Bizjaku, Ljubljana, 19. julij 2010 ob 16:36,2.

Silvio Ferrari, State and Church in Italy, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Werner Freistetter, Editorial, v Ethica 2007, Enquete des Instituts für Religion und Frieden, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa, Institut für Religion und Frieden, Wien 2007

Lars Friedner, State and Church in Sweden, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Nedžad Grabus, Uređenje vjerskog života u društvenom sistemu, v Muharem Omerdić (ur.), ZBORNİK RADOVA SA OKRUGLOG STOLA »IMAMSKA SLUŽBA U VOJSCI«, (Sarajevo, 28.4.2009), Sarajevo, El-Kalem, Vojno muftijstvo, 2009

Juozas Gražulis, Erfahrungen und Perspektiven des Militärordinariates Litauen, v Ethica 2007, Enquete des Instituts für Religion und Frieden, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa, Institut für Religion und Frieden, Wien 2007

Michael Haubl (Verfasser), Kurzer Abriss der Geschichte der katholischen Militärseelsorge in Österreich, Herausgeber Militärordinariat, Wien 1996

Markku Heikkilä, Jyrki Knuutila, Martin Scheinin, State and Church in Finland, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Tomáš Holub, Militärseelsorge in der Armee der Tschechischen Republik, v Ethica 2007, Enquete des Instituts für Religion und Frieden, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa, Institut für Religion und Frieden, Wien 2007

http://bookshop.europa.eu/eubookshop/download.action?fileName=FXAC07306SLC_002.pdf&eubphfUid=534802&catalogNbr=FX-AC-07-306-EN-C, 2010

<http://www.catholic-hierarchy.org/diocese/qview7.html#no>, 2009

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos>, 2009

<http://www.slovenskavojska.si/struktura/sile-za-podporo-poveljevanja/organizacijske-enote-pri-gssv/vojaski-vikariat/>, 2009

http://www.uvs.gov.si/fileadmin/uvs.gov.si/pageuploads/Zakonodaja/sporazum_dharmaling_skenirano.pdf, 2009

<http://www.valute.si/>, 2010

Iván C. Ibán, State and Church in Spain, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Boris Jež, Bodice, Porodnišnica in božje kraljestvo, Delo, 11. julija 2009

Pierre Joxe, Questions administratives et financières dans le domaine de la liberté de religion et des communautés religieuses, v Legal Aspects of Religious Freedom / Les aspects juridiques de la liberté confessionnelle, International Conference, 15-18 September 2008/Conférence internationale, du 15 au 18 septembre 2008. Čepar, D., Ivanc, B (Ur.), (438 – 457). Ljubljana: Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, 2008

Ján Juran, Administrative and Financial Matters in the Area of Religious Freedom and Religious Communities, v Legal Aspects of Religious Freedom / Les aspects juridiques de la liberté confessionnelle, International Conference, 15-18 September 2008/Conférence internationale, du 15 au 18 septembre 2008. Čepar, D., Ivanc, B (Ur.), (438 – 457). Ljubljana: Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, 2008

Dejan Karba, Klara Škrinjar, V sodobni državi med njo in Cerkev ne postavljajo tako visokih zidov kakor pri nas, (Anton Stres, nadškof in metropolit – intervju), Delo, 6. februarja 2010

Srečko Karba, Duhovna oskrba, Elektronsko sporočilo D.Čeparju z dne 16.3. 2010

Katholisches Militärbischofsamt, (Odgovor urada nemškega katoliškega vojaškega škofa na vprašalnik MO, op.: D. Č.), Berlin 9.3. 2010

Merilin Kiviorg, State and Church in Estonia, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Petar Klarić, Odgovor na vprašalnik MO o vojaški duhovni oskrbi, Zagreb, 13.1. 2010

Rade Klisarič, Duhovna oskrba vojakov v Vojski Črne gore, Podgorica, 15.2. 2010

Tomo Kneževič, Beitrag über die heutige Situation der Militärseelsorge in Bosnien und Herzegowina, v Ethica 2007, Enquete des Instituts für Religion und Frieden, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa, Institut für Religion und Frieden, Wien 2007

Tomo Kneževič, Katolička crkva i dušobrižništvo vojnika, redarstvenika i zatvorenika jučer i danas, v Muharem Omerdić (ur.), ZBORNİK RADOVA SA OKRUGLOG STOLA »IMAMSKA SLUŽBA U VOJSCI«, (Sarajevo, 28.4.2009), Sarajevo, El-Kalem, Vojno muftijstvo, 2009.

Jasna Kontler Salomon, Niko Toš, »oče« slovenskega javnega mnenja, Delo, 24.12. 2009

Jan Kozler, Odgovor na vprašalnik MO o vojaški duhovni oskrbi, 29.1. 2010

Jakub Križ, Religious Freedom and State in the Czech Republic, v Legal Aspects of Religious Freedom / Les aspects juridiques de la liberté confessionnelle, International Conference, 15-18 September 2008/Conférence internationale, du 15 au 18 septembre 2008. Čepar, D., Ivanc, B (Ur.), (438 – 457). Ljubljana: Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, 2008

Jolanta Kuznecoviene, State and Church in Lithuania, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Osman Lavić, Imamska služba u vojsci Osmanskog carstva, v Muharem Omerdić (ur.), ZBORNİK RADOVA SA OKRUGLOG STOLA »IMAMSKA SLUŽBA U VOJSCI«, (Sarajevo, 28.4.2009), Sarajevo, El-Kalem, Vojno muftijstvo, 2009.

Lazar Lazarević, Pravoslavna crkva i vojno dušebrižništvo, v Muharem Omerdić (ur.), ZBORNİK RADOVA SA OKRUGLOG STOLA »IMAMSKA SLUŽBA U VOJSCI«, (Sarajevo, 28.4.2009), Sarajevo, El-Kalem, Vojno muftijstvo, 2009

Patrick Le Gal, Geistliche und religiöse Situation innerhalb der Streitkräfte der Französischen Republik, v Ethica 2007, Enquete des Instituts für Religion und Frieden, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa, Institut für Religion und Frieden, Wien 2007

William B. Lockhart, Kamisar Yale, Choper Jesse H., Shiffrin Steven H.: Constitutional Law, Cases-Comments-Questions, Seventh Edition, American Casebook Series, West Publishing Co., 1991

Igor Luzar, Vojaki molili za mir po svetu, Slovenski vojaki na 41. mednarodnem vojaškem romanju v Lurd, Družina št. 32, 8. avgusta 1999

Giuseppe Mani, Sentinella, quanto resta della notte?, Lettera pastorale, Ordinariato militare, Roma 1996

José T. Martín de Agar, Raccolta di concordati 1950 – 1999, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2000

José T. Martín de Agar, I concordati del 2000, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2001

David McClean, State and Church in the United Kingdom, v Gerhard Robbers (ed.), State and Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Ugo Mifsud Bonnici, State and Church in Malta, v Gerhard Robbers (ed.), State and Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Militärseelsorge, EKD Informationen, Bericht des Ausschusses zur künftigen Gestaltung der Militärseelsorge und weitere Materialien, Kirchenamt der Evangelischen Kirche in Deutschland, Hannover 1993

Walter Mixa, Vortrag des Katholischen Militärbischofs für die Deutsche Bundeswehr, Schwerpunktaufgaben der Militärseelsorge in Deutschland, v Ethica 2007, Enquete des Instituts für Religion und Frieden, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa, Institut für Religion und Frieden, Wien 2007

Michaela Moravčíková, State and Church in the Slovak Republic, v Gerhard Robbers (ed.), State and Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Nadžkofijska Karitas Maribor, NADŠKOFIJSKA KARITAS MARIBOR V LETU 2009, poročilo generalnega tajnika na plenumu v Mariboru 6.3.2010

Harald Oberhem (Redaktion), Päpstliche Dokumente für die Militärseelsorge in der Deutschen Bundeswehr, Zeitschrift "Militärseelsorge", Sonderheft 1990, Kath. Militärbischofsamt, Bonn 1990

Harald Oberhem (Redaktion) Katholische Militärseelsorge in der Bundesrepublik Deutschland, , Katholisches Militärbischofsamt, Bonn 1996

Muharem Omerdić (ur.), ZBORNİK RADOVA SA OKRUGLOG STOLA »IMAMSKA SLUŽBA U VOJSCI«, (Sarajevo, 28.4.2009), Sarajevo, El-Kalem, Vojno muftijstvo, 2009.

Ján Ondrejčín, Odgovor na vprašalnik MO o vojaški duhovni oskrbi, 29.1. 2010

Tomaž Ovčak, Skrivnost oltarjev z Mrzlega vrha pri Tolminu, Delo, 14. avgusta 1999

Else Oyen, The Imperfection of Comparisons, Comparative Methodology: Theory and Practice in International Social Research, E. Oyen (ed.), Sage/ISA, London, Newbary Park, New Delhi 1990

M.P., Vernost Francozov, Kako katoliški so Francozi?, Družina 10. 1. 2010

Pablo Ramón Panadero Sanchez, Situation in Spanien und Zukunftsperspektiven, v Ethica 2007, Enquete des Instituts für Religion und Frieden, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa, Institut für Religion und Frieden, Wien 2007

Charalambos Papastathis, State and Church in Greece, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Alexis Pauly, State and Church in Luxembourg, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Janez Pavel II., Spirituali Militum Curae, Rim, Sv. Peter 21. aprila 1986

Jože Pavlič, Duhovna oskrba čeških vojakov, Družina 25, 21. junija 1998

Aleksandra Petrović, Pravna služba, Elektronsko sporočilo D. Čeparju z dne 15.03.2010

Jože Plut, Za pravice človeka, Družina, Ljubljana 2002

Jože Plut, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa – Situation in Slowenien, v Ethica 2007, Enquete des Instituts für Religion und Frieden, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa, Institut für Religion und Frieden, Wien 2007

Jože Plut, Elektronsko sporočilo Dragu Čeparju, Ljubljana, 5.2. 2010

Martina Podvršnik, Duhovna oskrba na Kosovu, 19.2. 2010

Richard Potz, State and Church in Austria, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Pravila službe v Slovenski vojski, Uradni list RS, št. 84/09, 2009

Pravilnik o organizaciji in izvajanju verske duhovne oskrbe v zavodih za prestajanje kazni zapora, vzgojnih zavodih, prevzgojnih domovih in v zavodih za usposabljanje, Uradni list RS, št. 101/08, 2008

Pravilnik o organizaciji in načinu verske duhovne oskrbe v policiji, Uradni list RS, št. 72/07, 2007

Pravilnik o organizaciji religiozne duhovne oskrbe, Uradni list RS, 58/03, 2003

Milan Pregelj, Jože Plut (ur.), Zvest Bogu in domovini (Deo et patriae fidelis), Zbornik ob 5. obletnici Vojaškega vikariata, Ministrstvo za obrambo RS, Ljubljana 2005

František Rábek, Bericht über die geistlich-religiöse Situation der Streikkräfte der Slowakei, v Ethica 2007, Enquete des Instituts für Religion und Frieden, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa, Institut für Religion und Frieden, Wien 2007

Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Nomos, Baden-Baden 1996

Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005,1

Gerhard Robbers, State and Church in Germany, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005,2

Gerhard Robbers, State and Church in the European Union, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005,3

Gerhard Robbers, Religious Law, Germany, International Encyclopedia of Law, Leuven, 2010, v tisku

Augustyn Rosly, Militärseelsorge in der polnischen Armee, v Ethica 2007, Enquete des Instituts für Religion und Frieden, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa, Institut für Religion und Frieden, Wien 2007

Michal Rynkowski, State and Church in Poland, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Mirjana Samsa, Duhovna oskrba – vprašalnik, sporočilo o realizaciji 26.1. 2010

Balázs Schanda, State and Church in Hungary, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Erwin K. Scheuch, The Development of Comparative Research: Towards Causal Explanations, Comparative Methodology: Theory and Practice in International Social Research, E. Oyen (ed.), Sage/ISA, London, Newbary Park, New Delhi 1990

Slovenska Karitas (Peter Tomažič), Izsek iz Vsebinskega poročila z dne 15. oktober 2009 v e-sporočilu P. Tomažiča z dne 5.3. 2010

Ismail Smailović, Vjerski lider u vojnom okruženju, v Muharem Omerdić (ur.), ZBORNİK RADOVA SA OKRUGLOG STOLA »IMAMSKA SLUŽBA U VOJSCI«, (Sarajevo, 28.4.2009), Sarajevo, El-Kalem, Vojno muftijstvo, 2009.

Sporazum med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih, Uradni list RS – MP, št. 4/04 in Uradni list RS, št. 118/03, 2004

Anton Stres, Cerkev in država, Družina, Ljubljana 1998 (56 str.)

Tamás Szabó, Herausforderungen der Militärseelsorge in Ungarn, v Ethica 2007, Enquete des Instituts für Religion und Frieden, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa, Institut für Religion und Frieden, Wien 2007

Josip Šantić, Das Militärordinariat und seine Besonderheiten in der Republik Kroatien, v Ethica 2007, Enquete des Instituts für Religion und Frieden, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa, Institut für Religion und Frieden, Wien 2007

Škofijska Karitas Celje, Življenje in delo Karitas v Celjski škofiji, Št. 152/2010
Celje, 17. 3. 2010

Škofijska Karitas Ljubljana, Zbornik za Občni zbor Škofijske Karitas Ljubljana, Ljubljana, marec 2010

Bogomir Štefanič, Letna poročila slovenskih (nad)škofij za leto 2008, Družina št.25, 21. junija 2009.

Lovro Šturm, State and Church in Slovenia, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Tiskovni urad Slovenske škofovske konference, Pomoč cerkvenih ustanov brezposelnim in socialno ogroženim v letu 2009, Sporočilo za javnost št. 067.1/10, Ljubljana, 24. februar 2010,1

Tiskovni urad Slovenske škofovske konference, Napoved dogodka Tretji plenum Škofijske Karitas Murska Sobota, Sporočilo za javnost št. 115/10, Ljubljana, 12. marec 2010,2

Tiskovni urad Slovenske škofovske konference, Povzetek poročila o delovanju Škofijske Karitas Ljubljana v letu 2009, Sporočilo za javnost št. 124/10, Ljubljana, 17. marec 2010, 3

Tiskovni urad Slovenske škofovske konference, Poročilo o realizaciji pomoči Slovenske Karitas v letu 2009, Sporočilo za javnost št. 127/10, Ljubljana, 22. marec 2010,4

Rik Torfs, State and Church in Belgium, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Jiří Rajmund Tretera, State and Church in the Czech Republic, v Gerhard Robbers (ed.), State nad Church in the European Union, Second edition, Nomos, Baden-Baden 2005

Anton Tunja, Odgovor na vprašalnik MO o vojaški duhovni oskrbi, Sarajevo, 1.2. 2010

Marc Tysebaert, Administrative and Financial Matters – The Situation in Belgium, v Legal Aspects of Religious Freedom / Les aspects juridiques de la liberté confessionnelle, International Conference, 15-18 September 2008/Conférence internationale, du 15 au 18 septembre 2008. Čepar, D., Ivanc, B (Ur.), (438 – 457). Ljubljana: Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, 2008

Tibor Ujlacký, Odgovor na vprašalnik MO o vojaški duhovni oskrbi, 15.1. 2010

Urad za pravne in kadrovske zadeve (Ministrstva za obrambo), Postopek sklepanja Sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o verski duhovni oskrbi v obrambnih silah in policiji ter v zavodih za izvrševanje kazenskih sankcij – mnenje UPKZ , št. 093-6/2007-16 z dne 25. 2. 2010,1

Urad za pravne in kadrovske zadeve (Ministrstva za obrambo), Postopek sklepanja Sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o verski duhovni oskrbi v obrambnih silah in policiji ter v zavodih za izvrševanje kazenskih sankcij – dopolnilno mnenje UPKZ, št. 093-6/2007-17 z dne 12.3. 2010,2

United States Court of Appeals for the ninth Circuit, OPINION Nos. 05-17257 05-17344 06-15093 D.C. No. CV-05-00017-LKK, San Francisco 11.3. 2010

József Varga, Odgovor na vprašalnik MO o vojaški duhovni oskrbi, 27.1. 2010

LtC Venev, vojaški ataše R. Bolgarije za R. Slovenijo, Elektronsko sporočilo, Dunaj 18.1. 2010

Christian Werner, Eröffnung der Enquete 2006 des Instituts für Religion und Frieden, v Ethica 2007, Enquete des Instituts für Religion und Frieden, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa, Institut für Religion und Frieden, Wien 2007,1

Christian Werner, Predigt – Pontifikalamt anlässlich der Enquete des IRF, v Ethica 2007, Enquete des Instituts für Religion und Frieden, Herausforderungen der Militärseelsorge in Europa, Institut für Religion und Frieden, Wien 2007,2

John Whitton, Chaplaincy Training in the British Army, 10th Annual Military Chiefs of Chaplains Conference, Baden 1999

Zakon o dohodnini, Uradni list RS, št. 117/06, 2006

Zakon o obrambi, Uradni list RS, št. 103/04 – uradno prečiščeno besedilo, 2004

Zakon o policiji, Uradni list RS, št. 107/06 – uradno prečiščeno besedilo, 2006

Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v Socialistični Republiki Sloveniji, Uradni list SRS št. 15/76 in dopolnitve, 1976

Zakon o službi v Slovenski vojski, Uradni list RS, št. 68/07, 2007

Zakon o verski svobodi, Uradni list RS, št. 14/07, 2007

Zgibanka DUHOVNA OSKRBA V SLOVENSKE VOJSKE, Zvest Bogu in domovini, Deo et patriae fidelis, Ministrstvo za obrambo, Ljubljana 2010

Ivo Žajdela, Veliko delo smo opravili, Občni zbor Škofijske Karitas Koper, Družina 10, 7. marca 2010

Priloga 1: Slovenska in angleška verzija vprašalnika za tranzicijske države

Dne 6.1. 2010 sem pristojno službo ministrstva zaprosil, da bi po ustaljenih poteh pridobili odgovore na vprašalnik po možnosti do 29.1. 2009. Vprašalnik je bil posredovan 20 evropskim "tranzicijskim" državam. To so članice Nata (Albanija, Bolgarija, Češka, Estonija, Hrvaška, Latvija, Litva, Madžarska, Poljska, Romunija, Slovaška) in nečlanice; zunaj bivše ZSSR so to Bosna in Hercegovina, Črna Gora, Kosovo, Makedonija in Srbija, med bivšimi evropskimi državami ZSSR pa Belorusija, Moldova, Rusija in Ukrajina. Posredovan je bil tudi Nemčiji zaradi njenih »novih« dežel, ki so pred združitvijo sestavljale Nemško demokratično republiko.

Slovensko besedilo vprašalnika:

Datum: 7. januar, 2010

Spoštovani,

Vljudno prosimo, da nam posredujete nekaj podatkov o duhovni oskrbi vojakov v vaši državi.

1. Če je duhovna oskrba vojakov organizirana kot posebna organizacijska enota, ki je ustanovljena v ta namen, prosimo navedite:

1.1. Ime te organizacijske enote (vojaško kaplanstvo, enota za versko podporo, vojaški ordinariat, ...) v vašem jeziku in v angleščini:

1.2 Ime večje enote, katere del je ta enota (Ministrstvo za obrambo, Generalštab, ...):

1.3 Leto ustanovitve:

1.4 Pravne podlage (členi ustave, sporazumi, zakon, pravilnik, drugo):

1.5 Število zaposlenih oseb v letu 2009:

1.6 Število duhovnikov in drugih posvečenih oseb zaposlenih v letu 2009 (po veroizpovedi):

Katoliški:

Evangeličanski:

Muslimanski:

Pravoslavni:

Drugi (navedite):

1.7 Ali imajo vojaške čine?

1.8 Ali imajo vojaške uniforme?

1.9 Ali je enota odgovorna tudi za duhovno oskrbo “nevojaških” oseb (družinski člani, policija, zapori, ...), prosimo navedite:

2. Če za katoličane obstaja vojaški ordinariat, prosimo navedite:

2.1 Leto njegove ustanovitve:

2.2 Pravne podlage za ustanovitev (sporazum s Svetim sedežem, cerkveno pravo, drugo):

2.3 Število zaposlenih oseb v letu 2009:

2.4 Ali ima vojaški škof vojaški čin?

2.5 Ali nosi vojaško uniformo ali vojaški čin na duhovniški obleki, ko je na delu v oboroženih silah (prosimo navedite)?

2.6 Ali je škof zaposlen (v delovnem razmerju z državo) ali od države plačan (zaposlen, plačan, drugo – prosimo navedite)?

3. Če posebna enota za duhovno oskrbo vojakov še ni ustanovljena, prosimo navedite:

3.1 Morebitne načrte za ustanovitev:

3.2 Kako se sedaj zagotavlja pravica vojakov do verske svobode:

4. Če vaše oborožene sile vsebujejo tudi nabornike, prosimo navedite:

4.1 Trajanje vojaške obveznosti:

5. Vljudno prosimo za nekaj kontaktnih podatkov osebe, na katero se lahko obrnemo v primeru potrebe po pojasnilih:

5.1 Ime:

5.2 Elektronski naslov:

5.3 Telefonska številka:

6. Prosimo, navedite še vse, za kar menite, da bi lahko bilo zanimivo ali pomembno:

Če ne morete navesti natančnih podatkov, prosimo, da navedete približne. Če ne morete odgovoriti na vsa vprašanja, prosimo, da odgovorite, kar lahko.

Priporočamo se za odgovore do 29. januarja 2010.

Najlepša hvala za sodelovanje.

Angleško besedilo vprašalnika:

Ljubljana, 7 January 2010

Ladies and gentlemen,

We kindly ask you to share with us some data on spiritual care for soldiers in your country.

1. If spiritual care for soldiers has been organized in the form of a specific organizational unit established for this purpose, please specify:

1.1. The name of the organizational unit (military chaplaincy, the unit for religious assistance, military ordinariat, ...) in your language and in English:

1.2 The name of the larger unit in which it is embedded (Ministry of defense, Military Headquarters, ...):

1.3 The year of establishment:

1.4 Legal basis (articles of Constitution, Agreements, Law, Rules, other):

1.5 Number of persons employed in 2009:

1.6 Number of priests and other consecrated persons employed in 2009 (by religion):

Catholic:

Evangelical:

Muslim:

Orthodox:

Other (specify):

1.7 Do they have military ranks?

1.8 Do they wear military uniforms?

1.9 Is it also responsible for religious care of “nonsoldiers” (their families, police, prisons, ...), please specify:

2. If military ordinariat exists for Catholics, please specify:

2.1 The year of its establishment:

2.2 Legal basis to establish it (Agreement with Holy See, Church law, other):

2.3 The number of persons employed in 2009:

2.4 Does military bishop have a military rank?

2.5 Does he wear a military uniform or a military rank on ecclesiastical cloth while on duty with armed forces (please specify)?

2.6 Is bishop employed or paid by state (employed, paid, other – please specify)?

3. If a specific unit for spiritual care for soldiers is not yet established, please specify:

3.1 The eventual plan for establishing it:

3.2 How the right of soldiers to religious freedom is accommodated now:

4. If your armed forces also include conscripts, please specify:

4.1 The length of compulsory military service:

5. You are kindly asked to share with us some contact data of the person to contact in case of need for clarifications:

5.1 Name:

5.2 E-mail address:

5.3 Telephone number:

6. Please specify anything else you consider interesting or important:

If you can not give exact figures, please specify approximate ones. If you can not give all answers, please give the answers that you can give.

We would appreciate to have your answers by 29 January 2010.

Thank you very much for your cooperation.

Priloga 2: Sporazum med Svetim sedežem in Republiko Slovaško o verski oskrbi katoliških vernikov v oboroženih silah in oboroženih enotah Republike Slovaške

CONVENTIO*

**INTER SANCTAM SEDEM ET SLOVACHIAE REM PUBLICAM
DE SPIRITALI ADIUMENTO PRAESTANDO CHRISTIFIDELIBUS CATHOLICIS,
COPIARUM MILITARIIUM
AC CUSTODUM SLOVACHIAE PUBLICORUM CONSORTIBUS**

SPORAZUM MED SVETIM SEDEŽEM IN REPUBLIKO SLOVAŠKO

o verski oskrbi katoliških vernikov v oboroženih silah in oboroženih enotah Republike Slovaške

Sveti sedež, upoštevajoč posebne pogoje za življenje in potrebo po posebni oblike verske oskrbe pripadnikov oboroženih sil in oboroženih enot ter oseb, ki jim je bila na podlagi ukaza državnih oblasti odvzeta prostost

in Republika Slovaška, upoštevajoč svojo obveznost zagotavljanja ustreznih razmer za stabilno in primerno versko oskrbo katoliških vernikov med pripadniki oboroženih sil Republike Slovaške, policije, varnostnih organov v zaporih in sodstvu Republike Slovaške ter železniške policije (v nadaljevanju »oborožene sile in oborožene enote«) in oseb, ki jim je bila na podlagi ukaza državnih oblasti odvzeta prostost,

upoštevajoč osnovni sporazum med Svetim sedežem in Republiko Slovaško, podpisan 24. novembra 2000 v Vatikanu (v nadaljevanju »osnovni sporazum«),

sta se dogovorila, kot sledi:

1. člen

1. Sveti sedež bo ustanovil Ordinariat za oborožene sile in oborožene enote (v nadaljevanju »Ordinariat«) za versko oskrbo katoliških vernikov v oboroženih silah in oboroženih enotah Republike Slovaške ter oseb, ki jim je bila na podlagi ukaza državnih oblasti odvzeta prostost (v nadaljevanju »verska oskrba«).

2. Ordinariat bo skladno s cerkvenim pravom in Apostolsko konstitucijo *Spirituali militum curae* izenačen s škofijo in bo hkrati posebna ustanova v strukturah oboroženih sil in oboroženih enot. Ordinariat bo imel lastnost pravne osebe po cerkvenem pravu in v skladu s pravnimi normami Republike Slovaške.

3. Ordinariat bo izvajal aktivnosti skladno s cerkvenim pravom in Apostolsko konstitucijo *Spirituali militum curae*, skladno s tem sporazumom in pravnimi normami Republike Slovaške.

2. člen

1. Ordinariat bo vodil ordinarij za oborožene sile in oborožene enote (v nadaljevanju »ordinarij«). Ordinarij bo član Slovaške škofovske konference in bo vključen v sestavo oboroženih sil Republike Slovaške. Sedež Ordinariata bo v Bratislavi.

2. Sveti sedež ima izključno pravico, da imenuje ordinarija.

3. Ordinarijeva jurisdikcija je osebna, redna in lastna, vendar skupna z oblastjo krajevnega ordinarija.

4. Ordinarij ima pravico, da svobodno komunicira z duhovniki, diakoni, verniki in semeniščniki (v nadaljevanju »kleriki «) ter z vsemi tistimi, ki bodo izvajali versko oskrbo; ordinarij bo vodil, zagotavljal in nadzoroval njihove aktivnosti skladno s pravnimi normami, ki se nanašajo na zaščito zaupnih zadev.

3. člen

Skladno z normami cerkvenega prava se jurisdikcija Ordinariata nanaša na katoliške vernike:

a) pripadnike in zaposlene v oboroženih silah in oboroženih enotah ter zaposlene v zadevnih državnih administrativnih organih, ki opravljajo njihovo delo;

b) člane njihovih družin, torej zakonce in otroke, tudi polnoletne, če živijo z njimi v skupnem gospodinjstvu, in tudi njihove sorodnike, če živijo v skupnem gospodinjstvu;

c) slušatelje in študente šol oboroženih sil in oboroženih enot, bolnike in osebje zdravstvenih in socialnih ustanov, podrejenih zadevnim organom državne uprave;

d) vse katoliške vernike, ki jih, skladno s cerkvenim pravom, ordinarij zadolži ali potrdi za trajno služenje Ordinariatu;

e) osebe, ki služijo zaporniško kazen, ki so v priporu, ki so aretirane ali zadržane.

4. člen

1. Skladno z normami cerkvenega prava bodo ordinariju pomoč pri opravljanju njegovih dejavnosti zagotavljali generalni vikar, drugi vikarji, duhovniki in diakoni.

2. Ordinarij bo samostojno in ekskluzivno izbral generalnega vikarja, druge vikarje ter duhovnike in diakone za zagotavljanje verske oskrbe v Ordinariatu. Skladno s cerkvenim pravom bo odločal o njihovem imenovanju, premestitvah, odpovedih in odpustitvah.

5. člen

1. Krajevni škofje in predstojniki ustanov posvečenega življenja in družb apostolskega življenja bodo Ordinariatu odstopili ustrezno število klerikov. Škofijski kleriki se lahko inkardinirajo v Ordinariat skladno z normami cerkvenega prava.

2. Ordinarij bo imel, skladno s potrebami in po predhodnem sporazumu s krajevnimi škofi ali predstojniki ustanov posvečenega življenja in družb apostolskega življenja, pravico, da njihove klerike pooblasti tudi samo za začasno ali priložnostno pomoč v Ordinariatu, skladno s cerkvenim pravom in v smislu pravnih norm Republike Slovaške.

6. člen

Kleriki bodo imeli pravico, da opravljajo obvezno služenje vojaškega roka in civilno služenje v obliki zagotavljanja verske oskrbe v oboroženih silah.

7. člen

1. Duhovniki in diakoni, ki so trajno zadolženi za zagotavljanje verske oskrbe v oboroženih silah in oboroženih enotah, bodo imeli enake obveznosti in pravice, kot jih cerkveno pravo podeljuje vsem škofijskim duhovnikom in diakonom, in bodo v delovnem razmerju v strukturah oboroženih sil in oboroženih enot.

2. Kleriki, ki bodo zagotavljali versko oskrbo v oboroženih silah in oboroženih enotah, bodo imeli pravico, da svobodno komunicirajo s predpostavljenimi v Ordinariatu, skladno s pravnimi normami, ki se nanašajo na zaščito zaupnih zadev.

8. člen

1. Zagotavljanje verske oskrbe in izvajanje verskih obredov bosta del službovanja duhovnikov in diaconov v Ordinariatu.

2. Pri zagotavljanju verske oskrbe se bodo duhovniki in diakoni držali izključno ustreznih cerkvenih in liturgičnih navodil.

9. člen

1. Če je klerik, ki je zadolžen za zagotavljanje verske oskrbe, med službovanjem podvržen disciplinskim ukrepom necerkvenega značaja, njegov pristojni predstojnik v oboroženih silah ali oboroženih enotah priskrbi predhodno soglasje ordinarija.

2. O morebitni cerkveni sankciji proti kleriku ordinarij zaradi ustreznega ukrepanja obvesti njegovega pristojnega predstojnika v oboroženih silah ali oboroženih enotah.

10. člen

1. Republika Slovaška bo skladno s pravnimi normami Republike Slovaške zagotovila finančna in materialna sredstva za klerike Ordinariata.

2. Republika Slovaška bo zagotovila finančne in materialne pogoje delovanja Ordinariata v okviru oboroženih sil in oboroženih enot, sedeža Ordinariata, cerkve, uprave Ordinariata in prostorov, primernih za verske namene.

11. člen

Delovanje Ordinariata bo natančno opredeljeno v statutih Ordinariata, ki jih izdela ordinarij, izda Sveti sedež ter so skladni s pravnim redom Republike Slovaške in z načeli tega sporazuma.

12. člen

Sveti sedež in Republika Slovaška (v nadaljevanju »visoka pogodbenika«) se zavežeta, da bosta morebitna neskladja pri razlagi in uporabi tega sporazuma rešila na podlagi dvostranskih posvetovanj.

13. člen

Ta sporazum se lahko spremeni in dopolni na podlagi vzajemnega soglasja visokih pogodbenikov. Spremembe in dopolnitve morajo biti izdelane v pisni obliki.

14. člen

1. Ta sporazum bo predmet ratifikacije in bo začel veljati trideseti (30) dan po izmenjavi listin o ratifikaciji.

2. Ta sporazum se sklene za nedoločen čas. Veljati preneha najpozneje s prenehanjem veljave osnovnega sporazuma.

Podpisano v Bratislavi, 21. avgusta 2002, v dveh izvornikih, v slovaškem in italijanskem jeziku. Oba izvornika sta enako verodostojna.

za Sveti sedež
Henryk J. Nowacki

za Republiko Slovaško
Josef Stank

*A.A.S., vol. XCV (2003), n. 3, pp. 176-180

© Copyright 2002 - Libreria Editrice Vaticana

Prevedla Marjeta Bečaj - Služba za odnose z javnostmi(SOJ)/ Generalštab Slovenske vojske (GŠSV), Ministrstvo za obrambo RS

Opomba (D.Č.): Prevod je narejen na osnovi italijanskega besedila. To besedilo uporablja izraz »assistenza religiosa«, kar je prevedeno v slovenščino z izrazom »verska oskrba«. Slovaško besedilo sporazuma uporablja izraz »duhovná služba« v prvem sklonu, v drugih pa na primer »duhovnej službe«, »duhovnú službu«. V slovenščini se z uveljavljeno uporabo izraza »duhovna oskrba« pridružujemo Slovakom in na primer Čehom, katerih ustrezna služba se imenuje »Duchovní služba Armády České republiky«.

Priloga 3: Sporazum med Svetim sedežem in Republiko Litvo o pastoralni oskrbi katoličanov, ki služijo v vojski

CONVENTIO*

**INTER SANCTAM SEDEM ET LITUANIAE REM PUBLICAM
DE PASTORALI CATHOLICORUM MILITUM CURA**

**SPORAZUM
MED SVETIM SEDEŽEM IN REPUBLIKO LITVO
O
PASTORALNI OSKRBI KATOLIČANOV, KI SLUŽIJO V VOJSKI**

Sveti sedež in Republika Litva (v nadaljevanju: "pogodbeni stranki");

sta se za zagotovitev stalne pastoralne oskrbe katoličanov, ki služijo v Vojski Republike Litve, na način, ki je sprejemljiv za obe pogodbeni stranki;

dogovorili, kot sledi:

1. člen

1. Sveti sedež ustanovi Vojaški ordinariat za zagotavljanje pastoralne oskrbe katoličanov, ki služijo v Vojski Republike Litve.

2. V skladu z Apostolsko konstitucijo *Spirituali Militum Curae* Vojaški ordinariat vodi vojaški ordinarij, ki ima pravice in dolžnosti krajevnega škofa.

3. Vojaški ordinarij lahko hkrati opravlja funkcijo ordinarija ali pomožnega škofa krajevne škofije.

4. Jurisdikcija vojaškega ordinarija je osebna, redna in lastna. Izvaja se skupaj s pristojnostjo krajevnega ordinarija.

5. Vojaški ordinarij je član Litvanske škofovske konference.

2. člen

Vojaškega ordinarija samostojno izbere Sveti sedež, ki o imenovanju predhodno obvesti predsednika Republike Litve.

3. člen

V sodelovanju z obrambnim ministrom vojaški ordinarij imenuje generalnega vikarja, ki je obenem glavni kaplan vojske.

4. člen

1. Vojaške kaplane imenuje in razrešuje vojaški ordinarij v dogovoru s krajevnim škofom. Skladno z določili cerkvenega prava so vojaški kaplani pod jurisdikcijo vojaškega ordinarija, tudi če ostanejo inkardinirani v svojih škofijah. Vojaški kaplani imajo pravice in dolžnosti župnika v personalni župniji.
2. V dogovoru z vojaškim ordinarijem obrambni minister lahko podeli poseben službeni status vojaškim kaplanom, ki zagotavljajo pastoralno oskrbo katoličanov v večjih vojaških enotah. Ti vojaški kaplani se lahko inkardinirajo v Vojaški ordinariat v skladu z normami cerkvenega prava.
3. Vojaški ordinarij v sodelovanju s krajevnim škofom lahko v pastoralno delo začasno vključi tudi druge duhovnike.

5. člen

Skladno z normami cerkvenega prava pristojnost Vojaškega ordinariata vključuje naslednje osebe:

- (a) katoliško vojaško in civilno osebje, ki služi v vojski Litve;
- (b) katoliške člane njihovih družin in druge katoličane, ki živijo v istem gospodinjstvu;
- (c) katoličane, ki obiskujejo vojaške šole, delajo v bolnišnicah in drugih podobnih ustanovah;
- (d) katoličane, ki jim vojaški ordinarij poveri stalno nalogo ali nalogo na podlagi odobritve.

6. člen

Sedež Vojaškega ordinariata je v Vilni.

7. člen

Ministrstvo za obrambo poskrbi za ustrezno materialno podporo Vojaškega ordinariata in njegovih prostorov za bogoslužje kot tudi za ostalo pastoralno dejavnost.

8. člen

1. Pri izvajanju duhovniške službe so vojaški kaplani zavezani normam cerkvenega prava, odlokom vojaškega ordinarija ter statutom, pravilnikom in predpisom vojske.
2. Naloge vojaškega kaplana obsegajo: obiske vojaških enot, darovanje maše in vodenje ostalih oblik bogoslužja, podeljevanje zakramentov, poučevanje vere in morale, pripravo posvetov o veri in morali, upravljanje in skrb za vzdrževanje cerkvenega premoženja, ki mu je zaupano, ter opravljanje drugih pastoralnih dejavnosti.
3. Če je vojaški kaplan predmet administrativnih sankcij, vojaški organi ukrepajo na podlagi posvetovanja z vojaškim ordinarijem.

9. člen

1. Vojaški ordinarij ima pravico dajati navodila vojaškim kaplanom glede njihove službe, vzdrževati z njimi stalne stike neposredno ali preko svojih predstavnikov ter jih nadzorovati v kraju njihovega službovanja.

2. Vojaški kaplani redno poročajo vojaškemu ordinariju o svojih aktivnostih.

10. člen

Litvanska škofovska konferenca in Ministrstvo za obrambo Republike Litve se bosta dogovorila o posebnih predpisih Vojaškega ordinariata glede praktičnih vidikov pastoralne službe vojaških kaplanov ter pogojev in načinov njihovega delovanja znotraj vojaške strukture.

11. člen

Morebitna prihodnja neskladja pri razlagi ali uresničevanju tega sporazuma bosta pogodbeni stranki reševali po mirni poti.

12. člen

Ta sporazum začne veljati ob vzajemnem obvestilu pogodbenikov o izpolnitvi zahtevanih postopkov za začetek veljavnosti.

Sestavljeno v Vilni 5. maja 2000 v dveh izvornikih v angleškem in [litvanskem](#) jeziku, pri čemer sta obe besedili enako verodostojni.

Za Sveti sedež ERWIN JOSEF ENDER	Za Republiko Litvo ALGIRDAS SAUDARGAS
-------------------------------------	--

---

*A.A.S., vol. XCII (2000), n. 11, pp. 809-813

© Copyright 2000- Libreria Editrice Vaticana

Prevedla Tamara Derman Zadravec - Oddelek za prevajanje, tolmačenje in lektoriranje / Šola za tuje jezike (ŠTJ)/ Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje(PDRIU), Ministrstvo za obrambo RS

Opomba (D.Č.): Prevod je narejen na osnovi angleškega besedila.

Priloga 4: Seznam 23 sporazumov devetnajstih držav s Svetim sedežem, objavljenih v »ACTA APOSTOLICAE SEDIS« (to je uradni list Svetega sedeža) od leta 2000 do julija 2009

An. et vol. XCII (leto 2000):

- CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET REPUBLICAM CAZAKISTANAM (N. 4: 316 – 328)
- CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET LITHUANIE REM PUBLICAM DE COOPERATIONE IN INSTITUTIONE ET CULTURA (N. 11: 783 – 795)
- CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET LITHUANIE REM PUBLICAM...concerning juridical aspects of the relations(N. 11: 795 – 809)
- CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET LITHUANIE REM PUBLICAM DE PASTORALI CATHOLICORUM MILITUM CURA (N. 11: 809 – 816)

An. et vol. XCIII (leto 2001):

- CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET SLOVACHIE REM PUBLICAM (N. 3: 136 – 155)
- CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET GABONIS REM PUBLICAM DE SCHOLIS CATOLICIS (N. 12: 839 – 844)

An. et vol. XCIV (leto 2002):

- CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET CIVITATEM SARAVIAE (N. 6: 429 – 432)
- CONVENTIO INTER SEDEM APOSTOLICAM AC REM PUBLICAM ALBANIAE DE MUTUIS MODERANDIS NECESSITUDINIBUS (N. 11: 660 – 664)

An. et vol. XCV (leto 2003):

- CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET LETONIAE REM PUBLICAM (N. 2: 102 – 120)
- CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET SLOVACHIAE REM PUBLICAM (N. 3: 176 – 184)
- CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET LIBERAM CIVITATEM THURINGIAE (N. 4: 237 - 247)

An. et vol. XCVI (leto 2004):

- CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET LIBERAM HANSEATICAM CIVITATEM BREMAE (N. 8: 452 - 469)
- CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET FOEDERATICAM CIVITATEM BRANDENBURG (N. 10: 625 - 652)

An. et vol. XCVII (leto 2005):

- CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET REM PUBLICAM LUSITANAM (N. 1: 29 - 50)

- CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET SLOVACHIE REM PUBLICAM (N. 1: 51 - 60)

An. et vol. XCVIII (leto 2006):

- CONVENTIO INTER SANCTAM SEDEM ET SLOVENIAE REM PUBLICAM (N. 2: 142 - 148)
- CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ATQUE LIBERAM ET HANSEATICAM CIVITATEM HAMBURGI (N. 11: 825 – 847)

An. et vol. XCVIX (leto 2007):

- CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET LIBERAM CIVITATEM BAVARIAE (N.7: 595 – 603)
- CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET BOSNIAM ET HERZEGOVIAM (N. 11: 939 - 946)

An. et vol. C (leto 2008):

- CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ET REM PUBLICAM ALBANIAE (N. 3: 194 - 199)

An. et vol. CI (leto 2009):

- ACCORD ENTRE LE SAINT-SIÈGE ET LA RÉPUBLIQUE FRANCAISE (N. 1: 59 - 64)
- CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM AT ANDORAE PRINCIPATUM (N. 4: 330 - 340)
- CONVENTIO INTER APOSTOLICAM SEDEM ATQUE CIVITATEM SLESVICIAE-HOLSTATIAE (N. 6: 539 - 557)

Ljubljana, 22.2. 2010

Pripravit: dr. Drago Čepar, sekretar

Priloga 5: Predlog sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o duhovni oskrbi v obrambnih silah in policiji ter zavodih za izvrševanje kazenskih sankcij – običajna okvirna vsebina, postopek in predlagatelj

1. Običajna okvirna vsebina sporazuma - prašanja, ki jih ureja področni sporazum s Svetim sedežem

Sporazumi s svetim sedežem se lahko nanašajo na eno ali več ožjih področij, lahko pa celovito in izčrpno urejajo odnose med obema podpisnicama. Tak obširen sporazum se navadno imenuje konkordat. Iz v preteklih letih oblikovanih odprtih vprašanj Katoliške Cerkve, dosedanjih osnutkov in primerjave s sporazumi, ki so jih za to področje s Svetim sedežem sklenile druge države, ter ob upoštevanju dejstva, da so nekatera področja urejena in s Svetim sedežem dogovorjena v podpisanim in ratificiranem sporazumu o pravnih vprašanjih, je mogoče navesti naslednja vsebinska področja (vprašanja) sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o duhovni oskrbi v obrambnih silah in policiji ter zavodih za izvrševanje kazenskih sankcij.

Preambula. Tu navadno navedemo temelje, na katerih gradimo sporazum, kot so: sporazum o vzpostavitvi diplomatskih odnosov, sporazum med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih; za to področje pomembni členi ustave Ustave RS, dokumenti 2. vatikanskega koncila in norme kanonskega prava; pomen človekovih pravic, mednarodno priznana načela svobode mišljenja, vesti in verovanja; pravica do individualne in kolektivne organizirane duhovne oskrbe osebam katoliške veroizpovedi, posebne duhovne potrebe pripadnikov obrambnih sil in pripadnikov policije ter zapornikov, ki so katoliške veroizpovedi; skupna želja, da se v skladu z vrednotami in načeli svobodne in demokratične družbe trajno uredi pravica do duhovne oskrbe pripadnikom obrambnih sil in policije ter zapornikom.

Obveznost Svetega sedeža, da ustanovi obrambno-varnostni ordinariat za duhovno oskrbo katoliških pripadnikov nekaterih državnih ustanov (na primer vojske, policije in zaporov), ki je glede pravnega položaja izenačen s škofijo, ima pravno osebnost in je ustanovljen ter deluje v skladu s kanonskim pravom in drugimi cerkvenimi dokumenti ter pravnim redom države (na primer Republike Slovenije).

Določbe o ordinariatu. Vodi ga škof, ki je član Slovenske škofovske konference in ima iste pravice in dolžnosti kot drugi škofje in je lahko tudi škof druge škofije. Dogovori se način imenovanja škofa, način jurisdikcije in naloge ordinariata (zagotavljanje individualne in kolektivne duhovne oskrbe, izvajanje bogoslužja in drugih nalog).

Pristojnost ordinariata – koga oskrbuje. V primeru obrambno varnostnega ordinariata na primer katoličane: vojaške osebe in civilne uslužbence Ministrstva za obrambo ter policiste in uslužbence Ministrstva za notranje zadeve, delavce v zavodih za izvrševanje kazenskih sankcij in njihove družinske člane, zapornike in pripornike ter osebe v prevzgojnih domovih, gojence vojaških in policijskih šol, osebje in paciente v vojaških bolnišnicah, osebje veteranskih organizacij in ustanov; napotene osebe katoliške veroizpovedi, ki jih državni ali drug organ za določen čas napoti v mednarodne organizacije, na operacije kriznega odzivanja

ali naloge v tujino; vernike, ki opravljajo službo v ordinariatu ali jim jo je zaupal ordinarij ali pa imajo zanjo soglasje.

Osebe ordinariata: sestava (na primer: generalni vikar; vojaški, policijski in zaporniški vikar; kancler, duhovniki in diakoni, laiki), način imenovanja (soglasje, mnenje pristojnega ministra), odpoklic, pravica do molčečnosti.

Kdo da škofu duhovnike in kako: druge škofije in redovi, lahko se inkardinirajo, imenujejo se kaplani, ki imajo pravice in dolžnosti župnika na župniji; laiški sodelavci so pastoralni asistenti.

Zaposlitev (v državnih organih), **disciplinska podrejenost, avtonomija verskih zadev, postopanje pri kršitvah.**

Pogoji za delo, materialne in prostorske razmere: praviloma zagotavlja država .

Svoboda škofa pri komuniciranju, dajanju navodil in prejemanju poročil osebja.

Sedež ordinariata: Praviloma prestolnica (Na primer Ljubljana)

Delo podrobneje urejata statut in pravilnik; kdo ga pripravi in kako.

Urejanje morebitnih nesoglasij (sporazumno, po diplomatski poti) in reševanje ostalih vprašanj.

Določba, da je potrebna ratifikacija.

Datum podpisa, določitev verodostojnih izvirnikov (slovenski in italijanski).

2. Postopek in predlagatelj

Postopek sklepanja mednarodnih pravnih aktov je urejen v V. poglavju Zakona o zunanjih zadevah (Uradni list RS, št. 113/03 – uradno prečiščeno besedilo, 20/06 – ZNOMCMO, 118/07 – Odl. US, 76/08 in 108/09 – v nadaljevanju: ZZZ). Skladno s prvim odstavkom 70. člena ZZZ postopek za sklenitev mednarodne pogodbe začne s pobudo pristojni državni organ ali drug državni organ, razen v primeru iz osmega odstavka 75. člena (npr. zapisniki ali akti, ki jih sprejemajo skupna telesa). Pristojni državni organ je tisti, v čigar pristojnost oziroma delovno področje spada materija, ki jo mednarodna pogodba ureja. Kadar se mednarodna pogodba nanaša na delovna področja več državnih organov, lahko predlaga sklenitev mednarodne pogodbe kateri koli od so-pristojnih resorjev, lahko pa dasta pobudo skupno tudi dva ali več resorjev. Pri nekaterih izrazito medresorskih mednarodnih pogodbah, kjer je Ministrstvo za zunanje zadeve glavni koordinator, se lahko to ministrstvo pojavi tudi v vlogi vsebinskega nosilca.³⁰⁷

V zvezi z drugačno možnostjo določitve pobudnika za sklenitev sporazuma (ne po pristojnosti), naj omenimo, da Zakon o zunanjih zadevah v prvem odstavku 70. člena takšno možnost očitno dopušča, ko določa, da postopek za sklenitev mednarodne pogodbe začne s pobudo pristojni upravni organ *ali drug državni organ*. Podrobnejših določb o tem zakon ne vsebuje, nedvomno pa tudi v tem primeru govori o državnem organu in ne o kakšnem drugem subjektu. V zvezi s tem se seveda postavlja vprašanje možnosti določitve Urada za verske skupnosti kot samostojnega pobudnika. Po oceni Urada za pravne in kadrovske zadeve Ministrstva za obrambo Urad za verske skupnosti za to ni pristojen, saj ni samostojen državni organ, temveč strokovna služba vlade, katere pristojnosti so določene v Sklepu o ustanovitvi Urada Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (Uradni list RS, št. 72/1993) oziroma sklepu o spremembi navedenega sklepa (Uradni list RS, št. 22/07). Skladno s tem Urad za verske skupnosti opravlja naloge organa, pristojnega za verske skupnosti, določene z Zakonom o verski svobodi (Uradni list RS, št. 14/07), ki v 30. členu med naloge pristojnega organa uvršča zgolj sodelovanje pri pripravi predpisov, drugih aktov in ukrepov s področja delovanja cerkva in drugih verskih skupnosti, ki jih pripravljajo ministrstva oziroma drugi državni organi. V teoriji in praksi pa je pogosto zaslediti, da vlogo pobudnika prevzame Ministrstvo za zunanje zadeve pri posameznih izrazito medresorskih mednarodnih pogodbah, kjer deluje kot glavni koordinator med pristojnimi resorji. Ob tem velja poudariti, da tudi v primeru drugega pobudnika resor, ki je po vsebini (so)pristojen za mednarodno pogodbo, iz postopka njene sklenitve in kasneje tudi izvajanja nikoli ne more biti povsem izvzet, vsaj ne v smislu medsebojne koordinacije in sodelovanja.³⁰⁸

Sodelovanje med resorji podrobneje ureja Zakon o državni upravi v sklopu VI. poglavja. Skladno z 59. in 60. členom zakona morajo ministrstva in drugi upravni organi med seboj sodelovati v vseh skupnih vprašanjih, pri pripravi predpisov ali drugih aktov pa morajo biti medsebojno usklajeni in upoštevati mnenje vseh pristojnih ministrstev. 62. člen zakona pa določa, da v primeru, ko posamezna naloga zadeva upravna področja dveh ali več ministrstev, prevzame vodenje take naloge ministrstvo, na katerega upravno področje sodi naloga po pretežnosti, druga ministrstva pa morajo pri tem sodelovati. Če med ministrstvi ni doseženo soglasje o tem, **odloči o spornem vprašanju vlada**. Po 63. členu zakona lahko **predsednik vlade tudi pooblasti ministra**, da vodi delo dveh ali več ministrstev pri oblikovanju politik in

---

³⁰⁷ Glej (Urad, 2010,1)

³⁰⁸ Glej (Urad, 2010, 2)

opravljanju izvršilnih nalog oziroma **da vodi izvajanje določenega projekta vlade, ki sodi na upravna področja več ministrstev.**³⁰⁹

V primeru Sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o duhovni oskrbi v obrambnih silah in policiji ter zavodih za izvrševanje kazenskih sankcij so torej **možni predlagatelji vsaj Ministrstvo za zunanje zadeve (MZZ), Ministrstvo za pravosodje (MP), Ministrstvo za obrambo (MO) in Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ)**, ali dve ali več teh ministrstev skupaj. Glede na navedeno določbo prvega odstavka 70. člena ZZZ bi lahko predlagatelj bil **tudi kak drug državni organ** (ministrstvo), če bi tako sklenila vlada in bi predsednik vlade za ta projekt pooblastil ustreznega ministra.

Dogovor o vlagatelju se lahko doseže na vladi, lahko pa tudi v okviru kakega drugega vladnega telesa (komisije, sveta, ...). Tako je na primer leta 2007 osnutek sporazuma z istim imenom najprej obravnavala Komisija Vlade Republike Slovenije za reševanje odprtih vprašanj verskih skupnosti (Komisija) in sicer na svoji 9. seji dne 15.6.2007. V svojem sklepu k tej točki je med drugim zapisala, da: podpira sklenitev sporazuma; soglaša s predloženim besedilom, dopolnjenim v skladu s pripombami Slovenske škofovske konference in Urada Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (Urad) ; predlaga, da vladno proceduro vodijo MO, MNZ in MP, pri čemer MO kot glavni predlagatelj pripravi gradivo za obravnavo na vladi. Po korespondenčni seji 18.6. 2007, na kateri so bila potrjena besedila z vnešenimi na seji sprejetimi popravki, je MO dne 29. 10. 2007 vložilo vladno gradivo z naslovom »Pobuda za sklenitev sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o duhovni oskrbi v obrambnih silah in policiji ter v zavodih za izvrševanje kazenskih sankcij – predlog za obravnavo«.

Komisija, ki jo je sedanja vlada imenovala 7.1. 2009, se sedaj imenuje Komisija Vlade Republike Slovenije za dialog z verskimi skupnostmi, obravnava odprta vprašanja verskih skupnosti, ki se nanašajo na njihovo razmerje do države, oblikuje stališča in jih posreduje vladi. Komisijo sestavljajo: dr. Boštjan Žekš, minister brez resorja, pristojen za Slovence v zamejstvu in po svetu, ki je predsednik Komisije; dr. Ivan Svetlik, minister za delo, družino in socialne zadeve; mag. Helena Kamnar, državna sekretarka na Ministrstvu za finance; Majda Širca, ministrica za kulturo; Katarina Kresal, ministrica za notranje zadeve; Aleš Zalar, minister za pravosodje; dr. Igor Lukšič, minister za šolstvo in šport. Urad za komisijo opravlja strokovne, organizacijske, administrativne in tehnične naloge.

Civilna družba. Tretja alineja tretjega odstavka 8. člena Poslovnika vlade RS določa, da mora spremni dopis gradiva, ki ga predlagatelj predloži vladi v obravnavo, vsebovati zagotovilo predlagatelja, da je opravil presojo učinkov predlaganih odločitev vlade in da je izvedel *potrebno* medresorsko usklajevanje ter posvetovanje s predstavniki civilne družbe. Iz omenjene določbe torej **obvezno posvetovanje s predstavniki civilne družbe ne izhaja**, lahko pa tako določa področni zakon ali drug predpis, kar je treba presojati v vsakem posameznem primeru.³¹⁰

Ljubljana, marec 2010

Dr. Drago Čepar

---

³⁰⁹ Glej (Urad, 2010,2)

³¹⁰ Glej (Petrovič, 2010). Glede tega obrazec, ki ga predlagatelj izpolni ob vložitvi gradiva vlade v vladni postopek, v točki g) predvideva le informacijo predlagatelja, ali so bile v razpravo vključene nevladne organizacije oziroma predstavniki zainteresirane javnosti.